

h. beecher stowe

coliba unchiului tom

★

harriet beecher stowe

coliba unchiului tom

ROMAN

TRADUCERE DE
MIHNEA GHEORGHIU
PREFATĂ DE
ANDREI BANTAS

1967

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

Harriet Beecher Stowe
UNCLE TOM'S CABIN

PREFAȚA

În vremea în care lumea întreagă îndrăgise romanele lui Charles Dickens, într-un orășel din Statele Unite se petrecea o scenă ieșită parcă de sub pana lui. Într-o casă modestă de intelectuali, o femeie destul de tânără, cu trăsături distinse și cu un aer duios, le citea copiilor săi o poveste. Nu era un basm asemănător celor cu care sînt deprinși îndeobște copiii. Era istoria tristă a unui sclav negru, care — deși o fire cum nu se poate mai blîndă, fiind îndrăgit de toată lumea — e vîndut de stăpînul lui. După nenumărate peripeții, ajunge proprietatea unui om hain care-l ucide cu lovituri de bici. Păstrîndu-și pînă în ultima clipă bunătatea lui nemărginită, moș Tom își iartă, cu limbă de moarte, asupritorii.

Lacrimile șiroiau pe obraji copiilor și începeau ochii frumoși, strălucitori de inteligență, ai mamei, scriitoarea Harriet Beecher Stowe. Cu glasul înecat de emoție, Harriet încerca să vadă ce sentimente va stîrni noua ei lucrare literară, în care-și pusese tot sufletul, toate cunoștințele și toată ardoarea de militantă pentru o viață mai bună.

Crescută într-o familie de clerici, căsătorită cu un profesor de teologie, alături de frații ei cu preocupări de predicatori, Harriet Beecher Stowe se considera și ea o misionară. Simțămintele ei de soție și mamă devotată mergeau mîna în mîna cu doriința de a-și ajuta semenii. Manifestase încă de tînră aptitudini literare și n-a întîrziat să vadă în ele posibilitatea

de a-și îndeplini misiunea în societate. Cauza pe care se angaja să o apere în vremea aceea agita mai mult ca oricând spiritele și era o cauză scumpă multor americani, familiei ei, și lui Harriet Beecher Stowe personal.

Trăind în mijlocul intelectualității și participând la preocupările ei, Harriet Beecher Stowe a fost tot timpul în contact cu cele mai de seamă frământări ale epocii. O problemă arzătoare a Americii contemporane era abolirea sclaviei.

În America aboliționismul avea o tradiție bogată. Jefferson, despre care Lincoln spusese că „*principiile lui sînt definițiile și axiomele unei societăți libere*”¹ pusese bazele teoretice ale aboliționismului. În general, el aborda problema în spirit iluminist dar și cu o nuanță de echitate religioasă: „*tremur pentru țara mea, cînd mă gîndesc că Dumnezeu e drept*”².

La Convenția din Filadelfia (1778), insistențele sudiștilor de a se stipula sclavia drept o condiție a intrării lor în Uniune au fost respinse de oratorul Maddison cu celebrele cuvinte: „*nu se poate recunoaște dreptul de proprietate asupra unui om*”. Reformatorul Patrick Henry propusese încă de la 1800 interzicerea sclaviei. Din nefericire opoziția fusese foarte puternică și adeseori recursese la mijloace sălbatice. Printre jertfele pe care le-au adus militanții pe altarul aboliționismului, istoria păstrează amintirea lui John Brown, spînzurat de reacționari în 1859 (*Trupul lui John Brown* este unul din cîntecele auzite și azi cu prilejul demonstrațiilor rasiste), și a publicistului Lovejoy, prieten cu familia Beecher, împușcat în cursul unui atac asupra tipografiilor și editurilor democratice.

Dacă se poate spune că în lupta antisclavagistă Harriet Beecher Stowe a înregistrat victoria pe plan moral, cîștigînd majoritatea covârșitoare a opiniei publice de partea acestei cauze nobile, pe plan politic victoria nu a putut fi obținută decît cu prețul războiului de Secesiune. Analizînd această situație, istoricul John Kells Ingram scrie în *Enciclopedia Bri-*

¹ Saul Padover, *Thomas Jefferson*, p. 149.

² *Enciclopedia britanică*, articolul despre sclavie.

țanică : „Cu timpul oamenii și-au dat seama că problema nu poate fi rezolvată fără un conflict armat. Alegerea lui Lincoln ca președinte în 1860 a constituit semnalul pentru izbucnirea rebeliunii din Sud. La început nordiștii au pus mîna pe arme numai în scopul menținerii Uniunii ; dar, după cum au înțeles încă de la început politicienii clarvăzători, iar curînd și restul națiunii, miezul problemei îl constituia alegerea unei din cele două căi posibile : menținerea sclaviei sau abolirea ei totală.”

Motivele fundamentale ale opoziției îndârjite împotriva emancipării sclavilor erau firește economice. Lucrările de istorie abundă în date semnificative, — adeseori zguduitoare în ciuda uscăciunii cifrelor — referitoare la situația economică creată de negoțul de sclavi. Să cităm un singur exemplu pentru a arăta ce afacere rentabilă constituia pentru bogătași negoțul de sclavi : un armator american a cheltuit 30.000 de dolari pentru construcția unei corăbii și încă din prima călătorie a cîștigat un beneficiu net de 200.000 de dolari, dintr-un singur transport de sclavi din Africa.¹

Desigur, mișcarea generoasă pentru emanciparea sclavilor avea și ea un suport economic — nevoia burgheziei din statele nordice, industrializate mai rapid, de mîna de lucru liberă. Din abundantul material documentar oferit de lucrarea *Nord contra Sud* de Dumitru Almaș, spicuim o singură cifră concludentă : proporția muncitorilor industriali era în Nord de 1 bărbat din 8 iar în Sud de 1 din 82.

În secolul al XIX-lea majoritatea condeilor de seamă ale Americii au slujit cauze nobile, democratice, printre care și abolirea sclaviei.

Istoricul literar Eberhard Brüning subliniază în mica enciclopedie *Amerikanische Literatur*² că trăsătura principală a epocii fertile 1830—1865 (după perioadele de tatonări și epoca dominată de Washington Irving, James Fenimore Cooper și

¹ William Z. Foster, *Schiță a istoriei politice a celor două Americi*, p. 82.

² *Amerikanische Literatur* (Meyers Taschen-Lexikon), p. 17.

Edgar Allan Poe) a fost lărgirea și aprofundarea literaturii naționale americane, prin abordarea problemei contemporane centrale — sclavagismul. Dacă James Fenimore Cooper îi arată pe indienii americani blânzi, umani și plini de calitate, iar Herman Melville spulberă mitul sălbăticiei popoarelor primitive în romanul *Taipei*, Harriet Beecher Stowe și ceilalți iluștri contemporani ridică problema esențială și cea mai dureroasă a Statelor Unite.

Brüning apreciază participarea condeielor ilustre ale epocii la lupta antisclavagistă drept o contribuție umanistă la progresul societății.

Epoca în care a scris Harriet Beecher Stowe a fost o epocă remarcabilă în literatura americană, și în special în proza din S.U.A. În această epocă de mare fertilitate au scris câteva condeie americane de frunte și au apărut opere foarte însemnate: Ralph Waldo Emerson își scrie volumele în escuri în 1841 și 1844, Henry David Thoreau publică opera sa importantă *Walden* sau *Viața în pădure* (1854), *Stigmatul roșu* (*Litera de foc*) a lui Hawthorne apare în 1850, iar un an mai târziu celbrul roman *Moby Dick* sau *Balena albă* al lui Herman Melville. Tot în această epocă apar și câteva din cele mai vestite volume de poezii ale principalilor lirici americani: *Glasurile libertății* de Whittier (1846), *Fire de iarbă* de Walt Whitman și *Cîntecul lui Hiawatha* de Longfellow, în 1855.

În această primă epocă de afirmare a literaturii americane pe plan mondial, unul din locurile de frunte printre prozatorii umaniști l-a ocupat Harriet Beecher Stowe.

Scrittoarea s-a născut în 1811 în orășelul Litchfield din statul nordic Connecticut, situat pe coasta Atlanticului, în provincia numită Noua Anglie. Era fiica unui pastor calvin, Lyman Beecher, celebru pentru intransigența sa în combaterea intemperanței și a catolicismului. Harriet a crescut, împreună cu frații și surorile ei, într-o atmosferă rigidă, puritană. În

ținerețea ei Harriet manifesta o înclinație puternică spre introspecție, adeseori cu caracter morbid, datorită pe de o parte faptului că rămăsese încă de mică fără mamă, iar pe de alta severității mediului familial. Influențe bune asupra ei au avut convingerile generoase ale unchiului după mamă Samuel Foote ca și lectura unor romane romantice ca cele ale lui Scott. După ce familia se mută la Cincinnati în statul Ohio, Harriet, acum în vîrstă de 21 de ani își începe activitatea de profesoară la școala înființată de sora ei mai mare, iar pe de altă parte, scrie schițe inspirate din viața Noii Anglii. În 1833 autoarea face o vizită în statul Kentucky unde, cu toate că sclavia negrilor se prezenta sub o formă mai blîndă, ca în mai toate statele din Nord, unele aspecte ale ei o îngrozesc.

În 1836 se căsătorește cu Calvin Ellis Stowe, profesor de literatură biblică la seminarul teologic condus de tatăl ei. În această perioadă Harriet Beecher Stowe se apropie tot mai mult de mișcarea antislavagistă datorită contactului cu realitatea tristă a vieții negrilor pe care o cunoscuse în cursul vizitei făcute în statul Kentucky, precum și datorită sentimentelor aboliționiste care agitau pe intelectualii din Cincinnati, printre alții și pe profesorii de la școala tatălui ei.

De altfel, în 1839, asistă chiar în casa lor la o scenă dramatică: tatăl și cu soțul ei salvează o negresă eliberată din robie, pe care stăpîna continua s-o urmărească, ca pe un animal fugărit. De asemenea la Cincinnati fusese adeseori martora unor scene de teroare dezlănțuite de partizanii sclaviei. Rasiștii nu se dădeau în lături de la nimic. Ei ajunseseră chiar să dea foc tipografiilor care publicau cărți și ziare favorabile emancipării sclavilor. H. B. Stowe e profund zguduită de un eveniment de un mare dramatism ce se petrecuse în lumea literară, printre prietenii apropiați ai familiei Beecher: cunoscutul publicist L. P. Lovejoy fusese asasinat de rasiști din pricina ideilor sale generoase.

După mutarea familiei în statul Maine (în 1850), scriitoarea, participînd intens la discuțiile pe plan național în privința sclaviei, se hotărăște să îmbine activitatea literară cu propaganda

politică. Sub influența atmosferei de misionarism intelectual și religios din casă, și mai ales datorită îndemnului unuia din frații ei, Harriet Beecher Stowe își propuse să treacă la realizarea unor visuri mai vechi. Fratele ei, Edward Beecher, îi scrisese printre altele: „*Hattie, draga mea, dacă aș avea eu condei, așa cum ai tu, aș scrie ceva care să facă întreaga noastră națiune să-și dea seama ce blestemat lucru e sclavia*”¹. Acest apel avu asupra lui Harriet Beecher Stowe efectul unei scînteii într-o pulberărie: „*Am să scriu ceva; îmi promit că dacă trăiesc, am să scriu!*”²

Autoarea începe să scrie cîteva capitole din partea finală a romanului *Coliba unchiului Tom*. Ele apar sub formă de fragmente în revista aboliționistă *The National Era* (*Epoca Națiunii*).

Ceea ce a constituit substanța cărții era experiența autoarei în mai multe domenii. Cunoștințele ei despre sclavie nu erau poate complete, tendința pe care o susținea ea nu era poate perfectă, și totuși *Coliba unchiului Tom* avu un efect mai mare în întoarcerea balanței în favoarea aboliționismului decît avuseseră discursurile uneori categorice, iar alteori șovăielnice ale politicienilor.

Critica și istoriografia literară menționează în mod deosebit marele succes de public pe care l-a înregistrat cartea deși cînd a apărut sub formă de foileton ea nu i-a adus autoarei decît modestul onorar de 300 de dolari. În 1852 cînd a fost publicată în volum *Coliba unchiului Tom* s-a vîndut în 3.000 de exemplare chiar din prima zi. Pînă la sfîrșitul anului romanul a bătut toate recordurile editoriale: numai în Statele Unite s-au vîndut 300.000 de exemplare. În cîteva ani cartea a ajuns să fie atît de populară încît, practic vorbind, era cunoscută de tot publicul american, britanic și european. Răspîndirea cărții fusese facilitată de traducerea în numeroase țări. Prima traducere românească datează încă din 1853. Trent apreciază nu-

¹ Arthur Temple, *Introducere la Coliba unchiului Tom*, ediția Sunday School Union, p. VI.

² *Ibidem*.

mărul limbilor în care a fost tradusă cartea drept „fenomenal”. Crawford și colaboratorii afirmă că romanul a fost tradus în 37 de limbi și că vânzarea sa a atins proporții fenomenale. De asemenea se menționează că, în ciuda publicării unor ediții „piraterești” și a jucării unor versiuni dramatizate fără a i se plăti drepturi de autor lui Harriet Beecher Stowe (ei apreciază că a fost frustrată de onorariul convenit pentru un milion și jumătate de exemplare publicate în Anglia), totuși cartea i-a adus autoarei o avere.¹ Trent arată că popularitatea aceasta uluitoare a făcut-o pe Harriet Beecher Stowe să treacă oarecum peste noapte „de la o relativă obscuritate la o celebritate aproape jenantă”.

Contestarea veridicității acestui roman demascator, precum și acuzațiile de părtinire au determinat-o pe autoare să-și susțină cu și mai multă vigoare teza, prin publicarea cărții *Cheia colibeii unchiului Tom* (1853). Volumul aduce o coroborare și o verificare a substanței romanului prin documente de arhivă, hotărâri judecătorești, tăieturi din presă, scrisori, mărturii personale, declarații autentice ale unor sclavi eliberați.

Astfel autoarea reproduce sursele de informație pe care s-a bazat în faprica romanului, pe lîngă propria ei experiență și memorie. Scriitoarea demonstrează că personajele nu sînt exagerate sau deformate și că intriga cărții reprezintă bucăți rupte din viața înconjurătoare. Totodată, dată fiind pregătirea ei multilaterală, Harriet Beecher Stowe discută pe larg aspectele juridice ale problemei sclaviei.

Harriet Beecher Stowe se află acum în culmea gloriei. Întreprinde în același an o călătorie în Anglia, unde este primită cu entuziasm de întreaga populație. Întoarsă în America își descrie călătoria în volumul *Amintiri înscrise din țări străine*.

Apoi revine la literatura epică și la tema majoră a sclavagismului, scriind un al doilea roman, *Dred*, în care arată influența corupătoare a instituțiilor sclavagiste asupra stăpînilor

¹ Crawford, Kern, Needleman, *Literatura americană*, pp 143—144.

înșiși. Criticii consideră că noul roman marchează un progres în opera scriitoarei, câștigând în subtilitate prin deplasarea focarului atenției de la negri la albi.

După o nouă călătorie în străinătate, cu ocazia căreia a fost primită și de regina Victoria, Harriet Beecher Stowe scrie o serie de romane a căror acțiune se petrece în Noua Anglie, și în care scopurile propagandistice sînt fie atenuate, fie mai limitate. Inspirîndu-se în parte din viața surorii ei, Harriet scrie, în 1859, romanul *Preotul pleacă în peșit*, care constituie un atac împotriva exagerărilor calvinismului. Alte romane ale ei, cum ar fi *Mărgăritarul din insula Orr* (1862) și *Oameni din orașul vechi* (1869), constituie începutul literaturii pe care Eberhard Brüning o numește „de culoare locală“, adică opere de ficțiune care redau un tablou mai mult sau mai puțin veridic al vieții din Noua Anglie.¹

În 1869, în cursul unei noi călătorii în străinătate, Harriet Beecher Stowe o cunoaște pe văduva lui Byron și culege de la ea informații care-i servesc pentru alcătuirea cărții *În apărarea lady-ei Byron*, publicată în anul următor. Cartea dădea în vileag unele amănunte compromițătoare despre viața intimă a lui Byron, în privința căreia Harriet Beecher Stowe emitea o teză scandaloasă, ceea ce i-a atras antipatia publicului britanic. După această lucrare autoarea revine la scrierile inspirate din realitățile Noii Anglii (*Povești din orașul vechi spuse de Sam Lawson la gura sobei* — 1872). În afară de romanul istoric *Agnes din Sorrento* publicat anterior (1862), opera autoarei mai cuprinde satira socială *Tiranie trandafirie și albă* (1871) și eseurile în apărarea drepturilor femeii: *Eu și nevastă-mea* (1871) și *Noi și semenii noștri* (1875). Cam în aceeași perioadă autoarea publică sub pseudonimul Christopher Crowfield volumul *Poezii religioase* (1867), precum și o serie de lucrări mai puțin importante, numeroase articole și pamflete. După încheierea războiului de Secesiune Harriet Beecher Stowe cumpără o proprietate în Florida și-și consacră cea mai mare parte a timpului îngrijirii fiului ei

¹ Eberhard Brüning, *op. cit.*, p. 129.

rănit în război, și soțului ei, fire bolnăvicioasă. În 1873 publică volumul *Frunze de palmier* înfățișînd provincia sudică în care-și petrecea bătrînețea.

Harriet Beecher Stowe se stinge din viață în Florida în 1896.

Majoritatea biografiilor și criticilor subliniază îmbinarea fericită pe care o reprezenta personalitatea lui Harriet Beecher Stowe ca mamă de familie, literată și militantă pe tărîm social. Ea păstra un contact permanent atît cu realitatea înconjurătoare cît și cu publicul, fie direct prin conferințe, prin lecturi din operele sale, fie indirect, prin periodicele la care colabora cu articole, nuvele etc.

În cursul celor 40 de ani de carieră Harriet Beecher Stowe a stat mereu în mijlocul lumii literare, avînd strînse legături de prietenie cu fruntașii literaturii americane. Printre prietenii apropiați ai familiei se numărau oratorul și literatul Olivier Wendell Holmes, poezii James Russel Lowell și John Greenleaf Whittier. De asemenea era prietenă cu prozatorul Nathaniel Hawthorne și cu criticul și literatul William Dean Howells. În ultimii ani ai vieții a fost vecină cu Mark Twain care — în ciuda causticității sale necruțătoare, manifestată, de pildă, împotriva lui James Fenimore Cooper — a avut aprecieri favorabile pentru doamna Stowe. În aceeași perioadă Harriet Beecher Stowe a legat o strînsă prietenie cu admiratoarea și discipola ei, remarcabila navelistă Sarah Orne Jewett.

Publicînd în 1852 romanul *Coliba unchiului Tom* Harriet Beecher Stowe se încadrează întru totul în pleiada autorilor celebri care au ilustrat această epocă mare a literaturii americane. Harriet Beecher Stowe se alătură tematicii și concepțiilor celor mai de seamă reprezentanți ai umanismului american din secolul al XIX-lea: Bryant, Longfellow, Lowell, Emerson, Thoreau, Whitman, Whittier care și-au consacrat și ei cel puțin o parte a operei cauzei generoase a apărării și eliberării populațiilor asuprite. Și dacă Longfellow a creat, după părerea

multor oameni, eposul național american prin poemul dedicat indianului Hiawatha, Harriet Beecher Stowe a adus în centrul atenției lumii literare cealaltă populație oprimată, selavii negri. În memoria oamenilor, literatura închinată minorităților asuprite se leagă de numele acestor doi autori ca și de operele lor. Ceea ce îi conferă lui Harriet Beecher Stowe un loc oarecum aparte între confrați este felul cum se manifestă la ea tendințiozitatea.

Adeseori cititorul nu știe cu precizie dacă scopul pe care-l atinge o operă literară este într-adevăr cel ce și l-a propus autorul. De fapt aceeași întrebare se naște și în mintea criticului literar și când crede că a rezolvat-o, riscă totuși să fie acuzat pe drept, sau pe nedrept, de către cititor, că i-a atribuit scriitorului intenții conștiente pe care acesta nu le-a avut.

În cazul *Colibei unchiului Tom* această problemă aproape că nu se pune. Despre intențiile scriitoarei ne vorbesc nu numai amănuntele biografice, frământările epocii și mărturiile referitoare la însușirea lor de către autoare, ci și paginile cărții, printre care se situează pe primul plan capitolul discursiv de după încheierea povestirii.

După cum arată criticii, *Coliba unchiului Tom* „avea un scop propagandistic evident; Harriet Beecher Stowe socotea că dacă se va vedea limpede, măcar o dată, ce înseamnă sclavia, se va renunța la ea. De aceea dorea să reprezinte această instituție în lumina ei adevărată. Întrucât era vorba de o instituție națională, după părerea autoarei, vina pentru prezența ei o purta națiunea întreagă. Ea nu avea intenția de a părea că aruncă o sentință împotriva statelor sudice... Doamnei Stowe i se părea că a arătat cu multe eforturi că sclavia face tot atita rău oamenilor din Nord ca și celor din Sud; ea a fost surprinsă când sudiștii au apreciat descrierea ei drept ireverențioasă... Această veridicitate care vorbește de la sine, a conferit romanului forța lui; în ciuda numeroaselor contraacuzări și contraziceri, mărturia lui a rămas de netăgăduit. Și, mai presus de cauza imediată pe care a slujit-o, romanul a devenit singura arhivă bine cunoscută a realității din statele sudice dinaintea

războiului de secesiune, tot așa cum romanele lui Fenimore Cooper au devenit fie pe drept, fie pe nedrept, arhiva mondială a pieilor roșii și cum povestirile lui Bret Harte au ajuns să reprezinte pe plan mondial amintirile despre căutătorii de aur din California.¹

Intenția oglindirii realității apare încă din primul capitol al romanului *Coliba unchiului Tom*. Situația economică este înfățișată de Harriet Beecher Stowe drept o sursă de influență negativă asupra tuturor personajelor, chiar și asupra celor animate de intenții bune. În unele cazuri influența situației economice capătă înfățișarea unei tiranii de care oamenii nu se pot elibera nici atunci când sînt conștienți de prezența ei.

Rapacitatea neguțătorilor de sclavi prezenți în cartea lui Harriet Beecher Stowe nu este un fapt individual, o trăsătură a unor caractere, ci este un element fundamental al realității din vremea ei. Curajul cu care l-a denunțat înfiercăză pe toți cei care aleargă după câștig fără să țină seama de considerente morale. Această latură realistă conferă romanului forță generalizatoare și o mare valoare actuală.

Situația negrilor e analizată prin prisma teoriilor iluminismului, preluate și mai înainte de filozofi și politicieni americani ca Jefferson, Franklin, Lincoln — cu privire la drepturile și libertățile fundamentale ale omului.

Unele discuții din carte indică o folosire judicioasă a teoriei contractului social cu privire specială la negri. Se arată că sclavia negrilor nu este o situație de fapt consfințită prin legiuri, ci un fenomen parazitar ale cărui rădăcini economice autoarea le subliniază în repetate rînduri. Substratul material, economic, al sclavagismului este oglindit în mod fățiș, chiar explicit, de unele răbufniri ale exploatatorilor înverșunați, ca de pildă Harris, care consideră mașina inventată de un negru drept un lucru rău, întrucît îi face pe oameni să muncească mai puțin. Astfel, pe o cale mai mult intuitivă, Harriet Beecher Stowe asociază reacționarismul social și politic cu spiritul re-

¹ W. Trent, *Marii scriitori ai Americii*, pp. 201—202.

trograd pe plan economic. Desigur, un element de care se poate ține seama este și conștiința exploatatorilor că principala lor sursă de venit o constituie munca oamenilor.

Adoptînd linia spulberării iluziilor despre realitatea înconjurătoare, Harriet Beecher Stowe dă bătălia decisivă cu o prejudecată curentă în vremea ei, pretinsul caracter patriarhal, idilic, al sclaviei. Pe de o parte Harriet Beecher Stowe preia de la Rousseau ideea că libertatea este o însușire funciară a omului și că sclavia este contra naturii; pe de altă parte, ea spulberă minciuna curentă că majoritatea stăpînilor de sclavi s-ar purta îndeobște foarte uman, veghind asupra intereselor negrilor mai bine decît ar fi putut aceștia s-o facă. Dragostea de adevăr o face pe autoarea să arate că există unii stăpîni buni, pe care ea îi dă ca model de comportare. Dar scriitoarea arată că pînă și situația cea mai fericită se poate schimba într-o nenorocire cînd stăpînul bun moare sau e silit să-și scoată sclavul la mezar. Descriînd scene sfîșietoare, Harriet Beecher Stowe subliniază că această loterie are o bază monstruoasă, potrivnică naturii. Una din ideile fundamentale ale cărtii e că nu anumiți oameni sînt de vină, ci întreaga instituție care-i transformă pe sclavi în lucruri, în obiectul unor tranzacții comerciale. Aducînd în sprijinul tezei pe care și-o însușise atît argumente logice cît și elemente sentimentale, religioase, autoarea subliniază caracterul degradant al trecerii unor subiecte dintr-o categorie superioară într-una inferioară, a unor membri ai regnului uman în regnul animal, dacă nu chiar și mai jos.

Cartea contribuie la opera de demitizare pe care o realizau unii contemporani ca Dickens și Thackeray, alegîndu-și pentru demascare alte aspecte negative ale lumii înconjurătoare. De altfel autoarea își declară în mod deschis scopurile antiiluzioniste, de pildă cînd spune că oricine vizitează unele moșii din Kentucky ar fi ispitit să creadă în „*vechea legendă a unei instituții patriarhale*“. Dar, spune ea, totul stă sub semnul legii care-i consideră pe negri nu oameni, ci lucruri.

Pentru a prezenta în culorile adevărate relațiile predominante pe marile plantații lucrate de sclavi, Harriet Beecher

Stowe se abate de la convenționalele precepte religioase care propovăduiesc împăcarea între stăpîni și slujitori.

Desigur elementele religioase abundă în *Coliba unchiului Tom*. Aceasta se datorește în primul rînd educației primite de Harriet Beecher Stowe, în al doilea rînd vieții pe care a dus-o, și în al treilea rînd firii ei împăciuitoare.

Este important însă faptul că religia are, în această carte, unele aspecte și funcții deosebite. Creștinismul este prezentat ca un ideal de viață și totodată ca un termen de referință, ca un criteriu de comparație în lumina căruia rasismul apare ca o negare a creștinismului. Acest element contribuie la eficacitatea demascatoare a cărții, și nu o atenuează.

Harriet Beecher Stowe nu propune aplicarea unilaterală a creștinismului de către cei umili, sub forma supunerii absolute, ci ca un model de relații bilaterale.

În primul rînd aceasta reprezintă o condamnare implicită și explicită a rasismului care pretinde că negrii sînt animale. În al doilea rînd proclamă în spirit democratic și creștin, egalitatea în drepturi între negri și albi. În al treilea rînd cartea tinde să ceară aplicarea doctrinei non-violenței de către cei puternici, și nu condamnă recurgerea la forță din partea negrilor pe care-i consideră în legitimă apărare.

Astfel se poate spune că afirmarea deschisă a idealurilor creștine de către autoare, alături de propovăduirea egalității negrilor cu albi, a adus un serviciu cauzei nobile a aboliționismului.

Pe un ton general creștin, autoarea menține un contact permanent între divinitate, marele public și ea, atrăgînd parcă atenția providenței și oamenilor asupra unor realități chinuitoare. Spiritul ei religios era proclamat ca o adeziune totală la literatura creștină, veche sau modernă. Iată ce scria autoarea despre o carte religioasă citită în copilărie: „*Mă făcea să simt că pînă și pămîntul de sub tălpile mele e sfințit printr-o înțelegere specială cu divinitatea*”¹.

¹ Marcus Cunliffe, *Literatura americană*, p. 177.

Privit în acest context apare și mai remarcabil curajul cu care Harriet Beecher Stowe a criticat o parte însemnată și puternică a clerului american pentru faptul că se ținea în rezervă, adoptînd o atitudine echivocă față de sclavie.¹ Dată fiind pe de o parte educația pe care o primise autoarea și, pe de altă parte concepțiile ei creștine, acest aspect arată triumful adevărului asupra iluziilor și prejudecăților, și marchează un progres atît în evoluția scriitoarei cît și în evoluția generală a literaturii cu rezonanță socială din secolul al XIX-lea.

Astfel cartea apare ca o izbucnire de revoltă sinceră, pe care nimic n-o poate stăpîni. E interesant de remarcat faptul că, deși trăia într-un mediu american relativ conformist, autoarea își dădea și ea seama de absurditatea revoltătoare a prezenței unor vestigii dintr-o orînduire dispărută cu mai bine de un mileniu în urmă, în cadrul unei societăți noi, tinere, care trecuse direct în orînduirea capitalistă, fără a cunoaște măcar feudalismul. Harriet Beecher Stowe caută soluția acestui anacronism dureros în dragostea creștină. Fiind învățată că Isus se apleacă și asupra suferințelor celor mai umili, ea e convinsă că nici negrii nu trebuie să rămîină în afara ajutorului divin. Strigătul ei de revoltă : „*Cine oare este mai urgisit, mai sărac, și mai disprețuit, decît sclavul din America?*” reflectă conștiința că negrii sînt categoria cea mai nenorocită, aflată pe scara socială, mai jos chiar decît paria.

Este unul din meritele autoarei că a văzut realitatea dincolo de o fațadă amăgitoare, că i-a intuit dedesubturile și că a prelucrat-o pe plan literar în forma cea mai vibrantă cu putință pe care a izbutit s-o găsească.

Sinceritatea romanului este atît de evidentă încît filozoful și istoricul englez Thomas Carlyle i-a scris autoarei că deși n-a avut prilejul să cunoască direct faptele pe care le înregistrează cartea, e convins că povestea descrie exact realitatea.

Harriet Beecher Stowe a izbutit așadar să facă cunoscute numeroase aspecte ale realității în forma cea mai accesibilă pen-

¹ Crawford, Kern, Needleman, *op. cit.*, p. 144.

tru public și totodată cea mai potrivită pentru realizarea țelului propus. Se poate spune că romanul este un document uman de o mare sinceritate și de o riguroasă exactitate, care reflectă o realitate dureroasă pe mai multe planuri.

Pe de altă parte pluralitatea aspectelor selecționate converge către ilustrarea aceleiași idci, varietatea materialului informativ este subsumată scopului social al cărții. Autoarea desprinde din realitate aspectele tipice, relevante pentru demonstrația pe care și-o propune.

Este una din calitățile care-i conferă cărții valoare generalizatoare, oricât de extraordinare ar fi unele întâmplări din roman. La tot pasul simțim că nu e vorba de un anumit stăpîn, de un negru oarecare, de cutare sau cutare plantație etc., ci de o situație de ansamblu.

În *Coliba unchiului Tom* particularul se împletește în permanență cu generalul. Talentul a ajutat-o pe Harriet Beecher Stowe să realizeze generalizarea condamnării unor racile pe plan național.

Este surprinzătoare senzația de amploare și bogăție pe care ne-o dă *Coliba unchiului Tom*. E vorba de o bogăție de aspecte ale realității pe care le evidențiază, de o fertilitate extraordinară a imaginației care crează nenumărate episoade vii, și de o inventivitate deosebită în crearea caracterelor de o mare varietate.

De asemenea, ne încântă gama foarte largă de procedee de caracterizare a personajelor, folosită de autoare.

Unele personaje sînt descrise în amănunt, încît chipul lor se conturează precis înaintea noastră. Altele sînt înfățișate succint, dar unele gesturi sau acțiuni ale lor reliefează trăsături profunde de caracter.

Parțial se poate vorbi de o participare directă a autoarei la tipologia romanului. Creștinismul iertător și resemnat al unchiului Tom și eroismul Elizei în apărarea copilului ei au sugerat criticului John Adams (autorul monografiei despre Harriet Beecher Stowe apărută în editura Twayne) că ar constitui traveștiuri ale autoarei. Această prelungire sau dedublare a personalității reprezintă pe de o parte consecința ariei oarecum li-

mitate de cunoștințe ale scriitoarei și, pe de altă parte, o obiectivare a eului său altruist, generos. Se poate bănuî că marea capacitate de introspecție manifestată de autoare încă din copilărie a contribuit la cunoașterea psihologiei omului în general, și, dată fiind atmosfera apăsătoare în care trăia, și a omului asuprit.

Harriet Beecher Stowe s-a apropiat cu multă înțelegere de sufletul negrilor și putem spune că în multe privințe a izbutit să-i cunoască și să-i înfățișeze corect. Diversitatea caracterelor prezentate, unele tragice, altele hazlii, unele conformiste, altele rebelc, unele obliterate de religie, altele refractare la tot ce venea de la albi, contribuie la alcătuirea impresiei de realism, pe care o degajă cartea.

Atît în acest roman cît și în alte opere ale ei, mai ales în *Dred*, autoarea relevă unele elemente mai subtile din firea negrilor, care-și au rădăcinile în condițiile ancestrale de viață. Dragostea de mister și elementul supranatural care domină unele personaje din cărțile autoarei, le regăsim ulterior în unele piese ale lui O'Neill (mai ales acelea care valorifică rolul jucat de măști în spiritul și cultura negrilor — cum ar fi *Împăratul Jones*, *Toate odraslele Domnului sînt înaripate*.)

Alegerea unui negru ca personaj central al unei cărți avea o semnificație deosebită în epoca respectivă. Autoarea merge însă mai departe, propunîndu-l pe unchiul Tom ca exemplu de umanitate profundă, ca prototip al omului adevărat. Ea izbutește să creeze un personaj complex, pentru că noblețea lui suflotească și înaltele principii pe care le susține și le practică, determină la el cel puțin două atitudini fundamentale, aparent opuse: pe de o parte o rezistență pasivă împotriva răului — ceea ce s-ar putea numi o doctrină a non-violenței, — iar pe de altă parte un dinamism activ, manifestări curajoase în slujba binelui: salvarea micuței Eva, refuzul de a trăda ascunzătoarea sclavelor lui Legree, educarea permanentă a celor din jur în spiritul dragostei față de oameni etc.

Unul dintre aspectele interesante ale cărții, care scoate în relief capacitatea de apreciere a autoarei, întrucît a fost do-

vedit cu prisosință de dezvoltarea ulterioară a populației de culoare, este demonstrația că egalitatea morală și intelectuală între rasa neagră și rasa albă este un fapt. Reliefînd diversele calități ale negrilor, autoarea nu se rezumă numai la cele recunoscute cu mărinimie de stăpîn — unor servitori credincioși, supuși, devotați etc., — ci merge mai departe, la calitățile care-l deosebesc pe om de animal, lovind deci în înseși bazele sclaviei așa cum apărea ea în Statele Unite. Negrii înfățișați de Harriet Beecher Stowe se dovedesc cu prisosință a fi *homo sapiens* și *homo faber*. Reprezentantul tipic al primei categorii ar fi Tom, iar al celei de-a doua George Harris. Apărînd încă din primul capitol, acesta din urmă are darul nu numai de a atrage atenția asupra acestui aspect, ci și de a pune de la început problema în acest fel. Comentînd legătura permanentă dintre carte și realitatea care a inspirat-o, un editor al ei arată într-o notă că un tînăr negru din Kentucky (din viața acestui stai și-a extras Harriet Beecher Stowe o mare parte din material) inventase într-adevăr o mașină de egrenat bumbac. Acest element, a cărui exactitate putea fi oricînd dovedită, îi servește autoarei ca o armă pentru demonstrarea tezei egalității intelectuale dintre negri și albi.

Desigur tezismul are printre alte pericole și pe acela de a duce la părtinire, la orbire. În cazul lui Harriet Beecher Stowe dragostea de adevăr este triumfătoare. În dorința de a propovădui și a ilustra teza umanitară și progresistă a egalității psihice între negri și albi, Harriet Beecher Stowe nu pierde din vedere „oile negre” atît din rîndurile celor oropsiți cît și din cele ale favoriților soartei.

Pe de altă parte nu se poate spune că istoria i-a dat întru totul dreptate autoarei. Chiar în timpul vieții ei, romanul a produs și o reacție negativă, nu numai printre aboliționiștii extremiști, așa cum remarcă critica literară, ci și în rîndurile maselor largi populare. Așa de pildă, personajul cheie al cărții a ajuns proverbial în America, unchiul Tom fiind astăzi o

noțiune simbolică, cu o nuanță peiorativă, ușor ridicolă, din pricina spiritului său neverosimil de supus și iertător.

Și totuși exagerările autoarei pe această linie își pot găsi o justificare în intuirea subtilă a unui fenomen pe care avea să-l prezinte și O'Neill : curățenia sufletească a unor firi primitive, simplitatea spirituală pe care se greșează creștinismul. Pentru popoarele primitive creștinarea apare ca un miracol, ca o revelație, în absența altor norme de conduită, iar preceptele religioase devin o călăuză urmată cu stințenie.

Diferențierea psihologică a personajelor este urmărită cu pricepere și simț literar de Harriet Beecher Stowe. Autoarea evită delimitările nete — alb-negru, — care îngustează viziunea realistă a unor scriitori. Nici unul din personajele care ocupă un loc cât de cât însemnat în carte, nu este schematic. Majoritatea personajelor (Tom, Dl. Shelby, St. Clare, Legree) prezintă o bogăție de fațete și de nuanțe care conferă cărții și aspectul de frescă contemporană, populată cu ființe vii, desprinse din lumea înconjurătoare. În felul acesta, cartea câștigă în profunzime și atractivitate, justificând laudele aduse valorii ei literare, pe lângă certa ei valoare socială.

Un alt element folosit cu mare efect este antiteza. De pildă contrastul dintre cei doi Harris — albul retrograd și negrul inteligent — accentuează ideea capacității potențiale a negrilor de a se ridica pe o treaptă a culturii și creației cel puțin la fel de înaltă ca cea a albilor.

Printre numeroasele procedee care alcătuiesc măiestria literară a lui Harriet Beecher Stowe se numără și caracterizarea personajelor prin limbaj. În general se observă în carte o mare bogăție și varietate a vocabularului. În plus se remarcă diferențierea în vorbire între personajele care au posibilitatea să se cultive și cele care sînt ținute în întunericul sclaviei. Există și alte diferențe de vorbire, cu implicații psihologice : s-ar putea aminti contrastul între vorbirea brutală a unui Legree și exprimarea îndeobște aleasă a domnului St. Clare.

Dialogul creat de Harriet Beecher Stowe este încă o trăsătură realistă a cărții. Se amplifică gama de culori folo-

site în acest tablou de gen. Totuși predomină în roman limbajul religios, stilul biblic; lucrul se datorește în parte faptului că unele personaje, printre care și unchiul Tom, gîndesc în mare măsură într-un mod determinat de evenimentul ce stăruie în amintirea lor — creștinarea. E vorba însă și de influențe exercitate asupra autoarei însăși, de către mediul familial și în general de către ambianta puritană din Noua Anglie.

Diversitatea și varietatea, o caracterizează pe Harriet Beecher Stowe și pe planul invenției epice. În *Coliba unchiului Tom* narațiunea este destul de dinamică și în orice caz abundă în incidente și întîmplări care oferă în permanență elementul surpriză. În plus scenele principale, atît înfruntările între oameni pe planul dialogului, cît și episoadele pur narrative, sînt scrise cu o adevărată artă a gradării emoției, cu un remarcabil simț al *suspense*-ului. Harriet Beecher Stowe înregistrează astfel o reușită de ordin pur literar, scriind o carte palpitantă.

Autoarea folosește un registru extrem de amplu și bogat oferind mari satisfacții unor largi categorii de cititori. Mesajul ei a putut răzbate în cercuri imense tocmai pentru că romanul conține cîte ceva impresionant pentru fiecare.

Observînd cu atenție sufletul oamenilor și studiînd totodată și gusturile și tendințele publicului contemporan, scriitoarea știe cum să atingă coarde patetice de mare rezonanță alegînd din materialul folosit aspectele cu maximum de efect direct: familia de sclavi amenințată cu despărțirea, mama care-și apără copilul, tînărul cu idei generoase, care înfruntă pericolele și distanțele ca un făt-frumos din basme, bogătașul hain și destrăbălat, stăpînul binevoitor, îndrăgit de slujitorii lui, dar urmărit de nenoroc etc.

Iată unul din punctele de contact dintre acest roman și creațiile literare populare, mai cu seamă basmul. Mai multe laturi ale cărții au un caracter popular, sporindu-i valoarea și atractivitatea.

În general operele lui Harriet Beecher Stowe care se referă la negri, cuprînd elemente comune cu literatura neagră din

Statele Unite. Această literatură a început să se afirme încă din secolul al XVIII-lea și, chiar dacă este cunoscută mai mult sub forma cântecelor — de pildă celebrele „*negro spirituals*”, — cuprinde o varietate de aspecte. Multe dintre poeziile și cântecele negrilor, atât cele mai vechi cât și cele din secolul nostru, sînt lamentări și bocete care ilustrează condiția nefericită a acestei populații strămutate, înjosite și asuprite.

Amintind de primele poezii din literatura anglo-saxonă, — care deplîngeau ostilitatea mediului geografic — lirica tristă a negrilor americani ne poate sugera și o comparație cu doinele și bocetele noastre. Amestecul de nostalgie, năzuințe și resemnare, se aseamănă cu unele producții folclorice românești. Acest element este vizibil prezent în *Coliba unchiului Tom*.

În suferințele negrilor înfățișați în carte, o alinare o aduce uneori natura. Prezența naturii se face simțită în roman nu numai prin descrierile adeseori foarte izbutite. E vorba de natură și sub raportul comuniunii între om și mediul geografic: pădurile sînt un loc de refugiu pentru cei asupriți, mlaștinile sînt o primejdie care-i amenință, dar pot fi și o pavază împotriva urmăritorilor, rîurile sînt o graniță salvatoare.

Scena, devenită celebră, în care Eliza trece rîul Ohio cu copilul în brațe, pentru a scăpa de neguțătorii de sclavi, este nu numai un episod palpitant, care sporește dramatismul cărții, ci și o glorie a curajului și tenacității, triumfînd asupra elementelor ostile.

În afară de valoarea simbolică pe care autoarea o conferă unor asemenea aspecte, putem remarca și aici o apropiere cu folclorul englezesc și românesc (în special în baladele de haiducie).

Harriet Beecher Stowe a reflectat în carte aspecte numeroase și diverse ale realității, fără a pierde însă niciodată din vedere ideea principală — urzeala pe care a brodat intriga cărții.

Poate că voința de a subsuma toate elementele scopului suprem a împiedicat-o să desprindă din viață mai multe as-

pecte vesele. Totuși, gravitatea și melodramatismul cărții sînt aerisite pe alocuri de unele scene senine — mai ales cele cu micuța Eva — iar tensiunea predominantă e slăbită uneori de cîteva note umoristice, cum ar fi dialogurile poznașe cu Topsy.

În orice caz romanul are o doză destul de mare de optimism, aparent de esență creștină, religia oferind celor asupriți o consolare, mai ales în viața viitoare. La o analiză mai atentă se observă însă că și aici autoarea depășește educația primită și se depășește și pe ea însăși: avîntul luptei pe care o duce o face să găsească drept bază a optimismului încrederea în oameni, solidaritatea umană. Sentimentul acesta apare în numeroase scene din roman, sugerînd și el, alături de comuniunea cu natura, și de accentele protestatare, de manifestările de răzvrătire împotriva asupririi — o apropiere de baladele de haiducie.

Credința în triumful dreptății renaște din fiecare scenă tragică, pentru a cînta cu note pline, majore, un imn de slavă pentru oameni. De altfel chiar în prefață autoarea își expune convingerea că vremea negoșului de sclavi a apus și că „se revarsă zorile unei alte zile, ale unei zile mai bune”¹.

Se poate deci presupune că autoarea întrezărea posibilitatea unui progres al societății în ansamblu, către o orînduire care să realizeze efectiv egalitatea între oameni.

Poate că acest optimism degajat de unele pagini ale cărții i-a determinat și pe realizatorii filmului care a rulat pe ecranele noastre să dea un caracter mai contemporan acțiunii, supralicîtînd elementele de solidaritate umană și de revoltă, prezente în roman.

- Fără să fie o carte propriu-zis revoluționară, *Coliba mîchiului Tom* nu exclude mijloacele violente pentru instaurarea dreptății. Convinsă de dreptul la viață al negrilor, Harriet Beecher Stowe crede într-o justiție immanentă, dar admite în frîngerea asupritorilor prin orice mijloace. Indiferent dacă ea

¹ Ediția Sunday School Union, p. IX.

identifică sau nu bunul-simț cu voința providenței, în orice caz rezultatul este același : condamnarea inevitabilă a asupritorilor.

Mijlocul principal la care recurge autoarea este apelul patetic la sentimentele frumoase ale oamenilor.

De exemplu, în logica autoarei, legământul tînărului George Shelby, la căpătîiul lui Tom muribund, de a lupta pentru aboliționism, este o concluzie firească a romanului.

Urmînd în linii mari schema oratorică a unui imn de luptă, (cum erau cîntecele cartiste sau cîntecele democratice ale lui Shelley), romanul trece de la o prezentare a faptelor la accente patetice de mare rezonanță, și se încheie cu o exortatie înălțătoare.

Bilanțul calităților și defectelor lui Harriet Beecher Stowe din punct de vedere al măiestriei artistice este, firește, influențat de progresele rapide ale literaturii în ultimul secol, sau, după cum ar spune unii, de praful care s-a așternut peste carte.

Romanul este îmbibat de un patetism melodramatic care adeseori amintește de Dickens. În cazul lui Harriet Beecher Stowe, patetismul este determinat în parte de procedeele stilistice tradiționale, însă el este și rezultatul tendinței autoarei de a-și alege mijloacele cele mai directe, cele mai eficace pentru realizarea scopului propus.

În orice caz, ni se pare că pînă și episoadele cele mai exagerat melodramatice, rareori depășesc marginile verosimilului.

Oricît de paradoxal ar fi, se poate presupune că tocmai faptul că scria mai mult din observație directă decît din imaginație, o împiedica pe autoare să cearnă faptica povestirii prin sita logicii și a simțului artistic. Cu toate acestea nu i se poate reproșa cărții că ar împieta asupra bunului-simț, că ar aluneca pe căile literaturii de prost gust, destul de abundentă în vremea ei.

În ciuda unor scăderi sub diferite raporturi, parțial inerente condițiilor în care a scris, cartea se bucură și astăzi de o largă apreciere atît din partea publicului cît și din partea criticii.

În capitolul închinat lui Harriet Beecher Stowe în lucrarea *Mari scriitori ai Americii*, William Trent laudă cartea din mai multe puncte de vedere : „Dacă e s-o judecăm după pasiunea pe care a stîrnit-o și după reforma pe care a vestit-o, doamna Stowe a scris romanul cel mai de efect din întreaga literatură americană ; dar în afară de imaginația sa literară, ea și-a pus din plin la contribuție toată influența pe care o exercită un mare cetățean. Disprețul ei pentru racile și pentru tendințe negative are tot atîta valoare practică ca și lauda pe care o aduce spiritului de dreptate. Tot ce a făcut ea purta amprenta unui nobil cavalerism.”¹

Impresia aceasta de cavaler care pornește într-o cruciadă contra răului a generat și titlul unei monografii despre Harriet Beecher Stowe : *Cruciatul îmbrăcat în crinolină* de Forrest Wilson (1941).

Pentru majoritatea criticilor consultați, apare ca o „adevărată surpriză faptul că pe o bază tezigă, „cruciada” plină de cavalerism — Harriet Beecher Stowe a reușit să scrie o carte bună și populară. Afirmăția lui Trent „e greu de descris succesul celui mai celebru roman tezigă”² este și mai interesantă dacă o raportăm la popularitatea imensă a cărților lui Dickens (să zicem *Nicholas Nickleby*, *David Copperfield*, *Oliver Twist* sau chiar *Martin Chuzzlewit* care dezbate și problema negrilor), în cadrul analizei monduului de viață american.

Crawford și colaboratorii stabilesc următoarele calități ale cărții : „a) Este o lucrare cu un efect cu totul deosebit, generat în parte de împrejurările apariției ei, și demonstrat pe larg de fenomenele răspîndite a cărții și de traduceri în 37 de limbi ; efectul cărții se datorește în parte indiscutabilei sale forțe de atracție afectivă ; b Sinceritatea scopului, indicată de emoția intensă a autoarei în momentul elaborării cărții, precum și de diverse alte dovezi biografice cunoscute ; c) Un țel al prieteniei și pacifismului cu un caracter conciliator mai de-

¹ William Trent, *Mari scriitori ai Americii*, p. 197.

² William Trent, *Literatura americană*, p. 345.

grabă decît radical; d) O bază destul de sănătoasă de experiență și cunoștințe personale.¹

Criticul Arthur Temple subliniază în prefața cărții că taina succesului doamnei Stowe ca scriitoare a fost dragostea îmbinată cu hotărîrea ei neînfricată de a face bine cu orice risc.²

Într-adevăr, se poate spune că dincolo de țelurile urmărite și de documentarea adusă, cuvîntul cheie al romanului îl constituie dragostea de oameni. Cartea constituie un apel la bună-tate și înțelegere, care, indiferent de substratul creștin, are o aplicabilitate universală.

Este una dintre acele opere literare despre care se poate spune că reprezintă cartea epocii respective, deoarece îmbină reflectarea realității contemporane în trăsăturile ei esențiale, cu sentimentele și aspirațiile predominante, exprimate în stilul cel mai accesibil pentru cititorii vremii. Dacă în unele privințe realizarea artistică ne apare depășită, substanța cărții o face să rămînă valabilă în zilele noastre, mai ales pentru că viața negrilor americani mai e și azi torturată de discriminări, nedreptăți și persecuții. Bineînțeles însă că efectul maxim al romanului s-a produs tocmai în epoca și condițiile ce l-au generat.

Se poate spune că romanul lui Harriet Beecher Stowe și-a atins într-un totu scopul propus. El a stîrnit un entuziasm deosebit în rîndurile unor pături foarte largi ale populației americane și europene. De asemenea a deschis ochii multor oameni asupra pregnanței și violenței cu care se punea problema sclavagismului în epoca modernă, ca o piatră de încercare a noțiunilor de democrație și libertate. Ca o dovadă a răsunetului uriaș al cărții stă și scrisoarea deschisă adresată femeilor americane de o jumătate de milion de englezoaice — ale căror semnături au fost cuprinse în 26 de volume *in folio*³.

¹ Crawford etc., *op. cit.*, p. 144.

² Ediția Sunday School Union, p. VII.

³ W. Trent, *Literatura americană*, p. 346.

Pe de altă parte, a existat, bineînțeles, și o reacție negativă. J. N. Tandy notează într-un articol, intitulat *Propaganda în favoarea sclaviei în epica americană de la mijlocul secolului al XIX-lea*, că aproape imediat după publicarea *Colibei unchiului Tom*, au apărut drept răspuns cel puțin 14 romane pro-sclavagiste. Doamna Stowe a fost violent atacată de presa sudistă pentru deformarea adevărului etc., dar a știut să se apere și a fost viguros susținută de partizanii libertății din lumea întreagă. A existat și o a treia atitudine, relevată de F. L. Parree în lucrarea *Literatura feminină de la mijlocul secolului al XIX-lea*, și anume protestele abolitioniștilor fervenți, exasperați de tonul prea moderat al cărții.

Deși puține, sînt bineînțeles celebre cazurile în care unele opere literare au avut un efect direct asupra evenimentelor sociale sau politice. Așa de pildă tragedia *Justiție* (1908) a lui John Galsworthy a avut un răsunet atît de mare, încît l-a determinat pe ministrul de interne de pe atunci, Winston Churchill, să amelioreze regimul penitenciarelor. Privită și în această lumină, *Coliba unchiului Tom* apare în avantaj, dat fiind efectul și mai mare pe care l-a înregistrat.

Desigur, atunci cînd se spune despre un autor că este „omul unei singure cărți“, aplicabilitatea zicalci este determinată de celebritatea unei opere literare, pentru că mulți autori au rămas în istorie mai ales prin cîte o operă mare și totodată caracteristică pentru ei. Cam așa stau lucrurile și cu Harriet Beecher Stowe. *Coliba unchiului Tom* este indisolubil legată de numele autoarei, umbrindu-i celelalte opere, dintre care unele sînt și ele valoroase.

John R. Adams subliniază în această privință că zelul de reformatoare al lui Harriet Beecher Stowe nu s-a limitat doar la abolirea sclaviei. Harriet Beecher Stowe a susținut pe de o

parte idealuri limitate, puritane, cum ar fi de pildă cumpătarca, dar și altele de importanță mult mai largă, ca de pildă extinderea drepturilor femeilor și copiilor. O preocupare de seamă a ei era umanizarea teologiei, adică concretizarea ei într-o funcție propriu-zisă¹ încercînd o adevărată umanizare a creștinismului, prin extinderea aplicării lui, în mod consecvent, și la membrii cei mai oropsiți ai societății.

În această lumină creștinismul lui Harriet Beecher Stowe apare înnobilit, pus în slujba idealurilor generoase, ale umanității. Fiind înzestrată cu un ochi pătrunzător, care percepea în linii mari, în mod corect, realitatea, autoarea a încercat să rupă cu tradiția folosirii religiei ca un mijloc de orbire a maselor.

Opera lui Harriet Beecher Stowe se pretează de asemenea la o analiză făcută prin prisma literaturii feminine a secolului al XIX-lea. Prin mediul clerical auster, în care a trăit o mare parte a vieții, prin interesul cu care privea istoria contemporană, ținîndu-se mereu la curent cu evenimentele, prin pasiunea cu care a ilustrat cauza emancipării, Harriet Beecher Stowe prilejuiește o comparație cu surorile Brontë, în special cu Charlotte. Dacă nu a atins aceleași culmi ale măiestriei literare ca și contemporanele ei din Anglia, Harriet Beecher Stowe a slujit cu o putere cel puțin egală aceeași cauză a progresului societății. Deși se apreciază că lupta pentru emanciparea unei părți a populației, lupta generală pentru egalitate, poate fi interpretată din unghiul luptei pentru eliberarea femeilor și pentru propria ei eliberare, totuși, întrucît nu acesta este scopul nemijlocit al *Colibei unchiului Tom*, se crează o distincție netă față de sensul predominant al opereii surorilor Brontë.

Deși se deosebește de George Eliot, mai ales prin tezismul mai transparent al cărților ei, Harriet Beecher Stowe are tră-

¹ J. R. Adams, Harriet Beecher Stowe, *Introdúcere*.

sături comune și cu această romancieră (cu care de altfel a întreținut o amplă corespondență). În linii mari, se poate spune că Harriet Beecher Stowe se încadrează în tabloul general al literaturii progresiste scrisă de femei, depășind în mare măsură limitele înguste pe care situația socială le impunea celor mai multe dintre ele. Prin aceasta ea se situează în aceeași categorie cu surorile Brontë, Elizabeth Gaskell, George Eliot, în primele rînduri ale scriitoarelor militante.

Încă în cursul vieții sale Harriet Beecher Stowe și-a cîștigat aprecierile favorabile ale unor celebrități, printre care și capete încoronate. Însăși reprezentanta aristocrației conservatoare britanice, simbolul imperiului, regina Victoria, a avut cuvinte de laudă pentru ea.

Se pare că atunci cînd Harriet Beecher Stowe i-a solicitat un interview în 1862, Lincoln a primit-o cu cuvintele amabile : „*Iat-o, așadar, pe micuța autoare a cărții care a făcut acest mare război !*“

Istoria consemnează și aprecierile colegilor și colegelor de breaslă. Una din cele mai mari poetese ale Angliei, Elizabeth Barrett Browning, admira la ea „*mărinimia și gîndirea neînfri-cată*“ și o găsea o persoană încîntătoare.

În ceea ce-i privește pe literații americani, aprecierea lor s-a manifestat și sub forma prieteniei trainice pe care, după cum ne arată biografia ei, i-au acordat-o unii din cei mai cunoscuți contemporani.

La popularitatea autoarei au contribuit nu numai diferitele adaptări pentru scenă ale *Colibei unchiului Tom*, ci și diferitele lucrări dramatice și literare, inspirate din viața autoarei. Se citează, printre altele, succesul piesei *Harriet* de Florence Ryerson și Colin Clements. Bibliografia referitoare la Harriet Beecher Stowe este destul de amplă — monografii, articole și biografii, continuînd să apară din cînd în cînd în Statele Unite și aiurea.

Comemorînd 70 de ani de la moartea lui Harriet Beecher Stowe, care a făcut atît de mult pentru alinarea suferințelor

negrilor și pentru redresarea prestigiului profund lezat al umanității întregi, îi omagiem memoria dorind să vedem că apare un nou creator și o nouă creație cu prestigiul ei, pentru a contribui printr-un nou curent de opinii, la fel de puternic, la înlăturarea rușinii secolului nostru — colonialismul și segregatia rasială. Omenirea are nevoie de o nouă *Colibă aunchiului Tom*, scrisă cu tot atâta spirit militant și contemporan.

ANDREI BANTAȘ

TABEL CRONOLOGIC

1774 Începe războiul de independență al Statelor Unite ale Americii (1774—1783), la care își aduc contribuția și negrii americani, mulți dintre ei jertfindu-și viața.

1775 Se naște la New Haven, Lyman Beecher, (1775—1863) tatăl lui Harriet Beecher Stowe. Studiază la Universitatea Yale și ajunge pastor calvin. Se face cunoscut prin predicile sale de un puritanism intransigent, precum și prin atacurile vehemente împotriva catolicismului. Funcționează ca profesor și conduce mai multe școli teologice. Opera sa publicistică apare în volum în 1852. În 1864 iese de sub tipar autobiografia sa.

1776 4 iulie. Semnarea declarației de Independență a Statelor Americane.

1783 Recunoașterea Statelor Unite ale Americii ca națiune independentă.

1800 Se naște Catharine Esther Beecher (1800—1878), sora mai mare a Harrietei. Ea avea să desfășoare o intensă activitate pedagogică, înființând

mai multe școli și seminare pentru domnișoare (la Hartford și Cincinnati), precum și colegii în mai multe state americane. A scris câteva lucrări despre drepturile femeilor, despre aboliționism și despre probleme de educație.

1801 Thomas Jefferson e ales președinte al S.U.A. (1801—1809).

1802 Se naște în statul Massachusetts (Noua Anglie) Calvin Ellis Stowe (1802—1886), viitorul soț al Harrietei Beecher Stowe. După ce absolvă Colegiul Bowdoin, studiază la seminarul teologic de la Andover și apoi predă elina la Dartmouth și ulterior literatura biblică la Seminarul teologic Lane din Cincinnati (condus de Lyman Beecher). Are o intensă activitate pedagogică. E trimis să studieze sistemul de învățământ din Europa, în calitate de comisar guvernamental, și publică un raport în această problemă, care are un mare efect asupra pedagogiei americane. Ulterior predă religia la Bowdoin College și literatura la Andover. Scrie mai multe lucrări de exegeză a Bibliei.

1811 14 iunie. Se naște la Litchfield, Statul Connecticut, (Noua Anglie) scriitoarea Harriet Elizabeth Beecher, fiica pastorului Lyman Beecher și a soției sale Roxana Beecher, născută Foote.

1813 Se naște Henry Ward Beecher (1813—1887) fratele mai mic al lui Harriet, care avea să ajungă celebru predicator religios și antisclavagist. Autor al unor lucrări literare sociale și religioase, a fost victima unui proces compromițător (1874).

1816 Moare Roxana Beecher, mama lui Harriet Beecher Stowe.

1824 Familia Beecher se mută la Hartford și Harriet învață și apoi predă la școala ținută de sora ei mai mare, Catharine Esther Beecher.

1825 Harriet Beecher scrie o tragedie în versuri albe, *Cleon*, rămasă neterminată.

1832 Familia Beecher se mută în orașul Cincinnati, statul Ohio ; în casa familiei răzbat mereu ecouri ale fugii sclavilor din statul vecin Kentucky, peste râul Ohio.

1833 Apar primele scrieri ale lui Harriet Beecher Stowe în *Western Monthly Magazine* (*Revista vestului*).

Harriet Beecher Stowe face o călătorie în statul Kentucky, unde cunoaște sclavia negrilor, deși în forma atenuată, caracteristică statelor din Nord.

1836 6 ianuarie. Harriet Beecher se căsătorește cu profesorul Calvin Ellis Stowe.

La Cincinnati rașiștii produc tulburări de stradă pentru a contracara mișcarea aboliționistă.

29 septembrie. Se nasc primii copii ai Harrietei Beecher Stowe, două fete gemene.

1837 În cursul atacurilor rașiștilor împotriva unor tipografii aboliționiste este asasinat publicistul progresist Elijah Lovejoy, prieten cu familia Beecher.

1842 Charles Dickens face o vizită în Statele Unite și ține conferințe în care se declară partizan al aboliționismului. Materialul cules cu acest prilej îi slujește pentru volumul *Note din America*, apărut în același an, și pentru romanul *Martin Chuzzlewit*.

1843 Harriet Beecher Stowe publică prima versiune a schițelor inspirate din viața puritanilor americani, sub titlul *Mayflower* (numele primei corăbii cu coloniști puritani britanici, debarcată în America — 1600).

1845 La îndemnul soțului și sub impresia produsă de licitațiile la care moșierii sudiști cumpărau sclavi negri, Harriet Beecher Stowe publică în revista *The New York Evangelist* (*Evangelistul new-yorkez*) nuvela *Emanciparea imediată*.

1849 Moare la o vîrstă fragedă fiul cel mic al lui Harriet Beecher Stowe, răpus de epidemia de holeră de la Cincinnati.

1850 Parlamentul american adoptă o lege care interzice părăsirea moșilor de către sclavii negri și dă dreptul stăpînilor să-i urmărească.

1850 Calvin Stowe e numit profesor la Colegiul Bowdoin al Universității din Brunswick, statul Maine (Noua Anglie). Familia Stowe se mută în această localitate. Soții Stowe sînt în contact direct cu cercurile aboliționiste.

8 iulie. Se naște Charles Edward Stowe, al șaptelea copil al soților Stowe, care avea să publice în 1890 o valoroasă și documentată biografie a mamei sale.

1851 5 iunie. Apare în revista aboliționistă *The National Era* (Epoca națiunii) din Washington prima parte a romanului *Coliba unchiului Tom* (publicată sub formă de foileton).

1852 Soții Stowe se mută la Andover, statul Massachusetts (provincia Noua Anglie), unde Calvin Stowe e numit profesor la Seminarul teologic. Apare în volum romanul *Coliba unchiului Tom*. În prima zi se vînd 3000 de exemplare. Pînă la sfîrșitul anului se vînd peste 300.000 de exemplare numai în S.U.A. Faima cărții și a autoarei se răspîndește cu iuțea fulgerului.

27 septembrie. La teatrul Troy din New York are loc premiera celei dintîi dramatizări a romanului, făcută de George L. Aiken (1830—1876), actor și dramaturg. Piesa se joacă cu mult succes, ajungînd la 100 de spectacole.

1853 Apare prima traducere românească a *Colibei unchiului Tom*, făcută de Teodor Codrescu.

Harriet Beecher Stowe întreprinde prima călătorie în Europa. În Anglia i se face o primire entuziastă. Autoarea cunoaște o celebritate mondială.

Ca răspuns la acuzațiile de deformare a realității, Harriet Beecher Stowe publică *Cheia Colibei unchiului Tom*, volum care cuprinde un vast material documentar, folosit de ea în redactarea romanului.

1854 Harriet Beecher Stowe publică volumul *Amintiri însoțite din țări străine* — note de călătorie din Europa.

1855 Apare cartea *Noțiuni elementare de geografie pentru copii* de Harriet Beecher Stowe.

Se publică o nouă ediție a schițelor din viața puritanilor împreună cu diverse alte scrieri ale lui Harriet Beecher Stowe, sub titlul *Mayflower*.

1856 Harriet Beecher Stowe face a doua vizită în Europa, în cursul căreia e primită cu onoruri de regina Victoria a Angliei.

Apare cel de-al doilea roman valoros al lui Harriet Beecher Stowe — *Dred* sau *Povestea mlaștinei întunecate*.

1857 Henry, fiul mai mare al lui Harriet Beecher Stowe, se înecă.

Autoarea începe să colaboreze la celebra revistă *The Atlantic Monthly* (*Revista Atlanticului*).

1859 Harriet Beecher Stowe face al treilea turneu prin Europa.

Aboliționistul John Brown e linșat de rasiști.

Se publică primul roman al lui Harriet Beecher Stowe, inspirat din viața provinciei Noua Anglie — *Preotul pleacă în peșit*, apărut mai întâi sub formă de foileton în *The Atlantic Monthly*.

1860 Abraham Lincoln e ales președinte al Statelor Unite.

Încep rebeliunile sudiste. Statele sudice se separă de Uniune (Mișcarea secesionistă).

1861 Începe războiul civil (Războiul de secesiune).

1862 Harriet Beecher Stowe publică romanul *Mărgăritarul din Insula lui Orr*, apărut anterior ca foileton în revista *The Independent* (*Independen-
dentul*).

Harriet Beecher Stowe îi ia un interview lui Abraham Lincoln, care o primește foarte amabil. Se publică romanul *Agnes din Sorrento* de Harriet Beecher Stowe, inspirat din istoria Italiei.

1863 Abraham Lincoln proclamă emanciparea sclavilor negri.

1863 Moare Lyman Beecher, tatăl lui Harriet Beecher Stowe.

1864 Calvin Stowe se retrage din învățămînt. Familia Stowe se mută la Hartford, Connecticut.

1865 14 aprilie. Asasinarea lui Abraham Lincoln.

26 mai. Capitulara sudiştilor, încheierea războiului de secesiune.

1865 Sub pseudonimul Christopher Crowfield, Harriet Beecher Stowe publică volumul *Documente de familie*.

1866 Apare volumul *Vulpișoarele* de Harriet Beecher Stowe (sub pseudonimul Christopher Crowfield).

1867 Apar *Poeme religioase* de Harriet Beecher Stowe (sub pseudonimul Christopher Crowfield). Harriet Beecher Stowe publică volumul *Omul leții ciudați*.

1868 Harriet Beecher Stowe își cumpără o proprietate în Florida și se consacră îngrijirii fiului ei, rămas invalid de pe urma războiului de secesiune.

Sub pseudonimul Christopher Crowfield, Harriet Beecher Stowe publică volumul *La colțul căminului*.

Apar scrierile biografice *Oameni ai zilelor noastre* sau *Figuri de patrioți fruntași* de Harriet Beecher Stowe.

1869 În cursul unei călătorii în străinătate, Harriet Beecher Stowe o cunoaște pe văduva lui Byron. Harriet Beecher Stowe scrie în *The Atlantic Monthly* un articol senzațional despre viața intimă a lui Byron.

Apare cel mai important dintre romanele lui Harriet Beecher Stowe închinat vieții din Noua Anglie : *Oameni din orașul vechi*.

1870 Harriet Beecher Stowe publică volumul intitulat *În apărarea Lady-ei Byron*, folosind informațiile primite de la aceasta cu privire la imoralitatea poetului. Cartea stârnește indignarea publicului englez și o furtună de critici în America.

Apare cartea *Salcia pisicuțelor* de Harriet Beecher Stowe.

1871 Harriet Beecher Stowe publică satira socială *Tirania trandafirilor și albului*.

În eseu literar *Eu și nevastă-mea*, Harriet Beecher Stowe proclamă dreptul femeilor de a exercita o profesiune.

1872 Viața din Noua Anglie îi inspiră autoarei *Povești din orașul vechi spuse de Sam Lawson la gura sobei*.

1873 Apar *Frunze de palmier*, schițe descriptive inspirate de peisajul din Florida, unde Harriet Beecher Stowe își petrece iernile între 1868—1884.

Harriet Beecher Stowe scrie cartea *Femeia în istoria sfântă*.

Apare culegerea *Din cele mai cunoscute scrieri epice*, editată de Harriet Beecher Stowe.

1875 Apare *Noi și semenii noștri*, continuare la eseu *Eu și nevastă-mea* de Harriet Beecher Stowe.

1877 Harriet Beecher Stowe publică volumul *Urmele stăpînului*.

1878 Se publică în volum ultimul roman al lui Harriet Beecher Stowe *Oameni din Poganuc* (din seria închinată vieții din Noua Anglie). Romanul apăruse anterior sub formă de foileton în revista *Christian Union* (*Uniunea creștină*).

1886 6 august. Calvin Stowe moare în casa din Hartford, Connecticut.

1889—1890 Se publică primele două biografii ale lui Harriet Beecher Stowe: una neoficială, de Florine Thayer Mc Cray, cealaltă, o biografie de familie, datorată fiului ei Charles Edward Stowe.

1896 1 iulie. Moare, în Florida, Harriet Beecher Stowe.

Apare prima ediție completă a scrierilor ei, în 16 volume.

1898 Annie Fields, veche prietenă a familiei Stowe, publică o nouă biografie oficială a lui Harriet Beecher Stowe, *Viața și scrierile lui Harriet Beecher Stowe*.

1906 Se reeditează operele complete ale lui Harriet Beecher Stowe, cu un volum complementar, conținând biografia autoarei.

1913 C. D. Moldoveanu publică o nouă tălmăcire românească a romanului *Coliba unchiului Tom*. Iosif Nădejde publică o prelucrare pentru tineret a *Colibei unchiului Tom*.

1937 Apare foarte documentata monografie *Coliba Unchiului Tom* de Catherine Gilbertson.

1941 Apare cartea lui Forrest Wilson *Cruciata îmbrăcată în crinolină*, despre Harriet Beecher Stowe.

1943 La teatrul Henry Miller din New York, Helen Hayes joacă rolul principal în piesa *Harriet* de Florence Ryerson și Colin Clements (închinată memoriei lui Harriet Beecher Stowe).

1952 Apare *Coliba unchiului Tom* — cartea și legenda de Chester Jorgenson, cu ocazia centenarului publicării celebrului roman.

- 1954 Apare studiul *Harriet Beecher Stowe și puritanismul din Noua Anglie* de Charles C. Foster.
- 1963 Editura Twayne publică monografia lui John R. Adams despre Harriet Beecher Stowe în colecția „Autori americani“.

A. B.

Capitolul I

ÎN CARE CITITORUL FACE CUNOȘTINȚĂ CU UN OM
DE OMENIE

Spre sfârșitul unei după-amiezi friguroase de februarie, doi domni stăteau la un pahar de vin, în sufrageria frumos mobilată a unei case din orașul P., statul Kentucky. Nici un servitor nu se afla prin preajmă, și cei doi gentlemen, cu scauncele apropiate, păreau să discute cu mult interes lucruri de mare însemnătate pentru ei.

Am spus doi „gentlemen” pentru a nu ne pierde în prea multe lămuriri. Dacă te uital însă mai bine, unul dintre ei, la drept vorbind, nu prea arăta a *gentleman*.

Scund și îndesat, cu trăsături grosolane, era plin de îngîmfarea și siguranța de sine caracteristice celui ce încearcă să-și croiască drum în lume cu coatele. Îmbrăcămintea lui pretențioasă — de la jiletca în culori bălțate și bățătoare la ochi pînă la cravata albastră, cu picățele galbene, un soi de fundă imensă — era în deplină armonie cu întregul său fel de a fi. Mîinile-i cărnoase, peste măsură de mari, erau pline de inele; iar de ceas, legat cu un lanț gros de aur, erau prinse tot soiul de brelocuri de felurite culori și măruși, pe care în focul discuției le zornăia cu mulțumire. Limbajul său sfida orice manual de grama-

tică și era presărat cu expresii triviale, pe care, în pofida dorinței noastre de a vi le relata amănunțit, ne este cu neputință să le redăm.

Celălalt — domnul Shelby — părea însă a fi într-adevăr un *gentleman* ; interiorul casei sale și întreaga ei rînduială vădeau bunăstare și chiar belșug. După cum am mai spus, cei doi domni erau absorbiți într-o convorbire foarte serioasă.

— În ce mă privește, eu cred că așa ar trebui să procedăm ! spunea domnul Shelby.

— Nu, domnule Shelby, tîrg din asta nu-mi convine. Îmi este cu neputință ! răspunse celălalt, ridicînd paharul cu vin în dreptul ochilor și privind prin el.

— Gîndește-te, Haley, că om ca Tom mai rar ; face oriunde banii ăștia ; serios, cinstit, destoinic, îmi vede de treburile moșiei cu o precizie de ceasornic.

— Vrei să zici că e cinstit cît poate fi un negru, rînji Haley, turnîndu-și un pahar de coniac.

— Nu ! Vreau să spun că Tom este într-adevăr cinstit, harnic, cu scaun la cap și evlavios. Citește *Biblia* de patru ani și cred că și-a însușit-o temeinic. I-am încredințat tot ce am avut : bani, casă, cai, și-l las să umble slobod pretutindeni ; întotdeauna a fost credincios și cinstit.

— Unii nu cred, domnule Shelby, că pot exista negri evlavioși, zise Haley, făcînd un gest larg cu mîna. Eu, unul, cred. Uite, în lotul din urmă am avut un flăcău pe care l-am dus la New Orleans ; ce să-ți spun, cînd îl auzai rugîndu-se, ți se părea că te afli la o slujbă religioasă. Tare era blînd și liniștit ! De altfel, am și luat parale bune pe el. Îl cumpărasem pe nimica toată, de la unul care era sil-lit să-și vîndă tot ce avea. Am cîștigat șase sutari pe

el. Da, găsesc că religia este un lucru de preț la un negru, mai ales dacă marfa-i marfă sadea, vorba aia.

— Tom este, fără doar și poate, marfă sadea — asigură celălalt. Toamna trecută l-am lăsat să se ducă singur la Cincinnati, să-mi descurce niște treburi și să-mi aducă de acolo cinci sute de dolari. „Tom — i-am spus —, am încredere în tine, fiindcă ești un bun creștin ; știu că n-ai să mă înșeli.“ Eram sigur că o să se întoarcă ; și Tom s-a întors. Se pare că niște ticăloși au încercat să-l scoată din minți. „Tom — i-ar fi spus ei —, de ce n-o întinzi în Canada ?“ „Nu pot, stăpînul are încredere în mine“ — le-a răspuns el. Eu abia mai târziu am aflat de povestea asta. Trebuie să recunosc că îmi pare rău să mă despart de Tom. Face din plin toți banii pe care ți-i datorez. Așa că, Haley, ar trebui să-l iei, dacă ai cît de cît conștiință.

— De avut conștiință, am eu. Atît cît își poate îngădui să aibă un om de afaceri. Așa, puțintică, adică atîta cît îmi trebuie, cît să mă jur pe ea — răspunse negustorul rîzînd. Și apoi, sînt gata să fac orice ca să-mi ajut prietenii ; numai că, vezi, anul ăsta e un an cam greu pentru mine, un pic chiar prea greu.

Negustorul oftă dus pe gînduri și-și turnă din nou coniac.

— Bine, Haley, dar atunci cum vrei să încheiem tîrgul ? întrebă domnul Shelby după cîteva clipe de tăcere apăsătoare.

— Păi, nu mai ai vreo fetișcană sau vreun băiețandru să-mi dai pe deasupra ?

— Nu, în tot cazul nici unul de care să mă pot lipsi. Ca să-ți spun drept, numai nevoia mă silește să-i vînd pe unii dintre ei. Nu-mi place să mă despart de oamenii mei. ăsta e adevărul.

În timp ce vorbeau, ușa se deschise, și un băiețuș negru, de vreo patru-cinci ani, intră în odaie. Era tare frumușel și simpatic. Fața lui bucălată, cu gropițe, era încadrată de bucle negre, lucioase și mătăsoase, iar ochii — mari, strălucitori, blânzi și calzi — se roteau cercetător prin odaie, pe sub genele lungi și dese. Purta o rochiță cu pătrate roșii și galbene, lucrată cu grijă, care-i scotea și mai mult în relief frumusețea de negru ; și mai avea și un aer ștregăresc, în același timp îndrăzneț și sfios, care dovedea că era obișnuit să fie luat în seamă și chiar alintat de stăpînul său.

— Ce-i cu tine, Jim Crow ? spuse domnul Shelby, și îi aruncă fluierînd un ciorchine de strugure. Ține, prinde-l !

Copilul se repezi cît îl țineau piciorușele, să prindă ciorchinele, în timp ce stăpînul său rîdea din toată inima.

— Ia vino încoace, Jim Crow ! îl chemă el.

Copilul se apropie, și stăpînul îi mîngîie căpșorul cîrlionțat și-l luă ușor de bărbie.

— Jim, arată domnului cum știi tu să joci și să cînți.

Băiețușul începu să cînte unul din cîntecele acelea sălbaticе și stranii, specifice negrilor ; avea o voce caldă și limpede și își însoțea cîntecul cu tot felul de gesturi și mișcări comice ale mîinilor, picioarelor și întregului trup, totul însă într-un ritm desăvîrșit.

— Bravo ! spuse Haley, aruncîndu-i o felie de portocală.

— Și acum, Jim, arată cum merge mos Cudjoe cînd îl apucă o criză de reumatism — îl îndemnă stăpînul.

Într-o clipă, picioarele mlădioase ale copilului se făcură greoaie, părînd a fi diforme ; băiețușul se gîrbovi, fața i se schimonosi ca de durere, începu să

ocolescă odaia schiopătînd, sprijinindu-se în bastonul stăpînului și scuipînd ba în dreapta, ba în stînga, ca un moșneag.

Amîndoi domnii rîseră cu poftă.

— Acum, Jim — îl îndemnă iarăși stăpînul —, arată-ne cum cîntă un psalm bătrînul Elder Robbins.

Băiețașul își lungi fața-i grăsună și începu să cînte pe nas, cu o gravitate de netulburat.

— Ura, bravo ! Strașnic, ștregarule ! exclamă Haley. Ți-aș propune ceva — urmă el, bătîndu-l pe umăr pe domnul Shelby. Dă-mi băiatul, și tîrgul s-a încheiat. Spune drept dacă n-ar fi cea mai bună soluție !

Chiar în clipa aceea, ușa se deschise, și o tînără mulatră, de vreo douăzeci și cinci de ani, intră în cameră.

Era destul să te uiți la ea ca să-ți dai seama că e mama copilului : aceiași ochi calzi și negri, cu gene lungi ; același păr negru, mătăsos. Obrajii smezi, ușor îmbujorați, se înroșiră și mai tare cînd femeia prinse de veste că străinul îi arunca priviri îndrăznețe, de admirație nereținută. Rochia, cît se poate de curată, îi dăltuia trupul frumos și bine proporționat. Mîna gingașă și piciorul subțire nu scăpaseră ochiului ager al negustorului, obișnuit să cîntărească dintr-o privire calitățile unei femei.

— Ce este, Eliza ? o întrebă stăpînul, văzînd-o că se oprește și se uită sfioasă în jur.

— Am venit să-l caut pe Harry, *Sir*.

Băiețașul se repezi spre ea, arătîndu-i prada pe care o adunase în poala rochiței.

— Bine, poți să-l iei — spuse domnul Shelby.

Eliza ieși repede, cu copilul în brațe.

— Pe Jupiter — strigă negustorul, întorcîndu-se entuziasmat spre domnul Shelby —, asta e marfă, nu glumă ! Ai putea face oricînd avere cu ea la New

Orleans. Am văzut în viața mea cum au plătit unii peste un miar de dolari pe fete nici pe departe atât de frumoase.

— Nici prin gând nu-mi trece să fac avere cu ea — răspunse scurt domnul Shelby.

Și încercînd să schimbe vorba, desfundă încă o sticlă, întrebîndu-l pe Haley dacă-i plăcea coniacul.

— Grozav, *Sir* ! Clasa-ntîi ! răspunse negustorul. Apoi, bătîndu-l pe Shelby familiar pe umăr, adăugă : Spune-mi, cît vrei pe fata asta ? Cît să-ți dau pe ea ?

— Domnule Haley, nu e de vînzare ! spuse domnul Shelby. Soția mea nu s-ar despărți de ea chiar dacă ai plăti-o în aur.

— Ei, așa spun femeile întotdeauna ! Nu cunosc valoarea banului. Dar ia lămurește-o dumneata cîte ceasornice, rochii și bijuterii și-ar putea cumpăra cu aurul pe care-l ofer, și-și va schimba de îndată părerea, ascultă-mă pe mine !

— Crede-mă, Haley, să nu mai discutăm despre asta. Am spus *nu*, și *nu* rămîne ! zise cu hotărîre domnul Shelby.

— Bine, atunci să-mi dai băiatul — spuse negustorul. Trebuie să recunoști că ți-l plătesc îndeajuns de bine...

— Pentru Dumnezeu ! Dar la ce ți-o fi trebuind copilul ? îl întrebă Shelby.

— Am un prieten care cumpără băieți frumoși. Vrea să-i crească și să-i vîndă apoi, ca servitori, unor bogătași cărora le place să aibă un băiat frumos care să le deschidă ușa, să-i servească și să-i îngrijească. Plătesc bine pentru așa ceva. Și diavolul ăsta mic e tocmai ce le trebuie.

— Nici pe el n-aș vrea să-l vînd — răspunse Shelby gînditor. Adevărul e că am și eu suflet și mi-ar fi greu să despart copilul de mama lui.

— Ei da, te înțeleg foarte bine ! Uneori e destul de greu s-o scoatem la capăt cu femeile. Niciodată nu mi-au plăcut văicărelile și plînsetele în afaceri, și eu fug de ele ca de dracu. *Sir*, dar ce-ar fi dacă ai trimite-o pe mamă o zi sau o săptămînă de acasă ? Lucrurile s-ar putea pune la cale atunci în liniște, în lipsa ei. Și la întoarcere, ca s-o împaci, soția dumitale ar putea să-i dea în dar niscaiva cercei sau vreo rochie nouă.

— Mă tem că n-o să fie cu puțință.

— Dumnezeuule, dar gîndește-te că ăștia doar nu sînt ca noi, albii. Ei pot îndura orice dacă știi cum să-i iei. Se pretinde — urmă Haley, cu un aer nevinovat și confidențial — că negoțul de sclavi ar fi neomenos. N-am fost niciodată de părerea asta. E drept că eu nu fac niciodată ca ceilalți negustori. Am văzut, de pildă, pe unii smulgînd un copil din brațele mamei și punîndu-l la mezat în timp ce femeia țipa ca o nebună. Asta-i o metodă năîngă, strică marfa — cîteodată o face să nu mai fie bună de nimic. Am văzut odată la New Orleans o femeie foarte frumoasă căreia din pricina asta i s-a tras moartea. Cumpărătorul nu voia să ia și copilul. Mama strîngea țîncul în brațe și țipa ca din gură de șarpe ; povestea s-a sfîrșit urît de tot. Mă cuprind fiorii și acum cînd mă gîndesc. După ce i-au luat copilul, femeia a înnebunit, și peste o săptămînă a murit. O pierdere de o mie de dolari, *Sir* ! Și asta fiindcă nu s-a lucrat cu cap. De aceea, totdeauna e mai bine să fii omenos. Asta o știu din experiență.

Spunînd acestea, negustorul se răsturnă pe scaun, cu brațele încrucișate și cu un aer trufaș, părăind a se crede un al doilea Wilberforce ¹.

¹ *William Wilberforce* (1759—1833), om de stat englez, celebru prin campaniile sale contra sclavajului.

Problema părea că-l interesează îndeaproape, căci în timp ce domnul Shelby curăța, dus pe gânduri, o portocală, Haley continua, cu stăruința unui om căruia puterea adevărului îi da ghes să nu tacă.

— De bună seamă, nu se cade să te lauzi singur, dar ăsta e adevărul. Sînt un negustor care procură întotdeauna negri de cea mai bună calitate ; cel puțin așa mi s-a spus. Toți sînt în stare bună, grași și așa mai departe ; și mie mi se prăpădesc cei mai puțini oameni. Și sînt sigur că asta se datorește numai felului în care înțeleg să mă port. Pot să afirm, *Sir*, că la baza afacerilor mele stă omenia !

Neștiind ce să răspundă, domnul Shelby îngăimă :

— Ei da, desigur !

— Mulți au rîs și au glumit pe seama principiilor mele, *Sir*. Fiindcă — ce vrei ? — asemenea principii nu le împărtășesc mulți și nu sînt prea obișnuite. Dar cu țin la ele, *Sir*. Și tocmai fiindcă țin la ele, m-am ales cu cîștig de pe urma lor. Da, *Sir*, pot spune că principiile mele au dat roade.

Negustorul rîse cu poftă de gluma sa.

Era ceva atît de neașteptat și de caraghios în acest discurs despre omenie, încît domnul Shelby nu-și putu ține rîsul.

Poate că și tu, cititorule, vei rîde. Dar, știi, în zilele noastre omenia se manifestă sub forme ciudate ; și lucrurile năstrușnice pe care le pot face sau spune omenoșii sînt nesfîrșite.

Încurajat de rîsul domnului Shelby, negustorul continuă :

— Pare curios, dar n-am izbutit să-i fac și pe alții să înțeleagă lucrurile astea. Tom Loker, vechiul meu asociat din Natchez, era un om deștept ; dar cu negrii se purta mai rău ca dracul — din principiu, știi, fiindcă om mai bun la inimă ca el nici că se mai poate ; asta era metoda lui. Odată i-am spus : „Tom,

cînd negrele tale plîng, de ce le cari pumni în cap și le iei la bătaie? E ridicol și fără nici un folos. Ce-ți pasă ție? Lasă-le, domnule, să plîngă; e firesc, dacă natura nu se poate manifesta într-un fel, o să se manifeste în altul. Afară de asta — i-am spus —, îți strici singur marfa. Fetele se îmbolnăvesc și cîteodată se mai și urîtesc, de parcă ar fi intrat Diavolul în ele. De ce nu încerci să fii mai blînd cu ele și să le vorbești mai frumos? Tom, un pic de omenie face mai mult decît toate răcnetele și bătăile tale și îți aduce mai mult cîștig, ascultă-mă pe mine!“ Dar Tom nu putea să înțeleagă. Și m-a păgubit atît de mult în afaceri, încît a trebuit să mă despart de el, deși era un om bun la suflet și cinstit — cinstit cum nu s-a mai pomenit un om de afaceri!

— Și crezi că felul dumitale de a face afaceri este mai bun decît al lui Tom? întrebă domnul Shelby.

— Da, *Sir*! Îndrăznesc să spun că da. Vedeți, de cîte ori mi-e cu putință, am grijă să mă feresc de aspectele neplăcute ale negoțului meu; de pildă, cînd e vorba de vînzarea copiilor, fac totul pentru ca mamele să nu fie de față — știți, ochii care nu se vād se uită —, și după ce tîrgu-i încheiat și nu mai e nimic de făcut, ele se obișnuiesc. Știți, negrii nu simt ca noi, albi, care sîntem crescuți așa cum se cuvine; nu cunosc asemenea simțăminte; pentru ei, totul e mai lesne decît pentru noi.

— Mă tem că ai mei nu sînt de loc crescuți „cum se cuvine“ — spuse Shelby.

— Dumneavoastră ăștia din Kentucky îi stricați pe negri. Știu: le vreți binele, dar asta nu înseamnă că vă purtați cum trebuie cu ei. Unui negru căruia îi este hărăzit să fie vînturat prin lumea întreagă și vîndut unuia și altuia, la nimereală, nu-i faci decît rău dacă te porți prea frumos cu el, fiindcă n-o să mai poată îndura clipele grele și aspre care îl aș-

teaptă. Îndrăznesc să spun că negrii dumitale ar sta ca opăriți cînd pînă și negrii de pe plantații ar cînta și ar chiui. Firește, orice om are o părere bună despre ceea ce face el. Eu cred despre mine că mă port cu negrii cum trebuie și cum o merită.

— Mare lucru e să sîi mulțumit de tine însuși ! spuse domnul Shelby cu un simțămînt neplăcut, ridicînd ușor din umeri.

— Ei — zise Haley, după ce amîndoi rămaseră tăcuți un timp —, ce-ai hotărît ?

— A, să mă mai gîndesc ; trebuie să vorbesc și cu soția mea ; în tot cazul, dacă vrei ca totul să se petreacă în liniște, așa cum dorești dumneata, nu vorbi nimănui despre asta. Dacă negrii mei ar afla ceva și dacă ar ști dinainte, n-ar mai fi atît de simplu să iei pe vreunul dintre ei ; ți-o spun deschis.

— Firește, nici nu mă gîndesc să vorbesc ceva. Dar să știți că sînt grozav de grăbit și vreau să am răspunsul cît mai repede — încheie el, sculîndu-se și îmbrăcîndu-și paltonul.

— Bine, vino deseară, între șase și șapte, și vei avea răspunsul.

Negustorul se înclină și ieși.

„Păcat că nu pot să-l azvîrl pe scări ! își spuse domnul Shelby cînd ușa se închise. Ce nerușinat ! Știe că mă are la mînă. Dacă mi-ar fi spus cineva vreodată că am să-l vînd pe Tom unui asemenea negustor josnic, l-aș fi întrebat : «Sînt oare un cîine, ca să mă crezi în stare să fac un lucru atît de îngrozitor ?» Și iată că acum sînt nevoit să fac tocmai acest lucru îngrozitor. Ba să dau și copilul Elizei ! Știu că o să am de furcă pentru asta cu soția mea — atît din pricina copilului, cît și a lui Tom. Așa se întîmplă dacă ai datorii. Ticălosul, se știe mai tare ca mine și profită !“

În statul Kentucky dăinuia poate cea mai blîndă formă a sclaviei. Muncile cîmpului nu sînt grele și se desfășoară sistematic. Ele nu cunosc zilele de grabă și de fierbere, obișnuite în regiunile din Sud ; astfel că munca negrilor e mai ușoară și mai cumpătată. Pe de altă parte, proprietarul care se mulțumește cu cîștiguri treptate nu este atît de necruțător ca cel care-i pus în situația de a căuta să se îmbogățească de la o zi la alta fără a ține seama de interesele celor neajutorați și lipsiți de apărare.

Călătorind prin unele state din regiunile nordice și văzînd bunăvoința cîte unui proprietar sau a unei proprietărese de sclavi, precum și devotamentul negrilor pentru stăpînii lor, poți ușor să crezi în pitoreasca legendă care înfățișează sclavia drept o instituție patriarhală. Dar deasupra acestei stări de lucruri oarecum blajine se întinde o umbră neagră : umbra legii. Atîta timp cît legea îi consideră, pe oamenii aceștia drept obiecte aparținînd unui stăpîn, atîta timp cît falimentul, nenorocul, imprudența sau moartea unui proprietar bun poate aduce de la o zi la alta acestor făpturi, în locul unei vieți bune, o viață de cumplită mizerie și corvezi, este peste putință să se realizeze ceva frumos sau folositor în cadrul sclaviei.

Domnul Shelby era un om cinstit, bun și întotdeauna prietenos cu cei din jurul său. Negrii de pe proprietatea lui nu duceau niciodată lipsă de nimic. Lăsîndu-se însă tîrît în chip ușuratic în niște afaceri complicate, se încurcase atît de mult în ele, încît o serie de chitanțe și de facturi ajunseseră în mîna lui Haley. Aceasta era cheia întregii discuții redată mai sus.

Apropiindu-se din întîmplare de ușă, Eliza prinsese destule crîmpeie din această discuție ca să-și poată da seama că un negustor de sclavi venise să se

tîrguiască cu stăpînul ei. Ar fi rămas la uşă să asculte mai departe dacă n-ar fi chemat-o stăpîna în grabă. I se păruse totuşi că îl auzise pe negustor spunînd că ar vrea să cumpere copilul. Să se fi înşelat oare ?

Inima îi zvîcni puternic şi fără să vrea îşi strînse la piept copilul atît de tare, încît micuţul o privi mirat.

— Eliza, ce-i cu tine ? o întrebă stăpîna cînd Eliza răsturnă o cană cu apă peste măsuta de lucru şi, buimăcită, îi dădu o cămaşă de noapte în locul rochiei de mătase pe care i-o ceruse.

Eliza tresări.

— Stăpîna ! bîigui ea, ridicînd ochii, şi apoi, prăbuşindu-se pe un scaun, începu să plîngă cu hohote.

— Ce e, Eliza ? Ce ai ? o întrebă iarăşi stăpîna.

— Doamnă — răspunse ea —, un negustor de sclavi se tîrguieşte cu stăpînul în sufragerie. I-am auzit vorbind.

— Ei, şi ce ? Prostuţo !

— Vai, doamnă, credeţi că stăpînul ar putea să-l vîndă pe Harry ? — şi sărmana femeie se prăbuşi din nou pe un scaun, plîngînd cu hohote.

— Să-l vîndă ? Eşti nebună ? Ştii doar prea bine că stăpînul tău nu face niciodată afaceri cu negustorii ăştia din Sud şi că nici nu se gîndeşte să vîndă pe vreunul dintre oamenii săi, atîta timp cît ei se poartă cum trebuie. De altfel, cine crezi, prostuţo, că ar avea interes să-l cumpere pe Harry al tău ? Crezi că toată lumea e nebună după el, ca tine ? Haide, curaj şi închic-mi rochia ! Piaptănă-mi părul la spate în bucle, aşa cum ai învăţat zilele trecute. Şi să nu mai asculţi pe la uşi.

— Bine, dar nu-i aşa, doamnă, că nu aţi îngădui niciodată să...

— Prostii, fetiţo ! Fii sigură că nu aş îngădui aşa ceva. Ce ţi-a venit să vorbeşti astfel ? M-aş îm-

potrivi ca și cum ar fi vorba de propriul meu copil. Dar, știi, Eliza, începi să fii prea mândră de băiețelul tău. Nu mai poate intra un om în casă, că de îndată crezi că a venit să-ți ia copilul.

Tonul prietenos al stăpînei o mai liniște și Eliza continuă s-o îmbrace cu multă pricepere, rîzînd singură de temerile ei.

Doamna Shelby era o femeie superioară atît din punct de vedere moral, cît și intelectual. În afară de generozitatea sufletească, ce era caracteristică multor femei din Kentucky, ea avea înalte principii morale și religioase, pe care le traducea în viață cu o deosebită pricepere și hotărîre. Soțul ei, care nu era evlavios, îi respecta însă convingerile religioase și se lăsa chiar întrucîtva înrîurit de părerile ei. Astfel, îi dădea deplină libertate să lumineze cugetul și să îmbunătățească viața sclavilor lor, deși el personal nu lua niciodată parte la această îndeletnicire. Fără a crede în eficacitatea acțiunilor ei de binefacere, părea să-și închipuie că soția sa este destul de drept-credincioasă și de bună pentru ca, datorită numeroaselor ei calități, să poată ajunge și el în rai, după moarte.

Ceea ce îl supăra însă cel mai mult în urma discuției avute cu negustorul era faptul că trebuia să-i aducă și ei la cunoștință tîrgul pe care avea de gînd să-l încheie și era sigur că va întîmpina fără doar și poate o împotrivire hotărîtă,

Doamna Shelby, care nu știa nimic despre încurcăturile financiare ale soțului ei și-i cunoștea firea blîndă, fusese cu totul de bună-credință cînd împrăștiase cu atîta hotărîre bănuielile Elizei.

Fără a se întreba o clipă dacă nu cumva acele bănuieli ar putea fi întemeiate și pregătindu-se pentru o vizită pe care trebuia s-o facă în seara aceea, uită cu desăvîrșire de cele petrecute.

Încă din fragedă copilărie, Eliza fusese crescută de stăpîna ei, care o îndrăgise și o alintase.

Cine a străbătut vreodată ținuturile din sudul Statelor Unite a observat fără îndoială că mulatrele au o puritate în trăsături, o blîndețe în glas și în gesturi, care par să le fie caracteristice. Această grație înnăscută a mulatrelor este de cele mai multe ori însoțită de o frumusețe uimitoare și aproape întotdeauna de o ținută îngrijită și plăcută.

Portretul Elizei nu este rodul închipuirii noastre, ci chipul aievea al acelei Elize pe care o descriem așa cum ne amintim că am văzut-o acum cîțiva ani în Kentucky.

Grija părintească cu care o înconjurase stăpîna ei îi îngăduise să ajungă la vîrsta ispitelor fără să cunoască primejdiile care fac din frumusețea unei sclave o moștenire cu adevărat fatală.

Eliza se căsătorise cu George Harris, un tînăr mulatru, frumos, darnic înzestrat de natură. El era sclav pe o moșie învecinată. Harris fusese închiriat de stăpînul său unei fabrici de pînză pentru saci unde datorită priceperii și iscusinței sale, ajunsese curînd cel mai bun lucrător al întreprinderii. George inventase chiar o mașină pentru curățatul cînepii. Dacă ținem seama că George Harris nu știa carte și nu avea nici o pregătire profesională, trebuie să recunoaștem că invenția lui dovedea aptitudini tehnice tot atît de geniale ca ale lui Whitney, inventatorul mașinii pentru egrenat bumbacul.¹

¹ O asemenea invenție a fost făcută într-adevăr de un negru din statul Kentucky.

După cum am mai spus, George era un tânăr chipș, cu o înfățișare plăcută, iar în fabrică toți îl îndrăgeau.

Potrivit legilor însă, el nu era totuși un om, ci un simplu obiect. De aceea, calitățile sale excepționale erau la cheremul unui stăpîn josnic, mărginit și hapsîn. Ajungîndu-i la ureche fama invenției lui George, moșierul se duse de îndată la fabrică, să vadă cu ochii lui ce fusese în stare să nascocoască acel „obiect” înzestrat cu inteligență.

Patronul fabricii îl primi bucuros și îl felicită că avea un sclav atît de prețios. Moșierul vizită apoi fabrica, și George îi arată mașina inventată de el. În culmea fericirii, George vorbi atît de însuflețit și de curgător, se ținea atît de drept, arăta atît de frumos și de impunător, încît stăpînul său încercă un neplăcut sentiment de inferioritate față de el.

Oare negrul acesta nu avea altă treabă decît să cutreiere țara nascocind mașini și ținîndu-se țațoș printre gentlemen? Nu, așa ceva nu era cu putință. El, stăpînul lui, avea să pună capăt cît mai curînd acestei situații. Îl va lua înapoi, îl va pune să plivească și să sape. Să vedem atunci dacă o să mai calce atît de mîndru ca acum!

Nu mică fu mirarea patronului și a tuturor celorlalți cînd stăpînul lui George ceru dintr-o dată să i se achite salariul acestuia, spunînd că are de gînd să-l scoată de la fabrică și să-l ia înapoi, la moșie.

— Dar, domnule Harris — se împotrivi patronul —, oare această hotărîre nu este prea pripită?

— Ei, și? Omul acesta îmi aparține, sau nu?

— Am fi gata să vă plătim mai mult pentru el.

— Orice discuție este de prisos. Nu pot fi silit să-mi închiriez oamenii dacă nu vreau s-o fac.

— Dar, *Sir*, George pare să aibă aptitudini deosebite pentru meseria asta.

— Se prea poate, căci pentru treburile pe care i le încredințam eu, niciodată n-a dat dovadă de vreo aptitudine.

— Gîndiți-vă că George a făcut o adevărată invenție — interveni unul dintre muncitori.

— Da, a născocit o mașină care să înlocuiască munca omului. Era singurul lucru pe care-l putea născoci un negru. Lenevia lor este îndeobște cunoscută. Nu, nu ! S-o șteargă de aici numaidecît.

Văzîndu-și soarta astfel pecetluită de o forță pe care o știa de neînfrînt, George rămase ca împietrit. Strînse pumnii și opri cu buzele încheștate năvala cuvintelor, dar în inimă, ca în adîncul unui vulcan, simți un tumult de ură sălbatică, și sîngele îi clocoti în vine. Gîfîia, în vreme ce ochii mari și negri, strălucitori ca doi cărbuni aprinși, păreau să scapere scînteii. Fără îndoială ar fi izbucnit dacă fabricantul nu i-ar fi șoptit, atingîndu-i ușor mîna :

— Du-te acum cu el, George. Vom încerca să te ajutăm...

Stăpînul lui George prinse de veste că fabricantul șoptea negrului ceva și încercă să tragă cu urechea, dar nu auzi nimic ; gestul acesta, însă, îi întări și mai mult hotărîrea de a nu mai lăsa să-i scape din mîna făptura ce se afla în puterea sa.

Reîntors la conac, George fu pus la corvezile cele mai josnice și muncile cele mai istovitoare. Izbutise să se stăpînească de a rosti vreun cuvînt necugetat ; dar ochii-i scînteietori, fruntea-i întunecată vorbeau pe limba lor, și George nu izbutea să le împiedice să rostească într-un grai foarte limpede că omul nu poate fi transformat în obiect.

George o cunoscuse pe Eliza și se căsătorise cu ea în vremea fericită pentru el cînd lucra la fabrică. În tot acel timp — bucurîndu-se de încrederea și bunăvoința fabricantului —, fusese liber să vină s-o

vadă cînd voia. Căsătoria lor primise binecuvîntarea doamnei Shelby, căreia, plăcîndu-i, ca tuturor femeilor, să se îndeletnicească cu acest soi de lucru, se bucurase s-o mărite pe frumoasa ei protejată cu un om plin de calitate și pe potriva ei.

Cununia fusese celebrată în salonul cel mare al doamnei Shelby, care cu mîna ei prinsese florile de portocal în minunatul păr al miresei și îi pusese apoi vîlul. Niciînd un vîl de mireasă nu împodobise un chip mai fermecător ca al Elizei. Nu lipsiseră nici mănușile albe, nici vinul și tortul și nici oaspeții care să sărbătorească — cu o umbră de invidie — frumusețea tinerei mirese și să admire generozitatea stăpînei. Vreme de doi ani, Eliza își văzuse soțul foarte des. O singură umbră veni să le întunece fericirea : moartea celor doi nou-născuți ai lor, pe care Eliza îi iubise cu patimă. Deznădejdea de care tînăra mamă fusese cuprinsă era atît de adîncă, încît doamna Shelby fu nevoită să o mustre cu blîndețe ; pentru a o liniști, stăpîna încercă, cu grijă părintească, să-i îndrumeze durerea pe fîgașul rațiunii și al religiei.

După nașterea micului Harry, Eliza își găsi încetul cu încetul alinarea. Dragostea dintre ea și soțul ei, întărită de această nouă viață căreia îi dăduse naștere, se dovedi și mai puternică. Eliza trăi astfel fericită pînă în clipa în care George fu luat cu de-a sila de la fabrică și înhămat la jugul crunt al proprietarului său legal.

Ținîndu-și fîgăduiala dată, la vreo săptămînă, două după plecarea lui George, fabricantul făcuse o vizită domnului Harris. Nădăjduind că totul nu se datorase decît unei mîini trecătoare, acum potolită, industriașul încercase prin toate mijloacele să obțină întoarcerea lui George la vechea lui meserie.

— Nu vă mai băgați în treburile mele! îi răspunse domnul Harris. Mi le cunosc eu singur, *Sir*. Vă osteniți în zadar.

— Nu am de loc de gând să mă amestec în treburile dumneavoastră. Credeam numai că veți socoti așa cum se cuvine propunerea mea de a-mi închiria acest om în propriul dumneavoastră interes, date fiind condițiile pe care vi le ofer.

— Îmi dau prea bine seama despre ce este vorba. Am surprins privirile pline de înțeles și șușotelile dumneavoastră în ziua când l-am luat pe George de la fabrică. Dar pe mine e foarte greu să mă înșelați. Trăim într-o țară liberă, *Sir*. Omul acesta îmi aparține și pot să fac ce vreau cu el. Asta este tot ce am de răspuns.

Și astfel se spulberă și ultima nădejde a lui George. Trebuia să ducă de aci înainte o viață de vită înjugată; dar mult mai greu de îndurat erau batjocurile și umilințele născocite de mintea diabolică a stăpînului său.

Un om al legii cu mult suflet a spus cîndva că spînzurătoarea este cea mai înspăimîntătoare pedeapsă ce se poate da unui om. Ei bine, nu! Există pedepse mult mai cumplite!...

Capitolul III

SOȚUL ȘI TATĂL

După plecarea doamnei Shelby într-o vizită pe care trebuia s-o facă, Eliza rămase pe verandă, urmărind cu o privire abătută trăsura ce se îndepărta. Deodată, cineva o atinse pe umăr. Se întoarce, și un zîmbet fericit îi licări în ochi și-i luminează chipul.

— George, tu erai ? Cum m-ai speriat ! Ce bine-mi pare c-ai venit ! Stăpîna se întoarce tîrziu. Vino în cămăruța mea, acolo n-are să ne stingherească nimeni toată după-amiaza.

Spunînd acestea, îl duse într-o odăiță plăcută, care dădea pe verandă. Acolo își petrecea ea cea mai mare parte din timp, cosînd și stînd în apropierea stăpînei ei.

— Ce fericită sînt că ai venit ! Dar tu de ce mă privești așa de trist?... Vezi ce mult a crescut Harry ?

Băiețașul stătea în picioare, ținîndu-se strîns de fusta mamei, și, printre cîrlionții ce-i cădeau bogat pe frunte, arunca tatălui său cîte-o căutătură sfioasă.

— Nu-i așa că e frumos ? spuse Eliza, dîndu-i la o parte cîrlionții lungi și sărutîndu-l.

— Mai bine nu s-ar fi născut ! răspunse George cu amărăciune. Mai bine nu m-aș fi născut nici eu !

Mirată și speriată, Eliza se așeză, își rezemă capul de umărul soțului și izbucni în plîns.

— Liniștește-te, Eliza ! îi spuse el cu duioșie. Nu ar trebui să te amărăsc astfel, sărmana mea copilă ! Nu e bine ce fac... Ah ! De ce ți-a fost dat să mă cunoști ? Fără mine ai fi putut fi fericită !

— George, George, cum poți vorbi astfel ? Ce nenorocire s-a abătut sau este pe cale să se abată asupra noastră ? Nu am fost noi fericiți împreună ?

— Da, draga mea, am fost — spuse George. Apoi, luîndu-și băiețașul pe genunchi, privi îndelung la minunații ochi negri ai copilului și-și trecu mîna prin părul lui lung și cîrlionțat.

— Leit chipul tău, Eliza. Și tu ești cea mai frumoasă femeie pe care am văzut-o vreodată și cea mai bună din cîte mi-am dorit. Și totuși, era mai bine ca noi doi să nu ne fi întîlnit.

— George, cum poți rosti asemenea cuvinte ?

— Da, Eliza, totul nu e decît nenorocire, nenorocire și iar nenorocire. Viața mea e mai amară decît fierea. Simt că se stinge. Sînt doar o sărmană și nefericită vită care trage la jug. Nu sînt în stare să fac pentru tine altceva decît să te tîrăsc după mine, în fundul prăpastiei ; iată destinul meu. De ce încercăm să facem ceva, să știm ceva, să fim ceva ? Pentru ce să trăim ? Mai bine aș muri !

— Ceea ce spui tu acum este într-adevăr rău, păcătuiești, George ! Știu cît suferi fiindcă ți-ai pierdut slujba la fabrică și că ai un stăpîn neînduplecat. Dar te rog să ai răbdare, și poate că...

— Răbdare ! o întrerupse el. N-am destulă răbdare ? Am spus oare un singur cuvînt cînd m-a scos fără nici un motiv dintr-un loc unde toți se purtau frumos cu mine ? I-am dat întotdeauna stăpînului toți banii pe care i-am cîștigat, pînă la ultimul gologan ; și toată lumea spunea că lucrez bine !

— Ai dreptate. E groaznic ; dar, la urma urmelor, el e stăpînul tău.

— Stăpînul meu ! Cine l-a făcut stăpînul meu ? La asta mă gîndesc într-una. Ce drept are asupra mea ? Sînt un om, ca și el. Sînt și mai bun, și mai priceput ca el. Știu să citesc mai bine. Știu să scriu mai frumos, și toate acestea le-am învățat singur, nu datorită lui, ci în ciuda lui. Ce drept are el să facă din mine o vită de jug, să nu mă lase să lucrez ceea ce sînt în stare, și încă mai bine decît el, și să mă silească la o muncă pe care ar putea s-o facă și o vită ? Se laudă că mă va îngenunchea și mă va umili, și pentru aceasta are să mă pună la „muncile cele mai grele, la corvezile cele mai josnice și mai murdare“.

— Oh, George, George ! Mă înspăimînți. Nu te-am auzit niciodată vorbind așa. Mă tem să nu

faci un lucru necegetat. Revolta ta este dreaptă. Dar fii cu luare-aminte ! Gîndește-te la mine și la Harry !

— Am fost și înțelept, și răbdător ; dar lucrurile se înrăutățesc pe zi ce trece. Tremură carnea pe mine, nu mai pot îndura. Stăpînul se folosește de orice prilej pentru a mă insulta și chinui. Nu am crîcnit ; am încercat să-i intru în voie, să-i muncesc bine ; gîndeam că astfel îmi va da pace și că voi avea puțin timp liber pentru citit și învățat. Dar cu cît muncesc mai mult, cu atît mă încarcă mai mult. Spune că dacă nu mă plîng, înseamnă că am pe dracul în mine și că are să mi-l scoată el. Tare mi-e teamă că într-una din zile o să iasă dracul din mine, dar nu știu, zău, dacă stăpînului are să-i placă atunci.

— Dragul meu, ce să ne facem ? întrebă Eliza cu amărăciune.

— Ieri — urmă George —, în timp ce încărcam bolovani între-o căruță, tînărul Tom, fiul stăpînului, s-a apucat să pocnească din bici atît de aproape de botul calului, încît bietul animal s-a speriat. L-am rugat pe băiat, cît se poate de frumos, să înceteze, dar el parcă nici n-ar fi auzit. L-am rugat din nou ; atunci s-a întors deodată spre mine și a început să mă lovească cu biciul. L-am apucat de mîină ; dar a început să zbiere și să mă izbească cu picioarele, apoi a dat fuga la taică-su și i-a spus că l-am bătut. Taică-său a sosit valvîrtej, răcnind că are să mă învețe cine-mi este stăpîn. M-a legat de un copac și i-a dat fiului său un mănunchi de nuiiele, spunîndu-i să mă lovească pînă ce-o obosi ; băiatul n-a așteptat să i se spună de două ori. Dar dacă uită cumva povestea asta, mă oblig eu să i-o amintesc, mai devreme ori mai tîrziu. Și privirea tînărului negru scăpără, căutătura ochilor lui întunecați o cutremură pe tînăra lui soție. Cine l-a făcut pe acest om stăpînul meu ? Acesta e lucrul pe care vreau să-l aflu.

— Doamne ! spuse Eliza cu tristețe. Am crezut totdeauna că pentru a fi o bună creștină trebuie să ascult de stăpînul și stăpîna mea.

— În situația ta, acest lucru este oarecum de înțeles. Ei te-au crescut ca pe copilul lor, te-au hrănit, te-au îmbrăcat, au fost buni cu tine, te-au învățat carte, într-un cuvînt : ai primit o educație bună ; ar avea deci anumite motive întemeiate pentru care să revendice drepturi asupra ta. Dar eu am fost bătut, lovit și înjurat și, în cel mai bufl caz, lăsat în plata Domnului. Ce le datorez eu ? Mi-am plătit pînă acum însutit întreținerea. Nu mai vreau să îndur ! Nu, nu vreau ! spuse el, încleștînd pumnii și încrun-tîndu-și sprîncenele.

Eliza tremura și tăcea. Nu-l văzuse niciodată pe bărbatul ei în starea asta și toate principiile ei de morală păreau că se încovoae asemeni unei trestii izbite de furtuna furiei lui.

— Știi — urmă George —, micul Carlo, cățelul pe care mi l-ai dăruit tu, era singura mea bucurie. Dormea noaptea cu mine și mă urma pretutindeni, mă privea cu dragoste, ca și cum ar fi înțeles tot ce am pe suflet. Ei bine, zilele trecute, pe cînd îi dă-deam niște resturi de mîncare pe care le adunasem de la ușa bucătăriei, stăpînul mă văzu, îmi spuse că hrănesc animalul pe spinarea lui și că nu-și poate permite luxul ca fiecare negru să aibă un cîine. Îmi porunci să-i leg o piatră de gît și să-l arunc în lac.

— O, George, sper că n-ai făcut una ca asta !

— Eu nu, dar el da. Stăpînul și Tom au aruncat cu pietre în bietul animal, care se îneca. Sărmana făptură ! Mă privea cu o mustrare tristă, ca și cum nu ar fi înțeles de ce nu vin să-l scap. Și pe deasupra am fost biciuit pentru că am refuzat să-l înec eu însumi. Cu atît mai rău ! Am să-i arăt stăpînului meu că nu sînt un om de îmblînzit cu biciul. Să-și

păzească pielea, căci într-o zi îmi va veni și mie rîndul !

— George, ce-ți dă prin gînd ! Să nu faci ceva rău. Dacă ai încredere în Dumnezeu, să-ți îndeplinești datoria pînă la capăt, și El te va ajuta.

— Nu sînt credincios, ca tine, Eliza. Sufletul mi-e plin de amărăciune. Nu pot să cred în Dumnezeu ! De ce îngăduie asemenea orînduieli pe pămînt ?

— George, trebuie să credem ! Tot răul este spre bine. Dumnezeu face totul spre binele nostru. Așa spune stăpîna mea.

— Ușor le e să vorbească așa cînd stau toată ziua întinși pe sofa sau se plimbă cu trăsura ! Dar ia să-i văd în locul meu ! Sînt sigur că nu le-ar mai veni tot atît de ușor. Vreau să fiu bun, dar îmi clocotește mînia și nimic nu mi-o mai poate potoli. Nici tu, în locul meu, n-ai fi altfel. Și nici nu știi totul !

— Dar ce poate să mai fie ?

— Stăpînul mi-a spus că a făcut o prostie cînd mi-a îngăduit să mă căsătoresc cu o femeie de la altă fermă ; că el îl urăște pe domnul Shelby și întreaga sa familie, că se țin mîndri și-l privesc de sus și că tu mi-ai băgat în cap tot felul de gărgăuni. Mi-a spus că n-are să mă mai lase să vin aici și că trebuie să-mi găsesc o altă soție și să mă statornicesc pe moșia lui. La început, doar a bodogănit așa, într-o doară, dar ieri mi-a spus răspicat să mă căsătoresc cu Mina și să locuiesc în aceeași casă cu ea ; de nu, o să mă vîndă undeva în josul fluviului.

— Dar nu e cu putință ! Doar noi sîntem căsătoriți de un preot ca și alții — zise Eliza, neștiutoare.

— Oare nu știi că un sclav nu se poate căsători ? Nici o lege a țării acesteia nu ține socotcala de o asemenea căsătorie. Dacă îi vine stăpînului să ne despartă, nu mai poți fi soția mea, nici eu bărbatul tău.

Iată de ce aş fi dorit să nu mă fi născut ! Aş fi dorit să nu te fi cunoscut ! Ar fi fost mai bine pentru amîndoi. Cît despre sărmanul nostru copilăş, mai bine n-ar fi văzut nici el lumina zilei, căci şi pe el îl pîndeşte aceeaşi soartă.

— Stăpînul meu e atît de bun !

— Da, dar cine ştie ? Poate să moară, şi atunci copilul o să fie vîndut primului venit. Frumuseţea şi deşteptăciunea lui nu-i vor fi de nici un folos. Ține bine minte, Eliza : tot ce este bun în copilul tău, toate calităţile pe care le are vor fi tot atîtea lovituri de pumnal, care îţi vor străpunge inima ! Da, toate acestea vor preţui mult prea mult ca să nu-ţi fie răpit.

Cuvintele lui George o loviră pe Eliza în inimă, şi, ca într-un vis, figura negustorului de sclavi îi trecu prin faţa ochilor ; se îngălbeni ca rănită de moarte, şi răsufierea i se tăie. Privi neliniştită pe verandă, unde băieţelul, plictisit de discuţia serioasă a părinţilor, călărea mîndru pe băstonul domnului Shelby. Ar fi vrut să vorbească, să-i împărtăşească lui George temerile ei, dar se opri.

„Arc şi așa destule de îndurat, sărmanul, gîndi ea. N-o să-i spun nimic. Şi de altfel, nici nu poate fi adevărat. Stăpîna nu m-a minţit niciodată.“

— Aşa, Eliza, scumpa mea soţie — zise bărbatul cu tristeţe. Fii curajoasă, şi să ne luăm rămas bun, căci eu plec.

— Pleci, George ? Unde pleci ?

— În Canada — spuse el, ridicîndu-se în picioare. Cînd o să ajung acolo, am să vă răscumpăr, pe tine şi pe copil. E singura nădejde care ne-a mai rămas. Ai un stăpîn bun şi n-o să se împotrivească să mi te vîndă. Dacă o să-mi ajute Dumnezeu, voi izbuti.

— Ce cale îngrozitoare... Și dacă vor pune mîna pe tine ?

— N-o să mă prindă, Eliza. Mai degrabă m-aș omorî. Vreau libertatea sau moartea !

— Dar nu te vei omorî, nu-i așa ?

— N-o să fie nevoie : vor ști ei să mă ucidă... dar niciodată nu mă vor duce viu în josul fluviului.

— Ah, George, în numele dragostei ce mi-o porți, fii prevăzător. Nu face nimic rău. Nu ridică mîna asupra ta sau a altcuiva. O să întîmpini multe ispite, dar nu te lăsa pradă lor. Trebuie să pleci, dar fii cu grijă și prevăzător. Roagă-te lui Dumnezeu, și, El te va ajuta.

— Bine, Eliza, iată care mi-e planul. Stăpînul meu m-a trimis cu un bilet la domnul Symmes, care locuiește la o milă de aci. Cred că se așteaptă să trec pe la tine și să-ți povestesc totul. S-ar bucura grozav să știe că poate pricinui neplăceri „neamului lui Shelby“ — cum spune el. Am să mă întorc acasă, prefăcîndu-mă resemnat, înțelegi, ca și cum totul s-ar fi sfîrșit între noi. Am făcut unele pregătiri care îmi vor fi de folos. Peste o săptămînă, două, într-o bună zi am să dispar. Roagă-te pentru miné, Eliza. Poate că pe tine bunul Dumnezeu te va asculta.

— Roagă-te tu însuși, George, și ai încredere în El. Atunci nu vei face nimic rău.

— Bine ; și acum la revedere — spuse George, luînd mîna Elizei și uitîndu-se pînă în străfundul ochilor ei.

Tăcură. Apoi izbucniră cuvintele de despărțire, suspinele și lacrimile amare. Se despărțeau doi oameni nenorociți, a căror nădejde în revedere era tot atît de fragilă ca și pînza de păianjen. Femeia și bărbatul se depărtară unul de celălalt.

Capitolul IV

O SEARĂ ÎN COLIBA UNCHIULUI TOM

Coliba unchiului Tom era o bojdeucă de lemn, în apropiere de „conac“, cum obișnuiau negrii să numească locuința stăpînului lor.

În jurul colibei se afla un petic de grădină bine îngrijită, unde vara creșteau fragi, zmeură și felurite alte fructe și legume. Partea din față a colibei era acoperită de o perdea de begonii și de trandafiri roșii, care, înlănțuindu-și și încolăcindu-și tulpinele, ascundeau aproape cu totul buștenii noduroși din care era durată. Crăițe, petunii și nalbe își găseau în grădină cîte un colțișor unde își desfăceau vara petalele strălucitoare, spre bucuria și mîndria mătușii Chloe.

Dar să intrăm în colibă ! Cîna stăpînilor se sfîrșise. Mătușa Chloe, care era bucătar-șef, supraveghease pregătirea bucatelor, apoi lăsase în seama celorlalte slugi strînsul mesei și spălatul vaselor. Reîntoarsă în mica lor locuință, făcea mîncare pentru bărbatul ei. Lîngă foc, fără să piardă o clipă din ochi cratița în care se rumenea ceva, îndreptă cu grijă capacul pe o oală mare, din care se răsplineau aburi cu miros îmbietor, ce prevesteau o masă bună.

Mătușa Chloe avea o față rotundă, neagră și lucioasă, întocmai ca și cozonăceii pe care îi făcea pentru ceaiul stăpînilor, de-ai fi zis că obrajii îi erau dați cu albuș de ou. Sub basmaua cu pătrățele, frumos scrobită, chipul ei rotofei strălucea de mulțumire și voie bună, oglindind mîndria ei de a se ști și a fi recunoscută de toți drept cea mai pricepută bucătăreasă din împrejurimi. Și era în adevăr bucătăreasă, din cap pînă-n picioare.

Puii de găină, curcanii și rațele din curte o priveau cu îngrijorare cînd se iveau în mijlocul lor ; simțeau că li se apropie sfîrșitul. Mătușa Chloe se gîndea tot timpul la fript, tocat și prăjit cu o plăcere care inspira pe drept cuvînt teama oricărei orătării din curte. Turtele de grîu, cozonăceii și pișcoturile ei — ca să vorbim numai de o parte din specialitățile mătușii Chloe — puteau părea o adevărată taină pentru orice bucătar mai puțin încercat. Cu cîtă bucurie și îndreptățită mîndrie își legăna ea trupul grăsuliu cînd povestea despre zadarnicele strădanii ale tovarășelor care încercau s-o întreacă în măiestrie !

Cînd soseau oaspeți la „conac“ și trebuia pregătit un prînz sau o cină mai aleasă, mătușa Chloe se dăruia trup și suflet misiunii sale ; nimic nu-i făcea mai multă plăcere decît ivirea pe verandă a unei grămezi de geamantane, ce-i vesteau noi strădanii și noi izbînzii.

Acum, mătușa Chloe supraveghea în cuptor o crațiță de lut. S-o lăsăm să-și vadă de treabă și să continuăm descrierea colibei. Într-un colț se afla un pat, acoperit cu o pătură albă ca zăpada ; în fața patului era așternut un covor mare, pe care mătușa Chloe pășea întotdeauna mîndră. Covorul, patul, precum și întreg acest colțișor erau privite cu deosebit respect și, pe cît era cu putință, apărate de năvala și zbîntuiriile pustiitoare ale copiilor. La drept vorbind, aceasta era „salonul“, locul de primire al gazdei. În celălalt colț se afla un pat mult mai modest, în care dormeau. Peretele de deasupra vetrei era împodobit cu cîteva tablouri biblice și cu un portret al lui Washington zugrăvit în așa chip, încît, dacă i-ar fi fost dat să-l vadă, generalul ar fi rămas tare uimit.

Pe o bancă noduroasă, doi băieți, cu părul creț, cu ochii negri, strălucitori, și cu obrajii rotunzi, priveau cum surioara lor mai mică încerca să facă primii pași,

ridicîndu-se în picioare, clătîndu-se o clipă și căzînd din nou. Fiecare tumbă a ei era primită cu aplauze pline de entuziasm, ca și cum ar fi făcut cine știe ce ispravă.

În fața vetrei se afla o masă cu picioarele cam subrede, acoperită cu o pînză pe care erau așezate cești, farfurii și alte obiecte ce dovedeau că cina avea să fie în curînd servită. La masă stătea Tom, cel mai bun muncitor al domnului Shelby. Decarece el va fi eroul povestirii noastre, trebuie să-l descriem mai pe larg cititorilor. Unchiul Tom era înalt, spătos și puternic, cu pielea neagră, strălucitoare. Chipul lui, cu trăsături specific africane, avea o expresie serioasă și inteligentă și era totodată plin de căldură și bunătate. Din întrecaga sa înfățișare se desprindeau demnitate și încredere în sine, dar multă și sfioasă modestie.

Unchiul Tom era aplecat deasupra unei tăblițe de ardezie, pe care se silea să scrie cu grijă cîteva litere. George, un băiețandru înalt și chipeș, de treisprezece ani, care stătea lîngă el, îl urmărea cu luare-aminte, deplin conștient de importanța misiunii sale de învățător.

— Nu așa, unchiule Tom, nu așa — spuse el repezit, văzînd că Tom scria anapoda coada lui g. Așa cum ai scris, se citește q.

— Așa e bine? întrebă Tom, privind cu respect și admirație pe tînărul său învățător, care umpluse tăblița cu nenumărați q și g pentru a-l lămuri.

Luînd apoi condeiul între degetele lui mari și groase, Tom începu să scrie din nou, cu multă răbdare.

— Ce ușor le e albilor să le deprindă pe toate! spuse mătușa Chloe, care tocmai ungea un grătar cu o bucată de grăsime înfiptă în vîrfurile unei furculițe, privind cu mîndrie la tînărul George.

— Cît de bine știți să citiți și să scrieți ! Și nu-i seară în care să nu dați pe la noi ca să ne citiți lecțiile. E în adevăr foarte frumos din partea dumneavoastră.

— Mătușă Chloe, m-a apucat o foame de lup ! zise George. Nu-i gata prăjitura din tigaie ?

— Gata, domnișorule — răspunse mătușă Chloe, ridicînd capacul și privind prăjitura. S-a rumenit de minune. Tare frumoasă a ieșit. Prăjitură ca asta numai eu știu să fac. Mai zilele trecute, stăpîna a pus-o pe Sally să facă o prăjitură. Numai așa, ca să învețe și ea. „Lăsați, doamnă — i-am spus eu —, mă doare sufletul să văd cum se prăpădesc bunătate de lucruri. Aluatul a crescut numai într-o singură parte ; n-are nici o formă, parcă ar fi ciubota mea.“

Rostind aceste cuvinte pline de dispreț față de nepriceperea lui Sally, mătușă Chloe luă capacul de pe tigaie și le arată o prăjitură bine rumenită, cu care s-ar fi putut mîndri orice cofetar din oraș. În timp ce prăjitura continua să fie centrul atenției tuturor, mătușă Chloe începu să se zorească.

— Mose și Pete, dați-vă la o parte, pui de negri. Polly, sufletețul meu, dă-te și tu la o parte. Mama o să-i dea fetei ceva bun de tot. Acum, domnule George, lăsați cărțile și așezați-vă cu bătrînul meu la masă. Am să vă servesc mai întîi niște plăcinte.

— Ar fi trebuit să mă duc acasă la masă — spuse George —, dar am știut eu ce fac, mătușe Chloe.

— Foarte bine, foarte bine ! zise mătușă Chloe, umplîndu-i farfuria cu plăcinte calde. Știți doar că bătrîna mătușă Chloe păstrează tot ce are mai bun pentru dumneavoastră.

Mătușă Chloe îl mîngîie ușor cu palma pe obraz și se întoarce în grabă la cratița de pe foc.

— Acum e rîndul prăjiturii ! spuse George, după ce sfîrși cu plăcintele ; și scoase din buzunar un cuțit

— Dumnezeule ! Domnule George ! se sperie mătuşa Chloe, luîndu-i-l din mîină. Doar nu vreţi să tăiaţi prăjitura cu un cuţit atît de uriaş, ca s-o sfărîmaţi toată ! Uitaţi-vă, am aici un cuţit vechi, subţire, pe care-l păstrez tocmai pentru aşa ceva. Ia priviţi ! Feliile de prăjitură ies uşoare ca nişte fulgi. Şi acum mîncăţi. Nicăieri nu veţi găsi ceva mai bun.

— Tom Lincon pretinde — spuse George cu gura plină — că Jinny a lor găteşte mai bine decît dumneata.

— Ce ştiu Linconii ? ! răspunse mătuşa Chloe cu dispreţ. Or fi oameni cumsecade, dar cînd e vorba cum să se poarte în lume, n-au habar. Puneţi-l pe domnul Lincon alături de domnul Shelby ! Şi doamna Lincon... Ştie ea să păsească atît de graţios ca stăpîna mea ? Ia lăsaţi-mă-n pace ! Nu-mi mai vorbiţi de Linconi !

Mătuşa Chloe dădu din cap ca un om încredinţat că lumea şi viaţa nu mai au nici o taină pentru el.

— Bine, dar te-am auzit chiar pe dumneata spunînd că Jinny este o bucătăreasă destul de bună.

— Ei, am spus că Jinny e o bucătăreasă ca atîtea altele, care poate găti binişor bucate de toate zilele. Prăjitura ei de grîu nu e rea, dar nici grozavă. Dar, Dumnezeule, cînd e vorba de specialităţi, ce ştie să facă ? Ştie să facă turte, asta da. Dar cu ce fel de coajă ? Se pricepe ca oare să facă cozonaci care să ţi se topească în gură şi să fie uşori ca un puf ? Ce să mai vorbim de prăjiturile pe care le-a făcut la nunta domnişoarei Marry, şi pe care Jinny mi le-a arătat ? ! Lăsaţi-mă-n pace, domnule George ! Eu n-aş fi putut dormi o săptămîină dacă aş fi scos din cuptor astfel de prăjituri. Dar să nu mai vorbim despre asta !

— Jinny parcă era încredinţată că făcuse prăjituri cît se poate de izbutite — spuse George.

— Fireşte ! Mi le-a arătat cu atîta mîndrie ! Păi tocmai aici e buba. Jinny n-are habar ce înseamnă să

gătești. Ce să-i faci ? Familia ! Nici nu are de unde să știe. Nu e vina ei. Ah, domnule George, nici nu vă dați seama ce fericit sînteți că aveți o familie ca a dumneavoastră și că ați primit o asemenea creștere.

Mătușa Chloe oftă și ridică ochii emoționată.

— Mătușă Chloe, te asigur că prețuiesc așa cum se cuvine toate privilegiile de care mă bucur în ce privește prăjiturile și cozonacii — glumi George. Întrebă-l pe Tom Lincon dacă nu i le laud de cîte ori îl văd...

Mătușa Chloe se lăsă pe spătarul scaunului la auzul cuvintelor pline de haz ale tînărului ei stăpîn și izbucni într-un hohot de rîs ; rîdea cu atîta poftă, că îi curgeau lacrimi pe obrazii negri și lucioși. Îi dădu în glumă domnului George un bobîrnac, spunîndu-i s-o lase-n pace, că e în stare s-o omoare și că, fără îndoială, va muri de atîta rîs. Făcînd aceste precizări funebre, rîdea din ce în ce mai tare, pînă cînd George începu să creadă că este într-adevăr primejdios de hazliu și că trebuie să aibă grijă cum vorbește cînd vrea să fie spiritual.

— Va să zică, așa i-ați spus lui Tom Lincon ? Dumnezeule ! Așa v-ați lăudat ! Domnule George, dacă v-ar auzi glumind astfel, pînă și un biet gîndac ar muri de rîs !

— Da — întări George —, i-am spus lui Tom Lincon : „Tom, ar trebui să guști prăjiturile mătușii Chloe. Așa prăjituri mai zic și eu !“

— Bietul Tom ! spuse mătușa Chloe, a cărei inimă bună se înduioșa la gîndul că Tom se afla în trista situație de a nu ști ce-i o prăjitură bună. Mai bine l-ați chema cîteodată aici la masă, domnule George — adăugă ea. Asta ar fi tare frumos din partea dumneavoastră. Știți, nu trebuie niciodată să vă mîndriți cu privilegiile de care vă bucurați pentru că ele

vă sînt dăruite. Să nu uităm asta niciodată — spuse mătușa Chloe cu multă gravitate.

— Bine, îl voi pofti pe Tom într-una din zilele săptămîinii viitoare — se învoui George —, și dumneata, mătușă Chloe, să pregătești ce știi mai bun. O să-l uluim. O să-l facem să se-ndoape în așa hal, ca să-i ajungă pe două săptămîni !

— Da, da, firește — răspunse mătușa Chloe încîntată. O să vedeți ! Dumnezeu ! Gîndiți-vă numai la cîteva din mesele noastre ! Vă aduceți aminte de uriașul pateu de pasăre pe care l-am servit la prînz generalului Knox ? Atunci, aproape că m-am certat cu doamna la frămîntat aluatul. Nu știu ce le apucă cîteodată pe cucoane, dar tocmai cînd ai mai multă treabă, li se năzare să se amestece în ciorba ta ! Doamna voia să facă ba una, ba alta. Pînă la urmă m-am obrăznicit și i-am zis : „Doamnă, uitați-vă la mîinile dumneavoastră frumoase, cu degete lungi, împodobite cu inele, așa cum sînt crinii mei cînd au rouă pe ei, și priviți acum mîinile mele negre și butucănoase. Nu credeți că Dumnezeu mi-a hărăzit mie să frămînt aluatul, și dumneavoastră să stați în salon ?“ Eram supărată foc, domnule George !

— Și ce-a răspuns mama ?

— Ce să răspundă ? Un zîmbet i-a luminat fața și mi-a spus : „Bine, mătușă Chloe, cred că ai dreptate“, și s-a întors în salon. Ar fi putut să mă palmuiască pentru că fusesem de-a dreptul obraznică. Dar ce să fac, nu pot să mă apuc de treabă cînd sînt cucoane în bucătărie.

— Ai pregătit o masă tare bună atunci. Îmi amintesc că toată lumea se-ntrecea în laude.

— Parcă nu știu ! N-am stat eu tot timpul în dosul ușii de la sufragerie ? Și am văzut cum generalul și-a umplut de trei ori farfuria cu pateu și l-am auzit spunînd : „Se vede că aveți o bucătăreasă nemaipomenită

doamnă Shelby !” Dumnezeule ! Eram ca năucă ! Și generalul se pricepe la bucătărie ! adăugă mătușa Chloe, ridicându-și capul cu mîndrie. Ce om cumsecade-i generalul ăsta ! Se trage dintr-una din cele mai bune familii din Old Virginny. Știe să prețuiască lucrurile așa cum se cuvine. E o anumită regulă pentru fiecare soi de pateu, domnule George. Și nu oricine se pricepe să-și dea seama dacă un pateu este bine pregătit sau nu. Dar generalul știe ce înseamnă un pateu bun.

Între timp, domnul George se săturase pînă-ntr-atît, încît, așa tînăr cum era, nu mai putea înghiți nici o îmbucătură. Rotindu-și privirea, descoperi cășoarele negre și crețe și ochii strălucitori care îi urmăreau mișcările din celălalt colț al încăperii.

— Veniți încoace, Mosc, Pête ! le spuse el, întinzîndu-le cu dărnicie cîteva bucățele de plăcintă. Nu-i așa că vreți și voi ? Mătușă Chloe, coace și pentru ei cîteva plăcinte.

George și Tom se așezară apoi lîngă vatră. După ce mai pregăti un număr respectabil de plăcinte, mătușa Chloe își luă fetița pe genunchi și începu s-o îndoaie cînd pe ea, cînd pe sine, hrănind în același timp și pe cei doi băieți. Aceștia însă aveau mai mult chef de joacă decît de mîncare. Se tăvăleau pe jos pe sub masă, gîdilîndu-se și trăgînd-o din cînd în cînd pe mica lor surioară de degetele de la picioare.

— Ștergeți-o de aci ! se răstea din timp în timp la ei mătușa Chloe cînd zarvă ajungea prea mare, lovind la împlinire cu piciorul pe sub masă. Nu puteți sta locului cînd avem oaspeți albi ? Vreți să încetați odată, sau nu ? Băgați-vă mințile-n cap, că de nu, vă arăt eu vouă după ce pleacă domnul George !

E greu de spus ce tîlc ascundeau aceste amenințări cumplite, dar se pare că ele nu speriau prea mult pe micii vinovați cărora le erau adresate.

— Lasă-i acum ! spuse și Tom. Nu știu să se poarte. Deodată, băieții ieșiră de sub masă cu mâinile și fața pline de sirop și începură s-o îmbrățișeze pe micuța lor surioară.

— Cărați-vă de aici ! le strigă maică-sa, dînd la o parte capetele lor crețe. O să fiți atît de lipicioși, că n-o să vă mai pot niciodată spăla. Duceți-vă la cișmea și frecați-vă bine — adăugă ea, însoțindu-și vorbele cu cîte-o palmă răsunătoare, ce nu avu alt rezultat decît să stîrnească și mai tare rîsetele băiețașilor, care se îmbulziră pe ușă afară, scoțînd chiote pline de veselie.

— Ați văzut vreodată copii atît de răi ca ai noștri ? Întrebă mătușa Chloe, cu încîntare în glas.

Scoțînd un prosop vechi — sortit unor asemenea accidente —, îl înmuie în puțină apă din ceainicul crăpat și începu să spele siropul de pe fața și mâinile fetei. După ce o frecă pînă ce pielea micuței se făcu lăcioasă, o așeză pe genunchii lui Tom și se apucă să strîngă masa.

Micuța începu să-l tragă pe Tom de nas, zgîriindu-l pe față ; apoi își trecu mînuțele grăسune prin părul creț al tatălui, ceea ce părea să-i facă deosebită plăcere.

— Nu-i așa că e un mărgăritar de fetiță ? spuse Tom, îndepărtînd-o o clipă, pentru a o putea privi mai bine ; după aceea se ridică și, așezînd-o pe umerii lui largi, începu să sară și să joace cu ea prin cameră, în timp ce George flutura o batistă în fața ei.

Mose și Pete începură și ei să mormăie în urma fetei ca niște urși, pînă ce mătușa Chloe le spuse că-i va plesni capul din pricina tărăboiului pe care-l făceau. Se vede treaba, însă, că nenorocirea asta era prevestită în fiecare zi de mătușa Chloe, fiindcă vorbele ei nu izbuteau de fel să le potolească veselă, care continuă pînă ce băiețașii, obosiți de atîtea strî-

— Sper că acum ați isprăvit ! le spuse mătușa Chloe, scoțînd de sub pat un fel de ladă de lemn, care servea băiețașilor drept culcuș. Și acum, Mose și Pete, la culcare ! Astă-seară avem aici o mică adunare.

— Nu vrem să ne culcăm, mamă. Vrem să stăm și noi la adunare. Ne face mare plăcere.

— Lasă-i, mătușă Chloe ! Vîră lada sub pat și lasă-i să rămîină și ei — hotărî George, împingînd lada la o parte.

Mătușa Chloe păru mulțumită că ascunde din nou lada sub pat și mormăi, mai mult pentru ea :

Bine, poate că le va folosi și lor la ceva.

Se strînseră apoi cu toții, pentru a face pregătirile trebuitoare în vederea adunării.

— Nu știu de unde să luăm scaune — spuse mătușa Chloe.

Asemenea adunări aveau loc de ani de zile, în fiecare săptămîină, în coliba unchiului Tom, și de fiecare dată nu aveau scaune. Astfel că și de data aceasta avea să se găsească în cele din urmă o soluție.

— Moș Peter a rupt săptămîina trecută picioarele unui scaun vechi ! le aminti Mose.

— Pleacă de aici ! Sînt sigură că voi le-ați rupt ! se răsti mătușa Chloe.

— Dacă-l rezemi de perete, ține ! spuse Mose.

— Moș Peter nu trebuie să șadă pe el, fiindcă întotdeauna cînd cîntă începe să se legene cu scaunul. Rîndul trecut se legăna așa de tare, că aproape ajungea în peretele celălalt ! își dădu cu părerea Pete.

— Dă, Doamne, atunci să se așeze pe scaunul cel rupt ! spuse Mose, și începu să imite glasul lui moș Peter : „Veniți, sfinți și păcătoși, ascultați-mă !“ Sigur o să cadă cu scaunul !

Mose imită sunetele nazale ale bătrînului și se trînti pe jos, înfățișînd astfel tuturor catastrofa ce i se putea întîmpla lui moș Peter.

— Cumințește-te odată ! Nu ți-e rușine ?

Dar împreună cu Mose izbucni în râs și domnul George, care declară că băiatul are haz. Astfel, muștrările mamei își pierdură tot efectul.

— Ascultă, bărbate, o să trebuiască să aduci în casă butoaiele alea — spuse mătușa Chloe.

— Butoaiele mamei sînt solide, și cu ele nu poți cădea — îi spuse Mose în șoaptă lui Pete.

— Ba unul s-a desfundat săptămîna trecută, tocmai cînd eram în mijlocul cîntecului.

Între timp, unchiul Tom și mătușa Chloe cărară în colibă două butoaie goale, pe care le proptiră cu pietre, pentru a nu se rostogoli ; pe deasupra, puseră niște scînduri, și după ce mai aduseră în cameră cîteva găleți și scaune șubrede socotiră pregătirile încheiate.

— Domnul George citește atît de frumos ! Sînt sigură că va rămîne ca să ne mai citească ceva ! spuse mătușa Chloe. Așa, totul o să fie mult mai bine.

George se învoi îndată, deplin conștient de importanța sa.

În curînd, încăperea se umplu cu cele mai felurite figuri, de la bătrînul patriarh de optzeci de ani pînă la tineri și tinere de cincisprezece ani. Vorbiră despre tot felul de lucruri : „De unde are bătrîna mătușă Sally basmaua cea roșie ?“ ; „Stăpîna îi va dărui Lizei rochia de muselin ?“ sau „Domnul Shelby vrea s cumpere un armăsar nou, care va spori și mai mult faima fermei“.

Cîteva dintre credincioși erau proprietatea unor familii vecine mai nevoiașe ; obținînd îngăduința să participe la adunare, aduseseră tot felul de vești despre ce se întîmplă prin împrejurimi.

După puțin timp, începură să cînte, spre bucuria tuturor celor prezenți. Nici chiar sunetele nazale ale unora dintre cîntăreți nu știrbeau cu nimic sonoritatea glasurilor pline de prospețime și naturalețe. Cîte

odată intonau imnuri religioase cunoscute, altă dată răsunau mai tare cîntecele culese în adunările din împrejurimi.

Mai ales unul din acele cîntece era intonat cu deosebită hotărîre și evlavie :

Mor pe cîmpul de bătălie,

Mor pe cîmpul de bătălie,

Slavă sufletului meu

Un alt cîntec favorit fu reluat de mai multe ori :

Merg spre glorie, nu vrei să vii cu mine ?

Nu vezi tu îngerii din cer care mă cheamă,

Nu vezi orașul cel de aur și ziua care vine ?

În altele era vorba despre „malurile Iordanului“, de „cîmpiile Canaanului“ și de „Noul Ierusalim“, căci sufletul negrilor — fantăst și impresionabil — are o deosebită înclinație pentru cîntecele sugestive și pitorești.

În timp ce cîntau, unii dintre ei rîdeau, alții plîngeau, băteau din palme sau își strîngeau mîinile, bucurîndu-se ca și cum trecuseră fluviul morții și ajunseseră în împărăția cerurilor. Urmară apoi felurite cuvîntări și povestiri. O femeie bătrînă, cu păr cărunț, care nu mai era bună de muncă, dar socotită de toți drept un fel de cronică a trecutului, se ridică în picioare și, sprijinindu-se într-un băț, spuse :

— Copii ! Sînt bucuroasă că vă aud din nou, fiindcă nu știu cînd voi pleca pe drumul cel de veci. Dar sînt pregătită, copii ! Am legătura gata și basmaua pe cap ; nu fac decît să aștept să vină carul să mă ia. Cîteodată, noaptea, mi se pare că îi aud roțile scîrțîind și mă uit tot timpul afară pe fereastră. Fiți și voi întotdeauna gata, căci vă spun, copii — adăugă ea, bătînd cu bățul în podea —, acest drum de veci e un lucru mare. E un lucru măreț, copii ! E minunat !

Și bătrîna se așează, copleșită, cu lacrimi în ochi, în timp ce ceilalți cîntară :

*O, Canaan, strălucitor Canaan,
Spre tine se îndreaptă sufletul meu.*

La cererea tuturor, domnul George citi apoi ultimele capitole din Apocalips, fiind deseori întrerupt de exclamații ca : „Ia ascultați !“, „Luați aminte la cele ce auziți !“, „Ia gîndește-te !“, „Astea o să se întîmple cîndva !“

Simțindu-se admirat de toți, George, care era un băiat deștept și instruit în ale religiei, completă cele citite cu cuvinte proprii, rostite cu multă gravitate și seriozitate. Tinerii îl admirau, și bătrînii îl binecuvîntau. Cu toții erau de acord că „un preot nu ar fi putut vorbi mai bine decît el“.

Tom era considerat în întreaga regiune ca un fel de patriarh în materie de religie. Fiind mai deștept și mai învățat decît ceilalți, el se bucura printre tovarășii lui de mult respect, fiind socotit ca un fel de preot. Tonul simplu, cald și sincer al cuvîntărilor lui ar fi putut servi drept pildă chiar și unora mai învățați, decît el. Dar Tom era mai ales neîntrecut în rugăciuni. Nimic nu era mai înălțător ca simplitatea și gravitatea impresionantă a rugăciunilor sale, înfrumusețate de un vocabular biblic, care părea atît de firesc, ca și cum ar fi făcut parte din însăși ființa sa. Se ruga cu cuvintele unui bătrîn negru evlavios. Rugăciunile lui Tom trezeau atît de puternic simțămintele religioase ale ascultătorilor, încît cuvintele lui deseori se conto-peau cu răspunsurile credincioșilor din jurul său.

În timp ce în coliba unchiului Tom se petreceau cele povestite mai sus, în locuința stăpînului său se întîmpla ceva cu totul deosebit.

Negustorul și domnul Shelby ședeau în sufragerie în jurul unei mese, pe care se aflau hîrtii, tocuri și creioane. Domnul Shelby număra un teanc de bancnote, înmînîndu-le apoi negustorului, ca să le numere la rîndul lui.

— În regulă ! spuse negustorul. Și acum, semnați, vă rog, aici.

Domnul Shelby luă în grabă actul de vînzare și îl semnă, ca un om grăbit să termine o treabă neplăcută. Puse apoi la o parte actele și banii. Haley scoase dintr-o geantă arătoasă un pergament, pe care, după ce-l privi o clipă, i-l înmînă domnului Shelby. Acesta îl luă cu un gest de nerăbdare de-abia stăpînită.

— S-a făcut ! zise negustorul, sculîndu-se în picăbare.

— Da, s-a făcut ! repetă și domnul Shelby, gînditor. Și, respirînd adînc, repetă : S-a făcut !

— După cîte văd — glăsui negustorul —, nu păreți prea mulțumit.

— Haley — răspunse domnului Shelby —, sper că nu vei uita că mi-ai făgăduit pe cuvînt de onoare să nu-l vinzi pe Tom fără să știi pe ce mîini îl dai.

— Bine, dar chiar dumneavoastră l-ați vîndut, *Sir* — spuse negustorul.

— Știi prea bine ce împrejurări m-au silit s-o fac — răspunse domnul Shelby cu demnitate.

— Da, știu, dar tot împrejurări de acest soi m-ar putea sili și pe mine să procedez la fel ; totuși, voi face tot ce-mi va sta în putință pentru a-i găsi un loc bun. În ce privește atitudinea mea față de el, să n-aveți nici o grijă. Dacă trebuie să-i mulțumesc lui Dumnezeu pentru ceva, este că n-am fost niciodată rău cu oamenii.

Nici aceste asigurări, nici principiile sale umanitare, pe care negustorul i le mai expuse o dată, nu

avură darul să-l liniștească prea mult pe domnul Shelby. Dar fiindcă nu mai era nimic de făcut, îl lăsă pe negustor să plece și-și aprinse un trabuc.

Capitolul V

ÎN CARE SE ARATĂ CE SIMTE UN „OBIECT“
INSUFLEȚIT CARE ÎȘI SCHIMBĂ PROPRIETARUL

Domnul și doamna Shelby se retraseră în iatacul lor. Domnul Shelby stătea trântit într-un fotoliu moale, citind scrisorile sosite în după-amiaza aceea, iar doamna Shelby se așezase în fața oglinzii, periuindu-și părul, pe care Eliza i-l pieptănase cu măiestrie. Văzînd-o pe Eliza palidă și cu privirea rătăcită, doamna Shelby o trimise la culcare. Apoi, amintindu-și de discuția avută cu tînăra femeie în cursul dimineții, se întoarse spre soțul ei și spuse într-o doară :

— Ascultă, Arthur, cine era bădăranul pe care l-ai adus azi-dimineață în sufragerie ?

— Îl cheamă Haley — răspunse Shelby, frămîntîndu-se stingherit în fotoliu și cu ochii ațintiți asupra unei scrisori.

— Haley ? Cine e acest om și ce caută aici la noi ?

— A trebuit să fac cu el unele afaceri cînd am fost ultima oară la Natchez.

— De aceea a îndrăznit să se poarte ca și cum ar fi fost la el acasă și să ia masa aici ?

— Eu l-am poftit. Am avut de lichidat unele socoteli — răspunse Shelby.

— E negustor de sclavi ? întrebă doamna Shelby, observînd o anumită ezitare în atitudinea soțului ei.

— Dar, draga mea, ce te-a făcut să te gîndești la așa ceva ? răspunse Shelby, ridicînd privirea spre ea.

— Nimic. Eliza a venit la mine după masă, foarte nenorocită, plîngînd și spunînd că stai de vorbă cu un negustor de sclavi și că l-a auzit cerîndu-ți să i-l vinzi pe băiețelul ei. Ce caraghioasă e și Eliza asta !

— Ți-a spus ea așa ceva ? întrebă domnul Shelby, băgîndu-și iar nasul în scrisoarea pe care avea aerul s-o studieze cu mult interes, fără să-și dea seama că o ține de-a-ndoroselea.

„Orice-ar fi — se gîndi el —, e mai bine să-i explic acum totul.“

— I-am spus Elizei — urmă doamna Shelby, continuînd să-și perie părul — că e nebună și că n-ai avut nicicînd de-a face cu asemenea indivizi. Știam doar că niciodată nu ți-ai vinde sclavii și, mai cu seamă, în nici un caz unui asemenea individ.

— Da, Emily, așa am crezut și am spus întotdeauna; dar afacerile mele nu prea merg bine, încît voi fi nevoit să vînd cîțiva sclavi.

— Unui astfel de individ, e cu neputință ! Desigur, glumești.

— Din păcate, nu glumesc de loc — răspunse domnul Shelby. M-am învoit să-l vînd pe Tom !

— Pe cine ? Pe Tom al nostru ? Un om atît de bun și cinstit, care ți-a fost credincios din fragedă tinerețe ? O, domnule Shelby ! Dar i-ai promis că o să-l eliberezi ! I-am vorbit de o sută de ori și tu, și eu despre asta. Ei bine, acum cred orice ; ai fi în stare să-l vinzi și pe micul Harry, unicul copil al sărmanei Eliza ! zise doamna Shelby cu tristețe și indignare.

— Tot va trebui s-o afli, mai devreme sau mai tîrziu ! Ei bine, îți spun acum că am făcut-o și pe asta. Am acceptat să-l vînd pe Tom și pe micul Harry. Și nu vād de ce trebuie să fiu considerat un monstru pentru lucruri pe care alții le fac în fiecare zi.

— Dar de ce i-ai ales tocmai pe ei ? De ce n-ai vîndut alții, dacă într-adevăr trebuia s-o faci ?

— Pentru că pe ei pot să iau mai mult decît pe oricare altul. Aș fi putut alege alții. Negustorul mi-a oferit un preț mare pentru Eliza, de pildă. Dar nu știu dacă ți-ar fi părut mai bine.

— Păcătosul ! strigă doamna Shelby indignată.

— Nici n-am vrut să aud, știind cît de mult ții la ea. Așa încît poți să-mi arăți și tu puțină înțelegere.

— Dragul meu, iartă-mă. Am fost luată prin surprindere ; nu mă așteptam la așa ceva. Dar îmi vei îngădui, fără îndoială, să intervin pentru aceste biete făpturi. Tom ne e devotat, are un suflet nobil, deși e negru. Sînt încredințată că la nevoie și-ar da și viața pentru tine.

— Știu, dar ce pot să fac ? N-am încotro !

— De ce n-am face un mic sacrificiu bănesc ? Sînt gata să suport și eu partea mea. Dragul meu, am încercat, ca orice creștină, să-mi fac datoria față de aceste sărmane ființe înrobite. Ani de zile le-am purtat de grijă, i-am învățat carte, i-am supravegheat îndeaproape, cunoscîndu-le toate micile necazuri și bucurii. Cum o să pot da din nou ochii cu el, dacă pentru o nenorocită de sumă de bani am fost în stare să vindem o ființă atît de credincioasă și bună ca bietul Tom și să-i smulgem dintr-o dată tot ceea ce l-am învățat să iubească și să prețuiască ? L-am învățat ce sînt îndatoririle față de familie, de părinți și de copii, de soț și soție. Cum voi putea îndura această recunoaștere fățișă că pentru noi nu contează nici un fel de legătură, de datorie, de rudenie, oricît de sfîntă ar fi ea, atunci cînd e vorba de bani ? Am vorbit cu Eliza despre băiatul ei, despre obligația ei de mamă creștină de a veghea asupra lui, de a se ruga pentru el, de a face din el un bun creștin. Ce-i voi spune acum dacă i-l smulgi și îl vinzi unui om lipsit de orice prin-

cipii morale, numai pentru a încasa o sumă de bani ? I-am spus că un singur suflet prețuiește mai mult decât toți banii din lume. Cum o să mă creadă cînd va vedea că îi vindem copilul, hărăzindu-i poate trupul și sufletul unei pierzării sigure ?

— Îmi pare tare rău, Emily, crede-mă — răspunse domnul Shelby. Îți respect sentimentele, deși nu le împărtășesc întru totul. Dar îți mărturisesc cinstit, nu-i nimic de făcut. N-am avut încotro. Aveam de gînd să nu-ți spun nimic. Sîntem nevoiți să alegem între a-i vinde pe acești doi sclavi sau a vinde totul. Sau pleacă ei, sau ne ducem noi de rîpă. Haley a pus mîna pe o ipotecă, pe care dacă nu o achit îndată sîntem ruinați. Pentru a răscumpăra ipoteca m-am zbatut, m-am tîrguit, m-am împrumutat, aproape că am și cerșit ; a trebuit însă să completez suma pe care o am, cu prețul acestor doi sclavi. Lui Haley i-a plăcut copilul. A acceptat să lichidăm ipoteca numai în acest fel. Mă aflam la cheremul lui și-a trebuit să cedez. Știu că te îndurerează foarte mult vînzarea lor, dar ți-ar fi părut oare mai bine dacă am fi vîndut totul ?

Doamna Shelby încremenise. În sfîrșit, întorcîndu-se spre oglindă, își ascunse capul în mîini și oftă prelung.

— Așa i-a blestemat Dumnezeu pe sclavi. Ce lucru amarnic și îngrozitor e sclavajul ! Un blestem pentru stăpîn și altul pentru sclav. Am fost nebună cînd am crezut că pot face ceva bun dintr-un lucru atît de diabolic. Cu legi ca ale noastre, e o crimă să ai un sclav ! Am știut mereu acest lucru, am gîndit întotdeauna așa, de cînd eram copil ! Dar am crezut c-o să pot să le auresc colivia fiind bună cu ei, îngrijindu-i, învățîndu-i. Eram atît de naivă, încît am socotit că voi crea sclavilor mei o situație mai bună chiar decât dacă ar fi fost liberi.

— Draga mea, vād că ești o adevărată abolitionistă !

— Abolitionistă ! Dacă ar ști ei tot ce știu eu despre sclavaj... Nu avem nevoie să ne învețe ei pe noi. Știi prea bine că am considerat întotdeauna sclavia ca un lucru nedrept ; niciodată nu mi-a plăcut să am sclavi.

— În această privință ai păreri cu totul diferite de acelea ale unor oameni cît se poate de înțelepți și de evlavioși — răspunse domnul Shelby. Îți amintești predica de duminică a pastorului B. ?

— Nu mai vreau să aud asemenea predici. Nu mai vreau să-l aud pe pastorul B. în biserica noastră. Preoții nu pot lichida răul ; poate că nu au nici ei mai multă putere decît noi. Dar asta nu înseamnă că trebuie să-l apere. Lucrul acesta m-a indignat întotdeauna. Cred că nici ție nu ți-a făcut o impresie prea bună predica de duminică.

— Trebuie să recunosc că preoții merg cîteodată mai departe decît îndrăznim noi, bieții păcătoși. Noi profanii trebuie să închidem de multe ori ochii și să ne obișnuim cu ceea ce nu ne convine întotdeauna. Dar nu ne place cînd femeile și preoții, mai rău chiar decît noi, nu păstrează măsura în ceea ce privește modestia și moralitatea. Și acum, draga mea, sînt convinși că îți dai seama de necesitatea celor întîmplate și recunoști că am făcut tot ce puteam.

— Da, da — răspunse doamna Shelby grăbită și absentă, luînd în mînă ceasul ei de aur. Nu am bijuterii de preț — adăugă ea gînditoare. Dar oare acest ceas nu valorează nimic ? A costat scump cînd l-am cumpărat. Dacă aș putea salva cel puțin copilul Elizei, aș jertfi tot ce am.

— Îmi pare foarte rău, Emily — spuse domnul Shelby. Îmi pare grozav de rău că te frămînti atîta. Dar e în zadar ; adevărul este că totul s-a terminat, actele de vînzare au și fost semnate și se află la

Haley. Să ne mulțumim că lucrurile s-au întâmplat așa ! Putea să fie mult mai rău. Omul ăsta ne-ar fi putut ruina. Acum, totul a fost lichidat. Dacă l-ai cunoaște pe Haley cum îl cunosc eu, ai spune și tu că am scăpat ușor.

— E atît de rău ?

— Nu e propriu-zis rău. dar pentru el nimic altceva nu contează decît negoțul și cîștigul. E un om rece, aspru și neînduplecat că moartea și ca mormîntul. Și-ar vinde și propria mamă dacă i s-ar oferi un preț bun. Asta fără a dori însă să-i pricinuiască vreun rău !

— Și acest ticălos o să fie stăpînul credinciosului Tom și al copilului Elizei !

— Adevărul e, draga mea, că și mie îmi pare tare rău. Nici nu vreau să mă mai gîndesc. Haley se grăbește și vrea să-i ia în primire chiar mîine. O să plec călare dis-de-dimineață. Nu pot să-l văd pe Tom. Ar trebui să pleci și tu și s-o iei pe Eliza cu tine. Mai bine să ia copilul în lipsa ei.

— Nu, nu — spuse doamna Shelby. În nici un caz n-aș primi să fiu părtașă la o afacere atît de îngrozitoare. Mă voi duce să vorbesc cu bietul Tom. Dumnezeu să-l ajute în nenorocirea lui ! Vor vedea că stăpîna lor poate simți la fel cu ei. Cît despre Eliza nici nu îndrăznesc să mă gîndesc. Să ne ierte Dumnezeu ! Cu ce am păcătuit de a trimis asupra noastră o asemenea nenorocire ?

În timp ce discutau astfel, domnul și doamna Shelby nici nu bănuiau că cineva asculta întreaga lor convorbire.

Lîngă camera lor se afla o încăpere vastă, care dădea într-un coridor. Cînd doamna Shelby o trimisese pe Eliza la culcare, tînăra mamă, neliniștită, înspăimîntată, își amintise de încăperea aceasta și, lipindu-și urechea de ușă, ascultase întreaga discuție.

Cînd doamna și domnul Shelby tăcură, ea se ridică și, în vîrful picioarelor. Palidă, tremurînd, cu fața palidă și cu buzele încleștate, ea părea cu totul altă decît femeia blîndă și sfioasă de mai înainte.

Se opri o clipă în fața camerei stăpînei sale, își ridică brațele spre cer într-un gest de implorare mută și apoi intră în odaia ei. Era o încăpere curată, îngrijită, la același etaj cu aceea a stăpînilor. Avea o ferestă strălucitoare, la care Eliza ședea deseori cîntînd și lucrînd. Într-un colț se afla o mică bibliotecă și diferite obiecte, pe care le primise în dar de sărbătorile Crăciunului. În cameră se mai aflau un dulap și un mic scrin. Aici era căminul ei, un cămin în care fusese fericită. Băiețelul dormea întins pe pat. Cîrlețuși lungi îi cădeau în dezordine pe fața nevinovată, și gura-i trandafirie îi era întredeschisă; mînuțele grăsuțe se odihneau pe așternut și un zîmbet îi lumina ca o rază de soare chipul.

— Sărman copil — șopti Eliza. Te-au vîndut, dar mama ta te va scăpa.

Nici o lacrimă nu umezi perna. În asemenea clipe, sufletul nu mai are lacrimi, ci doar sînge. Eliza luă bucată de hîrtie și un creion și scrise în grabă.

„Stăpînă, scumpă stăpînă ! Nu mă socotiți o ne-
trebnică ! Nu gîndiți rău despre mine. Am auzit tot
ce ați vorbit cu stăpînul astă-seară. Încerc să-mi scap
copilul. Nu mi-o luați în nume de rău. Dumnezeu să
vă binecuvînteze și să vă răsplătească pentru bunătatea
dumneavoastră !”

După ce împături hîrtia, Eliza se îndreptă spre dulap; făcu o legăturică cu hainele copilului și și-o prinse de cingătoare. În dragostea ei nemărginită, nu uită nici jucăriile favorite ale copilului. Lăsă însă și un papagal bălțat, cu care să se joace cînd îi va trezi din somn.

Era destul de greu să-l deștepti pe Harry, dar după mai multe încercări și străduințe ale mamei, copilul se sculă și începu să se joace cu pasărea colorată, în timp ce mama se înfășura în șalul ei.

— Unde te duci, mamă? întrebă el când ea se apropie de pat cu paltonașul și căciulița lui.

Mama îl privi cu atîta gravitate, încît copilul ghici că se întîmplă ceva neobișnuit.

— Sst, Harry! Nu trebuie să vorbești tare, că ne vor auzi. Un om rău a venit să-l ia pe micul Harry de la mama lui și să-l ducă în beznă. Dar mama nu-l va lăsa. Ea îi va pune băiețelului căciulița și paltonașul și va fugi cu el, pentru ca omul cel rău să nu poată pune mîna pe el.

Spunînd acestea, ea sfîrși de îmbrăcat copilul în hainele lui modeste și, luîndu-l în brațe, îi șopti încă o dată să fie cuminte. Deschise ușa camerei care dădea spre verandă și se furișă tiptil afară.

Era o noapte înstelată și friguroasă. Eliza strînse șalul în jurul băiețelului, care o ținea speriat de gît, fără a scoate însă nici un cuvînt.

Bătrînul Bruno, uriașul cîine Terra-Nova, care dormea în tindă, lătră prelung cînd îi auzi pașii. Eliza îl strigă pe nume, și animalul, vechiul ei prieten, începu să se gudure și să dea din coadă, pregătindu-se s-o urmeze, deși nu înțelegea rostul unei asemenea plimbări în puterea nopții.

În timp ce Eliza pășea cu grijă, cîinele se oprea din cînd în cînd, neliniștit, privind gînditor ba la ea, ba înapoi spre casă. Apoi pornea din nou înainte, cu mai multă siguranță. După cîtva timp, ajunseră în fața colibei lui Tom. Eliza se opri și bătu încet în geam.

Adunarea din colibă se prelungise mai mult ca de obicei, și fiindcă unchiul Tom mai cîntase și singur

cîteva rugăciuni, nici el și nici vrednica lui soție nu dormeau încă la ora aceea tîrzie.

— Dumnezeu ! Ce s-a întîmplat ? spuse mătușa Chloe, sculîndu-se repede și dînd în grabă perdeaua la o parte. Pentru numele lui Dumnezeu ! Lizy, în carne și oase ! Îmbracă-te repede, bătrîne ! E și Brun cu ea. Ce s-o fi întîmplat ? Mă duc să deschid.

Spunînd acestea, descuie ; flacăra lumînării de seu pe care Tom o aprinsese în grabă, lumina fața speriată și ochii îngroziți ai Elizei.

— Dumnezeu să te aibă în pază ! Mi-e și frică să mă uit la tine, Lizy. Ești bolnavă ?

— Fug, unchiule Tom, fug, mătușa Chloe, ca să-mi salvez copilul. Stăpînul l-a vîndut.

— L-a vîndut ! strigară amîndoi într-un glas, ridicînd mîinile într-un gest de deznădejde.

— Da, l-a vîndut — răspunse Eliza scurt. Am sta ascunsă într-o încăpere lîngă odaia stăpînului și l-am auzit spunînd stăpînei că l-a vîndut pe Harry al meu și pe dumneata, unchiule Tom, unui negustor de sclavi ; a zis că va pleca dis-de-dimineată de acasă și că negustorul o să vină chiar mîine să vă ia în primire.

În timp ce Eliza vorbea, Tom rămase cu mîinile ridicate, cu privirea rătăcită, ca un om care visează. Întelegînd adevărata semnificație a cuvintelor Elizei, Tom se prăbuși pe scaunul cel vechi, și capul îi căzu pe genunchi.

— Bunul Dumnezeu să se îndure de noi ! spuse mătușa Chloe. E atît de îngrozitor, încît nu-mi vine să cred că ar putea fi adevărat. Ce-a făcut Tom, pentru ca stăpînul să-l vîndă tocmai pe el ?

— N-a făcut nimic ; de altfel, nu pentru asta l-a vîndut. Stăpînul nu voia să-l vîndă, și stăpîna a fost doar întotdeauna atît de bună ! Am auzit-o cum se ruga pentru noi, căutînd să ne scape. Dar el i-a spus

că totul e în zadar, că datorează o mulțime de bani omului aceluia, care îl are la mână, și că dacă nu-i plătește pînă la ultimul ban, va trebui să vîndă totul — și ferma, și sclavii — și să plece de aici. L-am auzit că a avut de ales între a-i vinde pe Tom și Harry sau a-i vinde pe toți, atît de necruțător se purtase negustorul cu el. Stăpînul zicea că-i pare rău. Dar, Dumnezeuule, s-o fi auzit pe doamna cum vorbea. Dacă nici ea nu e un înger, atunci nu există îngeri n'căieri ! E urît din partea mea că o părăsesc astfel, dar n-am încotro. Ea singură mi-a spus că sufletul unui om prețuiește mai mult decît lumea întreagă. Și copilul meu are un suflet, și dacă îl vor lua, cine știe ce se va alege de el ? ! E drept ceea ce fac, și chiar de n-ar fi drept, Dumnezeu să mă ierte, pentru că nu pot altfel !

— Ei, bătrîne — spuse mătușa Chloe —, de ce nu pleci și tu ? Ai de gînd să aștepti cu mîinile-n sîn să te care în josul fluviului, unde negrii mor de foame și de munci istovitoare ? Eu mai bine m-aș omorî decît să mă las dusă acolo. E timpul să pleci cu Lizy. Ai biletul acela cu care poți pleca și veni oricînd. Haide, grăbește-te, am să-ți pregătesc lucrurile.

Tom ridică încet capul și 'privi în jur, trist dar liniștit :

— Nu, nu. Nu plec. Las-o pe Lizy să plece ; ea are tot dreptul. N-am să spun niciodată că ar fi trebuit să rămînă. Dar ai auzit ce-a povestit ; dacă nu mă vinde pe mine, o să trebuiască să vîndă totul, și pe toți ceilalți, și să se ducă de rîpă. Mai bine să mă vîndă pe mine. Cred că am să pot îndura ca oricare altul — adăugă el, și un suspin greu zgudui pieptul său lat. Sătpînul m-a găsit întotdeauna gata să răspund la orice datorie. Așa trebuie să fie și acum. Niciodată nu i-am înșelat încrederea și nu m-am folosit de biletul de liberă trecere, pe care mi l-a dat,

pentru a-mi călca cuvîntul. Nu o voi face nici acum. E mai bine să plec singur decît să se aleagă praful din rosturile de aici și să fiți vînduți cu toții. Nu trebuie să i-o luăm în nume de rău, Chloe ; o să aibă cu siguranță grijă de tine și de sărmanii copilași.

Și întorcîndu-se spre patul de lemn în care dormeau băiețașii cu părul buclat, Tom fu cît pe-acî să se prăbușească.

Se sprijini de scaun și își acoperi fața cu mîinile sale mari. Un plîns puternic, greu și răgușit, îi zgudui tot trupul și lacrimi mari îi curseră printre degete, pe podea ; erau, cititorule, lacrimi tot atît de amare ca acelea care ți-ar pica dacă ți-ai îngropa fiul mai mare, lacrimi, iubită cititoare, ca acelea pe care le-ai vărsa dacă ți-ai vedea copilul pe moarte. Fiindcă, vezi tu, cititorule, Tom era și el un om, întocmai ca și tine. Și tu, iubită cititoare, deși ești îmbrăcată în mă-tăsuri și împodobită cu bijuterii, nu ești nici tu decît o femeie ca oricare alta, și în clipele grele ale vieții, toți sîntem la fel.

— Și acum — spuse Eliza, care rămăsese în prag —, trebuie să plec. Am vorbit cu bărbatul meu azi după amiază, cînd nu știam încă nimic. L-a ajuns și pe el deznădejdea și mi-a spus că o să fugă. Dacă puteți, încercați să-i dați de veste despre ce mi s-a întîmplat. Spuneți-i cum și de ce am fugit și că voi încerca să ajung și eu în Canada. Spuneți-i că îl iubesc mult și că dacă nu-l voi mai revedea... Eliza își întoarse o clipă capul, apoi adăugă cu glasul înnăbușit : Spuneți-să fie bun, ca să ne putem întîlni măcar pe lumea cealaltă. Chemați-l pe Bruno înăuntru — adăugă ea — și închideți-l aici. Nu trebuie să vină după mine.

Mai rostiră plîngînd cîteva cuvinte — se binecu vîntară —, și Eliza, strîngîndu-și în brațe copilașul înspăimîntat, se îndepărtă în grabă.

Capitolul VI

DESCOPERIREA

După discuție, care se prelungise pînă noaptea tîrziu, domnul și doamna Shelby nu adormiseră decît foarte greu. A doua zi se sculară mai tîrziu ca de obicei.

— Ce-o fi cu Eliza? se întrebă doamna Shelby după ce o sună în zadar de cîteva ori.

Domnul Shelby stătea în fața oglinzii, ascuțindu-și briciul; un băiețel negru intră, aducînd apa de ras.

— Andy — spuse doamna Shelby —, bate la ușa Elizei și spune-i că am sunat-o de trei ori. Biata fată! adăugă ea, oftînd.

Curînd, Andy se întoarse cu ochii mari, înspăimîntați.

— Dumnezeu, stăpîină! Dulapul Elizei e larg deschis, și lucrurile ei — răspîndite prin cameră. Cred că a plecat.

Domnul Shelby și soția înțeleseseră numaidecît.

— A bănuț ceva și a fugit! strigă el.

— Slavă Domnului! exclamă doamna Shelby. Măcar de-ar fi așa!

— Draga mea, ești inconștientă. Dacă într-adevăr a plecat, m-a nenorocit. Haley a văzut că mă codeam să-l vînd pe Harry și va crede că eu am pus totul la cale. E în joc onoarea mea.

Și domnul Shelby ieși în grabă din cameră.

De mai bine de un sfert de ceas, se stîrnise în casă o zarvă nemaipomenită; toată lumea ațerga de colo colo, trîntind ușile și sporovăind. Singura care ar fi putut lămuri totul, mătușa Chloe, tăcea de parcă amușise. Ea, care era întotdeauna bine dispusă, pregătea

îngîndurată pişcoturile pentru micul dejun, ca şi cum nici n-ar fi luat seama la frămîntarea din jur.

Curînd, o duzină de băieţandri se cocoţară pe balustrada verandei, voind fiecare să fie cel dintîi care să-i aducă străinului vestea cea rea.

— O să turbeze — spunea Andy.

— Cum o să mai înjure! se bucura micul Jake.

— Da, la asta se pricepe — îşi dădu cu părerea Mandy, o fetiţă cu părul creţ de tot. L-am auzit chiar eu, ieri, cînd era la masă. Mă ascunsesem în camera unde sînt borcanele cele mari. Şi de acolo am auzit totul.

Mandy, care de obicei nu prea lua seama la ce se întîmplă în jurul ei, era acum foarte mîndră, uitînd însă să spună că, ghemuită între borcane, dormise aproape tot timpul şi nu auzise mai nimic.

Cînd Haley îşi făcu în sfîrşit apariţia, zornăindu-şi pintenii cizmelor lui grele, băieţandrii îi dădură într-un glas vestea cea rea. Şi negustorul nu înşelă de loc aşteptările copiilor, care doreau cu atîta nerăbdare să-l audă înjurînd.

Blestema de furie, spre încîntarea micilor negri, care se pitulasera în iarbă, uîrîndu-se de colo pînă colo, ferindu-se de loviturile cravaşci pe care Haley o învîrtea prin aer.

Rîzînd cu poftă şi ţipînd cît îi ţinea gura, drăcuşorii, în picioarele goale, se tăvăleau pe pajiştea din faţa verandei.

— Nu pun eu mîna pe diavolii ăştia? murmură Haley printre dinţi.

— Atît că nu poţi! răspunse Andy cu un zîmbet triumfător şi strîmbîndu-se în spatele nenorocosului negustor cînd acesta se afla prea departe pentru a-l mai putea auzi.

Dînd buzna în salon, Haley strigă :

— Shelby, ai făcut o afacere strașnică. Se pare că fata cu ăla micu s-au dus dracului !

— Domnule Haley, doamna Shelby e de față ! răspunse Shelby.

— Iertați-mă, doamnă — răspunse Haley, înclinîndu-se ușor, cu fruntea și mai încruntată. Dar repet cele ce am spus. Vestea e oarecum ciudată. Spuneți-mi, Sir, e adevărat ?

— Domnule Haley, dacă vreți să stăm de vorbă, trebuie să păstrați cît de cît atitudinea unui *gentleman*. Andy, ia pălăria și cravașa domnului Haley. Luați loc, Sir. Și acum, cu toată părerea de rău, trebuie să vă confirm că, înnebunită de durere, auzind — fie trăgînd cu urechea, fie prin cineva — de cele hotărîte, mama și-a luat copilul astă-noapte și a fugit cu el.

— Trebuie să vă mărturisesc că mă așteptam la un tîrg mai cinstit — răspunse Haley.

— Ce vreți să spuneți, domnule Haley ? Pentru oricine pune la îndoială cinstea mea, nu am decît un singur răspuns ! ripostă domnul Shelby, întorcîndu-se dîrz spre negustor.

Omul se mai potoli și adăugă pe un ton mai blînd că „este îngrozitor ca un om care a încheiat o afacere cinstită să fie astfel tras pe sfoară“.

— Domnule Haley — spuse Shelby —, dacă nu mi-aș da seama că aveți dreptate să fiți supărat, nu aș fi tolerat felul grosolan în care ați intrat în salon. Nu voi îngădui totuși nici un fel de insinuări sau presupuneri că aș fi părtaș într-o afacere necinstită. Pe de altă parte însă, țin să vă asigur că mă simt întru totul obligat să vă stau la dispoziție cu tot ce doriți, ca sclavi, cai și alte mijloace pe care le am la îndemîină pentru a vă ajuta să regăsiți ceea ce vă aparține. Pe scurt, domnule Haley — încheie domnul Shelby, părăsind deodată tonul demn și rece și reluîndu-și atitudinea obișnuită

—, cel mai bun lucru e să nu vă pierdeți cu firea și să luați împreună o gustare ; vom vedea apoi ce este de făcut.

Doamna Shelby se ridică, cerîndu-și iertare că nu poate lua micul dejun cu ei, și, dînd dispoziții ca o mulară să servească cafeaua, părăsi camera.

— Doamnei nu-i prea place umilul dumneavoastră servitor — spuse Haley, încercînd, cu multă stîngăcie, să fie politicos.

— Nu sînt obișnuit să mi se vorbească astfel despre soția mea — răspunse scurt domnul Shelby.

— Iertați-mă, am glumit — zise Haley cu un rîs silit.

— Unele glume nu sînt prea plăcute ! replică Shelby.

„Dracu să-l ia ! Acum, că am semnat actele care-l scapă de datorie, face pe grozavul ! se gîndi Haley în sinea lui. A devenit foarte sigur pe el de ieri pînă azi.“

Nici căderea unui guvern nu ar fi putut produce mai multă vîlvă decît cea stîrnită printre tovarășii săi de muncă de vestea vînzării lui Tom. Nimeni nu mai vorbea despre altceva ; în case și la cîmp nu se discuta decît despre ce va urma. Fuga Elizei, întîmplare nemaipomenită pe acele meleaguri, contribuia de asemenea să întezească fierberea.

Sam cel negru — cum îl porecliseră cu toții, pentru că era mai tuciuriu decît toți ceilalți luați la un loc — cugeta adînc la cele întîmplate, socotind în toate felurile și încercînd să vadă dacă nu s-ar putea trage vreun folos de pe urma celor petrecute, mai abitir decît orice patriot alb de la Washington.

— Suflă un vînt care nu aduce nimic bun, spuse în cele din urmă Sam, ridicîndu-și pantalonii și băgînd un

cui lung în locul unui nasture care lipsea ; își prinse apoi breteaua, părînd foarte încîntat de ingeniozitatea lui. Da, da, e un vînt care ne aduce numai rele, continuă el în gînd. Dar dacă Tom pleacă, un altul poate să se ridice în locul lui. De ce nu eu ? Tom putea să umble liber în tot ținutul, cu cizme strălucitoare în picioare și cu biletul de liberă trecere în buzunar. De ce nu i-ar lua acum Sam locul ? Aș vrea să știu, de ce nu ?

— Hei, Sam, stăpînul a poruncit să-i înșeuăm pe Bill și pe Jerry ! îi strigă Andy, întrerupîndu-i astfel monologul.

— Și de ce țiți așa, băiete ?

— Cum, nu știi ? Cred că vor să ne pună s-o căutăm pe Eliza și pe copilul ei.

— Tu vrei să mă înveți pe mine ? spuse Sam cu dispreț. Știam asta dinainte !

— Știai sau nu, stăpînul vrea să-i înhami pe Bill și pe Jerry. A mai poruncit ca eu și cu tine să mergem cu domnul Haley și să-l ajutăm s-o găsească pe Lizy.

— Ehei, acum au nevoie de Sam. A venit și vremea lui Sam. Stăpînul va vedea deci de ce e în stare Sam.

— Gîndește-te bine ce faci, Sam. Stăpîna nu vrea să se dea de urma Elizei.

— De unde-o știi și pe asta ?

— Am auzit-o cu urechile mele, azi-dimineață, cînd i-am adus stăpînului apa de ras. M-a trimis să văd ce e cu Lizy ; cînd i-am spus că a fugit, stăpîna s-a bucurat și a strigat : „Slavă Domnului !“ Înfuriat, stăpînul i-a răspuns : „Draga mea, ești inconștientă“. Dar pînă la urmă o să-l convingă că ea are dreptate. E întotdeauna mai bine să fii de partea stăpînei.

Sam cel tuciuriu se scărpină în cap ; nu era deștept, dar destul de șiret ca să-și poată da seama dincotro bate vîntul. Oprindu-se plin de gravitate, își ridică din nou pantalonii, gest care îl ajuta în efortul său de a gîndi.

— Pe lumea *asta* se întâmplă lucruri neînțelese — spuse el în cele din urmă.

Sam vorbi ca un filozof, apăsînd pe cuvîntul *asta*, ca și cum ar fi avut o vastă experiență cu privire la tot felul de lumi și de aceea concluzia sa nu putea fi decît cea înțeleaptă.

— Credeam, dimpotrivă, că stăpîna va face tot ce-i va sta în putință ca s-o găsească pe Lizy — adăugă el pe gînduri.

— Nici atîta lucru nu pricepi, bătrîne negru ? Doamna nu vrea ca băiatul Elizei să încapă pe mîna acestui domn Haley. Asta e !

— Așa !... murmură Sam cu un ton bine cunoscut celor ce au trăit în mijlocul negrilor.

— Și am să-ți mai spun încă ceva — zise Andy. Cred că ai face bine să pui mai repede șaua pe cai, fiindcă, după cît am înțeles, stăpîna vrea să-ți vorbească. Ai pierdut destul timp.

Sam îl ascultă, și după pușin timp îi ducea în galop pe Bill și pe Jerry spre casă ; ajuns la scară, sări din mers de pe șa, își struni caii cu îndemînare, apoi îi legă de stîlpul de lîngă casă. Armăsarul lui Haley începu să necheze, să dea din copite și să tragă cu putere de frîu.

— Ho, ho, doar n-oi fi sălbatic ! strigă Sam — și un zîmbet răutăcios luminează fața lui neagră.

Un fag uriaș umbrea curtea în acel loc și numeroase capsule de jir erau răspîndite pe jos. Luînd una din ele, Sam se apropie de armăsar, îl mîngîie și-i vorbi încet-țisor, încercînd, chipurile, să-l liniștească. Făcîndu-se că vrea să îndrepte șaua, Sam strecură sub ea o capsulă de jir, în așa fel încît cea mai mică apăsare pe șa să-l scoată pe armăsar din fire, fără să-i pricinuiască însă o rană sau să lase vreo urmă.

— Așa ! icni el înfundat, rotîndu-și ochii și schimonosindu-se. Te aranjez eu !

Tocmai atunci, doamna Shelby se ivi pe verandă și-i făcu semn să se apropie.

Sam păși spre ea cu hotărîrea omului care și-a pus în cap să se ia bine cu stăpînii, ca să prindă cu orice preț rădăcini într-un loc rămas liber.

— De ce ai zăbovit atîta, Sam ? Nu ți-a spus Andy să te grăbești ?

— Dumnezeu să vă binecuvînteze, doamnă — răspunse Sam —, dar, vedeți dumneavoastră, caii nu pot fi înșeuțați cît ai clipi din ochi. Bill și Jerry erau la pascut, Dumnezeu știe pe unde.

— Sam, de cîte ori te-am învățat că nu trebuie să spui mereu : „Dumnezeu să vă binecuvînteze“ sau „Dumnezeu știe unde“ ! Nu se cade să-l pomenești fără rost pe Cel-de-Sus.

— Of, doamnă, Dumnezeu să mă ierte ! Mereu uit, stăpînă, dar de acum înainte n-am să mai spun așa.

— Uite, chiar acum ai spus la fel.

— Zău ? Dumnezeule ! Credeți-mă că n-am vrut să spun așa !

— Trebuie să fii cu băgare de seamă, Sam.

— Lăsați-mă să-mi recapăt răsufarea, și pornesc îndată. Am să fiu numai ochi și urechi.

— Ascultă, Sam, ai să pleci cu domnul Haley ca să-i arăți drumul și să-l ajuți. Ai grijă de cai. Știi că Jerry a schiopătat puțin săptămîna trecută. Să nu-i mîni prea repede.

Doamna Shelby apăsă într-un chip cu totul deosebit pe ultimele cuvinte și le rosti cu vocea scăzută.

— Lăsați pe mine ! răspunse Sam, rotindu-și ochii cu tîlc. Dumnezeu știe că... Aoleu ! Nu trebuia să spun așa ! se sperie el, oprindu-se brusc, cu un aer atît de caraghios, încît stăpîna lui nu-și putu reține rîsul. Da, doamnă, voi avea grijă de cai.

— Știi, Andy — zise Sam, întorcîndu-se sub fag —, nu m-aș mira de loc dacă gloaba acestui domn ar în-

cepe să zvîrle așa, din senin, din copite. Ce vrei, așa ceva se poate întîmpla oricînd !

Și Sam îi dădu lui Andy un ghiont în coaste, plin de înțeles.

— Aha ! răspunse Andy, arătînd că a priceput.

— Vezi tu, Andy, doamna vrea să pierdem timp ; asta e limpede. O să fac și eu ce pot pentru ea. Pînă una-alta, să ducem caii undeva spre pădure. Poate că stăpînul n-o să vină prea repede.

Andy rîse.

— Ține minte, Andy, dacă s-ar întîmpla ca armăsarul domnului Haley să-și ia cîmpii, noi ne lăsăm caii noștri baltă și sărim să-l ajutăm pe domnul Haley.

Amîndoi începură să rîdă pe înfundate, pocnind din degete și plesnindu-se peste coapse.

Tocmai atunci se ivi și Haley pe verandă. Își potolise enervarea cu cîteva cęsti de cafea tare, și'acum zîmbea și vorbea, fiind într-o dispoziție mai bună. Între timp, Sam și Andy își făcuseră cîte-o pălărie din frunze de palmier. La ivirea lui Haley, se repeziră să-l ajute. Din pricina borului năstrușnic pe care-l făcuse, pălăria din frunze de palmier a lui Sam semăna cu orice, numai cu o pălărie nu ; niște crenguțe pe care nu avusese vreme să le mai rupă stăteau drept în sus, dînd negrului aerul semeț și cutezător al unui șef de trib de pe Insula Fidji. Andy, care nu avusese timp să-și împletească decît fundul pălăriei, privea mulțumit în jurul lui, ca și cum ar fi vrut să spună : „Cine ar mai putea zice că n-am și eu o pălărie ?“

— Haideți, băieți — spuse Haley. N-avem timp de pierdut.

— Îndată, domnule ! răspunse Sam, dînd frîul lui Haley și ținîndu-i scara, în timp ce Andy dezlega ceilalți doi cai.

Cînd Haley se lăsă în șa, calul său năbădăios făcu un salt neașteptat, azvîrlindu-și stăpînul cît colo pe

iarba moale și uscată. Scoțînd răcnete furioase, Sam trase de frîu, dar nu izbuti decît să zgîrie calul în ochi cu frunzele pălăriei sale de palmier, ceea ce nu avu de loc darul să-l liniștească. Armăsarul îl răsturnă și pe Sam, apoi, nechezînd de cîteva ori, scăpără din copite și o luă la fugă spre celălalt capăt al pajiștii. Bill și Jerry, pe care Andy — așa cum se înțelese cu Sam — nu uitase să-i dezlege și îi îndemna acum cu tot felul de chiote îndrăcite, îl urmară îndeaproape.

Se iscă o zarvă de nedescris. Sam și Andy alergau de colo colo zbierînd, cîinii începură să latre, iar Mike, Mose, Mandy, Fanny și toți ceilalți copii — băieți și fete — fugeau, băteau din palme, urlau și chiuiau cît îi ținea gura.

Armăsarul alb și iute al lui Haley părea că se simte la largul lui pe pajiștea care se întindea pe aproape o jumătate de milă și apoi se pierdea într-o pădure nesfîrșită ; calul îi lăsa să se apropie pe cei ce îl fugăreau, și cînd se aflau doar la cîteva pași de el o lua din nou la goană spre una din cărăriile pădurii, zvîrlind din picioare și nechezînd ca o fiară sălbatică.

Nici prin gînd nu-i trecea lui Sam să lase să i se ia vreunul din echipă înainte de timpul pe care îl va socoti el potrivit și strădaniile lui erau de-a dreptul eroice. Ca și sabia lui Richard Inimă de Leu, care izbea întotdeauna acolo unde lupta era în toi, frunzele de palmier ale pălăriei lui se iveau în tot locul unde părea să fie cea mai mică nădejde ca unul dintre cai să fie prins. Atunci, Sam se repezea și striga :

— Acum, pe el, prindeți-l, prindeți-l !

Dar strigătele lui speriau și mai mult caii și măreau zarva.

Haley fugea de colo colo, înjura și bătea din picior. Domnul Shelby încerca în zadar să dea dispoziții de pe verandă. La fereastra camerei sale, doamna Shelby ba rîdea, ba se mira, bănuind însă care era adevărul.

În sfârșit, pe la amiază, Sam apărură triumfător, călare pe Jerry și ținând de căpăstru calul lui Haley, ai cărui ochi scînteietori și ale cărui nări fremătătoare arătau că pofta de libertate nu-i pierise încă.

— L-am prins ! strigă Sam triumfător. De nu eram eu, și-ar fi rupt cu toții gîtul.

— La dracu ! bombăni Haley furios. Dacă n-ai fi fost tu, nimic nu s-ar fi întîmplat !

— Să mă ierte Dumnezeu, stăpîne — spuse Sam, părăind deosebit de necăjit. Se poate să spuneți așa ceva, cînd eu am alergat de curgea sudoarea pe mine ?

— Bine, bine ! M-ai făcut să pierd aproape trei ceasuri cu fugărirea asta caraghioasă. Haideți s-o pornim și să terminăm cu prostiile.

— Domnule — spuse Sam cu o voce plîngăreată. Vreți să ne omorîți pe toți, și pe noi, și pe cai ? Abia ne mai ținem pe picioare. Caii sînt numai o apă. De ce nu vreți să așteptați pînă după masă ? Uitați-vă la calul dumneavoastră : e plin de spume. Și Jerry șchioapătă. Cred că nici stăpîna nu ne va permite să plecăm pînă după masă. Dumnezeu să vă binecuvînteze, domnule, avem timp să pornim și atunci. Lizy nu mergea niciodată prea repede.

Doamna Shelby, care ascultase înveselită de pe verandă toată discuția, se hotărî să se amestece și ea.

Coborînd și ducîndu-se spre Haley, își exprimă părerea de rău pentru tot ce se petrecuse și îl rugă stăruitor să rămîină la prînz, asigurîndu-l că masa se va servi numaidecît.

Neavînd încotro, Haley se îndreptă destul de morocănos spre salon ; urmărindu-l cu o privire greu de descris, Sam luă caii și porni spre grajd.

— Ai văzut, Andy ? L-ai văzut ? spuse el după ce ajunsese în spatele grajdului și legă caii de un stîlp. Dumnezeu ! Cum mai înjura ! Îmi vîjîiau urechile ! „Înjură cît postești, mi-am zis eu în gînd. Ce, vrei calul

așa, la iuțea ? N-ai decît să ți-l prinzi singur !” Dumnezeu, Andy, parcă îl văd și acum !

Sam și Andy se rezemară de peretele grajdului și rîseră cu poftă.

— Să-l fi văzut cum se uita la mine ca un zănatie cînd i-am prins calul ! Dumnezeu, ar fi fost în stare să mă omoare. Și eu stăteam în fața lui umil și nevinovat.

— Parcă eu nu te-am văzut ?! răspunse Andy.

— Dar pe stăpîna ai văzut-o la fereastră ? Ai văzut-o cum rîdea ?

— Fugeam atît de repede, încît nu am avut timp s-o văd.

— Ești un nătărău ! hotărî Sam, începînd să țesale calul lui Haley. Eu am „spirit de observație”, așa se cheamă asta. E ceva foarte important, Andy. Și te sfătuiesc să-l cultivi și pe al tău cît mai ești tînăr... Ridică-i piciorul din spate, Andy. Vezi, Andy, prin asta ne deosebim noi, negrii. N-am simțit eu azi-dimineață dincotro bate vîntul ? N-am văzut eu cam ce vrea stăpîna, deși nu mi-a spus un cuvînt ? Asta înseamnă „spirit de observație”, Andy. Asta înseamnă să fii înzestrat. Calitățile diferă de la om la om ; dar cînd le ai, trebuie să le cultivi.

— Să-mi fie cu iertare, dar mi se pare că dacă nu aș fi venit cu azi-dimineață în ajutorul spiritului tău de observație n-ai fi priceput totul chiar atît de bine — se oțărî Andy.

— Andy — urmă Sam —, tu ești un copil care promite, fără doar și poate. Am o părere grozavă despre tine, Andy. Și nu mi-e rușine să primesc sfaturi de la tine. Nu trebuie să disprețuim pe nimeni : și cei mai deștepți dintre noi se pot înșela cîteodată. Și acum, hai acasă. Să fiu al dracului dacă stăpîna n-o să ne dea azi o masă strașnică !

LUPTA MAMEI

E greu de închipuit o ființă omenească mai deznădăjduită și mai nefericită decât Eliza în clipa în care părăsise coliba lui Tom.

Suferințele și primejdia în care se zbătea soțul ei, urgia ce îi amenința copilul i se învălmășeau în minte, lăsându-i totuși posibilitatea să-și dea seama de toate greutatețile pe care le întâmpina părăsindu-și singurul cămin pe care-l avusese și lipsindu-se de protecția unui prieten pe care îl stima și îl iubea. Nu-i era ușor nici gândul despărțirii de fiecare lucru drag, de locurile în care crescuse, de copacii sub care se jucase, de poiana unde se plimbase fericită în atâtea seri cu tânărul ei soț; totul — așa cum i se înfățișa în lumina rece și limpede a nopții senine — părea să o mustre, întrebînd-o cum putea părăsi un astfel de cămin !

Dar dragostea de mamă și spaima nebunească pe care i-o pricinuia apropierea unei primejdii îngrozitoare erau mai tari decât orice.

Copilul era destul de mare și ar fi putut foarte bine merge pe jos, alături de ea ; în alte împrejurări, Eliza l-ar fi ținut de mînă. Dar acum, numai gândul de a-l lăsa din brațe o cutremura, și, pășind tot mai repede, îl strîngea cu putere la piept.

Pămîntul înghețat îi scîrțîia sub picioare, și zgomoțul propriilor ei pași o făcea să tresară ; fiecare foșnet de frunză, fiecare umbră o făcea să se-nfioare și să-și grăbească mersul.

Se mira singură de tăria pe care o avea ; simțea copilul ca un fulg, iar spaima îi sporea puterea, făcînd-o aproape supraomenească ; neconținut, buzele-i palide

„murmurau o rugăciune : „Ajută-mă, Doamne ! Apără-mă, Doamne !“

Tu, tânără mamă, care citești aceste rînduri, dacă ai ști că Harry sau Willie al tău ar trebui să fie luat cu forța de un negustor brutal, sau dacă ai fi văzut cum arăta acel om, dacă ai fi aflat că actele de vînzare ale copilului tău au fost semnate și dacă nu ai fi avut puțința să-l scapi decît de la miezul nopții pînă a doua zi în zori, cît de repede ai fi putut umbla ? Cîte mile ai fi putut străbate în acele ceasuri, cu copilul în brațe, dormindu-ți cu căpșorul pe umăr și ținîndu-te strîns de gît cu brațele lui moi ?

Copilul dormea. La început, noutatea și neliniștea îl ținuseră treaz. Maică-sa îl potolise cu atîta grijă, asigurîndu-l că dacă o să fie cuminte o să scape, încît se agățase de gîtul ei, întrebînd-o :

— Mamă, pot să dorm, nu-i așa ?

— Da, dragul meu. Dormi dacă ți-e somn.

— Dar, mamă, dacă adorm, n-o să-l lași să mă ia ?

— Nu, n-ai nici o frică ! răspunse mama, pălînd mai tare și aruncînd priviri speriate în jur.

— Sigur, mamă, nu-i așa ?

— Da, firește — răspunse mama, cu un glas care o înspăimînta, căci parcă nu era al ei.

Băiatul își lăsase căpșorul obosit pe umărul ei și adormise îndată.

Atingerea brațelor sale calde și respirația lui regulată dădeau mamei și mai multă tărie. Avea impresia că fiecare mișcare a copilului adormit îi insufla noi forțe.

Cît de minunată este puterea sufletului asupra trupului ! Nervii se dovedesc de nebiruit, mușchii se fac tari ca oțelul, și omul cel mai slab devine puternic !

Eliza trecu ca într-un vis hotarele fermei, așternîndu-se la drum pe lîngă poiană și pădurice. Mergea înaintea fără a-și încetini o clipă pasul, fără a se opri,

lăsînd mereu în urmă locurile-i dragi. La ivirea zorilor, ajunsese pe șosea la multe mile depărtare de conac.

Eliza vizitase adesea cu stăpîna ei unele rude din sătulețul T., în apropiere de râul Ohio, și cunoștea bine drumul. Planul ei era să treacă râul ; mai mult decît atît nu putea face ; singura ei nădejde era în Dumnezeu.

Cînd pe șosea apărură primele căruțe și primii cai, își dădu seama, cu intuiția caracteristică celui în prada unei mari emoții, că mersul ei grăbit și înfățișarea ei înspăimîntată ar putea atrage luarea-aminte. De aceea, lăsă copilul din brațe și, îndreptîndu-și rochia și basmaua, o porni cu pas mai liniștit, care să nu trezească bănuieli.

În legăturica pe care o luase cu ea pusese cîteva prăjituri și mere ; pentru a-l face pe copil să meargă mai repede, dădea cîte-un măr de-a dura pe jos ; copilul se repezea după el să-l prindă, și în felul acesta străbătura destul de iute și alte mile.

După cîtva timp, ajunseră la o pădure deasă, prin care susura un pîrîu limpede. Copilului i se făcuse foame și sete. Eliza sări cu el gardul care înconjura pădurea și, așezîndu-se jos în spatele unei pietre uriașe care o ascundea de privirile drumeților, dădu micuțului de mîncare. Băiețașul se miră că maică-sa nu ia nimic , cînd, punîndu-i mînuțele în jurul gîtului, copilul încercă să-i dea în gură o bucată de prăjitură, ea simți că o îneacă plînsul.

— Nu, Harry, dragul meu. Mama nu poate mîncă pînă ce nu vei fi în siguranță. Trebuie să plecăm și să mergem pînă la rîu.

Și porniră în grabă pe șosea, silindu-se din nou să meargă cît mai calm.

Se afla acum la mai multe mile depărtare de locurile unde era cunoscută. Chiar dacă ar fi întîlnit pe cineva care ar fi știut-o, se gîndea ea, nimeni nu ar fi putut

bănuie că fuge ; bunătatea și generozitatea stăpînilor ei erau într-adevăr prea bine cunoscute tuturor. Avînd și ea, și copilul pielea destul de albă, nimeni n-ar fi putut să-și dea seama că erau negri decît la o cercetare mai atentă. Eliza putu să ajungă astfel destul de departe fără a întîmpina vreun neajuns. Dîndu-și seama de acest lucru, la prînz se opri la o casă țărănească, pentru a se odihni și a cumpăra de mîncare ; deoarece pe măsură ce se depărta de conac primejdia se micșora, încordarea supraomenească a nervilor ei începu să se potolească, și Eliza se simți osrenită și înfometată.

Țăranca, o femeie bună și guralivă, părea încîntată că are cu cine sta de vorbă și o crezu de îndată pe Eliza, care îi povesti că se duce să petreacă o săptămînă la niște prieteni.

Puțin înainte de asfințit, obosită și cu picioarele umflate, dar cu tot atîta tărie în suflet, Eliza intră în satul T., situat pe malul rîului Ohio. Își aruncă privirile asupra apei care curgea, ca și Iordanul, între ea și Canaanul libertății de pe malul celălalt.

La începutul acelei primăveri, apele crescuseră și curgeau vijelios la vale ; bucăți mari de gheață pluteau pe undele întăritate.

Din cauză că malul ce mărginea statul Kentucky înainta ca un cioc uriaș în apă, gheața se adunase în acel loc în cantități mari, și canalul îngust care înconjură liinba de pămînt era plin de sloiuri. Așezate unele peste altele, ele ridicaseră o adevărată barieră în fața celorlalte blocuri de gheață care voiau să coboare la vale și care alcătuiseră un fel de plută uriașă, ce se întindea pînă aproape de celălalt mal.

Eliza se opri o clipă, privind îngrijorată zăporul ce se formase, și își dădu seama că bacul care traversa de obicei rîul nu putea circula. Se îndreptă atunci spre un mic han de pe mal, pentru a cere informații asupra unei

posibilități de a trece râul. Auzind vocea limpede și rugătoare a Elizei, hangița, ocupată cu pregătirea cinei, își întrerupse trebăluiala.

— Ce vrei ? strigă ea.

— Nu-i nici un bac sau luntre care să treacă chiar acum râul la B. ? întrebă ea.

— Nu e, nu ! răspunse femeia. Bărcile nu mai umblă pe o vreme ca asta.

Impresionată de privirile deznădăjduite ale Elizei, femeia o întrebă :

— Vrei să treci dincolo ? E cineva bolnav ? Pari tare îngrijorată !

— Am un copil în stare gravă — răspunse Eliza. Am aflat de-abia azi-noapte și am umblat toată ziua în nădejdea să găsesc aici un bac care să mă treacă dincolo.

— N-ai noroc ! răspunse femeia, plină de înțelegere. Îmi pare tare rău de duminăta. Solomon ! strigă ea de la fereastră spre o clădire mică din fundul curții.

Un bărbat cu un șorț de piele și mâinile murdare se ivi în ușă.

— Sol — îl întrebă femeia —, oare omul acela al tău își duce astă-noapte butoaiele peste râu ?

— Așa zicea, că o să încerce să găsească un loc pe unde să poată trece — răspunse bărbatul.

— E un om care vrea să treacă râul la noapte cu niște mărfuri — spuse femeia adresându-se Elizei. O să vină îndată să cineze aici, așa că cel mai bun lucru e să stai să-l aștepți. Ce copilaș drăguț ai ! adăugă ea, dînd micuțului o prăjitură.

Dar copilul, istovit, plîngea de oboseală.

— Sărmanul ! Nu e obișnuit să meargă așa de mult și l-am zorit tot timpul — o lămuri Eliza.

— Adu-l aici înăuntru — spuse femeia, deschizînd ușa spre un mic dormitor, în care se afla un pat bun.

Eliza culcă copilul în pat, ținându-i mânuțele pînă cînd adormi.

Pentru ea, însă, nu se afla odihnă. Gîndul că e urmărită o ardea ca focul. Privea mereu cu teamă spre apele vijelioase și tulburi care o despărteau de libertate.

S-o părăsim deocamdată pe Eliza și să vedem ce s-a întîmplat între timp cu cei ce o urmăreau.

Doamna Shelby făgăduise că prînzul avea să fie servit de îndată, dar lucrul acesta nu atîrna numai de ea. Astfel, deși chiar în fața lui Haley peste o jumătate de duzină de soli fuseseră trimiși la bucătărie pentru a transmite ordinul de a servi masa cît mai repede, mătușa Chloe se mulțumise să dea din cap și să scoată cîte-un mormăit posomorît; apoi își văzuse mai departe de treabă cu o încetineală neobișnuită.

Din anumite pricini, toate slugile aveau simțămîntul că stăpîna lor nu avea să fie de loc supărată dacă s-ar mai întîrzia cu servitul mesei; astfel, ca prin minune, se produsese tot felul de mărunte întîmplări, care pricinuiră o întîrziere serioasă.

Un ajutor al mătușii Chloe răsturnă sosiera; sosul trebui astfel să fie pregătit din nou, cu grijă, sub supravegherea mătușii Chloe, care răspundea scurt la toate îndemnulile de a se grăbi:

— Doar n-o să trimitem sos nefiert la masă, numai pentru ca să ajut la prinderea mai știu eu cui.

Un alt servitor se împiedică pe cînd aducea cana cu apă, pe care trebui s-o umple din nou la cișmea, și altul căzu cu fafuria de unt.

Din cînd în cînd, soseau în bucătărie tot felul de noutăți hazlii: ba că domnul Haley e foarte nervos și că nu-și mai găsește locul pe scaun, ba că umblă de colo pînă colo, de la fereastră la ușă și înapoi.

— Aşa-i trebuie ! răspundea mătuşa Chloe cu indignare. În curînd, o s-o păţească şi mai rău dacă nu-ş vede de treabă. Dumnezeu îi va cere socoteală într-o bună zi, şi atunci o să vedem pe unde va scoate cămaşa.

— Va ajunge cu siguranţă în iad — spuse micul Jake.

— Asta şi merită ! răspunse mătuşa Chloe supărată. A frînt atîtea şi atîtea inimi pînă acum ! V-o spun tuturor — declară ea, întorcîndu-se spre ei şi rămînînd cu furculiţa în mînă —, o să se întîmple ce scrie în Apocalipsul pe care mi l-a citit domnul George. Sufletele oamenilor cheamă pe Dumnezeu ca să le răzbune.

Toţi o ascultară cu luare-aminte, fiindcă mătuşa Chloe se bucura de o înaltă preţuire la bucătărie ; şi masa fiind aproape gata, toţi puteau sta liniştiţi la taifas.

— Nu-i aşa că străinul o să fie mistuit de flăcările iadului ? întrebă Andy.

— Ah, cum aş mai vrea s-o văd şi pe-asta ! strigă micul Jake.

— Copii ! răsună deodată un glas care-i făcu pe toţi să amuţească. Era glasul lui Tom, care intrase în bucătărie şi ascultase din uşă discuţia lor. Copii ! zise el. Mă tem că nu ştiţi ce vorbiţi ! Ce aţi spus e îngrozitor, copii ; e îngrozitor numai cînd te gîndeşti. Nu trebuie să doreşti nimănui o astfel de grozăvie.

— Nu o dorim decît negustorilor de suflete ! răspunse Andy. Nimeni nu poate fi împiedicat să-i facă o astfel de urare. Sînt atît de haini !

— Şi firea se răzvrăteşte împotriva lor.

— Negustorii ăştia nu smulg copiii de la pieptul mamelor ca să-i vîndă ? strigă şi mătuşa Chloe. Micuţii plîng şi se agaţă de fusta mamei, şi ei nu se înduplecă : îi iau şi-i vînd ! Nu despart ei pe soţi de soţiile lor ? Mătuşa Chloe începu să plîngă, dar continuă prin-

tre lacrimi : Credeți că lor le pasă de toate suferințele pe care le prilejuiesc ? Beau, fumează și iau totul parcă în glumă.

Mătușa Chloe își acoperi fața cu șorțul de pânză și începu să plângă cu hohote.

— Roagă-te pentru cei ce se poartă rău cu tine, așa ne învață *Biblia* — spuse unchiul Tom.

— Să mă rog pentru ei ? răspunse mătușa Chloe. Dumnezeu, asta e prea mult ! Nu pot să mă rog pentru ei.

— E firesc să nu poți ; și tot ce e firesc e greu de biruit, Chloe — răspunse Tom —, dar harul lui Dumnezeu e mai puternic decît toate. Poate că ar trebui să te gîndești ce nenorocit poate fi sufletul unui astfel de om și să mulțumești lui Dumnezeu că nu ești ca el. Mai bine să fii vîndut de o mie de ori decît să trebuiască să răspund pentru toate păcatele care încarcă sufletele acestor păcătoși.

— Și eu la fel — spuse Jake. Doamne, așa trebuie să fim, nu, Andy ?

Andy ridică din umeri și fluieră aprobator.

— Îmi pare bine că stăpînul nu a plecat azi de acasă, așa cum își pusese în gînd — adăugă Tom. M-ar fi durut mai mult chiar decît faptul că mă vinde. Poate lui i s-ar fi părut firesc, dar mie mi-ar fi fost foarte greu ; îl cunosc, doar, de cînd era copil. Am văzut că stăpînul e aici, și acum sînt împăcat. Stăpînul meu n-a avut încotro. A făcut așa cum trebuia, dar mă tem că lucrurile or să meargă mai rău după plecarea mea. Stăpînul n-o să poată fi cu ochii pretutindeni, ca mine. Băieții ăștia sînt inimoși, dar grozav de zăpăciți. Asta mă neliniștește.

În clipa aceea se auzi clopoțelul, și Tom fu chemat în sufragerie.

— Tom — i se adresă stăpînul cu blîndețe. Vreau să-ți spun că am dat domnului Haley o hîrtie prin

care mă oblig să-i plătesc o mie de dolari dacă nu te va găsi aici când va veni să te ia. Astăzi are alte treburi, și tu ești liber să faci ce vrei. Poți să te duci unde îți place.

— Mulțumesc, stăpîne — răspunse Tom.

— Bagă-ți bine mințile-n cap — spuse negustorul —, nu scorni vreuna din șmecheriile voastre de negri. Dacă cumva fugi, îi iau stăpînului tău pînă ia ultimul ban. Dacă m-ar asculta pe mine, nu s-ar încrede în nici unul dintre voi.

— Stăpîne — spuse Tom, stînd drept în fața domnului Shelby. Aveam doar opt ani cînd mama dumneavoastră m-a rugat pentru prima dată să vă țin în brațe. Pe atunci nu aveți nici un an. „Iată, Tom — mi-a spus dînsa atunci —, acesta va fi tînărul tău stăpîn. Ai grijă de el.“ Și acum vă întreb, stăpîne : mi-am călcat eu vreodată cuvîntul dat sau v-am supărat cu ceva, mai ales de cînd m-am făcut creștin ?

Domnul Shelby era adînc mișcat ; ochii i se umplură de lacrimi.

— Bunul meu Tom ! spuse el. Dumnezeu știe că spui numai adevărul. Dacă mi-ar sta în putință, nu te-aș vinde pentru tot aurul din lume.

— Îți dau cuvîntul meu de creștină — exclamă doamna Shelby — că vei fi răscumpărat de îndată ce voi putea strînge banii. Sir — spuse ea apoi către Haley —, ține minte cui îl vei vinde și dă-mi numai-decît de veste.

— Fiți fără grijă ! răspunse negustorul. Peste un an vi-l voi vinde înapoi, întreg și nevătămat.

— Ți-l voi răscumpăra atunci și te asigur că nu vei fi în pierdere.

— Firește ! răspunse negustorul. Mie mi-e totuna dacă îl vînd în susul sau în josul fluviului, numai să fac o afacere bună. Știți, doamnă, tot ce vreau e

să-mi asigur și cu un trai omenesc ! Asta cred că o vrea fiecare dintre noi.

Domnul și doamna Shelby erau plictisiți și se simțeau cît se poate de prost din pricina neobrazării negustorului, dar își dădură seama că nu trebuie să-și arate adevăratele lor simțăminte.

Cu cît Haley era mai josnic și mai cinic, cu atît doamna Shelby se temea mai mult ca nu cumva omul acesta îngrozitor să o găsească pe Eliza și pe copilul ei. De aceea, puse în joc toată dibăcia și șiretenia de femeie ca să-l facă să întîrzie cît mai mult. Zîmbea, vorbea însuflețită cu el și făcea tot ce putea pentru ca timpul să treacă pe nesimțite.

La ceasurile două, Sam și Andy scoaseră caii, iar care galopul de dimineață părea să-i fi înviorat.

Sam, căruia masa îmbelșugată îi readusese toate puterile, stătea gata să îndeplinească cu zel orice serviciu i s-ar fi cerut. Cînd Haley se apropie, tocmai se lăuda față de Andy cu izbînda neîndoielnică a uneltirilor sale.

— Stăpînul vostru n-are cîini ? întrebă gînditor Haley, pregătindu-se să se suie pe cal.

— Ba are, sigur că are ! Chiar o grămadă ! spuse Sam triumfător. Îl are mai ales pe Bruno, care știe să latre tare de tot. Și, apoi fiecare dintre noi negrii avem cîte-o pectaie.

— Javrele voastre, dracu să le ia ! mormăi Haley. Sam murmură :

— Nu văd pentru ce le înjurați.

— Stăpînul vostru n-are cîini pentru urmărirea negrilor fugari ? repetă negustorul.

Sam înțelese foarte bine ce voia Haley, dar își păstră aerul lui serios, de o nevinovăție care te scotea din fire.

— Toți cîinii noștri au un nas foarte bun. Cred că ar putea fi folosiți, deși nu au fost obișnuiți cu

aşa ceva. Vino aici, Bruno ! strigă el, fluierînd pe bătrînul cîine, care se repezi spre ei gudurîndu-se.

— Neghiobule ! se răsti Haley la el. Haide, suie-te pe cal.

Sam sări cu îndemînare în şa, gîdilîndu-l în treacăt pe Andy, care izbucni în rîs. Scos din fire, Haley încercă să-l croiască cu cravaşa, dar nu-l ajunse.

— Eu nu ştiu ce e cu tine, Andy — spuse Sam pe un ton grav. Asta e o treabă serioasă şi nu e timp să te jii de joacă. Aşa vrei tu să-ţi ajuţi stăpînul ?

— Trebuie să mergem de-a dreptul spre rîu ! hotărî Haley cînd ajunseră la hotarul moşiei. Ştiu că toţi ai care fug o apucă într-acolo.

— Fireşte ! îşi dădu cu părerea Sam. Domnul Haley a văzut lucrurile aşa cum trebuie. Numai că sînt două drumuri care duc la rîu : unul bun şi unul noroios. Pe care vrea domnul să pornească ?

La auzul acestor noi amănunte geografice, Andy privi cu mirare spre Sam, dar îi confirmă îndată puscle, ba le şi repetă.

— Eu aş zice mai degrabă că Eliza a luat-o fără doar şi poate pe drumul noroios, care e mai puţin umblat — îşi dădu cu părerea Sam.

Deşi Haley era vulpe bătrînă şi întotdeauna bănuitor, ca să nu fie tras pe sfoară, argumentele lui Sam pădură să-l fi convins.

— Numai de n-aţi fi amîndoi nişte pramatii mincinoase ! murmură el, pe gînduri.

Tonul şovăitor al lui Haley îl înveseli grozav pe Andy, care se dădu puţin înapoi şi se zgîlţîi tare în şa, ca şi cum ar fi vrut să dea impresia că e gata să cadă de pe cal. Cît despre Sam, luase o mutră gravă şi tristă.

— Bincînteles, domnul face cum doreşte ; dacă socotiţi că e mai bine să pornim, de pildă, pe drumul bun, pentru noi e totuna. Dar dacă stau şi chibzuiesc,

parcă tot mai bine e să mergem pe drumul cel bun, hotărît !

— Fireşte că a apucat pe un drum mai neumbat — gîndi cu glas tare Haley, fără să mai ia în seamă cuvintele lui Sam.

— Parcă poţi să ştii ?! făcu Sam. Femeile nu fac niciodată ceea ce crezi că vor face ; de obicei, ele fac tocmai pe dos. Aşa, dacă, de exemplu, crezi că au luat-o pe drumul acesta, poţi fi sigur că e mai bine să o porneşti pe celălalt dacă vrei să le găseşti. Eu cred că Lizi a luat-o pe drumul noroios, aşa că am face mai bine s-o luăm noi pe cel bun.

Se vede însă că aceste adînci cugetări asupra diplomaţiei sexului feminin nu reuşiră să-l convingă pe Haley să aleagă drumul neted, ci hotărî să meargă pe drumul noroios, întrebîndu-l pe Sam cît mai cîmpîna acolo.

— Încă puţin — răspunse Sam, făcîndu-i semn cu ochiul lui Andy. Apoi adăugă : Să ştiţi însă că cu cît mă gîndesc mai bine, cred că n-ar trebui să mergem pe drumul ăsta. N-am fost niciodată pe-acolo. E un drum groaznic de singuratic şi ne putem rătăci. Dumnezeu ştie cînd am ajunge la capătul lui.

— N-are-a face. O să mergem pe acest drum.

— Trebuie să mai spun că am auzit că drumul ăsta ar fi tăiat de un rîu. Nu-i aşa, Andy ?

Andy nu ştia nimic precis. Parcă auzise şi el ceva cîndva, dar nu fusese niciodată pe acolo. Pe scurt, nu-şi putea da nici o părere.

Haley, obişnuit să cîntărească minciunile şi să deosebească pe cele mai mari de cele mai mici, trase concluzia că trebuie să aleagă drumul noroios.

Avea simţămîntul că la început Sam spusese cu adevărat ceea ce gîndea şi că acum încerca să-l amă-

gească cu tot felul de năzbîtii, ca să nu-i facă vreun rău Elizei.

De aceea, cînd Sam îi arată drumul cel noroios, Haley se repezi orbește într-acolo, urmat de cei doi însoțitori ai săi.

Drumul se dovedi curînd foarte prost. Era fosta șosea ce ducea spre rîu și care fusese părăsită de mulți ani, în urma construirii celei noi. După vreun ceas, începu să fie întrerupt de numeroase gospodării și împrejmuiri. Sam știa foarte bine acest lucru. Andy nici nu auzise, tocmai fiindcă fusese nepracticat de atîta vreme. Flăcăiașul stătea în șa cu un aer resemnat, strigînd însă din cînd în cînd că „drumul e prea greu pentru copitele bolnave ale lui Jerry“.

— Ia ascultați ! se înfurie deodată Haley. Vă știu eu ce poame sînteți ! Orice-ați face, să nu credeți că o să mă convingeți să părăsesc drumul ăsta ! Așa că mai bine țineți-vă gura !

— Domnul poate să meargă pe unde vrea — răspunse Sam supus, făcînd în același timp cu ochiul lui Andy, care nu-și mai încăpea în piele de bucurie.

Sam era și el foarte vesel și se prefăcea că se uită cu luare-aminte împrejur ; la un moment dat, strigă chiar că văzuse pălăria unei fete în vîrfurile unui tîpșan îndepărtat și, întorcîndu-se spre Andy, zise :

— Să fiu al dracului dacă aia de colo din vale nu era Lizy !

Sam scotea astfel de strigăte tocmai cînd treceau prin locuri abrupte sau pietroase, unde era deosebit de greu să grăbești dintr-o dată calul, ceea ce îl făcea pe Haley să fie într-o permanentă stare de neliniște.

După ce meraseră astfel aproape un ceas, ajunseră deodată în curtea unei ferme. Nu se vedea însă tipenie de om, căci toți erau la muncile cîmpului. Deoarece hambarul tăia drumul de-a curmezișul, era

limpede că rumul se infunță și că nu avea nici un rost să-l mai urmeze.

— Nu v-am spus eu ? strigă Sam cu un aer de nevinovăție jignită. Cum ar putea un domn străin să știe despre un ținut mai multe decât cei care s-au născut și au trăit în el ?

— Ticălosule, — strigă Haley —, m-ai înșelat ! Tu știai dinainte toate astea.

— Păi nu vi le-am spus, și n-ați vrut să mă credeți ? V-am lămurit că drumul ăsta e întrerupt și tăiat și n-am vrut să mergem pe aici. Andy e martor că-i așa !

Totul era mult prea adevărat pentru a putea fi negat, astfel că nefericitului negustor nu-i rămânea altceva de făcut decât să-și înghită mânia pe cât era cu putință. Toți trei o luară la dreapta pe șosea.

Din pricina nenumăratelor întârzieri, ajunseră în satul în care se afla Eliza cam la vreo trei sferturi de ceas după ce aceasta își culcase copilul la han. Eliza stătea la fereastra hanului, privind într-altă parte, când deodată ochiul ager al lui Sam o zări: Haley și Andy rămăseseră la câțiva pași în urmă. Sam se prefăcu că i-a căzut pălăria și scoase un țipăt puternic, caracteristic, care o făcu pe Eliza să tresară. Abia avu timp să se dea înapoi, și întregul alai trecu prin fața ferestrei, îndreptându-se spre ușa din față.

Eliza avu atunci impresia că trăiește într-o clipă o mie de vieți. Camera în care se afla dădea printr-o ușă lăturalnică spre râu. Își luă copilul în brațe și coborî într-o fugă nebună scările. Negustorul o zări tocmai când ajunsese jos pe mal.

Sărind de pe cal și strigându-i pe Sam și pe Andy, el se repezi după ea ca un câine de vânătoare care urmărește o căprioară. Picioarele Elizei păreau că nici nu ating pământul. Într-o clipă, ajunse la marginea

apei. Insufletită de o putere pe care nu o au decît cei ce se află în grele clipe de deznădejde, ea scoase un țipăt sălbatic și se aruncă în valurile vijelioase ale fluviului, sărind de pe mal pe un sloi de gheață. Sări cum numai un om înnebunit de spaimă și de deznădejde putea să sară. Văzînd-o, Haley, Sam și Andy scoaseră fără să vrea un strigăt de uimire și ridicară mîinile spre cer.

Sloiul pe care sărise pîrîi și începu să se scufunde, dar Eliza nu se opri pe el. Cu țipete sălbatice, ea făcu un salt pe un alt sloi, apoi pe un altul ; căzînd, sărind, împiedicîndu-se, ridicîndu-se din nou, își pierdu pantofii, ciorapii i se rupseră, și la fiecare pas picioarele-i sîngerau. Dar ea nu vedea, nu simțea nimic, pînă cînd, deodată, zări ca prin vis, în fața ei, malul celălalt, malul statului Ohio, și un om care îi ajută să pună piciorul pe uscat.

— Oricine ai fi, ești o femeie curajoasă — spuse omul.

Eliza recunoscî după glas și înfățișare pe un fermier care locuia în apropierea conacului stăpînilor ei.

— Oh, domnule Symmes, scăpați-mă, scăpați-mă ascundeți-mă ! îl rugă Eliza.

— Ce e ? Ce s-a întîmplat ? întrebă omul. Dar bine ești o sclavă a domnului Shelby !

— Copilașul meu drag a fost vîndut. Vedeți, omule acela care mă fugărește este noul lui stăpîn ! spuse ea arătînd cu mîna spre celălalt mal. Oh, domnule Symmes, aveți și dumneavoastră un băiețel !

— Da, am un băiețel — răspunse omul ajutîndu să urce malul abrupt. Ești o mamă bună și vitează. Îmi place curajul oriunde îl întîlnesc.

Cînd se depărtară puțin de țărm, fermierul se opri — Aș face bucuros ceva pentru dumneata — zise el —, dar n-am unde să te țin. Tot ce pot face e să te îndrumez spre casa aceea mare, albă, singuratică

de pe strada principală a oraşului. Du-te acolo. O să găseşti oameni buni. Nu-ţi fie teamă : cu siguranţă că te vor ajuta.

— Dumnezeu să vă binecuvînteze ! spuse Eliza, adînc mişcată.

— Lasă, lasă. Ce am făcut nu are nici o importanţă.

— Şi nu veţi spune nimănui nimic, *Sir*, nu-i așa ?

— Pentru numele lui Dumnezeu, femeie ! Drept cine mă iei ? Fireşte că n-am să spun nimic ! exclamă fermierul. Haide acum, du-te acolo şi fii o femeie înţelegătoare. Ți-ai cîştigat din plin libertatea, şi în ce mă priveşte, o vei păstra.

Femeia strînse copilul la piept şi păşi repede şi cu hotărîre înainte. Fermierul rămase pe loc, privind în urma ei.

„Poate că Shelby va socoti că nu m-am purtat ca un bun vecin. Dar ce puteam să fac ? Dacă o să-mi prindă vreodată o sclavă de-a mea, n-are decît să-mi plătească cu aceeaşi monedă. Totdeauna mi-a fost groază să văd oameni gîfîind, fugăriţi şi hăituiţi de cîini. De ce să le fac rău ? N-am nici o poftă să devin vînatore de oameni pentru alţii.“

Aşa gîndea acest simplu fermier din Kentucky, care nu-şi prea cunoştea bine obligaţiile sale legale şi îndeplinise doar o datorie creştinească, ceea ce nu i s-ar fi întîmplat dacă ar fi fost mai bogat şi mai instruit.

Haley urmărise împietrit toate cele petrecute, pînă ce Eliza dispăru sus, pe malul celălalt. De-abia atunci se uită cu o privire pierdută, întrebătoare, la Sam şi la Andy.

— Nemaipomenită ispravă ! spuse Sam.

— Femeia asta e Diavolul curat. A sărit ca o pisică sălbatică !

— Și acum — spuse Sam, scărpinându-se în c p-cred că domnul n-o să se supere dacă nu ne luăm după ea pe același drum. Să nu vă închipuiți cu că eu aș fi în stare de așa ceva.

Și Sam dădu drumul unui hohot de râs.

— Rîzi, ai ? mîrîi Haley.

— Dumnezeu să vă binecuvînteze, domnule ! Nu m-am putut opri — răspunse Sam, dînd frîu libe veseliei sale. Era atît de caraghioasă Eliza cum sare pe gheața care trosnea sub picioarele ei ! Auzeai apoi pleosc, o căzătură, încă o săritură, iarăși pleos iarăși o căzătură ; Dumnezeule, cum mai țopăia !

Sam și Andy rîdeau cu lacrimi.

— Vă învăț eu minte să mai rînjiți așa ! zbieră n gustorul, pocnind cravașa deasupra capetelor lor.

Amîndoi se ghemuiră, apoi fugiră, țipînd, de lungul malului și încălecară înaintea lui Haley.

— Bună seara, domnule ! spuse Sam. Vă rog s ne iertați, dar stăpîna trebuie să fie foarte îngrijorată din pricina cailor. Nu ar îngădui să trecem c caii peste puntea lui Lizy astă-seară.

Și înghiontindu-l în glumă pe Andy, o luară l sănătoasa, lăsînd în urmă doar un prelung hohot de râs. .

Capitolul VIII

CUM A SCĂPAT ELIZA

Cînd Eliza trecuse rîul, începuse să se înnopteze. O pîclă cenușie, care se ridica încet deasupra rîul, o învăluisese în timp ce urca celălalt mal ; apele vii

lioase și sloiurile care se topeau puneau o piedică de netrecut între ea și omul care o urmărea. Haley fu nevoit să se întoarcă încet, amărît, spre micul han din sat, pentru a se gândi pe îndelete ce-i mai rămîne de făcut. Hangița îi deschise ușa și-l pofti într-o sufragerie mică; podeaua era acoperită cu o scoarță ruptă; în mijloc se afla o masă acoperită cu o mușama neagră, lucioasă; de jur împrejur erau scaune înalte de lemn, iar pe policioara vetrei se puteau vedea felurite obiecte din ipsos colorat. O bancă lungă de lemn se întindea lîngă vatră. Haley se așeză pe ea, gîndindu-se la nestatornicia nădejdlor, a ambițiilor sau fericirii.

„Ce-mi trebuia mie diavolul ăsta mic? își spuse el în sinea lui. De ce dracu oi fi făcut atîta drum?”

Și Haley își potoli mînia repctînd la propria lui adresă o seamă de aprecieri foarte puțin măgulitoare, pe care, oricît le-am socoti de îndreptățite, nu le vom reda totuși.

Deodată, tresări și alergă spre fereastră, căci auzise în fața hanului glasul puternic și zgomotos al unui drumeț.

— Dumnezeu! Ce întîmplare! spuse Haley. Dacă nu mă înșel, e Tom Loker, în carne și oase.

Haley ieși repede, îndreptîndu-se spre prima încăpere a hanului. Alături de tejghea, într-un colț al încăperii, stătea un bărbat voinic, musculos, înalt și lat în spete. Era îmbrăcat într-o manta de piele de bivol, cu părul în afară, care-i dădea o înfățișare aspră, sălbatică, potrivită de altfel cu expresia feței sale. Fiecare trăsătură exprima brutalitate și violență. Pentru a și-l putea închipui mai bine, cititorul n-are decît să se gîndească la un bulldog care ar purta haină și pălărie.

Tom Loker era însoțit de un bărbat care în multe privințe oferea un contrast izbitor cu el. Mic și slab

ca o pisică, cu ochii ageri și vijeleni, avea un nas lung și subțire, atât de mare și ascuțit, încât părea că vrea să și-l vîre în toate oalele; părul, lins și negru, era pieptănat spre frunte. Toate gesturile și mișcările lui oglindeau o perspicacitate rece și calculată.

Bărbatul spătos își umplu un pahar cu spirt curat și-l dădu pe gît fără să spună o vorbă. Omul ce scund adușmea ba o sticlă, ba alta, pînă cînd, cu o voce subțire, pițigăiată, și cu un aer bănuitor, își comandă, în sfîrșit, un rachiu de mentă.

După ce își umplu paharul, îl privi mulțumit, ca un om care e încredințat că a făcut un lucru nimerit, și începu să bea, cîntărind și prețuind parcă fiecare înghițitură.

— Cine ar fi crezut c-o să dea norocul ăsta peste mine?! Ei, Loker, ce-i cu tine? spuse Haley înaintînd spre el și întinzîndu-i mîna.

— Drace! răspunse spătosul. Cine te-a mai adus și pe tine aici? răspunse Loker.

Bărbatul cel scund, cu înfățișare de șoarece și care răspundea la numele de Marks, se opri brusc din băut și privi cercetător spre noul-venit, ca o pisică care ar urmări cu privirile o frunză veștedă sau alt obiect care s-ar mișca în fața ei.

— Tom, crede-mă, sînt fericit că te văd. Mă aflu într-o mare încurcătură și trebuie să mă ajuți.

— Nu mai spune! bolborosi Tom. Despre ce e vorba?

— Văd că ești cu un prieten — spuse Haley privind bănuitor spre Marks. Poate un asociat?

— Da. Vino-ncoace, Marks. ăsta e tipul cu care am lucrat la Natchez.

— Bucuros de cunoștință! spuse Marks, întinzîndu-i o mînă lungă și uscată, ca o gheară de corb. Domnul Haley, dacă nu mă înșel?

— *Întocmai, Sir* — spuse Haley. Și acum, domnilor, pentru că am avut norocul să-mi ieșiți în cale, aş vrea să vă cinstesc cu o mică gustare, acolo în sufragerie. Haide, bătrîne prieten — se adresează el hanghiului —, adu-ne apă clocotită, zahăr, țigări și spirt curat, și să ne punem pe treabă.

Hanghiul aprinse lumînările, puse lemne pe foc, și cei trei oameni de ispravă se așezară în jurul unei mese pe care se afla tot ce ceruse Haley.

Haley începu să-și povestească înfierbîntat necazul. Loker tăcea, ascultîndu-l ursuz și morocănos. Marks, care își pregătea cu grijă băutura după gustul său, amestecînd neîncetat lichidul din pahar, își ridică privirile și, vîrîndu-și nasul și bărbia-i ascuțită în obrazul lui Haley, era numai urechi.

Întîmplarea povestită de Haley părea să-l înveșelească foarte mult, căci se gudură și-și țuguie buzele satisfăcut.

— Cu alte cuvinte, ai fost tras pe sfoară, nu-i așa ? exclamă el. Ha-ha-ha ! Frumoasă afacere !

— Negoțul cu copii îți pricinuiește tot felul de încurcături — spuse cu amărăciune negustorul.

— Dacă am putea găsi niscaiva muieri căroră să nu le pese de plozii lor ! oftă Marks. Credeți-mă, asta ar fi cea mai grozavă descoperire a timpurilor noastre — adăugă el, chicotind pe înfundate.

— Așa e ! încuviință Haley. Nu le-am putut înțelege niciodată pe istericele astea ! Copiii le dau atîta bătaie de cap ! Ar trebui să fie bucuroase că scapă de ei. Cînd colo, se întîmplă tocmai pe dos : cu cît le dau mai multă bătaie de cap, cu atît se agață mai tare de ei.

— Da, domnule Haley, la fel gîndesc și eu. În vremea cînd mă îndeletniceam cu negoțul de sclavi, am cumpărat odată o negresă, destul de frumoasă, cu un copil bolnav. Avea șira spinării ruptă, sau așa

ceva. Am luat copilul și l-am dat unui nătărău, ca credea că luându-l pe gratis a făcut o afacere bună. Nu mi-am putut închipui că muiera o să facă tă răboi. Dumnezeuule, s-o fi văzut ! Parcă își iubea și mai mult copilul fiindcă era cocoșat și amărît. S-o fi auzit cum țipa, cum plîngea și gemea, de parcă și-ar fi pierdut tot ce avea mai scump pe lume. Zău că e caraghios, cînd te gîndești. Dumnezeuule ! Muierile astea n-au pic de minte.

— Așa mi s-a întîmplat și mie — povesti Haley. Vara trecută am cumpărat în josul Rîului Roșu o femeie cu un copil destul de frumos, care avea ochii limpezi ca ai dumitale. Cînd m-am uitat mai bine, am văzut că era orb. Bineînțeles, am socotit că nu-i nici 'o pagubă dacă mă scap de el și, fără să spun nimănui nimic, i-am vîndut pe o sticlă de whisky. Dar cînd am încercat să i-l iau mamei, a devenit o adevărată tigroaică. Ce credeți că a făcut ? Ne aflam pe vapor înainte de plecare și nu-mi legasem încă oamenii în lanțuri. Femeia a sărit ca o pisică pe un balot de bumbac, a smuls cuțitul de la brîul unui marinier, a privit în jur și, văzînd că nu are altă scăpare, s-a aruncat în apă, ca o zănatică, cu copil cu tot, și a pierit în valuri.

— Ei — ridică din umeri Tom Loker, care ascultase cu dispreț —, e vina voastră. Mie nu mi se poate întîmpla așa ceva.

— Zău ? Și cum faci dumneata ? întrebă Mark cu vioiciune.

— Cum fac ? Cînd cumpăr o muieră cu un copil pe care trebuie să-l vînd îi pun pur și simplu pumnul sub nas și-i spun apăsător : „Ascultă, dacă scoți un singur cuvînt, îți zdrobesc căpățîna ! Nu vreau să aud o șoaptă ! Copilul e al meu, nu al tău, și nici nu te privește ce fac cu el ! Am de gînd să-l vînd și sper că n-o să te împotrivești, căci altfel o să-ți par

rău că te-ai mai născut !” Înțelegînd că nu-i de glumit cu mine, femeile tac ca peștii. Și dacă vreuna începe să plîngă, atunci...

Domnul Loker trînti cu pumnul în masă, completînd astfel fraza întreruptă.

— Asta se cheamă să vorbești apăsător ? rînji Marks, întorcîndu-se spre Haley și înghiontindu-l în coaste. Apoi adăugă : Nu-i așa că Tom e un om strașnic ? Ha-ha-ha ! Cred și eu că în felul ăsta le faci să prieapă, fiindcă negrii sînt cam grei de cap. Dacă nu ești chiar Diavolul, atunci fără îndoială că ești frate bun cu el. Ascultă ce-ți spun eu, Tom, așa e !

Tom primi laudele cu o prefăcută modestie, încercînd să-și îndulcească privirea pe cît îi îngăduia firea sa de fiară. Haley, care trăsesese dușcă după dușcă, avu iarăși simțămîntul că, în comparație cu semenii lui, calitățile sale morale erau multe și înălțătoare — un fenomen cît se poate de obișnuit la persoanele predispuse la meditație în împrejurări asemănătoare.

— Tom — spuse el —, ești prea crud. Ți-am spus-o întotdeauna : îți amintești că și la Natchez am încercat să-ți dovedesc că am cîștiga mai mult dacă i-am trata mai bine pe negri ? Poate că am putea ajunge și în rai după moarte, căci pînă la urmă tot praful și pulberea se alege de toate.

— Eh ! pufni Tom. Nu mă bate la cap cu prostii ! Îmi faci greață, și stomacul îmi e puțin cam sensibil acum.

— Ascultă ce-ți spun eu — stăruia Haley, rezemîndu-se de speteaza scaunului și gesticulînd cu amîndouă mîinile —, crede-mă ; întotdeauna am căutat să-mi fac afacerile în așa fel, încît să cîștig cît mai mulți bani, asta în primul rînd. Dar nici negoțul și nici banii nu sînt totul pe lumea asta, căci ficcare dintre noi mai are și un suflet. Nu-mi pasă ce-o să credeți auzindu-mă vorbind astfel, așa că am să v-o

spun pe șleau. Cred în Dumnezeu, și într-o bună zi, după ce mă căpățuiesc bine, am de gând să port de grijă și sufletului meu. De ce să faci mai mult rău decît e nevoie ? N-are nici un rost !

— Auzi, să te gîndești la suflet ! se minună Tom cu dispreț. Păi, omule, ar trebui să cauți mult și bine pînă să dai de o urmă de suflet în tine. Așa că nu-ți mai face griji. Crede-mă, chiar dacă Diavolul te-ar trece prin sită, nu ar rămîne nici pic de suflet în ea.

— Tom, ești încăpățînat. De ce nu asculți așa cum se cuvine pe un om care îți vorbește spre binele tău ?

— Nu mă mai bate la cap ! răcnî Tom înfuriat. La naiba cu predicile tale ! Mă omori cu ele, nu alta. La urma urmelor, ce deosebire e între noi ? Îți fui singur căciula. Vrei să tragi Diavolul pe sfoară și să-ți scapi pielea ? Apucăturile tale religioase sînt prea din cale-afară de josnice. Faci legămînt cu Diavolul o viață întreagă, și apoi, cînd e vorba să plătești, vre s-o ștergi. Ptiu !

— Lăsați, domnilor, sfada ! le spuse Marks. Aveți puncte de vedere diferite. Domnul Haley e un om foarte simpatic, fără doar și poate, și își are punctul său de vedere personal. Tu, Tom, ai metodele tale care sînt și ele foarte bune. Dar n-are nici un rost să vă certați. Nu folosește nimănui. Haideți mai bine să vedem ce-i cu afacerea noastră. Domnule Haley, cum stau lucrurile ? Vrei să te ajutăm să prinzi mîierele acea ?

— Femeia nu mă interesează, voiam numai copilul. Am făcut nebunia să-l cumpăr pe maimuțoiul ăla !

— Cînd îți spun că ești nebun ! se înfurie Tom.

— Haide, Loker, potolește-te odată — îl îndemna Marks, umezindu-și buzele. Cred că domnul Haley ne face rost de o afacere bună. Numai stai liniștit.

Pun eu la cale totul. Domnule Haley, cum e muierea aia ?

— E albă, frumoasă și bine educată. I-aș fi dat domnului Shelby opt sute, o mie de dolari pe ea, și tot aș fi făcut o afacere bună.

— Albă, frumoasă și bine educată ! repetă Marks, și fața i se învioră deodată. Ascultă, Loker, avem perspective frumoase. Facem o afacere strașnică. Trebuie s-o prindem neapărat. Copilul îl dăm domnului Haley, iar noi luăm femeia și o ducem la New Orleans, unde o punem la preț. Nu-i grozav ?

Tom, care ascultase cu gura sa mare și cărnoasă întredeschisă, strînse brusc fălcile ca un cîine care apucă o bucată de carne și începu să cugete adînc.

— Uite ce e — îl lămuri Marks pe Haley, amestecîndu-și băutura —, Tom e cu bîta, și eu mă ivesc întotdeauna după aceea, îmbrăcat cu cizme strălucitoare. Și totdeauna mă dau drept un' altul — spuse Marks cu o vădită mîndrie profesională. Cînd sînt domnul Twickem din New Orleans, cînd un domn venit tocmai de pe plantațiile sale din Pearl River, unde folosește peste șapte sute de negri, cînd o rudă îndepărtată a lui Henry Clay sau a altui individ din Kentucky. Fiecare cu talentul lui. Tom e neîntrecut cînd e vorba de mardeală. Dar nu știe să mintă de loc. Numai decît i se citește pe față minciuna. Cît despre mine, pun rîmășag că nu se află în toată țara om care să se jure mai bine pe orice și pentru orice în toate împrejurările. Cred că aș putea să scap și să ies basma curată pretutindeni, chiar dacă justiția noastră ar fi și mai aspră decît este. Cîteodată, chiar doresc să fie mai aspră ; ar fi mai nostim !

Tom Loker, care, după cum am arătat, își făcea tot felul de socoteli în gînd, îi tăie vorba, bătînd cu pumnul lui puternic în masă :.

— Da, așa o să facem !

— Dumnezeu să te binecuvînteze, Tom, dar nu e nevoie să spargi paharele — observă ironic Marks. Păstrează-ți pumnul pentru cînd va fi nevoie.

— Domnilor, dar eu cu ce mă aleg din toată afacerea asta ? întrebă Haley.

— Nu-i destul că prindem copilul ? răcni Loker. Ce mai vrei ?

— Bine, dar afacerea eu v-am dat-o ! Nu mi se cuvine și mie ceva ? Să zicem, de pildă, zece la sută, plus plata cheltuielilor.

— Ascultă — se mînie Loker, lovind iar cu pumnul în masă. Te cunosc eu, Dan Haley. Să nu crezi că poți să mă mai duci de nas. Îți închipui că Marks și cu mine ne îndeletnicim cu negoțul numai ca să facem servicii unor domni de teapa ta, fără să cîștigăm nimic ? O să punem mîna pe fată, și tu ține-ți gura, că de nu, îți luăm și copilul. Ce poți să ne faci ? Nu ne-ai dat tu afacerea în mînă ? Sîntem tot atît de liberi ca și tine. Dacă tu sau Shelby al tău ați vrea să ne urmăriți, n-aveți decît să ne căutați acolo pe unde au trecut potîrnicurile anul trecut ; cum o să le găsiți pe ele, așa o să ne găsiți și pe noi.

— Bine, fie și cum vreți voi ! se învoi Haley speriat. Prindeți atunci băiatul pentru mine. Întotdeauna ai fost cinstit în afaceri, Tom, și ți-ai ținut cuvîntul.

— Știi bine, Haley, că nu-mi place felul tău plîngăreț de a fi. Ceea ce am spus o dată, rămîne spus. Și asta trebuie s-o știi destul de bine, Dan Haley.

— Da, știu, Tom. Și dacă îmi făgăduiești că îmi găsești băiatul într-o săptămînă, mă declar mulțumit.

— Dar eu nu sînt mulțumit ! strigă din nou Tom. Doar nu-ți închipui că am făcut de pomană afaceri cu tine la Natchez. Acum am învățat cum să țin peștele în mînă ca să nu-mi scape. Pune numaidecît cincizeci de dolari pe masă dacă vrei să ai copilul. Te cunosc eu cine-mi ești !

— Ce, ești nebun? Doar faci o afacere la care câștigi o mie, o mie șase sute de dolari! se supără Haley.

— Da, dar uiți că trebuie cel puțin cinci săptămîni să lăsăm baltă toate celelalte afaceri. Și dacă alergăm degeaba după plodul tău și pînă la urmă nu prindem fata? Ca să pui mîna pe muierile astea trebuie să ai pe Dracu-n tine. Și atunci, ce se întîmplă? Cînd mi-oi vedea ceafa mai pupăm noi vreun band de la tine! Nu, nu! Scoate cincizeci de dolari. Dacă încheiem afacerea, ți-i înapoiez; dacă nu, ghinionul tău. Nu-i așa că-i cinstit, Marks?

— Firește, firește — încuviință Marks, pe un ton împăciuator. Vedeți, e vorba doar de o garanție. Ha-ha-ha! Așa sîntem noi, avocații. Trebuie să ne păstrăm cu toții buna dispoziție. Tom o să-ți găsească băiețașul oriunde-ar fi. Nu-i așa, Tom?

— Dacă îl găsesc, îl duc la Cincinnati și-l las la baba Belcher — spuse Tom.

Marks scoase din buzunar un portofel unsuros, din care luă o foaie lunguiată, se așeză și ațintindu-și ochii ageri și negri începu să mormăie: „Barnes — districtul Shelby — băiatul Jim, trei sute de dolari, viu sau mort; Edwards — Dick și Lucy — soț și soție, șase sute de dolari; Polly și doi copii — șase sute de dolari pentru ea sau pentru capul ei“.

— Trec în revistă afacerile pe care le avem, pentru a vedea dacă putem să ne ocupăm repede și de a dămitale. Loker — spuse el după un timp —, ar trebui să-i punem pe Adams și pe Springer pe urma ăstora. A trecut cam multă vreme.

— N-are să ne coste prea mult? întrebă Tom.

— Vorbesc eu cu ei. Sînt începători în afaceri și o să trebuie să se mulțumească cu puțin — răspunse Marks, continuînd să citească. Avem trei cazuri ușoare, în

care tot ce e de făcut e să-i împruști sau să juri că i-ai împrușcat. Firește că pentru asta nu vor lua prea mulți bani. Avem și alte cazuri — continuă el, împăturind hîrtia —, dar alca pot să mai aștepte. Acum, să ne întoarcem la afacerea noastră. Ei, domnule Haley, spui că ai văzut-o pe fată cînd a ajuns la mal ?

— Firește, cum te văd și mă vezi !

— Și un om îi ajuta să urce malul ?

— Da, firește.

— Mai mult ca sigur c-a izbutit să se adăpostească undeva — spuse Marks. Totul e să știm unde. Ce crezi, Tom ?

— Trebuie să trecem neapărat rîul chiar în noaptea asta.

— Dar nu există nici o barcă, și de altfel sloiurile continuă să coboare la vale. Nu e prea primejdios ?

— N-avem încotro, trebuie să trecem ! spuse Tom hotărît.

— Vai de mine ! exclamă Marks neliniștit. Afară e întuneric beznă, ca-n gură de balaur — adăugă el, îndreptîndu-se spre fereastră.

— Cu alte cuvinte, ți-e frică, Marks. Dar n-am ce-ți face. Dacă am aștepta încă o zi, două, fata ar ajunge la Sandusky sau în altă parte înainte ca noi să ne fi mișcat de aici.

— Nu, nu mi-e frică — se apără Marks —, numai că...

— Numai că ce ? întrebă Tom.

— De unde să luăm o barcă ? Vezi bine că nu-i nici una.

— Am auzit-o pe hangiță spunînd că la noapte vine aici un om care vrea să treacă rîul. Trebuie să mergem cu el, fie ce-o fi.

— Dacă nu mă-nșel, ai cîini buni ? întrebă Haley.

— Clasa-ntîi ! răspunse Marks. Dar ce folos ? Nu avem nici un lucru de-al fetei ca să le dăm să miroasă.

— Ba eu am — afirmă Haley triumfător. Uitați șalul pe care în graba ei nebunească l-a lăsat pe pat. Iată și pălăria ei.

— Asta-i strașnic ! se bucură Loker. Dă-le-ncoace.

— Cîinii ar putea-o vătăma pe femeie dacă ar da de ea ! le puse în vedere Haley.

— Asta așa e ! răspunse Marks. Cîinii noștri au sfișiat odată un om la Mobile, înainte ca noi să fi putut interveni.

— Și fete ca asta nu pot fi vîndute decît pentru frumusețea lor — stăruie Haley. Dacă dulăii i-ar face vreun rău...

— Da, înțeleg — replică Marks. În afară de asta, dacă se adăpostește pe undeva, nu mai iese din ascunzătoare, și cîinii nu-i pot da de urmă. Cîinii ăștia sînt buni doar pentru plantații, unde negrii nu găsesc nicăieri adăpost cînd încearcă s-o șteargă.

— Iată — strigă Loker, întorcîndu-se din prima încăpere, unde se dusesese după vești —, hangița crede că omul cu barca trebuie să vină chiar acum, așa că, Marks...

Marks aruncă o privire plină de părere de rău spre camera plăcută pe care trebuia s-o părăsească, dar se ridică încet, ca să îndeplinească ordinul.

După ce mai discutară cîteva amănunte ale afacerii, Haley îi întinse lui Tom, cu un vădit dezgust, cincizeci de dolari, și cei trei bărbați se despărțiră.

Dacă vreunul dintre cititorii noștri, cu suflet generos sau evlavios, ar voi să protesteze împotriva faptului că i-am făcut cunoștință cu asemenea oameni, îl rugăm să-și biruie încetul cu încetul prejudecățile. Trebuie să-i amintim în același timp că a vîna negri constituie o ocupație onorabilă, legală și chiar pa-

triotică. De vreme ce întreaga întindere dintre Mississippi și Pacific se transformă treptat într-o uriașă piață de carne vie și proprietatea asupra făpturilor omenești atrage tot mai mult pe oamenii de afaceri ai secolului al XIX-lea, atunci bineînțeles că negustorul și vânătorul de sclavi pot face parte din aristocrația cea mai înaltă a societății noastre.

În timp ce la han avea loc această discuție, Sam și Andy își continuau drumul spre casă, în culmea fericirii.

Sam era foarte bine dispus și își manifesta bucuria prin tot felul de țipete, chiote, gesturi caraghioase și strîmbături. Din cînd în cînd, se întorcea cu fața spre coada calului și apoi, scoțînd un chiot puternic, revenea dintr-o singură săritură în poziția de la început. Apoi, luînd o înfățișare gravă, începea să-l dojenească pe Andy că rîde și face pe nebunul. Îndată după aceea, plesnindu-se cu palma peste coapse, izbucnea în hohote de rîs, de răsuna întreg codrul.

Rîzînd și chiuind așa, izbutiră să îndemne caii astfel încît pe la orele zece-unsprezece copitele lor răsunau pe aleea cu pietriș de la capătul verandei. Doamna Shelby se repezi spre balustrada verandei.

— Tu ești, Sam ? Unde sînt ceilalți ?

— Domnul Haley a rămas la han ; era tare obosit !

— Și Eliza, Sam ?

— E bine ! A trecut Iordanul spre țara Canaanului, cum s-ar spune.

— Ce vrei să zici, Sam ? Întrebă doamna Shelby cu sufletul la gură și cu glasul pierit, gîndindu-se la tîlcul cuvintelor lui.

— Ei, doamnă, Dumnezeu își apără creaturile sale. Lizy a trecut rîul spre Ohio, ca și cum Dumnezeu ar fi luat-o cu el într-un car de foc tras de doi armăsari.

Simțămintele religioase ale lui Sam deveneau întotdeauna foarte puternice în prezența stăpînei sale,

și el își îmbogățea limbajul cu tot felul de imagini biblice.

— Vino aici, Sam, și răspunde lămurit stăpînei tale la ce te întreabă ! strigă domnul Shelby, care ieșise și el pe verandă. Emily — șopti el, cuprinzînd-o pe după umăr —, ți-e frig și tremuri. Prea le pui toate la inimă !

— Le pun toate prea mult la inimă ? Dar nu sînt și eu femeie și mamă ? Nu sîntem oare noi răspunzători în fața lui Dumnezeu de soarta bieteii fete ? Dumnezeu ! Nu arunca acest păcat asupra noastră !

— Ce păcat, Emily ? Știi prea bine că am făcut ceea ce am fost nevoiți să facem !

— Nu știi ! Mă simt grozav de vinovată, și acest simțămînt mă urmărește neîncetat — răspunse doamna Shelby.

— Andy, cap de negru ce ești ! strigă Sam. Ia caii și du-i în grajd. Nu auzi că mă cheamă stăpînul ?

Peste cîteva clipe, Sam își făcu apariția în ușa sufrageriei, cu o foaie de palmier în mînă.

— Sam, povestește-ne limpede ce s-a întîmplat — spuse domnul Shelby. Unde se află Eliza ?

— Stăpîne, am văzut-o cu ochii mei cum trecea rîul acoperit de sloiuri. A fost într-adevăr nemaipomenit ! Pot să spun că a fost o minune ! Și am văzut cum un om îi ajuta să urce malul statului Ohio. Apoi a dispărut, în întunericul nopții.

— Sam, tare mi-e teamă că minunca asta s-a petrecut mai mult în închipuirea ta ! Nu e atît de simplu să treci un rîu pe sloiuri plutitoare — răspunse domnul Shelby.

— Simplu ? Firește că nimeni nu ar putea face un asemenea lucru fără ajutorul Celui-de-Sus. Dar s-a întîmplat așa cum vă spun. Domnul Haley, Andy și cu mine ne apropiam de un mic han. Eu mergeam puțin înaintea celorlalți doi (eram doar atît de nerăb-

dător s-o regăsesc cât mai repede pe Eliza !). Când am ajuns în fața hanului, am zărit-o pe Eliza la o fereastră. Ceilalți doi — după mine. M-am făcut că-mi pierd palăria și am tras un țipăt care putea scula și un mort din groapă. Firește, Lizy m-a auzit și a fugit îndată de la fereastră. Când domnul Haley s-a apropiat de ușa hanului, Lizy a zbughit-o pe o ușă laterală și a coborât jos pe malul râului. Domnul Haley a zărit-o și a început să strige. El, Andy și cu mine ne-am repezit după ea. Dar Eliza ajunsese jos la râu. Apele curgeau vijelios, și sloiurile pluteau deasupra puhoaielor, formînd un fel de plută uriașă. Ne aflam doar la cîțiva pași de Lizy și eram sigur că a și pus mîna pe ea, cînd, deodată, ea a scos un țipăt cum n-am auzit de cînd sînt și a sărit de pe mal pe o bucată de gheață. Gheața a trosnit sub picioarele ei, dar ea a sărit mai departe, țipînd, căzînd, ridicîndu-se din nou. Dumnezeu ! Săriturile ei nu erau de fel obișnuite ! Așa cred eu.

Doamna Shelby tăcea, palidă și emoționată, în timp ce Sam povestea cele întîmplate.

— Slavă Domnului că nu s-a prăpădit ! strigă ea. Dar unde e biata fată acum ?

— Dumnezeu s-o aibă în paza sa — zise Sam, ridicîndu-și evlavios privirile spre cer. După cum v-am spus, s-a întîmplat o adevărată minune, fără doar și poate, o minune ca acelea despre care ne învață stăpîna că numai Dumnezeu le poate face. Toate s-au supus voinței lui Dumnezeu. Dacă n-aș fi fost eu, Eliza ar fi fost prinsă de o mie de ori pînă acum. Nu eu am dat drumul cailor azi-dimineață și i-am fugărit pînă la amiază ? Nu eu l-am dus pe domnul Halcy pe un drum care ocolea cu vreo cinci mile ? Dacă n-aș fi fost eu, ar fi prins-o pe Lizy cu ușurința unui cîine care prinde un soarece. Toate astea fac parte și ele din minunea întîmplată.

— Da, dar sînt minuni la care ai putea să renunți, Sam. Nu îngădui asemenea lucruri ! glăsui domnul Shelby aspru.

La drept vorbind, nu are nici un rost să faci pe supăratul față de un negru ; ca și un copil, acesta își dă seama instinctiv de adevăratele tale simțăminte, în ciuda tuturor încercărilor de a-l face să creadă altceva. De aceea, nici Sam nu se sperie de loc de observațiile primite, deși își luă un aer abătut și spăsit, lăsînd colțurile gurii în jos.

— Stăpînul are toată dreptatea ! A fost urît din partea mea, fără îndoială. Firește că stăpînul și stăpîna nu pot încuraja o asemenea purtare. Îmi dau seama de asta. Dar un biet negru ca mine e ușor ispitit să facă ceea ce nu trebuie cînd e vorba de oameni ca domnul Haley. El nu e un *gentleman*. Oricine a fost crescut cum am fost crescut eu, aici, nu poate gîndi altfel. Țsta e adevărul !

— Bine, Sam — îl întrerupse doamna Shelby. Fiindcă îți dai seama de greșeala pe care ai făcut-o, poți să te duci acum și să-î spui mătușii Chloe să-ți dea o bucată bună de șuncă rece rămasă de la prînz. Cu siguranță că și ție, și lui Andy vă e foame.

— Doamna e prea bună cu noi — spuse Sam, făcînd o plecăciune pînă la pămînt și retrăgîndu-se în grabă.

Trebuie subliniat, așa cum am arătat, că Sam avea un dar înnăscut care ar fi putut face fără îndoială din el un mare politician : acela de a profita de orice împrejurare care i-ar fi putut aduce laude și glorie.

După ce izbutise — așa își închipuia ei — să dea impresia unui om evlavios și umil, ieși punîndu-și foaia de palmier la ureche și se îndreptă vesel spre împărăția mătușii Chloe, cu gîndul să petreacă un timp cît mai îndelungat în bucătărie.

„Am să le țin un discurs negrilor ăstora, acum, cînd am prilejul, de am să-i las cu gura căscată“ — își spuse Sam în sinea lui.

Trebuie să amintim că una din plăcerile lui Sam era să l însoțească călare pe domnul Shelby la întrunirile politice la care acesta lua parte. Ascunzîndu-se în spatele vreunui gard sau cocoțîndu-se într-un copac, Sam asculta cu mult interes discursurile oratorilor, și cînd cobora din nou printre ceilalți negri, îi distra de minune, imitînd cu mult haz cele văzute și auzite, păstrîndu-și însă întotdeauna o seriozitate netulburată. Și deși publicul lui Sam era alcătuit de obicei din negri, se întîmpla deseori ca la asemenea scene să asiste și albi, care ascultau și rîdeau cu poftă, spre marea lui satisfacție. Fapt e că Sam era convins că are vocație de orator și nu pierde nici un prilej pentru a dovedi acest lucru.

Între Sam și mătușa Chloe exista de mult un fel de neînțelegere fără leac, sau mai degrabă o răceală. De data aceasta, oprindu-se o clipă gînditor în cămara de lîngă bucătărie, Sam se hotărî să fie cît se poate de împăciuitor cu ea. Știind foarte bine că „ordinul stăpînei“ va fi îndeplinit întocmai, își dădu totuși seama că ar avea mai mult de cîștigat dacă s-ar bucura și de bunăvoința mătușii Chloe. De aceea, se arătă în fața ei supus și resemnat, ca unul ce a avut mult de suferit pentru un tovarăș de-al său aflat în primejdie. Spuse că stăpîna l-a trimis la ea pentru ca să-i dea de toate — hrană și băutură —, recunoscînd astfel atotputernicia mătușii Chloe în bucătărie.

Lucrurile se petrecură întocmai cum prevăzuse. Niciodată un alegător nu a fost cîștigat în preajma alegerilor cu atîta ușurință de manierele unui politician încercat, ca mătușa Chloe de atențiile șmecherului Sam.

Nici dacă s-ar fi întors acasă fiul risipitor, Sam nu s-ar fi putut bucura de mai multă grijă părintească din partea ei. Puțin după aceea, Sam, fericit și mîndru, se văzu așezat în fața unei cratițe uriașe de aluminu, în care se aflau tot felul de bucate servite la masă în ultimele două-trei zile. Bucăți de șuncă, felii aurii de cozonac, bucăți de plăcintă de formele cele mai felurite, aripi de pui, bucăți de pipotă, hartane de curcan, toate într-o învălmășeală foarte plăcută. Sam ședea la masă ca un adevărat monarh, cu frunza de palmier la ureche și cu Andy la dreapta sa.

Bucătăria era plină de negri care veniseră în grabă din colibe lor ca să afle cele întîmplate. Sosise ceasul de glorie al lui Sam. El povesti toate cele petrecute înflorindu-le din loc în loc, pentru a spori efectul, fiindcă avea obiceiul să nu lase niciodată ca o poveste să-și piardă din interes cînd o spunea el. Hohote de rîs îi întrerûpeau din cînd în cînd cuvintele ; rîsul cuprindea și puzderia de mormoloci care stăteau întinși pe podea sau ascunși în cîte-un colț al bucătăriei. În mijlocul rîsetelor generale, Sam își păstra însă gravitatea, rotindu-și doar din cînd în cînd ochii și aruncînd ascultătorilor priviri caraghioase, fără a părăsi însă nici o clipă tonul solemn al povestirii.

— Vedeți, fraților — rosti Sam cu hotărîre —, cine vrea să pună mîna pe unul dintre sclavii noștri e ca și cum ar vrea să-i prindă pe toți. E unul și același lucru. Și oricine ar avea asemenea gînd și ar da tîrcoale vreunuia dintre sclavii noștri va avea de furcă cu mine. Cu mine trebuie să se socotească. La mine trebuie să veniți, fraților. Voi apăra drepturile voastre. Le voi apăra pînă la ultima suflare.

— Sam, dar azi-dimineață parcă voiai să-l ajuți pe stăpînul tău s-o prindă pe Lizy. Mi se pare că nu se potrivește cu ce spui acum — îl iscodi Andy.

— Andy — răspunse Sam cu un aer de superioritate —, nu are nici un rost să vorbești despre lucruri pe care nu le cunoști. Băieți ca tine sînt binevoitori, dar ei nu pot să-și însușească marile principii.

Andy îl privi jignit, în timp ce Sam continuă :

— Asta înseamnă că am dat ascultare conștiinței, Andy. Cînd mă gîndeam s-o urmărim pe Lizy credeam că stăpînul dorește acest lucru. Cînd mi-am dat seama că stăpîna dorește tocmai contrariul, conștiința mea a fost de partea ei, căci întotdeauna ai mai mult de cîștigat cînd ești de partea stăpînelor. Vedeți, dar, că de fiecare dată am ținut seama numai de conștiință, de principii. Da, de principii — repetă Sam, mușcînd cu poftă dintr-un gît de găină. La ce folosesc însă principiile dacă nu sîntem consecvenți ? Na, Andy, ia osul ăsta, mai are ceva carne pe el.

Văzînd că ceilalți îl ascultă cu luare-aminte, Sam continuă :

— Așa stau lucrurile cu consecvența ! declară el, cu aerul unui om care discută o problemă greu de priceput. Nu toți înțeleg ce înseamnă a avea principii. Vedeți voi, un om care într-o zi luptă pentru ceva, și în ziua următoare pentru altceva, despre el lumea zice — și pe bună dreptate — că nu e consecvent. Andy, dă-mi o bucată de cozonac ! Dar să mergem mai departe. Cred că domnii și sexul slab mă vor ierta dacă mă voi folosi de comparații simple și obișnuite. Ei bine, să zicem că într-o zi vreau să mă urc în vîrful clăii de fîn. Pun scara într-o parte și văd că nu pot să mă urc. Încerc atunci în partea cealaltă și văd că pot. Asta înseamnă oare că nu sînt consecvent ? Sînt consecvent pentru că țin numaidecît să mă urc, în orice parte aș pune scara. Înțelegi acum ?

— Cred că ăsta ar fi singurul lucru în care ai

putea fi consecvent — murmură mătușa Chloe, care începu să se cam supere, căci veselia care domnea în bucătărie în seara aceea era pentru ea ca și cum cineva i-ar fi pus sare pe rană.

— Da, firește — răspunse Sam, ridicându-se, mînjit de mîncare, dar plin de glorie, pentru a face o ultimă efortare. Da, fraților și doamnelor de sex opus ! În general, eu am principii și sînt mîndru de ele. Principiile folosesc în timpurile noastre și în toate timpurile. Am principii, și țin la ele. Tot ce gîndesc e principiu. Nu mi-ar păsa dacă aș fi ars pe rug ; pentru ele, aș merge drept pe rug și aș spune : „Iată-mă, am venit ca să-mi vărs sîngele pentru a apăra principiile, țara și interesele societății în general !“

— Bine, bine — se răsti mătușa Chloe —, unul din principiile tale ar trebui să fie să te duci la culcare și să nu ne ții pe toți pînă-n zori. Și voi, copii, repede la culcare ! De nu, vă ard o scatoalcă.

— Negrilor — încheie Sam, fluturîndu-și frunza de palmier —, vă binecuvîntez. Duceți-vă la culcare și fiți băieți buni !

În urma acestor binecuvîntări patetice, părăsiră cu toții bucătăria.

Capitolul IX

IN CARE SE ARATĂ CĂ UN SENATOR
ESTE ȘI EL UN OM

Văpăile unui foc vesel luminau covorul și perdelele confortabilei sufragerii, sclipind în ceștile și în ceainicul mare de pe masă.

Senatorul Bird își scoase cizmele, pregătindu-se să-și pună o pereche de papuci noi și frumoși, pe care îi lucrase soția sa în timp ce el fusese plecat. Doamna Bird îl privea mulțumită, supraveghind pe servitorii care puneau masa. Din când în când, făcea câte-o observație zburdalnicilor ștregari, ce se zbenguiau prin cameră, făcând toate giumbușlucurile și năzbîtiile care le uluiesc pe mame de la potop încoace.

— Tom, lasă clanța, fii om de înțeles ! Mary ! Mary ! Nu trage pisica de coadă ! Nu ți-e milă de ea ? Jim, nu te cățara pe masă ! Nu, nu ! Nici nu știi, dragul meu, ce mult ne bucurăm cu toții că ești cu noi astă-seară — spuse ea, când găsi în sfîrșit o clipă de răgaz pentru a vorbi cu soțul ei.

— De asta m-am gîndit să mă reped să petrec măcar o noapte acasă. Sînt mort de oboseală și mă doare capul.

Doamna Bird aruncă o privire spre sticla cu camfor dintr-un dulap cu ușa întredeschisă, gîndindu-se că n-ar fi rău să-l fricționeze pe soțul ei.

Dar acesta se împotrivi :

— Nu, nu, Mary, nu mă mai doctorici. O ceașcă de ceai fierbinte și cîteva prăjituri bune de casă e tot ce vreau. E atît de obositor să te ocupi de întocmirea legilor !

Și senatorul zîmbi satisfăcut, gîndindu-se că se sacrifică pentru interesele țării sale.

— Ei, ce-ați mai hotărît în senat ? îl întrebă soția sa după ce sfîrși de pregătit ceaiul.

Trebuie să spunem că gîngașa doamnă Bird nu prea obișnuia să-și bată capul cu ce se petrecea în senat, socotind că treburile ei îi prilejuiesc destule griji. De aceea, domnul Bird o privi mirat.

— Nimic important.

— E adevărat că s-a adoptat o lege care interzice cetățenilor să dea de mîncare și de băut sărmanilor

negri care bat la ușa lor? Am auzit vorbindu-se despre o astfel de lege, dar refuz să cred că o adunare creștinească ar adopta-o.

— Ia te uită, Mary a devenit dintr-o dată un adevărat om politic!

— Prostii! Nu dau doi bani pe toată politica voastră, dar cred că o asemenea lege ar fi pur și simplu barbară și păgînă. Dragul meu, sper că n-a fost votată.

— Senatul a votat o lege care interzice cetățenilor să ajute pe sclavii care fug din Kentucky, draga mea. Aboliționistii sînt niște inconștienți; fac atîta gălăgie, încît confratii noștri din Kentucky sînt foarte îngrijorați și a fost necesar — și totodată creștinesc — ca statul nostru să facă ceva pentru a-i liniști.

— Și ce prevede legea? Sper că nu ne interzice să adăpostim aceste biete ființe în timpul nopții, să le dăm de mîncare, să le dăruim o haină veche și apoi să-i lăsăm să-și vadă de drum.

— Ba da, draga mea, fiindcă asta ar însemna că-i ajuți și că te faci complicele lor. Înțelegi?

Doamna Bird era o femeie mărunță, avînd cam 1 metru și jumătate înălțime, sfioasă, cu ochii albaștri, senini, cu pielea trandafirie și cu un glas blînd și melodios. Cît despre curajul ei, e mai bine să nu pomenim de el — pînă și un curcan ca toți curcanii a băgat-o în sperieți înfoindu-se la ea, iar un cîine — chiar mititel — ar fi făcut-o să leșine dacă și-ar fi arătat colții. Soțul și copiii umpleau întreaga ei viață, dar n-ar fi îndrăznit niciodată să le poruncească, ci întotdeauna îi ruga și-i îndupleca cu frumosul. Un singur lucru putea s-o scoată din sărute, și aceasta se datora tot firii ei bune și generoase. Cea mai neînsemnată cruzime sau nedreptate o înfuria la culme, ceea ce părea cu atît mai inexplicabil cu cît

firea ei blajină era îndeobște cunoscută. Ea, una dintre mamele cele mai îngăduitoare, își pedepsise o dată cu asprime copiii, pentru că-i văzuse cum împreună cu alții de-o seamă cu ei aruncau cu pietre într-o pisicuță.

— M-am speriat groaznic — obișnuia să povestească Bill. Mama s-a repezit la mine ca o nebună, m-a bătut și m-a trimis la culcare fără să-mi dea să mănânc, și toate astea așa de repede, că nici nu mi-am dat seama ce-i cu mine ! După aceea — pitit după ușă — am auzit-o plîngînd, și asta m-a durut mai mult decît toate. Trebuie să recunosc însă că de atunci n-am mai zvîrlit niciodată cu pietre într-o pisicuță.

De aceea, să nu ne surprindă că și acum doamna Bird se ridică în picioare cu obrajii aprinși și se îndreptă hotărîta spre soțul ei, căruia îi spuse dîrz :

— John, aș vrea să știu dacă tu crezi că o asemenea lege este dreaptă și creștinească.

— Sper că n-o să mă împuști, Mary, dacă îți răspund afirmativ.

— N-aș fi crezut niciodată, John ! Nu-i așa că n-ai votat pentru adoptarea legii ?

— Ba da, scumpa mea politiciană !

— Ar trebui să-ți fie rușine, John ! Gîndește-te la sărmanele ființe fără adăpost, fără cămin ! E o lege rușinoasă, josnică, îngrozitoare ! Eu, una, am s-o calc cu primul prilej ! Și sper c-o să-l am cît de curînd ! Bine am ajuns, dacă se interzice unei femei să dea o mîncare caldă și un culcuș unor ființe înfometate numai pentru că sînt sclavi, suflete chinuite și asuprite o viață întreagă. Bieții oameni !

— Mary, ascultă-mă. Simțămintele tale sînt foarte onorabile, draga mea, și le respect, dar nu trebuie să ne lăsăm conduși de ele. Trebuie să te gîndești că nu este vorba de un sentiment personal. Sînt în joc inte-

rese sociale. S-a creat o asemenea stare de nemulțumire, încât trebuie să nu ținem seama de propriile noastre sentimente.

— Uite ce e, John ! Nu mă pricep de loc în politică, dar știu să citesc *Biblia*, și acolo scrie că trebuie să dau de mîncare celui flămînd, să-l îmbrac pe cel gol și să alin durerea celui nefericit ! Și eu sînt hotărîtă să alin durerea celui nefericit ! Și eu sînt hotărîtă să urmez învățăturile *Bibliei*.

— Dar dacă prin îaptele tale ai putea pricinui un mare rău intereselor generale ?

— A asculta poruncile lui Dumnezeu nu poate dăuna niciodată ! Știu foarte bine acest lucru. Este întotdeauna folositor să faci ceea ce poruncește El.

— Ascultă-mă, Mary ! Am să-ți aduc un argument convingător...

— Prostii, John ! Ai putea să-mi vorbești toată noaptea, și tot nu m-ai convinge. Spune-mi sincer : ai fi în stare să gonești o biată ființă flămîndă și înghețată, care bate la ușa ta, numai pentru că este un sclav fugar ? Ai fi în stare s-o faci ?

Adevărul e că senatorul nostru era — din păcate pentru el — un om foarte bun, care nu alungase niciodată pe cei nenorociți. Și ceea ce era mai rău e că soția sa știa lucrul acesta foarte bine și încerca să profite de slăbiciunea lui. De aceea, pentru a cîștiga timp, tuși de mai multe ori, își scoase batista și începu să-și șteargă ochelarii. Doamna Bird, văzîndu-și inamicul într-o vădită situație de inferioritate, căută să tragă toate foloasele.

— Aș vrea să te văd c-o faci și p-asta, John ! Să alungi, de pildă, o femeie pe o noapte viforoasă. Sau poate o s-o înhați și o s-o arunci în închisoare. Nu-i așa ? Ar fi o ispravă foarte frumoasă !

— Bineînțeles, ar fi o datorie foarte neplăcută — răspunse domnul Bird îmblînzit.

— O datorie, John ! Te rog, nu întrebuița acest cuvînt. Știi foarte bine că nu-i o datorie, că nu poate fi o datorie. Dacă oamenii vor să-și împiedice sclavii să fugă, atunci n-au decît să se poarte bine cu ei. Asta e părerea mea ! Dacă aș avea sclavi — sper însă că nu voi avea niciodată —, sînt sigură că nu ar fugi de la mine. Îți repet, John, oamenii nu fug de bine ! Și atunci cînd fug, sărmanii de ei, suferă destul de frig, de foame și de teamă, chiar fără ca cineva să-i urmărească. Orice-ar pretinde legea, n-o să mă supun niciodată ! De asta poți să fii sigur !

— Mary, Mary, draga mea, lasă-mă să-ți explic...

— Nu-mi place să discut, John, mai ales despre asta. Voi, politicienii, aveți un fel anume de a ocoli lucrurile chiar cînd sînt atît de limpezi. Și nici voi nu credeți în ce spuneți. Te cunosc prea bine, John ! Nici tu nu crezi că ai dreptate ! Tu n-ai fi în stare să faci așa ceva !

Tocmai atunci, bătrînul negru Cudjoe își băgă capul pe ușă și o rugă pe doamna Bird să vină pînă în bucătărie. Domnul Bird privi oarecum ușurat după mărunțica sa soție. Îi venea parcă să rîdă, și totuși se simțea cam plictisit ; apoi, așezîndu-se într-un fotoliu, începu să citească ziarele.

Peste puțin timp, auzi vocca emoționată a soției sale :

— John, John, vino, te rog, o clipă !

Senatorul lăsă ziarele și se duse în bucătărie. Aici rămase consternat. O femeie tînără și slabă, cu veșmintele rupte, înghețate pe ea, cu un picior gol și sîngerînd, leșinase și fusese întinsă pe două scaune.

Deși chipul ei avea trăsăturile caracteristice nefericitei sale rase, oricine își dădea seama că era de-o frumusețe rară ; însă înfățișarea ei de o paloare cadaverică îl înspăimîntă pe senator.

Reținându-și aproape răsuflarea, încremeni. Soția sa și singura lor slujnică de culoare, mătușa Dinah, se străduiau s-o readucă în simțiri. Între timp, bătrînul Cudjoe luă pe genunchi băiețelul care însoțea pe tînăra femeie și scoțîndu-i ghetuțele și ciorapii încercă să-i încălzească piciorușele înghețate.

— Merită s-o privești — spuse bătrîna Dinah plină de milă. Cred că i s-a făcut rău din pricina zădufului din bucătărie. Cînd a intrat, era înghețată. M-a întrebat dacă poate să se încălzească un pic. Cînd am întrebat-o de unde vine, i-a venit rău. S-ar zice că nu a muncit niciodată prea greu ; uitați-vă la mîinile ei.

— Sărmana ! spuse doamna Bird, în timp ce tînăra femeie deschise încet ochii mari, negri, și privi în gol.

Pe fața ei se întipări deodată o expresie de spaimă, și sculîndu-se repede, întrebă :

— Unde-i Harry ? Mi l-au luat ?

Auzind-o, băiețelul sări jos de pe genunchii lui Cudjoe și, fugind spre ea, îi cuprinse gîtul cu mîinile.

— Ah, e aici ! exclamă ea. O, Doamne ! spuse apoi îngrozită, adresîndu-se doamnei Bird. Ajută-ți-ne, nu-i lăsați să mi-l ia !

— Nimeni n-o să-ți facă nici un rău, sărmană femeie ! Aici ești în siguranță, nu te teme ! o încurajă doamna Bird.

— Dumnezeu să vă bincucuvînteze ! răspunse femeia, acoperindu-și fața cu mîinile și izbucnind în plîns, în timp ce băiețelul încercă să i se urce pe genunchi.

Purtarea blîndă și îngăduitoare a stăpînei casei o făcu pe sărmana femeie să se liniștească treptat. I se așternu de îndată un culcuș pe o bancă lîngă foc. Curînd, căzu într-un somn greu, ținînd copilul în brațe, fiindcă se împotrivise cu îndîrjire tuturor blîndelor încercări ale celor din jur de a i-l lua pentru a-l culca

în altă parte. Pînă și în somn, brațul ei îl strîngea la piept, pentru ca nimeni să nu i-l ia.

Domnul și doamna Bird se întoarseră în sufragerie, unde — oricît de ciudat s-ar părea — nici unul nu suflă o vorbă despre cele discutate înainte. Doamna Bird își luă lucrul de mîină, iar domnul Bird se prefăcu că se cufundă din nou în cititul ziarelor.

— Sînt curios să știu cine-o fi — spuse în cele din urmă domnul Bird, lăsînd ziarul din mîină.

— Cînd o să se trezească și o să fie mai odihnită, o să aflăm — răspunse doamna Bird.

— Spune-mi, draga mea... începu iar domnul Bird, după ce rămase cîteva clipe pe gînduri.

— Ce anume ?

— Nu i-ar veni bine vreo rochie de-a ta, dacă ai lungi-o puțin ? Pare mai înaltă decît tine.

Un zîmbet abia deslușit lumină chipul doamnei Bird.

— Vom vedea.

După cîteva clipe de tăcere, domnul Bird spuse din nou :

— Dragă nevastă...

— Ei da, ce e ?

— Bunăoară, halatul acela vechi de molton cu care mă acoperi cînd mă culc după prînz. Ai putea să i-l dai. Doar trebuie să se îmbrace !

Tocmai atunci intră Dinah în cameră și vesti că femeia se trezise și dorea s-o vadă pe doamna.

Domnul și doamna Bird se îndreptară spre bucătărie, urmați de cei doi fii ai lor mai mari, cel mai mic dormind dus la ora aceea.

Femeia ședea pe bancă lîngă foc. Privea țintă la văpăi, tristă dar liniștită ; nu mai era de loc frămîntată, ca mai înainte.

— Vrei să-mi spui ceva? o întrebă doamna Bird cu blîndețe. Sper că te simți mai bine acum, sărmana de tine.

Un suspin prelung și întretăiat fu singurul răspuns; femeia o privi pe doamna Bird cu ochii ei negri, care aveau o expresie atît de deznădăjduită, implorînd parcă milă, încît pe soția senatorului o podidiră lacrimile.

— Fată dragă, nu trebuie să te temi de nimic. Ești între prieteni. Spune-mi, de unde vii și ce dorești? o întrebă doamna Bird.

— Am sosit din Kentucky — răspunse femeia.

— Cînd?

— Chiar în seara asta!

— Și cum ai venit?

— Am trecut rîul pe gheață.

— Pe gheață? strigară toți într-un glas.

— Da, îngîină femeia —, Dumnezeu m-a ajutat să trec sloiurile, fiindcă oamenii care mă fugăreau se aflau pe urmele mele doar la cîțiva pași... N-aveam altă scăpare!

— Vai de mine, sloiurile plutesc și saltă pe apa vijelioasă!... zise Cudjoe.

— Da, știu, și totuși am făcut-o. N-aș fi crezut! Nu mă gîndeam că am să izbutesc, dar nu-mi păsa de nimic! spuse femeia, îngrozită. Mai bine să fi murit decît să nu le fi putut trece. Dumnezeu mi-a ajutat! Nimeni nu-și poate închipui cît de mult îi ajută pe cei care încearcă — continuă ea.

— Ești sclavă? întrebă domnul Bird.

— Da, *Sir*, aparțineam unui locuitor din Kentucky.

— S-a purtat rău cu dumneata?

— Nu, *Sir*, era un stăpîn cumsecade.

— Dar stăpîna?

— Și stăpîna a fost întotdeauna bună cu mine.

— Atunci, de ce i-ai părăsit și ai înfruntat atâtea primejdii ?

Femeia se uită la doamna Bird, cu ochii vii, cerce-tători, și văzu că soția senatorului purta doliu mare.

— Doamnă — întreabă ea deodată —, v-a murit vreodată un copil ?

Întrebarea neașteptată răscoli o rană adâncă, căci numai cu o lună înainte familia Bird dusesese la groapă un copil drag. Domnul Bird se întoarse spre fereastră, iar doamna Bird izbucni în plîns. Dar recăpătîndu-și glasul, spuse :

— De ce mă întrebi ? Da, mi-a murit un copilăș.

— Atunci, mă veți înțelege : eu am pierdut doi, unul după altul ; sînt îngropați la ferma pe care am părăsit-o. Mi-a mai rămas doar copilășul ăsta. Nu am dormit nici o noapte fără el. E tot ce am mai scump pe lume. A fost zi de zi bucuria și mîndria mea. Dar, doamnă, au vrut să mi-l ia ! Au vrut să mi-l vîndă în Sud ! Au vrut să-l trimită singur pe acest biet co-pilăș, care nici o clipă nu s-a despărțit de mine ! N-am putut îndura ! Știam că n-o să mai fiu bună de nimic ! Cînd am aflat că actul de vînzare a fost semnat, am fugit în puterea nopții. Cel care cumpărase copilul m-a urmărit cu doi slujitori ai stăpînului meu. Cînd am văzut că se află la doi pași de mine, am sărit de pe mal pe un sloi. Nu știu cum am trecut rîul. Știu doar că cineva m-a ajutat să urc pe celălalt mal.

Femeia nu mai plîngea. Lacrimile i se zvîntaseră. Inima tuturor celor din jur fusese cîștigată de ea.

Cei doi băiețași, după ce-și căutaseră în zadar batistele în buzunarele pantalonilor, se agățară triști de fusta mamei, ștergîndu-și lacrimile cu faldurile ro-chiei. Doamna Bird își ascunse fața într-o batistă, iar bătrîna Dinah rosti, cu lacrimile șiroindu-i pe fața neagră :

— Dumnezeu să aibă milă de noi !

Bătrînul Cudjoe își șterse și el ochii umezi, repetînd din cînd în cînd cuvintele mătușii Dinah, cu o voce pătrunzătoare.

Firește, senatorul nostru, care era om de stat, nu putea să plîngă ca oricare muritor de rînd ; de aceea, stătea la fereastră și părea foarte ocupat, ba să-și dreagă glasul, ba să-și curețe ochelarii, ba să-și sufle uneori nasul într-un fel ce ar fi putut trezi bănuieli dacă cineva l-ar fi observat cu luare-aminte.

— Dar parcă ziceai că aveai un stăpîn bun ? Întrebă el deodată, înghițindu-și nodul din gît și întorcîndu-se brusc spre femeie.

— A fost într-adevăr un stăpîn bun. Am să recunosc asta întotdeauna. Și stăpîna mea a fost bună. Dar n-au avut încotro. Nu știu cum se împrumutaseră peste măsură, și un negustor hain îi avea la mîină. Au fost nevoiți să facă tot ce a vrut el. Am auzit cînd stăpînul i-a explicat totul stăpînei și ea s-a rugat pentru mine. Stăpînul i-a spus că n-are încotro și că actele au fost semnate. Auzindu-l, mi-am luat copilul, am părăsit căminul și am fugit. Știam că n-are nici un rost să mai trăiesc dacă mi-l vor lua, pentru că se pare că el este tot ce mi-a mai rămas pe lume.

— Ești căsătorită ?

— Da, dar soțul meu aparține altui stăpîn, foarte rău, care nu-l lasă să vină să mă vadă. Se face din zi în zi mai aspru și l-a amenințat chiar că o să-l vîndă în Sud... Cred că n-am să-l mai văd niciodată.

Femeia vorbise atît de liniștit, încît unui ascultător superficial i-ar fi putut lăsa impresia că era complet nepăsătoare. Dar ochii ei oglindeau o tristețe atît de adîncă, încît dovedeau tocmai contrariul...

— Și unde ai de gînd să te duci, sărmana de tine ! Întrebă doamna Bird.

— În Canada ! Dacă aş cunoaşte drumul !... E departe de aici Canada ? întrebă ea, privind cu încredere spre doamna Bird.

— Biata de ea ! exclamă aceasta fără să vrea.

— E foarte departe, nu-i așa ? întrebă femeia, îngrijorată.

— Mai departe chiar decît crezi ! spuse doamna Bird. O să ne gîndim ce putem face pentru dumneata. Dinah, pregăteşte-i un pat în camera dumin-tale lîngă bucătărie, şi mîine dimineată o să vedem ce e mai bine să facem. Nu trebuie să te temi de nimic. Ai încredere în Dumnezeu, şi El te va ajuta.

Doamna Bird şi soţul ei se întoarseră în sufragerie. Ea se așeză într-un balansoar în faţa focului şi se legăna gînditoare ; domnul Bird se plimba prin cameră, murmurînd :

— Phii ! Ce poveste încurcată şi nenorocită ! În cele din urmă, se opri lîngă soţia sa. Îţi spun, nevastă, va trebui să plece de aici chiar în astă-noapte. Individul o să-i dea de urmă pînă mîine dimineată. Dacă femeia ar fi fost singură, ar fi putut sta liniştită aici fără să afle nimeni nimic. Dar puştiul ăsta n-o să stea locului. O să ne dea de gol, scoţîndu-şi capul prin vreo fereastră sau uşă. Asta mi-ar mai trebui ! Să fie găsiţi doi sclavi fugari la mine ! Nu ! Trebuie să plece chiar în noaptea asta.

— În noaptea asta ? Cum se poate ?... Unde ?

— Ştiu eu unde ! răspunse senatorul, punîndu-şi cizmele. Dar nu-şi încălţă decît pe jumătate una din ele şi, cuprinzîndu-şi genunchiul cu amîndouă mîinile, căzu pe gînduri. Ce poveste oribilă ! exclamă el, hotărîndu-se în sfîrşit să-şi tragă cizma.

După ce îşi încălţă de-a binelea prima cizmă, senatorul rămase cu cealaltă în mînă, privind ţintă covorul.

— Trebuie s-o facem și pe asta ! hotărî el, și își trase repede și cealaltă cizmă, privind afară pe fereastră.

Micuța doamnă Bird nu era lipsită de tact. În viața ei nu rostise cuvintele „Ți-am spus eu !“ Deși nu-și slăbise soțul din priviri, se feri să-i întrerupă firul gîndurilor ; stătea liniștită în fotoliu, gata să-i asculte hotărîrile, cînd va crede de cuviință să i le împărtășească și ei.

— Uite ce e — spuse el ; știu că vechiul meu client Van Trompe, care a venit din Kentucky, și-a eliberat toți sclavii. El și-a cumpărat un teren la vreo șapte mile mai sus de pîrîu, în fundul unei păduri, pe unde nu trece nimeni. Locul nu poate fi descoperit cu una, cu două. Acolo ar fi în siguranță. Problema e însă că nimeni în afară de mine nu poate s-o ducă acolo cu trăsura.

— De ce ? Cudjoe e un vizitiu minunat.

— Nu, nu. Pîrîul trebuie traversat de două ori, ceea ce e destul de primejdios pentru cineva care nu cunoaște regiunea ca mine. Eu l-am trecut pînă acum de sute de ori călare și-i știu bine vadul. Vezi, dar, că nu se poate altfel. Pe la miezul nopții, Cudjoe să înhame caii fără zgomot ; o să plec cu ea. Și pentru ca să nu dau nimic de bănuir, după aceea o să mă conducă el pînă la hanul cel mai apropiat, de unde o să iau diligența spre Columbus. Așa o să se știe că am scos caii astă-noapte numai pentru asta. Am o mulțime de treburi mîine dis-de-dimineată. Și o să mă simt destul de prost după toate cele întîmplate. Dar ce să fac ? N-am încotro !

— De data asta a vorbit inima, nu rațiunea, John — spuse doamna Bird punîndu-și mîna ei albă într-a lui. Te-aș fi putut iubi vreodată dacă nu te-aș fi cunoscut mai bine chiar decît tu însuși ?

Cu ochii plini de lacrimi, soția sa era atît de frumoasă, încît senatorul se gîndi că este fără îndoială un bărbat foarte inteligent, dacă se poate bucura de admirația unei făpturi atît de minunate. Se sculă și ieși din cameră spre a se pregăti de plecare. În ușa se opri puțin și spuse șovăind :

— Mary, nu știu ce crezi... dar... dulapul acela... e plin de lucrurile micuțului și sărmanului nostru Henry...

Ieși grăbit și închise ușa după el. Doamna Bird se duse într-o cămăruță de lîngă dormitor și luînd o lumînare o puse pe birou. Apoi scoase o cheie dintr-un sertar și o băgă încet în broasca unui dulap. Se opri pe neașteptate ; cei doi băieți, care-i urmăriseră mișcările, stăteau tăcuți, privind-o curioși. Mamă, care citești aceste rînduri, ai avut vreodată în casă un dulap sau o încăpere pe care deschizînd-o să ai simțămîntul că deschizi un mormînt ? Fericite sînt mamele care nu au avut niciodată un asemenea simțămînt !

Doamna Bird deschise încet sertarul. Înăuntru se aflau haine de toate culorile și modelele, un teanc de șorțulețe și de ciorăpei și o pereche de ghetuțe roase la tocuri, care priveau curioase prin cutele hîrtiei. Mai era un căruț de lemn, un trenuleț, un coif, o minge — amintiri scumpe, care fuseseră adunate aici cu atîtea lacrimi și atîta durere.

Doamna Bird se așeză lîngă sertar și acoperindu-și fața cu mîinile începu să plîngă pînă ce lacrimile îi picurară în sertar, printre degete. Apoi, ridicînd brusc capul, alese în grabă lucrurile cele mai folosite și le strînse într-o legăturică.

— Mamă — întreabă unul dintre băiețași, apucînd-o ușor de braț —, vrei să dăruiești lucrurile acestea ?

— Dragii mei băieți — spuse ea adînc emoționată —, dacă scumpul nostru Henry ar privi la noi din ceruri, ar fi fericit văzînd ce am făcut cu lucrurile lui. Nu m-aș fi despărțit de ele niciodată pentru a le dăruî unui copil fericit. Dar le dau unci mame mai încercate, mai mîhnite decît mine, și nădăduiesc că Dumnezeu o va binecuvînta.

Există pe lume suflete alesc, care își alină suferințele făcînd altora bucurii, suflete ale căror nădejdi, închise într-un mormînt drag, se preschimbă în răsadul unor flori binefăcătoare pentru cei nenorociți și în suferință. Un asemenea suflet avea și această femeie gingașă, care stătea lîngă lumînare, plîngînd, în timp ce pregătea lucrurile rămase de la copilul ei pentru a le dăruî unci surghiunite.

După cîtva timp, doamna Bird deschise un alt dulap și scoțînd o rochie simplă se așeză la măsuta de lucru ; luă un ac cu ață și un foarfece și începu s-o lungească, așa cum o sfătuisese soțul ei. Lucră pînă cînd vechiul ceas din colțul încăperii bătutu ora 12 și auzi scîrțîit de roți în fața casei.

— Mary — spuse soțul ei, intrînd cu paltonul pe braț —, trebuie s-o trezești imediat. Plecăm îndată.

Doamna Bird puse repede lucrurile pregătite într-un mic geamantan, pe care îl încuie, și-l rugă pe soțul ei să-l ducă în trăsură. Apoi se îndreptă spre bucătărie pentru a o trezi pe tînăra femeie.

În curînd, îmbrăcată cu o rochie, cu un șal și cu o pălărie ale binefăcătoarei ei, Eliza se ivi în ușă ținîndu-și copilul în brațe. Senatorul o urcă repede în trăsură ; doamna Bird se apropie și ea de scara trăsuri. Eliza îi întinse mîna — o mînă tot atît de catifelată și albă ca și a doamnei Bird ; o privi țintă cu ochii ei mari, negri, adînci, pregătindu-se să-i spună ceva. Mișcă buzele de cîteva ori, dar nu izbuti să scoată nici un sunet. Atunci, arătînd spre cer și

învăluind-o pe doamna Bird într-o privire de neuitat, se așază în trăsură și-și acoperi fața cu mâinile. Trăsura porni.

În ce situație ciudată se afla acum acest senator patriot, care o săptămână întreagă ceruse cu stăruință Parlamentului să adopte legi mai drastice împotriva sclavilor fugari, a complicilor lor și a aceluia care îi ajută !

Bunul nostru senator nu fusese cu nimic mai prejos decât confrății lui de la Washington, care își câștigaseră un renume nepieritor cu talentele lor oratorice. Ce minunat respinsese el toate argumentele sentimentale ale celor ce puneau mai presus de marile interese ale statului soarta unor nenorociți sclavi fugari ! Cu o îndârjire de leu, izbutise să convingă nu numai pe toți cei care-l ascultaseră, ci și pe el însuși. Dar în clipele acelea, un sclav fugar nu reprezenta pentru el decât o asocierie de două cuvinte sau cel mult un desen zărit în vreun jurnal, înfățișând un om cu o legăturică sub braț, sub care era scris : „Fugit de la stăpîn“. Senatorul nu-i văzuse niciodată privirile desperate și mâinile tremurânde, nu auzise chemarea deznădăjduită a nici unui nenorocit lipsit de orice apărare. Nu-și închipuise niciodată că un sclav fugar poate fi o mamă nefericită sau un copil fără sprijin, ca acela care purta acum căciulița fiului său mort. Și, deoarece bietul nostru senator nu era făcut din piatră, ci, dimpotrivă, era om și avea pe deasupra și o inimă bună, nu știa cum s-o scoată la capăt cu patriotismul său. Și nu trebuie să vă bateți joc de el, frați din Sud ; căci avem impresia că în împrejurări asemănătoare, mulți dintre voi ar fi făcut la fel. Știm foarte bine că în Kentucky, ca și în Mississippi, există numeroase suflete nobile și generoase, cărora niciodată nu li s-a vorbit în zadar despre suferințele omenești. Frate drag, este oare

cinstit din partea ta să ne ceri ceea ce tu însuși, cu sufletul tău cinstit, n-ai fi putut face dacă erai în locul nostru ?

Dacă bunul nostru senator săvârșise un păcat împotriva legii, el și l-a ispășit din plin în noaptea aceasta. Din pricina ploilor, pământul atît de bogat și gras din Ohio se transformase într-o mare de noroi, iar șoseaua pe care călătorea senatorul era o cale ferată de pe vremuri.

Și mă rog, ce fel de cale ferată e aceasta ? ar putea întreba cineva obișnuit să călătorească prin regiunile răsăritene, unde calea ferată este neapărat legată de noțiunile de viteză și comoditate.

Află, prietene neștiutor din răsărit, că în regiunile binecuvîntate ale Vestului, unde noroiul se află în cantități uriașe, drumurile sînt construite din bușteni rotunzi și noduroși, așezați unul lîngă altul și acoperiți cu pămînt, ierburi și cu orice se găsește la îndemînă ; localnicii le numesc bucuroși șosele și le folosesc. Cu timpul, ploile spală pămîntul și ierburile, deplasează buștenii în poziții pitorești și umple cu noroi locurile rămase goale.

Pe un astfel de drum călătorea senatorul nostru, făcînd tot felul de reflecții, în timp ce trăsura înainta cu greu. Bum-poc ! Trăsura se înfunda în clisă, iar senatorul, femeia și copilul erau aruncați cînd într-o parte, cînd în cealaltă. Deodată, trăsura se împotmoli de-a binelea, iar Cudjoe se strădui degeaba să mîne caii mai departe. După cîteva încercări zadarnice, tocmai cînd senatorul era gata să-și piardă răbdarea, trăsura se urni pe neașteptate ; dar îndată, cele două roți din față intrară într-un șanț, și senatorul, femeia și copilul fură zvîrliți unul peste altul pe locurile din față ale trăsurii. Senatorului i se înfundă pălăria peste ochi și nas într-un chip cu totul neceremonios și credea că i-a sunat ceasul ; copilul țipa, și

Cudjoe striga de-și rupea plămînii, îndemnînd caii, care zvîrleau nechezînd, se ridicau pe picioarele din-dărăt și se zbăteau sub loviturile biciului. Cînd trăsura se urni pentru a doua oară, intrară și roțile din spate în șanț. Senatorul, femeia și copilul fură aruncați acum pe locurile din spate, coatele senatorului primejduiră pălăria Elizei; iar picioarele acesteia călcără pălăria senatorului, care-i zburase de pe cap. În sfîrșit, izbutiră să treacă șanțul, și caii se opriră, răsufliînd din greu. Senatorul își ridică pălăria, femeia și-o îndreptă pe a ei și își liniști copilul, pregătindu-se pentru ceea ce-i mai aștepta. După puțin timp, cîteva zgîlțituri nu chiar atît de puternice îi făcură să creadă că au scăpat destul de ușor. Deodată, însă, un hop puternic îi zvîrli din nou pe toți de pe locurile lor, și trăsura se opri. După o serie de strădanii zadarnice, Cudjoe deschise ușa trăsurii.

— *Sir*, am intrat într-un hîrtop groaznic. Nu știu cum o să ieșim de aici. Cred că trebuie să facem rost de niște tălpile.

Senatorul coborî deznădăjduit, căutînd un loc mai sigur unde să pună piciorul. Dar piciorul se înfundă în clisă și, încercînd să-l scoată, își pierdu echilibrul și căzu în noroi, de unde fu scos cu chiu, cu vai de Cudjoe. Cei care au călătorit prin Vest și s-au „distrat” vreodată în miez de noapte smulgînd scînduri din garduri ca să-și urnească cu ajutorul lor trăsurile din noroi vor încerca desigur simpatie și respect pentru nefericitul nostru senator.

De-abia noaptea tîrziu ieși trăsura din vadul rîului, improșcată de noroi și udă leoarcă, și se opri în cele din urmă în fața unei case de fermier.

După ce bătură stăruitor, în sfîrșit călătorii noștri izbutiră să-l trezească pe proprietar, care deschise poarta. Era un bărbat înalt, roșcovan, îmbrăcat într-o bluză roșie de vînătoare. Un smoc de păr ară-

miu, ciufulit, și barba nerașă de câteva zile îi dădeau o înfățișare nu prea atrăgătoare. Se opri puțin în poartă, ținând lumânarea în sus, pentru a-i vedea mai bine pe călătorii noștri, și fața lui luă o expresie de-a dreptul caraghioasă. Senatorul izbuti destul de greu să-l facă să înțeleagă despre ce e vorba. Dar să-i lăsăm pe cei doi bărbați să stea de vorbă, și noi să facem cititorilor cunoștință cu fermierul Van Trompe.

Bătrînul și cinstitul John Van Trompe fusese odinioară un mare proprietar, posedînd numeroși sclavi în statul Kentucky. Dar pe măsura staturii sale înalte, era înzestrat cu un suflet generos, cinstit și drept. De aceea, timp de mai mulți ani, cu greu își stăpînise nemulțumirea pe care o trezea în el un regim la fel de dăunător atît pentru asupritor, cît și pentru asupriți. Într-o bună zi, sufletul lui generos nu mai putuse îndura această stare de lucruri. Plecase în Ohio, și cu banii ce-i strînsese cumpărase un teren cu pămînt bun. Întocmise actele de eliberare pentru toți sclavii săi — bărbați, femei și copii —, îi urcase în tren și-i trimisese să-și întemeieze fiecare un cămin pe terenul cumpărat de el, iar el se retrăsese apoi la o mică fermă singuratică, unde putea duce o viață pașnică, avînd conștiința împăcată.

— Ești în măsură să oferi adăpost unei biete femei cu un copil, care e urmărită de un negustor de sclavi? îl întrebă de-a dreptul senatorul.

— Cred că da! răspunse cinstitul John cu oarecare mîndrie.

— Eram sigur de asta! se bucură senatorul.

— Dacă o să vină careva pe aci după ea — spuse John, îndreptîndu-și spatele —, sînt gata să-i ies înainte. Am șapte fii tot atît de înalți ca și mine, și ei vor fi gata să întîmpine cum se cuvine pe oricine. Transmite-i complimente și spune-i că poate

veni cît de curînd îi place. Pentru noi e totuna — adăugă fermierul — și, izbucnind în rîs, își trecu mîna prin smocul de păr care-i cădea pe frunte.

Istovită, Eliza se tîrî spre căsuță cu copilul, care-i adormise în brațe de oboseală. Cu feiul lui cam necioplit de a se purta, fermierul îi luminează fața cu lumînarea și își exprimă mila printr-un fel de bombănit, apoi deschise ușa spre un mic iatac aflat lîngă bucătărie și o pofti pe Eliza înăuntru; aprinse o lumînare, o puse pe masă și spuse :

— Fată dragă, nu trebuie să te temi de nimic. N-are decît să vină cine-o pofti. Sînt pregătit — adăugă el arătînd puștile care atîrnau deasupra sobei. Cei care mă cunosc știu foarte bine că nu e sănătos să-ncerci să scoți pe cineva din casa mea împotriva voinței mele. Așa că acum pregătește-te de culcare și fii tot atît de liniștită ca și cînd te-ar leagăna maică-ta — o povățui el închizînd ușa. O femeie neobișnuit de frumoasă ! spuse Van Trompe senatorului. Dar femeile frumoase au motivele cele mai întemeiate să fugă, cînd sînt cinstite. Știu prea bine acest lucru !

Senatorul îi explică în cîteva cuvinte întreaga poveste a Elizei.

— Vai, vai ! Auzi dumneata ! exclamă omul nostru, cuprins de milă. Sărmana ființă ! E urmărită ca un animal de pradă, e vînată pentru că are o adevărată inimă de mamă, pentru că a făcut ceea ce oricare mamă din lume ar fi făcut în locul ei ! Să nu-ți vină să înjuri ? se indignă John, ștergîndu-și ochii cu dosul palmei lui grele și pistruiate. Să vă spun ceva — continuă el. Ani de zile nu m-am dus la biserică pentru că preoții de prin părțile noastre susțineau că *Biblia* încuviințează asemenea fapte. Și puteam eu să-i contrazic, cînd vorbeau limba greacă și ebraică ? !... Nu m-am dus la biserică decît cînd

am dat de un preot care credea tocmai contrariul celor auzite pînă atunci ! Asta-i !

Și destupînd o sticlă de rachiu de mere, John umplu un pahar, pe care-l oferî domnului Bird.

— Mai bibe ați rămîne aici peste noapte — îl sfătui el pe senator. O pun pe babă să vă pregătească un pat bun.

— Îți mulțumesc, bunul meu prieten — răspunse senatorul —, dar trebuie să plec, să iau diligența spre Columbus.

— Ei, dacă trebuie neapărat să plecați, o să vă însoțesc o bucată de drum și o să vă arăt pe unde s-o luați ca să călătoriți mai ușor. Drumul pe care ați venit e foarte prost.

John îmbracă o șubă și, cu o lanternă în mînă, porni înaintea trăsurii, îndreptînd-o spre un drum care cobora la vale în spatele locuinței lui. La plecare, senatorul îi dădu o hîrtie de zece dolari.

— Asta e pentru femeie — spuse el scurt.

— Bine — răspunse John, la fel de scurt.

Apoi își strînseră mîna și se despărțiră.

Capitolul X

NOUL PROPRIETAR ÎSI PREIA DREPTUL

O dimineată cenușie și umedă de februarie se strecura prin singura ferestruică a colibei lui Tom, luminînd trist fețele posomorîte și sufletele amărîte ale celor din casă.

În fața sobei se afla o măsuță acoperită cu o pătură de călcat ; vreo două cămăși curate din pînză

aspră, proaspăt călcate, atîrnau de speteaza unui scaun, lîngă foc. Mătuşa Chloe întinsese o altă cămaşă pe masă şi călca cu grijă fiecare cută şi dungă, ştergîndu-şi din cînd în cînd lacrimile cu mîna.

Tom stătea lîngă ea, cu *Biblia* pe genunchi, sprijinindu-şi capul în mîini; nici unul nu scotea o vorbă. Era încă devreme, şi copiii dormeau laolaltă în micul lor pătuţ de lemn noduros.

Tom, care avea un suflet bun şi generos, caracteristic rasei lui nefericite, se ridică şi se îndreptă tăcut spre pătuţul copiilor.

— Îi văd poate pentru ultima dată... şopti el.

Mătuşa Chloe nu răspunse. Continuă să calce cămaşa, netezind-o iarăşi şi iarăşi cu fierul. În cele din urmă, lăsînd deodată fierul din mînă, se așeză lîngă masă şi începu să plîngă.

— Ştiu că trebuie să ne resemnăm. Dar, Dumnezeu mare! Cum? Dacă aş şti măcar ce-o să se întîmple, cum o să se poarte cu tine... Stăpîna spune că o să încerce să te răscumpere peste un an, doi! Dar ştiu eu că nimeni din cîţi au plecat în Sud nu s-a mai întors! Îi omoară. Am auzit vorbindu-se cum mor pe plantaţii din pricina muncii!

— Şi acolo există acelaşi Dumnezeu ca şi aici, Chloe.

— Bine — se învoi mătuşa Chloe —, să zicem că e aşa. Dar cum de îngăduie Dumnezeu să se întîmple asemenea lucruri îngrozitoare? Asta n-o s-o pricep niciodată.

— Sînt în mîinile lui Dumnezeu — spuse Tom. Nimic nu se poate întîmpla fără voia Lui. Şi dacă îţi mulţumesc pentru ceva, e pentru că am fost vîndut eu, nu tu sau copiii. Aici, voi sînteţi în siguranţă. Dacă se va întîmpla vreun rău, mi se va întîmpla numai mie. Şi o să-mi ajute Dumnezeu! Ştiu sigur că o să-mi ajute!

— Ah ! Om bun cu suflet mare ! Îți înnăbuși durerea ta ca să mîngîi pe cei dragi din jurul tău.

Tom vorbea anevoie, parcă o văpaie îi ardea gîtul, dar vorbea totuși cu hotărîre și curaj.

— Să ne gîndim la harul lui Dumnezeu ! adăugă el cu glasul tremurat, ca și cum ar fi fost sigur că avea cea mai mare nevoie să se gîndească la asta.

— Harul lui Dumnezeu ? răspunse mătușa Chloe. Nu văd nici un har al lui Dumnezeu în toate astea. Nu e drept ! Nu e drept ce se întîmplă ! Stăpînul n-ar fi trebuit niciodată să-și plătească datoriile vînzîndu-te. Tu i-ai plătit însutit tot ce a făcut pentru tine. Ar fi trebuit să te elibereze. Încă de acum cîtiva ani ! Se prea poate că acum n-are încotro ! Dar nu e drept ! Nimic nu-mi poate scoate asta din cap. O ființă atît de credincioasă ca tine ! Putea să se încreadă în tine mai mult decît în soția și în copiii lui. Dumnezeu nu iartă pe cei care vînd dragostea și sîngele unui om ca să scape ei din încurcături.

— Chloe, dacă mă iubești, să nu vorbim despre asta acum, cînd petrecem poate ultimele noastre clipe împreună. Îți spun, Chloe, mă doare că aud un cuvînt rău despre stăpînul meu. Era un țînc cînd îl țineam în brațe. E firesc să gîndesc numai bine despre el. Nu pot să-i cer să facă la fel. Stăpînii sînt obișnuiți să le fie totul pe plac și nu-și pun atîtea probleme. Nici nu le putem pretinde așa ceva. Dar asemuie-l cu alți stăpîni. Care sclav s-a bucurat de tratamentul pe care l-am avut eu ? Ce mai una-alta : dacă ar fi putut să prevadă, n-ar fi lăsat niciodată să mi se întîmple asta. Sînt sigur.

— Bine, dar în orice caz e o nedreptate ! spuse îndărătnică mătușa Chloe, care avea un nemaipomenit simț al dreptății. Nu-mi dau seama cum și ce, dar simt că e o nedreptate.

— Ar trebui să-ți îndrepti gândurile spre Dumnezeu. El stă deasupra tuturor. Nimic nu se întâmplă fără vrerea Lui.

— Asta nu mă poate mîngîia — răspunse matusa Chloe. Dar n-are rost să mai vorbim degeaba. O să pregătesc aluatul pentru cozonac și o să-ți fac un prînz, să rămîină de pomină ; cine știe dacă o să mai mănînci vreodată o masă bună ? !

Pentru a ne putea da seama și mai bine de suferințele negrilor vînduți, nu trebuie să uităm că simțămintele lor sînt cu atît mai puternice cu cît sînt instinctive și rudimentare. Ei se atașează puternic de locurile în care s-au născut și au crescut. Spiritul practic, dorul de aventură le lipsește complet ; sînt sentimentali, își iubesc familia și căminul. La toate acestea mai trebuie adăugat faptul că a fi vîndut în Sud este un lucru socotit încă din copilărie de orice negru drept cea mai mare nenorocire. Amenințarea care înspăimîntă pe un negru mai mult decît biciul sau tortura este vînzarea în josul fluviului. I-am auzit deseori pe negri manifestîndu-și groaza și povestindu-și în orele lor de taifas tot felul de întâmplări înfricoșătoare din regiunile din Sud, care pentru ei reprezintă :

Tara necunoscută

De unde nimeni nu se mai întoarce.

Un misionar din Canada mi-a povestit că mulți sclavi au fugit de la stăpîni destul de buni, înfruntînd primejdii mari, numai de frica de a nu fi vînduți în Sud, știind că lucrul acesta li s-ar putea întâmpla oricînd, fie lor, fie familiei lor. Această groază dă negrului, care de obicei este sfios și destul de răbdător, un curaj nemaipomenit și îl ajută să îndure foamea, frigul, primejdiile ținuturilor neum-

blate și îl face să riște cele mai crunte pedepse dacă va fi prins.

Mătușa Chloe, căreia doamna Shelby îi îngăduise să nu vină în dimineața aceea la lucru, pregătise între timp masa pentru Tom. Biata femeie nu-și cruțase nici o osteneală pentru această masă de adio. Tăiase și gătise cea mai frumoasă dintre găinile ei și copsese un cozonac așa cum știa ea că-i place lui Tom. Scoase și câteva borcane misterioase cu dulceturi, pe care le păstra pentru zile mari.

— Hei, Pete — strigă Mose triumfător —, uite ce masă grozavă ! — și băiatul șterpeli o aripă de pui de pe masă.

Mătușa Chloe îl trase de urechi și-l certă :

— Frumos, vă bucurați de ultimul prînz pe care tatăl vostru îl ia acasă !

— Chloe ! o dojeni Tom cu blîndețe.

— Ce să fac ? răspunse mătușa Chloe, acoperindu-și fața cu șorțul. Sînt atît de amărîtă, că mă fac rea...

Băieții stăteau tăcuți, privind ba la tatăl, ba la mama lor, iar fetița începu să țipe.

— Stai cuminte ! se răsti mătușa Chloe, ștergîndu-și ochii și luînd copila în brațe. Haide, mîncă și tu ceva. Este cea mai frumoasă din găinile mele. Veniți, băieți, mîncăți și voi, sărmani copii. Mama voastră a fost rea cu voi.

Fără să aștepte să fie poftiți a doua oară, băieții se repeziră la mîncare.

— Și acum — spuse mătușa Chloe, după ce sfîrșiră cu toții de mîncat —, trebuie să-ți pregătesc hainele, deși știu că tot o să ți le ia. Cunosc eu obiceiurile lor murdare. Uită-te ! Aici sînt flanelele pentru reumatismul tău. Ai grijă de ele, fiindcă nimeni n-o să-ți mai facă altele ! Aici sînt cămășile vechi. Uite-le și pe cele noi. Ți-am cîrpit și ciorapii astă-noapte și îți

dau și ciuperca de țesut. Dar, Dumnezeu, cine o să mai aibă grijă de tine ? Mătușa Chloe izbucni din nou în plîns. Cînd mă gîndesc că n-o să ai pe nimeni lîngă tine nici cînd o să fii bolnav, nici cînd o să fii zdravăn... Nu pot să mă mai stăpînesc !

Băieții zvîntaseră tot ce era pe masă, așa că acum aveau răgaz să se gîndească și la cele ce se întîmplau. Văzînd-o pe mama lor plîngînd și pe tatăl lor trist, începură și ei să scîncească, acoperindu-și ochii cu mîinile. Unchiul Tom ținea fetița pe genunchi, iar aceasta îl zgîria pe față și-l trăgea de păr, izbucnind din cînd în cînd în strigăte de bucurie.

— Sărmană făptură, poți să te hlizești cît vrei — gemu mătușa Chloe. O să treci și tu odată prin asta. O să-ți vezi bărbatul vîndut ! Sau poate c-o să fii vîndută chiar tu... Și băieții... cînd or să fie buni de muncă. Ce rost are să-și mai facă negrii un cămin ? !

Deodată, unul dintre băieți strigă :

— Vine stăpîna !

— Tot nu ne poate ajuta. La ce mai vine ? bombăni mătușa Chloe.

Doamna Shelby intră în colibă. Mătușa Chloe îi oferi îmbufnată un scaun. Dar doamna Shelby nici nu-l observă. Era palidă și îngrijorată.

— Tom — spuse ea —, am venit să...

Se opri brusc și privi grupul tăcut din jurul ei. Se așeză pe scaun și, acoperindu-și fața cu batista începu să plîngă.

— Dumnezeu, stăpînă, nu trebuie să... spuse mătușa Chloe izbucnind și ea în plîns.

Plîngeau cu toții. Lacrimile stăpînei și ale umililor sclavi exprimau tot amarul celor asupriți.

O, voi, care vizitați pe cei în suferință, știți oare că tot ce se poate cumpăra cu banii întinși în silă nu face nici cît o lacrimă sinceră vărsată împreună cu cei necăjiți ?

— Sărmanul meu Tom — spuse doamna Shelby. Nu pot să fac nimic pentru tine. Nu pot să-ți dau nimic care să te ajute. Dacă ți-aș da bani, ți i-ar lua. Dar îți făgăduiesc solemn, în fața lui Dumnezeu, că nu te voi lăsa și te voi răscumpăra cît de curînd îmi va fi cu putință ! Pînă atunci, să ai încredere în Dumnezeu !

Băieții vestiră sosirea negustorului. Ușa fu îmbrîncită cu o lovitură de picior, și Haley se ivi, morocănos, după o noapte de drum și după înfrîngerea suferită în expediția sa împotriva Elizei.

— Haide, negrule, ești gata ? Preasupusul dumnea-voastră slujitor o salută pe doamna Shelby ! adăugă el, scoțîndu-și pălăria.

Mătușa Chloe închise lădița pregătită pentru Tom și ridicîndu-se în picioare privi cu nestăvilită revoltă pe negustor ; lacrimile ei porniră să se preschimbe deodată în tot atîtea scînteii.

Tom se ridică supus și, pregătindu-se să-și urmeze noul stăpîn, își puse lădița pe umeri.

Soția lui luă fetița în brațe, ca să-l însoțească pînă la căruță, și băieții o urmară plîngînd.

Doamna Shelby se duse la negustor și luîndu-l deoparte îi vorbi cu deosebită însuflețire. Între timp, întreaga familie se îndreptă spre căruța care aștepta în fața ușii. În jur se adunaseră nenumărați negri, tineri și bătrîni, veniți să-și ia rămas bun de la vechiul lor tovarăș. Tom era privit de toți ca un fel de conducător și predicator creștin al lor și se bucura de mult respect și simpatie, mai ales în rîndul femeilor.

— Ei, Chloe, ești mai tare decît noi — spuse una dintre femei, care plîngea cu hohote văzînd că mătușa Chloe stătea încremenită lîngă căruță.

— Lacrimile mele au secat — răspunse mătușa Chloe, uitîndu-se aspru la negustor, care se apropia.

Și afară de asta, nu vreau să plîng în fața brutei ăsteia.

— Urcă-te ! se răsti Haley la Tom, făcîndu-și loc prin mulțimea de servitori, care-l priveau încruntați.

Tom se urcă în căruță, și negustorul scoțînd o pereche de cătușe grele de sub capră, i le puse lui Tom la picioare.

Un murmur de indignare se auzi în rîndurile celor de față, iar doamna Shelby, care se afla pe verandă, strigă :

— Domnule Haley, vă asigur că această măsură de prevedere este cu totul de prisos !

— Nu știu, doamnă ! Am pierdut pînă acum în afacerea asta cinci sute de dolari și nu-mi pot permite să risc mai mult.

— Nu poți să te aștepți la altceva de la un asemenea om ! izbucni mătușa Chloe, nemaiputîndu-și stăpîni mînia, în timp ce cei doi băiețași, care de-abia acum înțeleseseră soarta tatălui lor, se agățau de fusta ei, izbucnind în hohote de plîns.

— Îmi pare rău — spuse Tom — că domnul George nu e acasă.

George plecase de cîteva zile la un prieten, la o fermă din apropiere, și, plecînd dis-de-dimineată, nu aflase nimic despre nenorocirea ce se abătuse asupra lui Tom.

— Transmite-i salutări călduroase din partea mea ! strigă Tom mătușii Chloe.

Haley dădu bici cailor, și căruța porni, în timp ce Tom aruncă o ultimă privire tristă celor rămași în urmă.

Domnul Shelby plecase. Îl vînduse pe Tom pentru a scăpa de negustorul de care se temea. După încheierea afacerii, se liniștise întrucîtva. Dar muștrările soției îi treziseră din nou remușcările. Atitudinea demnă a lui Tom îi sporise amărăciunea. În zadar își

spunea mereu că avusese tot dreptul să procedeze astfel, că în locul lui, fiecare ar fi făcut la fel și că mulți își vindeau sclavii fără a fi măcar siliți. Nu putea însă scăpa de remușcări ; și pentru a nu fi obligat să asiste la clipele grele ale despărțirii de Tom, plecase dis-de-dimineață de acasă, nădăjduind că pînă la întoarcerea sa totul se va fi sfîrșit.

Tom și Haley călătoreau acum de-a lungul unui drumeag prăfuit, străbătînd locuri bine cunoscute lui Tom, pînă cînd ajunseră la hotarele fermei și ieșiră în șosea.

După vreo milă, Haley opri deodată trăsura în fața unui atelier de fierărie ; scoase din geamantan o altă pereche de cătușe, se dădu jos de pe capră și intră în atelier.

— Sînt prea mici pentru mîinile lui — spuse Haley fierarului, arătînd spre Tom.

— Dumnezeule ! Nu-i oare Tom al lui Shelby ? Nu cumva l-o fi vîndut ? strigă uimit fierarul.

— Ba da, l-a vîndut — răspunse Haley.

— Așa să fie ? Cine-ar fi putut crede una ca asta ? Dar nu-i nevoie să-i puneți cătușe ; e omul cel mai cinstit și mai bun...

— Da, da — răspunse Haley. Tocmai ăia mai buni vor s-o întindă. Unii dintre ei sînt îndobitociți și nu le mai pasă încotro sînt duși ; alții au obiceiul să se îmbete și habar n-au de nimic. Dar sînt și îngeri de un soi mai bun, ca ăsta bunăoară, care nu vor să fie vînduți ! Astora trebuie să le pui cătușe la picioare, fiindcă de-abia așteaptă s-o tulească.

— Firește — mormăi fierarul, cotrobăind prin uneltele sale —, plantațiile din Sud nu sînt un loc unde un negru din Kentucky să meargă cu plăcere. Nu-i așa că acolo negrii mor cu sutele ?

— Da, e adevărat, mor foarte repede. Din pricina climei ! Și mai sînt și alte motive... De aceea cererea de negri este foarte mare în Sud — îi explică Haley.

— Păcat ca un om atît de bun, de liniștit și cinstit ca Tom să se prăpădească prin plantații...

— Tom are noroc. Am făgăduit să am grijă de el. Am să-i caut un loc de servitor într-o familie bună. Și dacă o să suporte clima și o să reziste malariei, o să ducă un trai pe care l-ar invidia orice negru.

— Soția și copiii lui au rămas aici. Nu-i așa ?

— Da ! Dar acolo o să-și găsească altă muiere. Slavă Domnului, există destule muieri pretutindeni ! răspunse Haley.

În timp ce discutau astfel, Tom stătea trist în căruță, în fața atelierului. Deodată, auzi în spatele lui tropotul unui cal. Înainte de a-și putea da seama ce se întîmplă, tînărul George sări de pe cal în căruță, se aruncă de gîtul lui și începu să plîngă în hohote.

— E îngrozitor, e îngrozitor. Degeaba spun ei ! E josnic ! Dacă aș fi fost om în toată firea, asta nu s-ar fi întîmplat niciodată, niciodată — gemu George, zguduit de plîns.

— O, domnule George, mă bucur nespus — zise Tom. Mi-era foarte greu să plec fără să vă văd. Nici nu pot să vă spun cît de bine îmi pare.

Tom făcu o mișcare, și George îi văzu cătușele de la picioare.

— Ce rușine ! exclamă el, ridicînd mîinile spre cer. O să-l omor pe tîlharul ăsta !

— Nu, să nu faci una ca asta ! Și nu vorbești atît de tare, căci n-o să-mi ajute la nimic dacă o să-l mîniati.

— Pentru binele tău, n-am s-o fac. Dar ce rușine ! Nu mi-au spus nimic acasă, și dacă nu ar fi fost Tom Lincon, nici acum n-aș fi știut nimic. Dar le-am

spus părerea mea, verde, în faţă, tuturor celor de acasă.

— Mă tem că n-aţi făcut bine, domnule George.

— N-am putut să mă abţin. Le-am spus că-i ruşine. Uite, unchiule Tom — şopti George, cu un aer tainic, întorcându-se cu spatele spre atelier —, ţi-am adus dolarul meu.

— O, domnule George, nu pot să-l primesc pentru nimic în lume — răspunse Tom emoţionat.

— Ba da, ia-l — îl îndemnă George. I-am spus mătuşii Chloe că ţi-l aduc. Ea m-a învăţat să-l atîrn de o sfoară, să ţi-l poţi lega la gît sub cămaşă, pentru ca ticălosul ăsta să nu-l vadă şi să nu ţi-l fure. Tom, îmi vine să-i crăp căpăţîna. M-aş simţi uşurat.

— Nu, domnule George, mi-aţi face numai rău.

— Fie ! încuviinţă George, atîrnînd sfoara cu hîrtia de un dolar de gîtul lui Tom. Şi acum, încheie-ţi haina pînă sus ; de cîte ori ai să te uiţi la el, să-ţi aminteşti că am să te caut oriunde ai fi şi am să te aduc înapoi. Am vorbit cu mătuşa Chloe. I-am spus să n-aibă nici o grijă. Tatăl meu n-o să aibă o clipă de linişte din partea mea toată viaţa dacă n-o să te răscumpere.

— O, domnule George, nu trebuie să vorbeşti astfel despre tatăl dumneavoastră.

— Unchiule Tom, nu-i vreau decît binele.

— Domnule George — spuse Tom —, trebuie să fiţi cuminte. Gîndiţi-vă cîte inimi vă iubesc. Ascultaţi întotdeauna pe mama dumneavoastră. Nu fiţi ca alţi tineri care se cred prea deştepti ca să primească un sfat din partea mamei lor. Vreau să vă spun ceva, domnule George : Dumnezeu ne dăruieşte cîteodată unele lucruri bune, de două şi chiar de trei ori în viaţă. Dar o mamă nu-ţi dăruieşte decît o singură dată. Domnule George, o femeie ca mama dumnea-

voastră n-o să găsiți nici într-o sută de ani. Iubiți-o și fiți un sprijin pentru ea. Spuneți : o să faceți așa ?

— Da, unchiule Tom, îți făgăduiesc ! răspunse George emoționat.

— Și să aveți grijă cum vorbiți, domnule George. De obicei, tinerii la vârsta dumneavoastră se arată uneori încăpățânați. E firesc, dar un *gentleman* adevărat, așa cum sper că veți fi dumneavoastră, nu spune niciodată nici măcar un singur cuvânt nerrespectuos părinților săi. Sper că nu v-ați supărat, domnule George.

— Nu, unchiule Tom. Mi-ai dat întotdeauna sfaturi bune.

— Sînt mai bătrîn decît dumneavoastră — spuse Tom, mîngîind cu mîna sa mare și puternică părul mătăsos și cîrlionțat al băiatului ; apoi adăugă cu voce mai blajină decît a unei femei ; înțeleg tot ce se petrece în sufletul dumneavoastră. O, domnule George, aveți de toate — privilegii, carte — și veți ajunge un om bun, învățat, de care vor fi mîndri atît părinții dumneavoastră, cît și toți cei din jur. Să fiți un bun creștin ca și mama dumneavoastră. Și nu uitați de Dumnezeu în zilele zburdalnice ale tinereții.

— Am să fiu cuminte, unchiule Tom, îți făgăduiesc. Nu trebuie să-ți pierzi curajul. Te voi aduce cu siguranță înapoi. Și, așa cum i-am spus mătușii Chloe azi-dimineață, îți voi reconstrui coliba și vei avea o sufragerie mare, cu un covor o minunăție... O vei duce bine atunci, unchiule Tom !

În timp ce vorbeau, Haley ieși din atelier, cu cătușele în mînă.

— Domnule — spuse George mîndru —, voi comunica părinților mei cum vă purtați cu unchiul Tom.

— Să fii sănătos ! răspunse negustorul.

— Cred că ar trebui să-ți fie rușine să-ți petreci toată viața vînzînd bărbați și femei și încătușîndu-i

ca pe niște vite. În locul dumitale, aș roși — ripostă George.

— Atîta timp cît nobilii dumneavoastră părinți vor să cumpere bărbați și femei, eu nu sînt cu nimic mai prejos decît ei — răspunse Haley. A vinde sclavi nu e mai rău decît a-i cumpăra.

— Nu voi face nici una, nici alta cînd am să fiu om în toată firea. Înainte eram mîndru că sînt un cetățean din Kentucky ; astăzi mi-e rușine !

George se sui țănoș pe cal, privind în juru-i ca și cum vorbele lui ar fi izbutit să înfierceze întreg statul Kentucky.

— La revedere, unchiule Tom, și fii tare ! îl încurajă George.

— La revedere, domnule George — răspunse Tom privindu-l cu dragoste și admirație. Atotputernicul să vă binecuvînteze ! Păcat că nu sînt mulți ca dumneavoastră în Kentucky ! spuse el din străfundul inimii.

Tom îl urmări pînă ce tropotul copitelor se pierdu în depărtare. Dar pe pieptul său avea o amintire scumpă : hîrtia de un dolar pe care i-o atîrnase George cu atîta dragoste. Tom o pipăi și o ținu strîns cîteva clipe în dreptul inimii.

— Trebuie să-ți spun ceva, Tom — începu Haley aruncînd cătușele în trăsură înainte de a se urca. Am de gînd să mă port cinstit cu tine, așa cum obișnuiesc întotdeauna la început cu negrii mei. Dacă ai să fii cumsecade, am să mă port și eu la fel. Niciodată nu-l nenorocesc pe vreun negru. Fac tot ce pot pentru ei. Așa încît cel mai sănătos e să stai liniștit, să nu încerci vreuna din șmecheriile voastre, pe care le cunosc prea bine și care nu ți-ar ajuta la nimic. Dacă un negru se poartă cinstit și nu încearcă să fugă, o duce bine cu mine ; de nu, vina lui, nu a mea !

Tom îl asigură pe Haley că nu a avut și nu are de gînd să fugă. De fapt, discursul lui Haley fusese de prisos, pentru că Tom avea cătușe la picioare. Dar domnul Haley obișnuia să-și inaugureze relațiile de acest soi prin cuvîntări menite, după cum socotea el, să inspire și încredere și să împiedice scene neplăcute.

Acum, ne vom lua rămas bun pentru cîtva timp de la Tom, pentru a vedea ce s-a întîmplat cu ceilalți eroi ai povestirii noastre.

Capitolul XI

MARFA SE STRICĂ

Într-o după-amiază tîrzie, cu burniță, un drumet se opri la un mic han din satul N. din Kentucky. În ospătăria hanului se afla un grup pestriț de oameni pe care vremea urîță îi silise să caute adăpost.

Erau printre ei bărbați înalți, ciolănoși, din Kentucky, în bluze de vînătoare, care-și purtau picioarele pînă pe meleaguri îndepărtate ; grămezi de puști, tolbe și cutii cu gloanțe se zăceau îngrămădite prin colțuri unde cîinii de vînătoare stăteau liniștiți, alături de niște copilași negri. De o parte și de alta a focului ședea cîte-un bărbat înalt, cu picioarele peste măsură de lungi, cu pălărie pe cap, sprijinindu-și cizmele pline de noroi de marginea vetrei ; trebuie să spunem cititorilor noștri că această poziție era specifică mușterilor hanurilor din ținuturile de vest.

Hangiul, care se afla în dosul tejghelei, era un om înalt, bun la suflet, cu o claie de păr pe cap și cu o pălărie înaltă deasupra.

La drept vorbind, toți cei ce se aflau în acea încăpere purtau pe cap această emblemă, caracteristică superiorității bărbătești ; fie că era o pălărie de pîslă, o foaie de palmier, o căciulă din blană de castor sau o borsalină nou-nouță, toate stăteau pe capul lor cu un soi de independență republicană și fiecare din ele oglindea caracterul stăpînului ei. Unii o purtau pe-o ureche : aceștia erau cei veseli ; alții o îndesau pe frunte : aceștia erau cei dintr-o bucată, cărora totul le mergea din plin, și purtau astfel pălăria fiindcă așa aveau chef. Erau unii care o purtau dată pe ceafă : aceștia erau cei cărora le plăcea să aibă perspective largi. Nepăsătorii, care puțin se sinchiseau cum le stătea pălăria pe cap, o purtau cum se nime-re. De altfel, pentru a face psihologia pălăriilor trebuie să fii un adevărat Shakespeare !

Negrii, îmbrăcați în pantaloni largi și cămăși strîmte, forfoteau de colo pînă colo, în dorința de a-și sluji cît mai bine stăpînul și pe oaspeții acestuia fără a face prea multă treabă. Adăugați la toate acestea un foc plăcut pîlpîind într-o vatră uriașă, o fereastră, o ușă larg deschisă și niște perdele, fluturînd în bătaia unui vînt rece și umed, și veți avea imaginea unui han din Kentucky.

Cetățeanul din Kentucky constituie în zilele noastre cea mai bună pildă de transmitere din generație în generație a instinctelor și trăsăturilor specifice ale unei rase. Strămoșii lui au fost vînători curajoși ; trăiau prin codri și dormeau sub cerul liber, avînd stelele drept lumînări ; acum, urmașii lor se poartă, la ei acasă și la alții, ca și cum o locuință ar fi o tabără ; nu-și scot pălăria din cap toată ziua, stau cu picioarele pe scaun sau pe vatră, ca și strămoșii lor, care se trînteau în iarbă sprijinindu-și picioarele de copaci sau de bușteni ; acasă la ei, iarna și vara, geamurile și ușile sînt întotdeauna larg deschise, pentru a putea

respira aer proaspăt în plămînii lor puternici. Pe toți ceilalți oameni îi numesc „străini“ și sînt cît se poate de deschiși la suflet, de veseli și de bine dispuși.

Cu totul altă înfățișare avea drumețul nostru, care își făcuse apariția în mijlocul acestei societăți prea puțin ceremonioase. Era un bărbat scund, îndesat, bine îmbrăcat, cu o față rotundă și blîndă, cu ceva ciudat și meticulos în întreaga lui înfățișare. Își aduse singur umbrela și geamantanul în cameră, împotrivindu-se cu încăpăținare la toate încercările servitorilor de a i le lua. Privi în jurul lui îngrijorat și, retrăgîndu-se în colțul cel mai călduros al încăperii, își puse lucrurile sub scaunul pe care se așeză.

După ce se instalează, se uită neliniștit la picioarele lunganului care stătea lîngă vatră, scuipînd în dreapta și-n stînga cu atîta energie, încît l-ar fi putut speria pe burghezul cu nervi mai slabi și obiceiuri mai delicate.

— Străinule, ce mai faci ? îl întrebă lunganul, întorcîndu-se spre el și scuipînd în direcția noului-sosit o salvă de tutun mestecat.

Străinul mormăi ceva și își feri capul, evitînd cu oarecare îngrijorare cîntea pe care i-o făcuse celălalt.

— Ce mai nou ? stăruî lunganul, scoțînd din buzunar un ghemotoc de tutun, pe care începu să-l taie cu un cuțit de vînătoare.

— Nimic.

— Nu vrei puțin ? îl pofti omul de lîngă vatră, întinzîndu-i tutunul cu un gest familiar.

— Nu, mulțumesc, nu-mi face bine — răspunse străinul, schițînd un gest de refuz.

— Serios, nu vrei ? îl întrebă încă o dată lunganul, băgînd bucătura de tutun în gură, ca să-și asigure rezerve de salivă amestecată cu suc de tutun.

Noul-venit tresărea de cîte ori lunganul scuipa în direcția lui. Băgînd de seamă lucrul acesta, lunganul,

cumsecade, întorcea îndatoritor capul și-și îndrepta tirul artileriei într-alt sector, pornindu-se să bombardeze unul din vătraie cu o tehnică desăvârșită, prin care ar fi putut lua cu asalt o cetățuie.

— Ce scrie acolo ? Întrebă drumețul văzînd mai mulți inși strînși în jurul unui afiș.

— A fugit un negru — răspunse nepăsător unul dintre ei.

Domnul Wilson — căci așa îl chema pe drumețul nostru — se ridică în grabă, își lăsă cu grijă lîngă scaun geamantanul și umbrela, își scoase cu aceeași grijă ochelarii și-i puse pe nas. După aceea, citi următoarele :

— „Pierdut tînăr mulatru, cu numele de George, înalt de șase picioare, cu pielea mai curînd de alb decît de mulatru, părul negru, creț ; foarte inteligent, vorbește frumos, știe să scrie și să citească. Încearcă, desigur, să treacă drept alb. Are cicatrice adînci pe spate și pe umeri ; pe mîna dreaptă are imprimată cu fierul roșu litera H. Ofer patru sute de dolari celui ce mi-l aduce viu și aceeași sumă celui ce va aduce dovezi satisfăcătoare că a fost ucis.“

Bătrînul domn Wilson citi afișul de la început pînă la sfîrșit, cu glas încet, ca și cum l-ar fi studiat.

Lunganul care asediase vătraiul, după cum am povestit, se ridică, se duse la afiș și-l scuipă din plin și hotărît, cu sucul de tutun din gură.

— Asta e părerea mea — spuse el scurt, așezîndu-se din nou pe scaun.

— Ce e, omule, ce te-a apucat ? îl întrebă hangiu.

— L-aș scuipa la fel și pe ăla care semnează afișul, dacă s-ar afla aici — răspunse lunganul, apucîndu-se din nou să taie tutun. Oricine are un astfel de tînăr și nu știe cum să se poarte cu el, merită să-l piardă. Afișe de acest soi sînt o rușine pentru Kentucky. Asta e părerea mea, dacă vreți să știți.

— Da, așa e — îl aprobă hangiul, însemnând ceva într-un registru.

— Eu am mulți negri tineri — continuă lunganul, reîncepînd atacul asupra vătraiului. „Băieți, le spun eu, cine vrea, n-are decît să fugă. Nu voi urmări niciodată pe nimeni.“ Îi fac să înțeleagă că sînt liberi să plece cînd vor și credeți-mă că nici unul n-ar fugi vreodată. Mai mult : le-am întocmit actul de eliberare la toți dacă se întîmplă cumva să mor. Și ei știu asta. Vă spun, nimeni din tot ținutul nu obține mai mult de la negrii lui decît mine. O dată i-am trimis la Cincinnati să-mi vîndă cai de cinci sute de dolari și s-au întors aducîndu-mi toți banii. Și în atîtea alte împrejurări au făcut la fel. De altfel, e foarte firesc. Tratează-i ca pe niște cîini, și or să se poarte ca niște cîini. Tratează-i ca pe oameni, și or să se poarte și ei ca oamenii.

Și cîinstitul negustor de vite își întări spusele scuipînd o salvă cu repetiție în focul vetrei.

— Ai perfectă dreptate, prietene — îl aprobă domnul Wilson. Tînărul descris aici este un băiat bun. Îl cunosc. A lucrat în fabrica mea de saci aproape șase ani și a fost cel mai destoinic lucrător. Mai mult decît atît, e foarte ingenios : a inventat o mașină pentru egrenat bumbacul ; descoperirea lui este de mare valoare, și astăzi este folosită în mai multe fabrici. Patenta invenției se află însă în mîinile stăpînului său.

— Îți garantez — răspunse lunganul — că stăpînul lui cîștigă bani mulți de pe urma invenției. Stăpînul cîștigă, și sclavul este pecetluit cu fierul. Dacă aș putea pune mîna pe ticălosul ăsta, l-aș pecetlui eu, să mă țină minte !

— Negrii care știu prea multe se obrăznicesc — se amestecă în vorbă un fermiér cu înfățișare grosolană, care stătea în celălalt colț al încăperii. De aceea sînt

și prost tratați. Dacă s-ar purta, cum trebuie, n-ar păți nimic !

— Cu alte cuvinte, Dumnezeu i-a făcut oameni și e treabă grea să-i transformi în animale — replică negustorul de vite cu răceală.

— Negrii prea deștepți nu sînt de nici un folos stăpînilor lor — stăruia celălalt cu încăpăținare. Ce-mi pasă că sînt destoinici, dacă nu profiți nimic de pe urma lor ? Cu cît sînt mai deștepți, cu atît li se urcă mai tare la cap. Și eu am avut cîtiva de acest soi și i-am vîndut în josul fluviului. Știam că mai curînd sau mai tîrziu tot o să-i pierd.

— Mai bine ai da ordin lui Dumnezeu să-i facă pe negri fără suflet ! rîse lunganul.

Discuția se întrerupse cînd în fața hanului se opri o trăsură elegantă, trasă de un cal. Pe capră stătea un om cu o înfățișare de *gentleman*, iar alături de el — un vizitiu negru.

Amîndoi intrară în han și toate privirile se îndreptară asupra lor. Cel cu înfățișare de *gentleman* era înalt, brun, cu obraz de spaniol, cu ochi negri foarte expresivi și păr cîrlionțat, de culoarea tăciunelui. Nasul acvilin, buzele subțiri și statura sa musculoasă făcură o puternică impresie asupra tuturor.

Noul-venit pășea sigur de el printre ceilalți drumeți, făcînd semn servitorului să-i aducă bagajele. Salută ceremonios pe cei din jur, se îndreptă spre teighea și îl anunță pe hangiu că se numește Henry Butler și că este din Oakland, districtul Shelby. Întorcîndu-se apoi nepăsător, zări afișul și îl citi.

— Jim — se adresă el servitorului —, parcă am întîlnit un tînar ca ăsta la Berman, nu-i așa ?

— Da, stăpîne — răspunse Jim. Dar nu sînt sigur dacă avea un H tatuat pe braț.

— Firește, nu m-am uitat nici eu — adăugă străinul căscînd.

Apoi, îndreptându-se din nou către hangiu, îl rugă să-i pregătească de îndată o cameră separată, deoarece avea de lucru.

Hangiul îi răspunse slugarnic, și în curînd, vreo șase-șapte negri — tineri și bătrîni, bărbați și femei — începură să mișune ca niște potîrnichi prin camera destinată noului-venit, foindu-se, împingîndu-se unul pe altul, întrecîndu-se care de care să mulțumească mai bine și mai repede pe acest *gentleman*.

Între timp, acesta se așezase pe un scaun în mijlocul ospătăriei și stătea de vorbă cu un bărbat ce se afla alături de el.

Din clipa în care străinul intrase în han, domnul Wilson, fabricantul, nu încetase să-l privească cu o curiozitate plină de neliniște. Parcă îl văzuse și îl cunoscuse cîndva, dar nu-și putea aminti unde. De cîte ori noul-venit vorbea, se mișca sau zîmbea, domnul Wilson tresărea și se uita la el. Dar cînd ochii mari și negri ai străinului îl fixau cu o indiferență rece, domnul Wilson întorcea capul.

Deodată însă, își aduse aminte și rămase cu ochii pironiți asupra *gentleman*-ului, privindu-l cu atîta îngrijorare și teamă, încît acesta se ridică și se îndreptă spre el.

— Domnul Wilson, dacă nu mă înșel — spuse străinul întinzîndu-i mîna. Vă rog să mă iertați, nu v-am recunoscut. Cred că vă aduceți aminte de mine. Sînt domnul Butler din Oakland.

— Da, da, da, *Sir* — răspunse Wilson, ca un om care nu s-a trezit bine din somn.

Tocmai atunci intră un băiețaș negru, care vesti că domnul Butler își poate lua în primire camera.

— Jim, ai grijă de geamantane — rosti domnul Butler cu indiferență. Apoi, adresîndu-se domnului Wilson, adăugă : Aș dori să discut puțin cu dumne-

voastră... între patru ochi... e vorba de o afacere... Dacă binevoiți, vă rog să poștiți în camera mea.

Domnul Wilson îl urmă ca un somnambul. Intrară într-o cameră mare, de la etaj, unde focul pîlpîia în vatră și cîțiva servitori isprăviseră tocmai de pregătit patul pentru noapte.

După ce se termină totul și servitorii plecară, tînărul încuie ușa și punînd cheia în buzunar se întoarse încrucișîndu-și brațele pe piept și-l privi pe domnul Wilson drept în față.

— George ! exclamă domnul Wilson.

— Da, el însuși — răspunse tînărul.

— Nu-mi venea să-mi cred ochilor.

— Sînt destul de bine deghizat, nu-i așa ? Cu puțină coajă de nucă, am căpătat culoarea ciocolatei. Mi-am vopsit și părul, așa încît, după cum vedeți, nu mai semăn cu tînărul despre care e vorba în afiș.

— George, e o carte primejdioasă. Nu te-aș sfătui s-o joci.

— O fac pe propria mea răspundere — răspunse George zîmbind cu mîndrie.

Trebuie să subliniem în treacăt că George era numai pe sfert negru, tatăl lui fiind alb. Mama lui era una dintre multele nenorocite care din cauza frumuseții ei ajunseser sclava patimii unui stăpîn alb și mamă a numeroși copii, care nu-și cunoscuseră niciodată tatăl.

Fiind urmașul uneia dintre cele mai vechi familii din Kentucky, George moștenise de la tatăl său tipul european, trăsături fine și o mîndrie care nu se lăsa călcată în picioare. De la maică-sa moștenise o ușoară nuanță de mulatru și ochii mari și negri.

Schimbîndu-și culoarea pielii și a părului, George părea un tînăr spaniol get-beget.

Și deoarece atitudinea și gesturile îi erau înnăscute, el putea să joace cu ușurință rolul îndrăzneț pe care

și-l propusese : acela al unui *gentleman* călătorind cu servitorul său.

Domnul Wilson, care era un om bun, dar fricos, se plimba neliniștit prin cameră și, după cum spune scriitorul John Bunnyan, „multe îi treceau prin cap“, avînd de ales între dorința de a-l ajuta pe George și o anumită noțiune confuză de respect față de lege și ordine. Umblînd de colo pînă colo prin cameră, rupse pe neașteptate tăcerea :

— Bine, George, cum ai putut să fugi de la stăpînul tău ? N-ar trebui să mă mire ! Dar în același timp îmi pare rău, George. Cred că este de datoria mea să ți-o spun.

— De ce vă pare rău, *Sir* ? întrebă George liniștit.

— Pentru că te văd călcînd legile țării tale.

— Țara mea ? răspunse George cu amărăciune. Singura mea patrie este mormîntul. Și aș dori ca Dumnezeu să mă trimită acolo.

— Nu, George, nu ! N-ai dreptate ! Nu e drept ! Ai avut într-adevăr un stăpîn rău, care s-a purtat urît cu tine. Nu încerc să-i iau apărarea. Dar îți aduci aminte că îngerul din *Biblie* i-a poruncit lui Agar să se întoarcă la stăpîna ei și să fie supusă. Și apostolul l-a trimis pe Onesim înapoi la stăpînul lui.

— Nu-mi vorbești de *Biblie* în felul acesta — spuse George cu ochi scînteietori. Soția mea e creștină și am să mă fac și eu creștin dacă voi ajunge acolo unde doresc. Dar dacă dați astfel de pilde din *Sfînta Scriptură* unui om care se află în situația mea, îl faceți să renunțe imediat la religie. Cer ajutorul lui Dumnezeu ! Și-l întreb dacă greșesc fiindcă vreau să fiu liber !

— Sentimentele tale sînt firești, George — răspunse domnul Wilson suflîndu-și nasul. Da, sînt firești... Dar este de datoria mea să nu te încurajez... Situația ta e îngrozitoare... Ai avut o soartă grea ; dar apostolul ne învață : „Lăsați pe fiecare să meargă pe drumul

care-i este scris". Trebuie să ne supunem soartei, George. Nu-ți dai seama ?

George stătea cu capul sus, cu brațele încrucișate pe pieptul său puternic și cu un zîmbet amar pe buze.

— Aș vrea să știu, domnule Wilson, dacă ați fi luat prizonier de către indieni, despărțit de soție și copii și condamnat să munciți toată viața pe pămîntul lor și să cultivați grîu pentru ei, nu pentru dumnea-voastră, ați mai spune și atunci că fiecare trebuie să-și urmeze drumul care-i este hărăzit ? Aș crede mai degrabă că ați socoti primul cal întîlnit în cale drept un semn al Providenței și ați fugi. Nu-i așa ?

La aceste argumente, domnul Wilson îl privi țință ; deși nu era maestru în polemică, avea totuși o calitate, care lipsește multor experți în ale logicii : nu spunea nimic cînd nu era nimic de spus. Așa că, frecînd mînerul și netezind cu grijă toate cutele umbrelei, își continuă îndemnurile în linii generale :

— George, știi prea bine că ți-am fost întotdeauna prieten. Tot ce te-am sfătuit a fost spre binele tău. De data asta riști prea mult, n-ai nici un sort de izbîndă. Dacă vei fi prins, o vei păți rău de tot. Te vor chinui pînă o să rămîi mai mult mort decît viu și te vor vinde în josul fluviului.

— Domnule Wilson, nu-mi spuneți nimic nou. Risc foarte mult, dar... George își desfăcu paltonul și arată două pistoale și un cuțit. Sînt gata să-i întîmpin cum se cuvine. Nu voi merge niciodată în josul fluviului. Dacă lucrurile ajung pînă acolo, îmi voi putea cîștiga oricînd un petic de pămînt liber pentru mormînt, primul și ultimul pe care l-aș stăpîni în Kentucky.

— George, e îngrozitor să te văd în halul ăsta. Numai un om deznădăjduit poate face asemenea nebunii. Calci în picioare legile patriei tale !

— Patria mea ? Din nou acest cuvînt ! Domnul Wilson, dumneavoastră aveți o patrie ; dar eu ?... Ce patrie am eu sau oricare alt fiu de sclavă ? Ce înseamnă legea pentru noi ? Nu noi întocmim legile și nu noi le aprobăm ; noi n-avem cu ele nici în clin, nici în mîneacă ! Ele sînt menite doar să ne distrugă și să ne țină în robie. Oare n-am ascultat discursurile dumneavoastră de la 4 iulie ? Nu ni se spune oare o dată pe an că guvernele au fost învestite cu putere de către guvernați ? Ce poate gîndi un om care aude asemenea afirmație ? Nu e limpede pentru el că două și cu două fac patru ?

Mîntea domnului Wilson ar fi putut fi foarte bine asemuită cu un balot de bumbac : bunăvoința sa molarică se destrăma în fulgi. Îi era într-adevăr milă de George și înțelegea oarecum ceea ce simțea ; dar socotea că era de datoria lui să continue a-i vorbi stăruitor — cum făcuse pînă acum — despre respectul legii.

— George, ceea ce faci nu e bine. Trebuie să-ți spun ca unui adevărat prieten că nu e bine să-ți bagi în cap asemenea idei ; sînt dăunătoare pentru tineri în situația ta.

Domnul Wilson se așeză la masă și începu să sugă nervos mînerul umbrelei.

— Domnule Wilson — ripostă George, așezîndu-se hotărît în fața lui. Uitați-vă la mine. Nu sînt un om la fel ca și dumneavoastră ? Uitați-vă la chipul meu, la mîinile mele, la corpul meu.

Și tînarul își ridică mîndru capul.

— De ce nu sînt și eu un om ca toți ceilalți ? Domnule Wilson, ascultați-mă... Tatăl meu era un *gentleman* din Kentucky, care m-a vîndut împreună cu cîinii și caii săi înainte de a muri. Mama mea a fost pusă la mezat o dată cu cei șapte copii ai ei, care au fost vînduți fiecare altui stăpîn, chiar în fața ei. Eu

eram cel mai mic ; mama mea a îngenuncheat în fața noului ei stăpîn, rugîndu-l să mă cumpere și pe mine pentru ca să-i rămînă cel puțin un copil. Dar stăpînul ei a lovit-o cu cizma lui grea. Am văzut cu ochii mei și am auzit țipetele și vaietele mamei cînd am fost legat de gîtul unui cal ca să fiu dus în alt loc.

— Și pe urmă ?

— Stăpînul meu a cumpărat-o și pe sora mea cea mare. Era o fată evlavioasă și bună, membră a bisericii baptiste și tot atît de frumoasă ca și biata mea mamă. Avea o educație aleasă și știa să se poarte frumos. La început m-am bucurat că a cumpărat-o, pentru că aveam un prieten lîngă mine. Dar în curînd m-am căit amarnic. *Sir*, am aflat că era biciuită, și fiecare lovitură era o lovitură în sufletul meu. Stăteam la ușă, ascultam și nu puteam face nimic. A fost biciuită, *Sir*, pentru că voia să ducă o viață onestă, creștinească, așa cum legile dumneavoastră nu permit unei slave. Am văzut-o apoi pusă în lanțuri și trimisă cu un negustor de sclavi la New Orleans, ca să devină acolo o prostituată. De atunci nu mai știu nimic despre ea. Am crescut, și anii s-au scurs, fără tată, fără mamă, fără soră, fără un suflet lîngă mine ; ca un cîine, n-am avut parte decît de bătaii, de înjurături, de foame. Eram atît de flămînd, *Sir*, încît mă mulțumeam cînd rodeam oasele aruncate cîinilor. Și în nopțile cînd nu puteam dormi, plîngeam, nu din pricina foamei și a bățăilor, ci gîndindu-mă la mama și la sora mea ; plîngeam pentru că nu aveam pe lume nici un prieten care să mă iubească. N-am știut niciodată ce înseamnă liniștea și un trai omenesc. N-am auzit niciodată un cuvînt bun pînă cînd am venit în fabrica dumneavoastră. Domnule Wilson, v-ați purtat frumos cu mine. M-ați încurajat, m-ați ajutat să învăț, să scriu și să citesc și să-mi dezvolt aptitudinile. Dumnezeu îmi este martor cît vă

sînt de recunoscător ! Apoi, *Sir*, m-am căsătorit. Ați văzut-o pe soția mea ; știți cît este de frumoasă. Cînd mi-am dat seama că mă iubește, m-am căsătorit cu ea. Eram atît de fericit, încît nici nu-mi venea să cred că-i adevărat ! Și, *Sir*, pe cît este de frumoasă, pe atît este de bună !... Dar ce s-a ales de ea ? Într-o bună zi, stăpînul meu a venit și m-a smuls de la munca mea, de lîngă prietenii mei, de lîngă toți cei ce-mi erau dragi, și m-a aruncat din nou în mocirlă. De ce ? Pentru că, pretindea el, uitasem cine eram ; pentru că voia să-mi arate că eram doar un negru. Și asta nu-i tot. A încercat să mă despartă de soția mea și să mă silească să trăiesc cu altă femeie. Legile dumneavoastră îi dau dreptul să facă așa ceva, împotriva voinței lui Dumnezeu. Domnule Wilson, nelegiuirea care a distrus pe mama și pe sora mea, pe soția mea și pe mine este consfințită de legile dumneavoastră și orice cetățean din Kentucky are dreptul să o săvîrșească fără ca cineva să-l poată împiedica. Sînt oare acestea legile patriei mele ? *Sir*, eu n-am patrie, după cum nu am tată ; dar voi avea o patrie ! Nu cer nimic de la țara dumneavoastră !... Vreau numai să fiu lăsat în pace... Voi pleca în Canada, unde legile mă vor apăra. Acelea vor fi legile patriei mele, și le voi respecta. Dar dacă cineva va încerca să mă împiedice, o va păți rău, căci sînt hotărît să fac orice. Voi lupta pentru libertatea mea pînă la cea din urmă suflare. Așa au făcut și strămoșii dumneavoastră ; dacă ei au procedat drept, înseamnă că și eu fac la fel.

Această tiradă rostită de George, ba șezînd la masă, ba ridicîndu-se și umblînd agitat prin cameră, precum și lacrimile și privirile lui scînteietoare produsese o impresie puternică asupra bunului și bătrînului *gentleman* ; își scosese o batistă de mătase galbenă din buzunar și își ștergea neîncetat fața.

— Blestemații ! izbucni el. Am spus-o întotdeauna... Dar nu vreau să blestem... Bine, George, mergi înainte, mergi înainte... Dar fii atent, băiatul meu... Nu împușca pe nimeni, George, decât dacă — nu, mai bine nu împușca niciodată pe nimeni și nu lovi pe nimeni. Dar unde-i soția ta, George ? adăugă el, sculându-se din nou și umblînd prin cameră.

— A fugit, *Sir*, a fugit cu copilul în brațe, călăuzită de steaua polară. Dumnezeu știe unde. Cine știe dacă ne vom mai întîlni vreodată pe lumea asta ?...

— E cu putință ? Îngrozitor ! De ce ? Că doar avea stăpîni buni.

— Stăpînii buni au de multe ori încurcături financiare. Și legile țării „noastre“ le permit să vîndă copilul de la pieptul mamei pentru a-și plăti datoriile ! răspunse George cu înverșunare.

— Bine, bine — admise bătrînul Wilton căutîndu-se prin buzunare. Poate că de data asta nu mă conduc după rațiune, așa că iată, George...

Și scoțînd din buzunar un teanc de bancnote i le dădu lui George.

— Nu, scumpul meu domn, sînteți prea bun, ați făcut destule pentru mine și nu vreau să vă mai produc încurcături. Am destui bani și sper că or să-mi ajungă.

— Nu, trebuie să-i iei, George. Banii îți ajută oriunde. Niciodată n-ai prea mulți dacă i-ai cîștigat cîstit. Primește-i, te rog eu să-i primești, băiatul meu.

— Fie, numai să-mi permiteți să vi-i înapoiez în curînd.

— Și acum, George, spune-mi cît ai de gînd să călătorești travestit așa. Sper că nu mult timp. Ești foarte bine deghizat, dar e o îndrăzneală prea mare. Și negrul care te însoțește cine e ?

— E un tovarăș bun, care a fugit acum un an în Canada. Acolo a aflat că stăpînul său, înfuriat din cauză că-i scăpase, a biciuit-o pe bătrîna lui mamă ; atunci, s-a întors din Canada ca s-o aducă și pe ea acolo.

— Și a izbutit s-o ia ?

— Nu încă ; a fost la ea, dar nu s-a ivit încă nici un prilej bun. Pînă una-alta, mă însoțește pe mine pînă la Ohio, pentru a mă pune în legătură cu prietenii care i-au ajutat și lui să fugă. Apoi o să se întoarcă să-și ia mama.

— Primejdios, foarte primejdios ! repetă domnul Wilson.

George se ridică și zîmbi disprețuitor. Bătrînul domn îl privi cu admirație din cap pînă-n picioare.

— George, parcă s-a întîmplat o minune cu tine. Vorbești și te porți ca un alt om.

— Pentru că sînt un om liber — răspunse George cu mîndrie. Da, *Sir*, am spus pentru ultima oară cuvîntul stăpîn. Sînt liber !

— Ia seama ! Nu ești încă în siguranță ; poți să fii prins.

— Toți oamenii sînt liberi și egali în mormînt, domnule Wilson.

— Ce curaj ! Să vii tocmai la hanul cel mai apropiat de locuința stăpînului tău !

— Domnule Wilson, e o îndrăzneală atît de mare, încît nimeni n-o să se gîndească să mă urmărească aici. O să mă caute mult mai departe. Iar stăpînul lui Jim nu locuiește în acest ținut ; așa că nu-i cunoscut pe meleagurile astea. De' altfel, pe Jim l-au uitat de mult. Cît despre mine, n-o să mă recunoască nimeni după semnalmente de pe afix.

— Bine ! Dar tatuajul de pe mână ?

George își scoase mănuașă și arată o cicatrice de-abia vindecată pe mână.

— Ultima dovadă a „grijii“ domnului Harris — răspunse George cu mînie. Acum două săptămîni i s-a năzărit să-mi ardă mîna pentru că, spunea el, era sigur c-o să fug cu primul prilej. Firește, îmi dă o notă interesantă ! adăugă el, punîndu-și din nou mănuașă.

— Cînd mă gîndesc la primejdiile care te pîndesc, îmi îngheață sîngele-n vine.

— Mie mi-a înghețat sîngele-n vine de mulți ani, domnule Wilson. Acum, însă, simt că a început să fiarbă !

După cîteva clipe de tăcere, George continuă :

— Bunul meu domn, cînd am înțeles că m-ați recunoscut, m-am gîndit că trebuie să vă vorbesc neapărat, căci altfel, privirile dumneavoastră uimite m-ar fi putut da de gol. Plec dis-de-dimineată, înainte de ivirea zorilor. Sper că mîine noapte voi dormi în siguranță undeva în Ohio. Am de gînd să călătoresc ziua, să mă opresc la cele mai bune hoteluri, să mănînc la masă cu stăpînii acestei țări. Adio, domnule Wilson ! Dacă veți auzi că am fost prins, să știți că nu mai sînt printre cei vii.

Drept ca o stîncă, George întinse mîna domnului Wilson cu o atitudine mîndră, care ar fi onorat și pe un prinț de sînge. Domnul Wilson i-o strînse călduros și, privind cu îngrijorare în jur, își luă umbrela și ieși pe furiș din cameră.

George rămase în mijlocul camerei, privind în urma celui ce ieșise. Deodată, își aminti ceva. Se repezi la ușă, o deschise și spuse :

— Domnule Wilson, vreau să vă mai rog...

Bătrînul domn se înapoie în cameră ; George încuie din nou ușa și rămase apoi cîteva clipe în picioare, privind nehotărît spre podea. În sfîrșit, ridicînd capul, cu o sforțare, zise :

— Domnule Wilson, v-ați purtat ca un adevărat creștin. Vreau să vă rog să mai faceți încă o faptă creștinească pentru mine.

— Ce, George ?

— *Sir*, tot ce mi-ați spus e adevărat ; mă pîndesc primejdii îngrozitoare. Nimănui pe lumea asta nu-i va păsa dacă o să mor — adăugă el respirînd greu și făcînd un efort pentru a putea continua. Mă vor ucide și îngropa ca pe-un cîine și nimeni nu se va mai gîndi la mine ; nimeni în afară de biata mea soție. Sărman suflet nenorocit ! Ea va suferi mult. Dacă ați putea, domnule Wilson, să-i trimiteți acest ac, pe care mi l-a dăruit o dată de Crăciun ! Trimiteți-i-l și spuneți-i c-am iubit-o pînă în ultima clipă. O s-o faceți, nu-i așa ? adăugă el grav.

— Da, firește, bietul meu băiat — spuse domnul Wilson, gata să izbucnească în plîns.

— Mai spuneți-i că aceasta a fost ultima mea dorință : să plece în Canada. Oricît de bună ar fi stăpîna ei, oricît de mult și-ar iubi căminul, rugați-o să nu se mai întoarcă niciodată înapoi ; fiindcă sclavia sfîrșește întotdeauna rău. Spuneți-i să-l crească pe băiețașul nostru ca pe-un om liber, ca să nu mai treacă prin suferințele noastre. Spuneți-i, domnule Wilson. O să-i spuneți, nu-i așa ?

— Da, George, am să-i spun. Dar sînt convins că n-ai să mori. Ești curajos. Ai încredere în Dumnezeu. Îți doresc din tot sufletul să scapi cu bine.

— Există oare un Dumnezeu, în care să pot avea încredere ? se întrebă George, cu atîta amărăciune și deznădejde, încît bătrînul *gentleman* nu mai putu rosti nici un cuvînt. Am văzut multe lucruri în viața

mea care m-au făcut să cred că nu poate exista un Dumnezeu. Dumneavoastră, creștinii, nu cunoașteți aceste lucruri. Pentru dumneavoastră există un Dumnezeu. Dar există oare unul și pentru noi ?

— Copilul meu, nu vorbi așa — îl sfătui bătrînul, aproape plîngînd. Nu gîndi așa... Există un Dumnezeu... În jurul lui sînt nori întunecați ; în împărăția lui, însă, domnește dreptatea. Există un Dumnezeu, George ! Trebuie să crezi în El ! El te va ajuta ! Totul va fi bine ; dacă nu pe lumea asta, atunci în viața de apoi.

Mila sinceră și bunăvoința bătrînului îi dădură deodată o înfățișare demnă și hotărîtă. George încetă să se mai plimbe agitat prin cameră și, oprindu-se gînditor, rosti calm :

— Îți mulțumesc pentru sfatul acesta, bunul meu prieten ! Mă voi gîndi întotdeauna la el.

Capitolul XII

INCIDENTELE UNUI NEGOT LEGAL

MOTTO

„A fost odată la Ramah un glas care jela ; nu se auzeau decît plîsete și suspine ; un doleu nespus ; era Rachel care își plîngea copiii, Rachel cea nemîngîiată.”

După ce părăsiseră atelierul potcovarului, domnul Haley și Tom își continuaseră drumul cu căruța, cufundat fiecare în gîndurile lui. Și ciudate mai pot fi gîndurile unor oameni care șed unul lîngă altul !

Iată-i pe aceeași capră ; și unul, și altul au ochi, urechi, mâini și se uită la aceleași priveliști. Totuși, cât de deosebit poate fi firul gândurilor lor !

Iată-l, de pildă, pe domnul Haley ; în primul rînd, el se gîndea la înălțimea, lățimea și greutatea lui Tom și își făcea socoteala cîți bani ar putea lua pe el dacă ar rămîne tot atît de voinic pînă cînd o să-l vîndă. Se gîndea de asemeni cum să-și alcătuiască lotul de negri pe care-i va duce la tîrg, cîntărea valoarea fiecărui bărbat, femeie și copil care ar fi putut să-i completeze lotul și era preocupat de tot felul de alte amănunte negustorești. Apoi medita, plin de admirație, la el însuși, la chipul omenesc în care se purta cu sclavii. Astfel, își aminti că unii negustori le pun negrilor lanțuri la mâini și la picioare, pe cînd el îl încătușase pe Tom numai la picioare, lăsîndu-i mîinile libere ; după aceea oftă adînc, gîndindu-se cît de nerecunoscători sînt oamenii și că Tom poate nici nu prețuiește cum s-ar cuveni favoarea pe care i-o făcuse. Haley mai pățise la fel și cu alții față de care se purtase bine și se mira el însuși că rămăsese totuși atît de bun.

În timp ce negustorul de sclavi medita astfel, lui Tom îi reveneau mereu în minte cuvintele citite în *Biblie* : „Noi nu avem pe lumea aceasta un oraș veșnic ; dar îl vom avea. De aceea îl numim pe Dumnezeu, Dumnezeu ; el a pregătit pentru noi un oraș veșnic“ ; și repeta neîncetat lucrul acesta.

Aceste cuvinte dintr-o carte atît de străveche au exercitat în toate timpurile o înrîurire ciudat de puternică asupra unor oameni simpli ca Tom. Ele încălzeau sufletul și trezeau în el curaj, energie și entuziasm, în locul întunericului și deznădejdiei.

Domnul Haley scoase din buzunar mai multe ziare și citi cu interes felurite anunțuri. Nu știa să citească prea bine, de aceea avea obiceiul să silabisească cu

glas tare, pentru a verifica cu urechile ceea ce citea cu ochii. Astfel, buchisi cu greu următorul anunț :

„Vînzare oficială de negri! Potrivit hotărîrii tribunalului, marți 20 februarie vor fi vînduți în fața primăriei din Washington, Kentucky, următorii negri: Hagar, în vîrstă de 60 ani; John — 30 ani; Ben — 21 ani; Saul — 25 ani; Albert — 14 ani. Acești negri vor fi vînduți în beneficiul creditorilor și moștenitorilor averii domnului Jesse Blutchefort

*Samuel Morris,
Thomas Flint,
executori testamentari”*

— Trebuie să văd despre ce este vorba — se adresă Haley lui Tom, simțind nevoia să schimbe un cuvînt cu cineva. Vreau să-mi alcătuiesc un lot, clasa-ntîi. O să fii într-o societate plăcută. Mergem mai întîi la Washington, și în timp ce eu o să-mi văd de treburi, pe tine te țin la închisoare.

Tom primi această veste cu resemnare, gîndindu-se că mulți dintre nenorociții pomeniți în gazetă aveau soție și copii și desigur vor fi suferit la fel ca el cînd au fost despărțiți de ai lor. Trebuie să arătăm de asemeni că vestea anunțată în treacăt de Haley, fără nici un ocol — că va fi ținut la închisoare —, îl impresionează adînc pe sărmanul Tom, care se mîndrise totdeauna cu viața cinstită pe care o ducea. Da, trebuie să recunoaștem, Tom se cam mîndrea cu cinstea lui, sărmanul, și asta pentru că nu avea altceva cu ce să se mîndrească. „Dacă aș fi făcut parte din înalta societate — se gîndea el —, firește că n-aș fi ajuns niciodată în asemenea situație.”

În seara aceleiași zile, Haley și Tom se aflau la Washington ; cel dintîi în camera unui han, iar cel de-al doilea la închisoare.

A doua zi, pe la orele 11, în fața primăriei se adunase o mulțime de oameni, care, fumînd, scuipînd, înjurînd și discutînd, făceau o larmă asurzitoare. Cu toții așteptau începerea licitației. Bărbații și femeile care trebuia să fie vînduți ședeau la o parte, vorbind încet unii cu alții. Femeia, numită Hagar, avea trăsături tipic africane. Deși era în vîrstă de șaiszeci de ani, părea mult mai bătrînă ; munca grea și bolile lăsaseră urme adînci pe chipul ei ; era aproape oarbă și suferea de reumatism. Lîngă ea stătea unicul fiu care-i rămăsese, Albert, un băiat isteț, de vreo paisprezece ani. Toți ceilalți feciori îi fuseseră vînduți în Sud. Mama îl ținea strîns cu mîinile ei tremurînde și privea cu teamă pe oricine se apropia de el ca să-l cerceteze.

— Nu te teme, mătușă Hagar — spuse unul dintre bărbații mai bătrîni. Am vorbit cu domnul Thomas și mi-a făgăduit să vă vîndă pe amîndoi într-un singur lot.

— Nu trebuie să se creadă că nu mai sînt bună de nimic ! spuse ea, ridicîndu-și mîinile, care-i tremurau. Știu să gătesc foarte bine, să spăl și să fac curat. Face să mă cumpere oricine, pentru că nu cost mult ! Spune-le, te rog, spune-le-o — adăugă ea rugătoare.

Haley, care tocmai atunci sosise, se apropie de un sclav mai în etate, îi deschise gura, îi pipăi dinții, îl puse să stea drept și să-și arate mușchii ; apoi trecu la al doilea, pe care îl supuse la aceleași probe. Ajungînd în fața băiatului, îi pipăi brațele, îi cercetă mîinile și degetele și îi porunci să sară de cîteva ori, ca să vadă cît este de sprinten.

— Nu poate fi vîndut fără mine — spuse bătrîna cu aprindere. Noi doi mergem într-un lot. Sînt încă voinică, stăpîne, și pot să fac treabă cu nemiluita, cu nemiluita, stăpîne.

— La plantație ? Întrebă Haley cu o privire batjocoritoare. Atîta rău !

Și, ca și cum ar fi fost satisfăcut de cercetarea pe care o făcuse, se trase la o parte, cu mîinile în buzunare, cu trabucul în gură și cu capul aplecat într-o parte, gata să înceapă tocmeala.

— Ei, ce zici ? îl întrebă un bărbat, care nu-l slăbise din ochi.

— Păi — spuse Haley scuișind — cred că am să cumpăr cîtiva din ăi tineri și pe băiatul ăsta.

— Pe băiat vor să-l vîndă numai împreună cu bătrîna Hagar.

— Asta o să fie mai greu, bătrîna e o stîrpitură ! Nu-i decît un pachet de oase.

— Atunci, nu vreți s-o cumpărați ? întrebă bărbatul.

— Trebuie să fiu nebun ! E aproape oarbă, schi-loadă din pricina reumatismului, și pe deasupra mai e și neroadă.

— Unii cumpără și bătrîne, și cîștigă de pe urma lor mai mult decît ai crede.

— Ia lasă-mă-n pace ! se rățoi Haley. N-aș lua-o nici de pomană.

— E păcat să n-o cumperi împreună cu copilul ei. Îl iubește tare mult ! Dar dacă v-o dă foarte ieftin ?

— Ăi care n-au ce face cu banii n-au decît s-o cumpere. Eu iau băiatul ca să-l vînd la o plantație. Nu mă încurc cu ea nici chiar dacă mi-ar da-o de pomană ! stăruie Haley.

— Femeia o să facă un tărăboi groaznic ! răspunse omul.

— Te cred ! replică negustorul, cu cinism.

Discuția fu întreruptă de un freamăt care cuprinse întreaga mulțime. Licitatorul, un om scund, îngîmfat, cu mișcări repezi, își făcu loc prin gloată. Bătrîna

Hagar își opri răsufierea și se agăță instinctiv de fiul ei.

— Stai aici, lângă mama ta, Albert. Ne vinde împreună, spuse ea.

— Tare mă tem, mamă, că n-o să fie așa !

— Ba da, copilul meu. De nu, o să mor — răspunse bătrîna, îndurcrată.

Glasul solemn al licitatorului vesti începutul licitației. Se făcu loc în jurul lui și începură ofertele. Numeroși negri de pe listă fură vînduți repede, și prețurile oferite dovedeau că cererea de sclavi era mare în Sud. Doi dintre ei fură cumpărați de Haley.

— Haide, tinere — spuse licitatorul, împingînd pe băiatul Hagarei cu ciocănașul. Iă cîteva sărituri.

— Luați-ne împreună, vă rog, stăpîne ! strigă bătrîna, strîngîndu-l la piept.

— Pleacă de-aici ! zbiră licitatorul, îmbrîncind-o la o parte. Ție îți vine rîndul la urmă. Haide, băiete, sări !

Și-l împinse pe băiat spre butuc. Se auzi un geamăt jalnic. Băiatul se opri o clipă și vru să privească înapoi. Dar nu i se dădu răgaz : în timp ce își ștergea lacrimile, se sui pe butuc.

Chipul său frumos, picioarele sale sprintene și expresia inteligentă a feței inspirară încredere cumpărătorilor, care se grăbiră să facă oferte. Îngrijorat, speriat, Albert privea cînd într-o parte, cînd într-alta, pînă ce ciocănașul anunță adjudecarea. Il cîștigase Haley. Fu îmbrîncit de pe butuc spre noul său stăpîn, dar se opri o clipă și privi înapoi spre bătrîna sa mamă, care, tremurînd toată, întinse mîinile uscate spre el.

— Cumpărați-mă și pe mine, stăpîne ! Cumpărați-mă și pe mine ! O să mor !

— Mai bine să crăpi decît să te cumpăr ! răspuns Haley.

Și îi întoarse spatele.

Mai rămăsese de vânzare doar bătrîna. Omul care vorbise mai dinainte cu Haley și care părea să aibă suflet bun o cumpără cu un preț foarte mic, și mulțimea se împrăștie.

Sărmanele victime ale licitației, care trăiseră ani de zile laolaltă, se adunară în jurul bătrînei mame nenorocite, a cărei înfățișare era cu adevărat jalnică.

— De ce nu mi-au lăsat măcar un copil ? Stăpînul mi-a făgăduit totdeauna că o să-mi lase măcar unul — repetă ea suspinînd.

— Ai încredere în Dumnezeu, mătușă Hagar — o îmbărbătă cu tristețe unul dintre sclavii mai bătrîni.

— La ce bun ? răspunse ea, plîngînd cu hohote.

— Mamă, mamă, nu mai plînge — îi spuse băiatul ei. Am auzit că noul tău stăpîn este un om bun.

— Nu-mi pasă, nu mă privește, Albert ! Băiatul meu ! Ești ultimul meu copil ! Dumnezeule, cum să îndur ?

— Haide ! S-o ia careva de aici ! se răsti Haley. Nu-i faceți nici un bine compătîmind-o.

Negrii mai bătrîni o despărțiră de copil și, urcînd-o în căruța noului ei stăpîn, încercară s-o mîngîie.

— Haideți ! se răsti Haley la cei trei negri pe care îi cumpărase.

Puse fiecăruia cîte-o pereche de cătușe la mîini, legă cătușele de un lanț lung și îi duse și pe ei la închisoare.

După cîteva zile, Haley se afla cu „marfa“ sa pe un vapor ce cobora fluviul Ohio. Afacerea se anunța bună. Avea de gînd să-și mărească lotul de sclavi și cu alți negri pe care el sau agentul său urma să-i cumpere în diverse localități de-a lungul fluviului.

Vaporul „La Belle Rivière“, unul dintre cele mai frumoase care navigau pe apele rîului ce merita același nume, plutea lin sub cerul strălucitor ; drapelul

Înstelat al Americii libere flutura pe catarg. Femei și bărbați bine îmbrăcați se plimbau pe punte, bucurându-se de vremea frumoasă. Pretutindeni domnea voia bună ; toți erau bucuroși și voioși, în afară de negrii din lotul lui Haley, care stăteau îngrămădiți între baloturi pe puntea de jos, vorbind încet între ei.

— Băieți — le strigă Haley —, sper că vă simțiți bine. Nu vreau să văd fețe posomorâte. Purați-vă cumsecade și mă voi purta și eu la fel.

„Băieții“ răspunseră cu obișnuitul „Da, stăpîne“, refrenul Africii asuprite de ani și ani de zile ; trebuie să recunoaștem însă că „băieții“ nu păreau prea veseli. Fiecare era îndurerat de despărțirea de o soție, de o mamă, de o soră, de un copil. Cei care îi chinuiau le cereau însă să fie veseli.

— Am o soție — șopti „marfa“ etichetată „John — 30 de ani“ punându-și mâna încătușată pe genunchii lui Tom. Nu știu nimic de sărmana mea soție.

— Unde se află ? întrebă Tom.

— Într-o tavernă nu departe de aici — răspunse John. Aș vrea s-o mai văd măcar o dată înainte de a muri — adăugă el.

Sărmanul John ! Lacrimile care-i curgeau șiroaie de-a lungul obrazilor erau o dovadă că simțea la fel ca oricare alb care ar fi fost în locul lui. Tom oftă adânc și încercă să-l mângâie.

Deasupra lor, în cabinele luxoase ale vaporului, stăteau părinți, soți și soții ; iar copilași veseli dansau și zburdau în jurul lor ca niște fluturași ; viața părea atît de ușoară și frumoasă !

— Mamă ! exclamă un băiat care tocmai venise de pe puntea de jos. Pe vapor se află un negustor de sclavi, care are patru-cinci sclavi.

— Sărmanii ! răspunse mama cu amărăciune și indignare.

— Ce s-a întâmplat ? Întrebă o altă doamnă.

— Pe puntea de jos se află niște bieți sclavi — spuse mama.

— Au lanțuri la mîini și la picioare — adăugă băiatul.

— E o rușine pentru țara noastră ! se indignă și o altă doamnă.

— Atî fi multe de spus, atît pentru, cît și împotriva sclaviei — își dădu cu părerea o doamnă care ședea în fața ușii unei cabine, cosînd, în timp ce băiețelul și fetița ei se jucau alături. Am fost deseori în Sud și sînt convinsă că negrii o duc mai bine în sclavie decît dacă ar fi liberi.

— Recunosc că în unele privințe sînt mulțumiți — răspunse doamna căreia îi fuseseră adresate aceste cuvinte. Cel mai îngrozitor aspect al sclavajului este însă, după părerea mea, faptul că se calcă în picioare orice omenie, fiind despărțiți chiar membrii unei familii.

— Da, într-adevăr este urît — încuviință cealaltă doamnă, privind rochița cea nouă a fetiței sale, pe care tocmai o sfîrșise de cusut. Dar cred că așa ceva nu se întîmplă prea des.

— Ba da — stărui cu amărăciune prima doamnă. Am trăit mulți ani în Kentucky și Virginia și am văzut destule lucruri îngrozitoare. Închipuiți-vă, doamnă, că cineva v-ar lua copiii și i-ar vinde unor străini !

— Nu putem compara sentimentele noastre cu ale negrilor ! răspunse doamna care stătea lîngă ușa, scoțînd cîteva fire de lînă din coșul de lucru.

— Doamnă, se pare că nu știți nimic despre aceste lucruri, dacă puteți vorbi astfel. Eu m-am născut și am fost crescută în mijlocul negrilor. Și știu că ei simt la fel ca noi, poate chiar mai intens.

Doamna cecalaltă spuse „Mda !“, căscă și privi pe fereastră, repetînd ca încheiere ceea ce spusese la începutul discuției.

— Poate că o duc însă mai bine în sclavie decît dacă ar fi liberi.

— Firește că soarta a vrut ca rasa africană să fie o rasă de servi ! se amestecă un domn îmbrăcat în negru, un preot. „Blestemat să fie Canaanul ; să devină servitorul servitorilor“ — așa glăsuiește *Sfînta Scriptură*.

— Spuneți-mi, străinule, asta să fie singura semnificație a acestui text ? întrebă un bărbat înalt, care stătea lîngă el.

— Fără îndoială. Din motive pe care nu le putem cunoaște, soarta a vrut să condamne această rasă la sclavie, și nu trebuie să ne împotrivim.

— Bine ; atunci, să continuăm să facem negoț cu negrii, dacă așa ne e hărăzit ! spuse ironic bărbatul celălalt. Nu-i așa, *Sir* ? adăugă el, întorcîndu-se spre Haley, care stătea cu mîinile în buzunare, lîngă sobă, ascultînd discuția.

— Da — continuă bărbatul celălalt —, să ne supunem cu toții hotărîrilor soartei. Negrii trebuie să fie vînduți, cărați de colo pînă colo și ținuți în robie. Pentru asta au fost făcuți. Se pare că asemenea păreri vă sînt pe plac, nu-i așa ? se adresă el din nou lui Haley.

— Nu m-am gîndit niciodată la asta — zise Haley. Nu aș putea face o asemenea afirmație ; nu sînt un învățat. Mă ocup de negoț ca să am din ce trăi. Dacă nu e just, mi-am făcut socoteala, atunci cînd o veni timpul, o să mă pocăiesc.

— Dar acum vă scutiți de ostencala asta, nu-i așa ? repetă bărbatul cel înalt. Vezi ce înseamnă să cunoști *Sfînta Scriptură* ? Dacă ai fi studiat *Biblia* ca dumnealui, ai fi știut multe și nu ți-ai mai fi făcut atîtea griji. Ai fi spus simplu : „Așa îi e scris“ cutăruia —

cum l-o fi chemînd —, și conștiința dumneavoastră ar fi fost liniștită.

Străinul — care nu era altul decît cinstitul negustor de vite pe care cititorii noștri l-au cunoscut în hanul din Kentucky — se așeză și începu să fumeze, în timp ce un zîmbet ciudat îi lumina fața lungă și osoasă.

Un tînăr, înalt și subțire, cu o înfățișare inteligentă și sensibilă, interveni în discuție :

— „Nu face aproapelui tău ceea ce nu vrei să ți se facă.“ Cred că și aceasta este scrisă în *Sfînta Scriptură*, nu numai „Blestemat să fie Canaanul“.

— Da, se pare că este un text destul de limpede pentru oamieni simpli ca noi — sublinie și negustorul de vite, trăgînd cu putere din trabuc.

Tînărul tăcu o clipă, ca și cum ar fi vrut să spună ceva. Deodată, vaporul se opri și, ca de obicei, călătorii se repeziră pe punte, pentru a vedea unde ancorase.

— Amîndoi sînt preoți, nu ? întrebă John pe unul dintre călători, în timp ce ieșeau. I se răspunse afirmativ.

De îndată ce vaporul ancoră, o negresă se repezi ca o nebună pe punte, își făcu loc prin mulțime, fugi spre grupul de sclavi și se aruncă plîngînd și suspinînd de gîtul „mărfii“ etichetate „John — 30 de ani“. Era soția lui.

Dar la ce bun să mai istorisim încă o dată vechea poveste a unor nenorociți, povestea celor slabi și neputincioși, nimiciți în interesul celor puternici ? ! E în zadar ! Fiecare zi își spune povestea ei de groază și o spune și Celui ce are urechi de auzit, dar care de atîta amar de vreme tace.

Tînărul care vorbise mai înainte, apărînd omenia și pe Dumnezeu, privea cu brațele încrucișate această

scenă. Dintr-o dată, se întoarse către Haley, care stătea alături de el.

— Domnule, cum poți să te îndeletnicești cu un asemenea negoț? Privește aceste sărmăne ființe. Eu stau aici și mă bucur că mă întorc acasă și că-mi voi vedea soția și copilul; și același clopot al vaporului care pentru mine înseamnă apropierea de casă, pe ei îi va despărți pentru totdeauna! Dumnezeu nu te va ierta pentru asta!

Negustorul încercă să se îndepărteze fără să răspundă.

— Uite ce — spuse negustorul de vite, luându-l pe Haley de braț —, preoții nu sînt toți la fel. Țăstăia se pare că nu-i place vorba „Blestemat să fie Canaanul“, nu-i așa?

Stingherit, Haley răspunse cu un bolborosit.

— Și-apoi, asta nu-i totul — reluă negustorul de vite. O să fie și mai rău de dumneata! N-o să-ți meargă nici cu bunul Dumnezeu cînd o să trebuiască să dai socoteală, ca fiecare dintre noi. Așa cred eu.

Haley se îndreptă gînditor către capătul celălalt al vaporului.

— Dacă o să cîștig bine din vînzarea cîtorva loturi de negri, anul acesta mă las de negoț. Începe să devină primejdios.

Și, scoțînd un carnetel din buzunar, Haley începu să facă tot felul de socoteli, treabă pe care mulți gentlemen, nu numai domnul Haley, o fac cînd au conștiința încărcată.

Vaporul se îndepărtă de mal. Pe puntea de sus, veselia era în toi. Bărbații discutau, se plimbau, citeau sau fumau. Doamnele coseau, și copiii se jucau. Vaporul își continua drumul.

A doua zi, cînd ancoră într-un mic port din Kentucky, Haley coborî în oraș după treburi.

Tom, care se putea mișca, deși avea cătușe la picioare, se apropie de bordul vaporului, privind liniștit peste balustradă. După cîtva timp, îl văzu pe Haley întorcîndu-se în grabă, însoțit de o negresă cu un copil mic în brațe. Femeia era destul de bine îmbrăcată, și un bărbat de culoare o urma, purtînd un geamantan în mînă. Femeia mergea veselă, vorbind cu bărbatul ce ducea geamantanul. Amîndoi se urcară pe vapor. Clopotul sună, mașinile începură să duduie și să pufăie, și vasul porni mai departe în josul fluviului.

Femeia se îndreptă printre cufere și baloturi spre puntea de jos și, așezîndu-se, începu să se joace cu copilul.

După o vreme, Haley, care se plimba pe punte, se apropie de femeie, se așeză lîngă ea și-i șopti ceva cu un aer nepăsător.

Tom observă îndată că femeia se întunecă la față și că vorbește repede și neliniștit.

— Nu cred, nu pot să cred. Vă bateți joc de mine !

— Dacă nu crezi, privește aici ! se răsti Haley, scoțînd o hîrtie din buzunar. Acesta e actul de vînzare semnat de stăpînul tău. Pot să-ți spun că i-am plătit o sumă frumoasă.

— Nu-mi vine să cred că stăpînul m-a păcălit ! Nu, nu poate fi adevărat ! izbucni femeia, devenind tot mai agitată.

— Poți să întrebi pe oricine știe să citească. Vă rog citiți această hîrtie — se adresă el unui bărbat care tocmai trecea prin fața lui. Femeia nu mă crede cînd îi spun ce scrie aici.

— E un act de vînzare semnat de John Fosdick, prin care femeia Lucy vă este vîndută cu copilul ei — răspunse bărbatul. E destul de limpede, după cîte văd.

Strigătele femeii adunară o mulțime de oameni în jurul ei ; negustorul explică pe scurt despre ce era vorba.

— Stăpînul m-a trimis la Louisville, unde m-a închiriat ca bucătăreasă la hanul în care lucrează soțul meu. Chiar stăpînul mi-a spus ! Cum o să mă mintă ?!

— Te-a vîndut, sărmană femeie, nu mai încape nici o îndoială — zise un bărbat cu o înfățișare binevoitoare, care se uită și el la actul de vînzare. Te-a vîndut, fără doar și poate.

— Atunci, n-are nici un rost să mai vorbim despre asta — spuse femeia, liniștindu-se deodată și strîngîndu-și copilul la piept.

Se așeză pe geamantan și, întorcîndu-se cu spatele la Haley, se uită cu nepăsare la valurile fluviului.

— Ia lucrurile destul de ușor ! spuse negustorul. E curajoasă, după cîte văd.

Femeia privea liniștită valurile, în timp ce vaporul înainta ; o adiere lină îi lunecă prin păr, o adiere căreia nu-i păsa dacă fruntea pe care o mîngîie e de culoare albă sau neagră. În miile de încrețituri mărunte ale apei, femeia vedea soarele ogliindindu-și razele strălucitoare ; auzea în jurul ei glasuri voioase, care trădau lipsa de griji și mulțumirea ; inima ei era însă grea ca o piatră. Copilașul se ridică, îi lovi obrazii cu mînuțele și săltă, gîngurind ; părea hotărît s-o înveselească. Femeia îl strînse cu putere în brațe, și lacrimile i se prelinseră de pe obraji pe fața mirată a copilașului. După puțin timp, păru să se liniștească și începu să-l dezmierde și să se joace cu el.

Copilul, care avea vreo zece luni, era neobișnuit de dezvoltat pentru vîrsta lui ; avea piciorușe și mînuțe puternice. Nu stătea o clipă locului, și mama lui trebuia să fie cu ochii-n patru să nu cadă.

— Ce copil frumos ! se miră un bărbat, care se opri deodată cu mâinile în buzunar în fața femeii. Ce vîrstă are ?

— Zece luni și jumătate — răspunse mama.

Bărbatul îi fluieră copilului și-i dăruie o bucățică de zahăr, pe care copilașul începu s-o ronțăie grăbit.

— Deștept copil ! Știe ce e bun — observă necunoscutul, îndepărtîndu-se fluierînd.

Ajungînd în partea cealaltă a vaporului, se apropie de Haley, care ședea fumînd pe o grămadă de geamantane.

Străinul scoase un chibrit și-și aprinse un trabuc.

— Frumoasă muiere ! exclamă el.

— Da, într-adevăr, nu e rea, domnule — răspunse Haley, scoțînd un nor de fum.

— O duci în Sud ? întrebă străinul.

Haley dădu din cap și fumă mai departe.

— E pentru plantație ? îl întrebă străinul din nou.

— De fapt — spuse Haley — strîng un lot pentru un plantator și m-am gîndit s-o iau și pe ea. Am aflat că e o bucătăreasă pricepută ; poate fi folosită fie ca bucătăreasă, fie pe cîmp, la strîngerea bumbacului. Are mîini bune pentru asta. În orice caz, o s-o vînd pe un preț bun.

Și Haley continuă să fumeze.

— Dar de copil n-o să aibă nevoie pe plantație — stăruie străinul.

— O să-l vînd cu primul prilej — răspunse Haley, aprinzîndu-și o altă țigară.

— Dacă l-ai vinde destul de ieftin... zise străinul, așezîndu-se lîngă Haley pe teancul de bagaje.

— Nu știu încă, e un copil frumos, voinic, cu o carne tare ca piatra.

— Da, asta e adevărat, dar cîtă grijă și cheltuială cere creșterea lui !

— Prostii ! Poate să fie crescut tot atît de ușor ca orice pui de animal. Nu-ți dă mai multă bătaie de cap decît un cățeluș. Într-o lună, are să alerge ca un băiețandru.

— Am un loc bun unde să-l cresc. Poate l-aș cumpăra. O bucătăreasă a pierdut săptămîna trecută un plod. S-a înecat în albia de spălat rufe, în timp ce ea atîrna rufe la uscat. Aș cumpăra copilul ca să i-l dau să-l crească, în locul celui mort.

Haley și străinul continuară să fumeze cîtva timp în tăcere, ca și cum nici unul nu voia să pună cel dintîi punctul pe i. În cele din urmă, necunoscutul întrebă :

— Cred că n-ai de gînd să ceri mai mult de zece dolari. Tot trebuie să te scapi de el !

Haley clătină din cap și scuipă :

— Ferească Dumnezeu, cum o să-l dau pe un preț de nimic ?

— Ei bine, cît vrei ?

— Uite ce e, aș putea să-l cresc singur sau să-l dau cuiva să-l crească. E un copil neobișnuit de frumos și sănătos. Peste șase luni obțin sigur o sută de dolari, iar peste un an, dacă l-aș ține într-un loc potrivit, și două sute de dolari. Dacă îl vînd acum, nu-l dau pe mai puțin de cincizeci de dolari. Nici o centimă mai puțin.

— Pretențiile astea sînt de-a dreptul ridicole !

— Ăsta-i prețul — răspunse Haley, făcînd un gest hotărît din cap.

— Îți dau treizeci de dolari. Nici un ban mai mult ! îl ademini străinul.

— Uite — spuse Haley, scuipînd din nou —, dă-mi patruzeci și cinci de dolari ; e tot ce pot să fac pentru dumneata.

— De acord — răspunse străinul, după ce se gîndi puțin.

— Bine ! Atunci, s-a făcut ! răspunse Haley. Unde cobori ?

— La Louisville.

— Louisville ? repetă Haley. Foarte bine ! Ajungem acolo pe înserate. Copilul o să doarmă. O să-l putem lua fără plînsete și țipete. Îmi place să fac totul în liniște ; nu pot să sufăr larma și scandalul.

După ce un teanc de dolari trecu din buzunarul străinului în al negustorului, acesta își văzu mai departe de trabuc.

Era o seară frumoasă și liniștită cînd vaporul ajunsese în portul Louisville. Femeia ținea strîns copilășul, care-i adormise în brațe. Auzind strigîndu-se numele orașului, ea puse în grabă copilul într-un leagăn improvizat în mijlocul geamantanelor și baloturilor, îl acoperi cu grijă în șalul ei și se repezi spre balustrada vaporului, sperînd că printre numeroșii servitori negri care se înghesuiau pe chei o să-l zărească și pe soțul ei. Se lipi de balustradă și ridicaîndu-se în vîrfurile picioarelor privi țintă la oamenii de pe mal și la cei care forfoteau pe punte.

— Acum e momentul — spuse Haley, luînd copilul adormit și punîndu-l străinului în brațe. Vezi să nu-l trezești ! Să nu înceapă să țipe ! Femeia ar face un tărăboi groaznic.

Străinul luă cu băgare de seamă copilul și se pierdu curînd în mulțimea care mișuna pe chei.

Cînd, duduind și pufăind, vaporul se îndepărtă de țărm, înaintînd din nou de-a lungul fluviului, femeia se întoarse la locul ei. Negustorul ședea tot acolo, dar copilul dispăruse.

— Copilașul meu ! Unde e ? strigă femeia, înnebunită de durere.

— Lucy, copilul nu mai e aici — îi spuse Haley. Mai bine să afli acum decît mai tîrziu. Știam că nu-l

poți lua cu tine în Sud și l-am vîndut unei familii cumsecade, care o să-l crească mai bine decît tine.

Negustorul nostru ajunsese la gradul de perfecțiune politică și creștinească pe care îl recomandă mulți preoți și politicieni din Nord ; așa se explică de ce Haley nu se mai lăsa impresionat de slăbiciunile și durerile omenești. El făcuse cu sufletul lui exact ceea ce am putea face cu al nostru — și dumneavoastră, și eu — dacă l-am supune unei anumite educații.

Privirea sălbătică de spaimă și de deznădejde a femeii ar fi tulburat pe un om puțin încercat, dar el era obișnuit. Văzuse doar de sute de ori asemenea priviri ! Și dumneata, prietene, te-ai putea obișnui, căci acum se depun eforturi uriașe pentru a deprinde cu ele vitrega noastră comunitate din Nord, spre gloria Americii.

Negustorul socotea spaima de moarte care se întipărise pe chipul negresei, mîinile ei crispate și respirația întretăiată drept incidente de neînlăturat în meseria sa, temîndu-se doar să nu înceapă să țipe sau să leșine ; întocmai ca cea mai mare parte a susținătorilor instituției sclaviei, nu-i plăceau de loc larma și scandalul.

Dar femeia nu țipa. Lovitura fusese prea puternică pentru ca să mai poată plînge sau striga. Ședea ca înnebunită. Mîinile îi atîrnau fără vlagă. Ochii priveau țintă înainte, fără a vedea nimic. Auzea ca prin vis gălăgia de pe vapor și zgomotul motoarelor. Sufletul ei nimicit nu putea nici să plîngă, nici să suspine pentru a-și manifesta durerea. Era împietrită.

Întocmai ca unii politicieni ai noștri, negustorul, după ce își încasase cîștigul, se simți obligat să încerce s-o mîngîie.

— Îmi dau seama că la început o să-ți vină foarte greu, Lucy — o îmbărbătă el. Dar o femeie atît de

frumoasă și deșteaptă ca tine știe să se stăpînească. Îți dai seama că n-am avut încotro.

— Vă rog să nu mai vorbiți! Tăceți, stăpîne! răspunse femeia, cu o voce ca de pe altă lume.

— Ești frumoasă, Lucy — continuă el. Am să-ți fac rost de un loc bun în josul fluviului. O să-ți găsești repede un alt soț.

— Tăceți, tăceți, stăpîne! repetă nefericita mamă, cu un glas atît de ciudat, încît negustorul își dădu seama că în cazul acesta aparte toată diplomația lui era zadarnică. Se ridică, iar femeia se întoarce și își ascunse capul sub broboadă. Haley se plimbă puțin, oprindu-se din cînd în cînd și privind spre ea.

„Suportă destul de greu — se gîndi el —, dar totuși e liniștită. S-o lăsăm să-i treacă criza, și apoi totul va fi în regulă.“

Tom văzuse și înțeleșese tot ce se întîmplase. Și acest tot i se părea cumplit, dezgustător și crud, căci era un biet suflet de negru neștiutor. Nu se pricepea să tragă învățăminte și să desprindă sensul general al evenimentelor. Dacă ar fi luat doar cîteva lecții de la anumiți slujitori ai bisericii, ar fi socotit faptul un incident obișnuit, un aspect banal al unui negoț legal, un factor de bază al unei instituții, despre care mulți preoți susțin că nu are nimic dăunător, fiind la fel ca toate celelalte relații din viața socială. Dar, după cum am văzut, Tom era un om simplu. Știința sa de carte se mărginea la *Noul Testament*. El nu se putea mîngîia cu asemenea concepții. Inima lui sîngera pentru suferințele celor nevoiași și cu atît mai mult pentru ființa aceasta nenorocită, nimicită sufletește, care zăcea pe maldărul de geamantane; pentru această făptură socotită obiect și pe care legile statului american o categoriseau cu cinism drept o „marfă“ la fel cu baloturile în mijlocul cărora stătea.

Tom se apropie de ea și încercă să-i aline durerea ; ea răspunse cu un geamăt. Cu ochii înlăcrimați, bătrînul îi vorbea cu însuflețire despre dragostea „Celui din ceruri“, despre Isus Cristos și viața veșnică ; dar urechile femeii erau surde, și sufletul, împietrit, nu mai putea simți nimic.

Se lăsă noaptea. O noapte senină, liniștită și măiestucasă, frumoasă și tăcută, înstelată cu miile ei de ochi de îngeri. Dar nici cerul îndepărtat nu avea milă de cei de pe pămînt, nu le întindea o mînă de ajutor.

Încetul cu încetul, discuțiile despre afaceri și glumele conteniră ; pe vapor, toți se culcară, și plescăitul valurilor la prova se auzea deslușit. Tom se întinsese pe o ladă și auzea din cînd în cînd suspinele și gemetele sărmanei femei. „Ce să fac ? Doamne-Dumnezeule, ajută-mă !“ se gîndea ea. Mult timp gemu sfîșietor, apoi încetă...

Către miezul nopții, Tom se trezi pe neașteptate. O umbră trecu repede pe lîngă el, îndreptîndu-se spre bordul vasului. După cîteva clipe, auzi plescăitul unui trup căzînd în apă. Nimeni nu observase nimic. Tom se uită spre locul unde se afla femeia : era gol. Se sculă și o căută pretutindeni — în zadar. Sărmanul suflet își găsisese în sfîrșit liniștea ; iar apele rîului curgeau mai departe, cu valuri mărunte, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Răbdare, răbdare ! Voi, cei ale căror suflete vibrează de mînie la toate nedreptățile acestea ! Nici o tresărire de groază, nici o lacrimă a celor asupriți nu este trecută cu vederea de Omul Durerii, de Domnul-Dumnezeu. În inima sa îngăduitoare și generoasă, El poartă grija întregii lumi. Îndură și tu ca și El, cu răbdare, și trudește-te cu dragoste ; căci pe cît e de adevărat că El e Dumnezeu, tot pe-atîta e de adevărat că „anul eliberării alor săi va veni !“

Negustorul se trezi dis-de-dimineața, bine dispus, și se duse pe puntea de jos, să-și vadă „turma“. Era acum rîndul lui să se mire.

— Pentru Dumnezeu, unde e femeia ? îl întrebă pe Tom.

Știind că tăcerea este începutul înțelepciunii, Tom socoti mai bine să nu-i împărtășească lui Haley cele ce văzuse.

— În timpul nopții n-a putut coborî în nici unul din porturile în care a oprit vaporul. Asta e sigur ! De cîte ori ne-am oprit undeva, m-am sculat și am stat de pază, căci n-am încredere în nimeni.

Aceste cuvinte îi fură adresate lui Tom pe un ton confidențial, ca și cum ar fi fost ceva ce-l putea interesa în mod deosebit. Tom nu dădu nici un răspuns.

Haley o căută de la un capăt la altul al vasului printre bagaje, lăzi și baloturi, în sala mașinilor și în cabina fochiștilor, dar degeaba.

— Tom — spuse el, întorcîndu-se din cercetările sale infructuoase —, spune drept, ce s-a întîmplat cu ea ? Sînt convins că știi ceva. Am văzut-o culcată aici la orele 10 și la 12, apoi după miezul nopții, între 1 și 2. Către orele 4 însă, nu mai era, și tu dormeai chiar lîngă ea. Fără îndoială că știi ce i s-a întîmplat.

— Stăpîne — răspunse Tom —, spre dimineață am simțit pe cineva furișîndu-se pe lîngă mine ; apoi am auzit un plescăit puternic, și cînd m-am trezit de-a binelea, femeia nu mai era acolo. Asta e tot ce știu.

Negustorul nu se sperie de loc ; nu-l impresiona nimic, fiindcă, după cum am amintit, era obișnuit cu asemenea „incidente“, care pe tine, cititorule, te înspăimîntă. Nici măcar prezența morții nu-l îngrozea. Văzuse moartea de multe ori, o întîlnise des în meseria lui și o cunoștea bine. O socotea drept un vameș neînduplecat, care îi producea uneori greutate în

afaceri. De aceea, se mulțumi să înjure și să se vaiete de ghinionul său, adăugînd că dacă afacerile or să-i meargă tot așa, n-o să mai cîștige nici o centimă din călătoria aceasta. Se socotea cît se poate de nenorocos ; dar acum ce putea face ?

Femeia se afla într-o împărăție de unde nu mai putea fi readusă nici chiar la cererea întregii Americi glorioase. Negustorul se așeză nemulțumit și, scoțîndu-și carnețelul din buzunar, trecu numele femeii la rubrica „pierderi“.

— Ce ființă revoltătoare negustorul acesta ! Atît de cinic ! E în adevăr îngrozitor !

— Firește, nimeni nu are o părere prea bună despre acest soi de oameni. Sînt disprețuiți pretutindeni și nu sînt primiți nicăieri într-o societate cumsecade.

Dar, *Sir*, datorită cui există acești negustori ? Cine trebuie să fie acuzat în primul rînd ? Omul învățat și inteligent, care sprijină sistemul de educație ce creează în mod inevitabil asemenea negustori ? Sau negustorul însuși ? Dumneata, om cult și inteligent, crezi condițiile necesare negoțului său, astfel încît lui nu-i mai poate fi rușine de profesia sa. De ce ești dumneata mai bun decît el ?

Pentru că dumneata ești cultivat și el ignorant, pentru că dumneata faci parte din înalta societate și el nu, pentru că dumneata ai talent și el n-are ?

În ziua judecății de apoi, toate acestea vor face ca balanța păcatelor să atîrne mai greu în partea dumitale decît într-a lui, pentru că dumneata ești un om subțire, pe cînd el e un biet necioplit !

Pentru lichidarea acestor mărunte incidente în comerțul cu sclavi, rugăm cititorii să nu creadă că legislatorii americani sînt total lipsiți de omenie, așa cum s-ar putea presupune în mod nejust din pricina eforturilor pe care le face Congresul (Senatul și Camera

Reprezentanților) de a proteja și încuraja afaceri de acest gen.

Cine nu știe că oamenii noștri mari se întrec pe ei înșiși protestînd împotriva comerțului cu sclavi străini ? Se află printre noi un adevărat clan de Clark-soni și Wilberfoni care se ocupă cu elucidarea acestei probleme și e cît se poate de edificator să-i privești și mai ales să-i ascuți. A face comerț cu negrii din Africa, dragă cititorule, e un lucru groaznic ! Nici măcar nu ne putem gîndi la așa ceva ! Dar a face comerț cu negrii din Kentucky e cu totul altceva !

Capitolul XIII

ÎN MIJLOCUL QUAKERILOR ¹

În fața noastră se desfășoară acum o scenă odihnitoare. O bucătărie mare, spațioasă, frumos zugrăvită, cu podeava lucind ca o oglindă, fără un fir de praf ; o vatră mare și curată ; rînduri-rînduri de vase de aluminiu ce strălucesc, care îți fac poftă de mîncare numai văzîndu-le ; cîteva scaune, vechi și solide, vopsite în verde ; un balansoar mic, cu o pernă din lînă colorată, brodată, și un altul mai mare și confortabil, ale cărui brațe largi și perne de puf îmbie pe oricine să se așeze ; e un fotoliu străvechi, într-adevăr practic și comod.

¹ Membrii unei secte religioase, fondată în secolul al XVII-lea și răspîndită mai ales în Anglia și în Statele Unite ; membrii acestei secte religioase se disting în primul rînd prin puritatea moravurilor lor, prin cinste și acte generoase.

În el, legănându-se ușor, vechea noastră prietenă Eliza lucra o broderie fină. Ea era mai palidă și mai slabă decât în Kentucky, cu cearcăne sub genele-i lungi și cu un zîmbet trist înflorindu-i în colțurile frumoasei ei guri. Se vedea limpede că sufletul tînar se maturizase și se oțelise după clipele grele prin care trecuse ; cînd privea la micul Harry, care zburda prin cameră ca un fluture, chipul ei lua o înfățișare hotărîită, energică, pe care nu o avusese niciodată în zilele ei fericite. Lîngă ea ședea o femeie care curăța piersici uscate într-o cratiță de aluminiu. Să tot fi avut cincizeci și cinci, șaizeci de ani ! Dar vîrsta nu-i răpise nimic din seninătatea și prospețimea chipului. Boneta albă ca zăpada, după portul quakerilor, năframa de muselin alb de pe piept, șalul și rochia simplă, toate arătau numaidecît din ce sectă face parte. Avea o față rotundă și o piele trandafirie, cu un ten pufos și moale ca o piersică pîrguită. Părul argintiu era pieptănat pe spate, iar pe fruntea înaltă și frumos boltită, timpul nu lăsase nici o urmă, părăind a fi înscris doar cuvintele : „Pace pe pămînt, și între oameni bună învoire !“ Avea niște ochi mari, calzi, limpezi, care îi trădau îndată firea-i cinstită și blîndă. Dacă o priveai în față, îți dădeai imediat seama că avea un suflet cum rar întîlnești. Frumusețea femeilor tinere a fost cîntată și slăvită de multe ori. De ce nu este oare cîntată și aceea a femeilor bătrîne ? Dacă cineva ar dori s-o facă, ar trebui să cunoască neapărat pe buna noastră prietenă Rachel Halliday ; ea ședea acum în micul balansoar din bucătărie, care gemea, ca și cum ar fi suferit de o răceală cronică sau de astmă.

Bătrînul Simeon Halliday spunea însă adeseori că pentru ei geamătul acela era mai duios ca cel mai minunat cîntec și nici copiii nu s-ar fi putut lipsi de el pentru nimic în lume. De ce ? Pentru că, de douăzeci

de ani și mai bine, de pe acest fotoliu auziseră pornind numai cuvinte înțelepte și primiseră numai dezmierdări ; atâtea necazuri și suferințe fuseseră alinate între brațele lui ! Nenumărate fuseseră greutateile materiale și sufletești pe care această femeie bună și tandră — Dumnezeu s-o binecuvânteze ! — le dezlegase șezînd în el.

— Eliza, va să zică te-ai hotărît să pleci în Canada ? o întrebă ea, privind piersicile curățate.

— Da, doamnă, trebuie să plec mai departe. Nu îndrăznesc să rămîn aici — răspunse Eliza hotărîtă.

— Și ce-ai să faci cînd o să ajungi acolo ? Trebuie să te gîndești serios, copila mea.

Cuvintele „copila mea“ rostite de Rachel Halliday sunau cît se poate de firesc, căci înfățișarea ei făcea pe drept cuvînt pe toată lumea să-i spună „mamă“.

Mîinile Elizei tremurară și cîteva lacrimi căzură pe frumoasa broderie la care lucra, dar răspunse cu hotărîre :

— Am să fac orice. Nădăjduiesc că o să găsesc ceva de lucru.

— Poți să rămîi aici cît vrei ! îi spuse Rachel.

— Vă mulțumesc — răspunse Eliza. Apoi, arătînd spre Harry, adăugă tremurînd : Nu pot dormi ; n-am o clipă de liniște. Noaptea trecută am visat că l-am văzut pe omul acela intrînd în curte.

— Biată copilă ! zise Rachel, ștergîndu-și ochii. Nu trebuie să te temi ! Dumnezeu a orînduit lucrurile astfel încît pînă acum nici un fugar adăpostit la noi n-a fost găsit. Sînt convinsă că n-o să ți se întîmple nici ție nimic.

Ușa se deschise, și o femeie mică, grăsuță, cu o față veselă și rotofeie ca un măr copt, intră în cameră. Era îmbrăcată, ca și Rachel, în rochie cenușie și cu o năframă de muselin peste pieptul ei plin.

— Ruth Stedman ! Ce mai faci, Ruth ? se bucură Rachel ieșindu-i în întâmpinare și strângându-i călduros mîna.

— Bine, bine — răspunse Ruth, scoțîndu-și pălăria și scuturînd-o de praf cu batista.

De sub pălărie se ivi un cap mic, rotund, căruia pălăria îi dădea un aer obraznic ; căpșorul era rebel la toate eforturile micilor mîini grăsuțe, care aranjau mereu cu grijă pălărioara, ca să stea ireproșabil. Cîteva bucle răzlețe trebuiau mereu pieptănate și puse la locul lor.

După ce se dichisi puțin în fața oglinzii, noua-venită, care putea să tot aibă douăzeci și cinci de ani, se întoarce mulțumită, strălucind de sănătate și voie bună.

— Ruth, iată pe prietena mea Eliza Harris și pe băiețelul despre care ți-am vorbit.

— Îmi pare foarte bine că te văd, Eliza — se bucură Ruth întinzîndu-i mîna ca și cum ar fi fost o veche prietenă pe care ● aștepta de mult. Acesta este băiețelul tău ? I-am adus o prăjitură — spuse ea întinzîndu-i-o.

Băiețașul se apropie de ea privind-o printre cîrlionții ce-i cădeau pe frunte și luă sfios darul.

— Unde-i copilul tău, Ruth ? întrebă Rachel.

— L-am adus cu mine, dar Mary a ta l-a luat în curte să-l arate copiilor.

Tocmai atunci se deschise ușa, și Mary, o fată cu pielea trandafirie și cu ochi mari, căprui, ca ai mamei sale, intra cu un copil în brațe.

— Ce bine arată și cît a crescut ! exclamă Rachel, ridicînd în brațe pe micuțul voinic, grăsuț și cu pielea albă.

— Firește, îi merge bine — spuse Ruth, și luîndu-l din brațele Racheli îi scoase căciulița albastră de mătase și desfăcu scutecele în care era învelit.

După ce-i netezi îmbrăcămintea și-l sărută cu drag, îl puse pe podea, să se reculeagă. Copilașul părea obișnuit să stea pe jos și, băgându-și un picioruș în gură, ca și cum ar fi fost un lucru de la sine înțeles, se cufundă parcă în meditație. Mama se așează și ea pe un scaun și scoțind din geantă un ciorap lung de ață albă și albastră începu să împletească cu repeziciune.

— Mary, ce-ar fi să pui de ceai ? întrebă mama.

Mary umplu ceainicul cu apă și-l puse pe vatră. În curînd, apa începu să fiarbă cu un șopot îmbietor, plin de voie bună. Potrivit îndrumărilor Rachelei, piersicile fură și ele puse pe foc într-o cratiță.

Între timp, Rachel luă o tavă, pe care o presără cu făină, și, încingîndu-se cu un șort, pregăti aluatul pentru prăjituri.

— Mary, roagă-l pe John să-mi aducă o găină — spuse ea.

Mary dispăru îndată.

— Ce face Abigail Peters ? întrebă apoi Rachel, frămîntînd coca.

— E mai bine — răspunse Ruth. Am fost de dimineață la ea, i-am aranjat patul și i-am făcut curat în casă. Leah Hils a trecut și ea pe acolo azi după masă și i-a copt pîine și plăcinte pentru cîteva zile. Deseară o să mă duc din nou.

— Mîine o să trec și eu ; am să-i deretic prin casă și să-i cîrlesc lucrurile de care are nevoie.

— Foarte bine ! Am auzit că Hanna Stanwood e bolnavă. John a fost noaptea trecută la ea. Am să trec mîine neapărat s-o văd.

— Atunci, o să lipsești toată ziua de acasă. John poate să vină să mănînce la noi mîine — propuse Rachel.

— Îți mulțumesc, Rachel ! O să vedem. Dar iată-l și pe Simeon.

În prag se ivi Simeon Halliday, un bărbat înalt, spătos și drept ca un brad, îmbrăcat în haine simple și cu pălărie cu boruri largi.

— Ce faci, Ruth? John e sănătos? Întrebă el voios, întinzându-i mâna sa mare și lată.

— Da, John și toți ceilalți sînt bine — răspunse Ruth veselă.

— Ce noutăți ne aduci, „tată“? Întrebă Rachel, băgînd tava cu prăjituri în cuptor.

— Peter Stebbins mi-a spus că o să vină deseară cu niște „prieteni“ — spuse Simeon cu înțeles, spălîndu-și mîinile într-un lighean ce sclipa de curățenie.

— Adevărat? Întrebă Rachel gînditoare, aruncînd o privire spre Eliza.

— Parcă mi-ai spus că numele dumitale este Harris — se adresă Simeon Elizei.

Rachel privi iute spre soțul ei. Eliza răspunse afirmativ, cu o voce șovăitoare, temîndu-se să nu se fi pus afișe că e căutată.

— „Mamă!“ Vino puțin aici! o chemă Simeon pe Rachel din prag.

— Ce este, „tată“? Îl întrebă Rachel, ștergîndu-și mîinile de făină și ieșind afară după el.

— Soțul acestei femei se află în comunitatea noastră și va fi deseară aici — spuse Simeon.

— Adevărat, „tată“? ! exclamă Rachel, și fața îi străluci de bucurie.

— Așa e cum îți spun. Peter a fost ieri cu căruța în satul din apropiere și s-a întîlnit acolo cu doi bărbați și cu o femeie bătrînă. Pe unul dintre bărbați îl cheamă George Harris, și din cîte a povestit sînt sigur că e soțul ei. E un bărbat frumos.

— S-o vestim chiar acum? Întrebă Simeon.

— Stai! Să-i spunem mai întîi și lui Ruth — zise Rachel. Ruth, vino-ncoace!

Ruth lăasă lucrul din mână, și într-o clipă fu afară.

— Ruth, știi ce se întâmplă ? „Tata” spune că soțul Elizei o să vină la noi deseară.

Ruth o întrerupse cu o exclamație de bucurie. Sări bătînd din palme, și cîteva bucle îi căzură pe năframa albă din jurul gîtului.

— Sst ! o potoli Rachel cu blîndețe. Ssst, Ruth ! Ce zici, să-i spunem ?

— Nici vorbă ! Numaidecît ! Închipuiește-ți că ar fi fost John al meu ! Spune-i chiar acum !

— Te pui mereu pe tine în locul altora, ca să știi cum să-ți iubești aproapele ! exclamă Simeon, privind-o pe Ruth cu fața luminată.

— Da, firește. Oare nu ăsta-i rostul nostru ? Dacă nu i-aș iubi pe John și pe copilaș, mi-ar putea fi oare atît de dragă Eliza ? Haideți s-o anunțăm ! Și, luînd-o de braț pe Rachel, adăugă : Cheam-o la tine în dormitor, și am să gătesc eu găina.

Fața palidă a Elizei se roși deodată ; se ridică tremurînd de spaimă și privi spre copilul ei.

— Nu, nu ! o liniști Ruth, luînd-o de mână. Nu te teme. Veștile sînt bune, Eliza. Du-te în dormitor, du-te ! Și Ruth o împinse ușor spre încăperea vecină, încuind ușa în urma ei. Apoi, luîndu-l pe micul Harry în brațe, începu să-l sărute.

— O să-ți vezi tatăl, micuțule. Știi asta ? Vine tatăl tău — repetă ea mereu copilașului, care o privea mirat.

Între timp, în dormitor, Rachel o îmbrățișa pe Eliza și îi spunea :

— Dumnezeu s-a îndurat de tine, copila mea. Soțul tău a scăpat din jugul robiei.

Sîngele, năvăli în obrajii Elizei ; se așeză pe un scaun, se îngălbeni și aproape leșină.

— Curaj, copila mea ! o îmbărbătă Rachel, punându-i mâna pe frunte. George al tău se află printre prieteni, și deseară o să fie aici.

— Deseară, deseară ! repetă Eliza. Cuvintele păreau însă să n-aibă nici un înțeles pentru ea. Capul îi era greu și vedea totul ca printr-o ceață. Leșină...

Se trezi culcată în pat, acoperită cu o pătură. Ruth stătea lângă ea, frecându-i mâinile cu camfor. Când deschise ochii, simți o slăbiciune plăcută, ca și cum ar fi visat, ca și cum purtase mult timp o povară grea și scăpase dintr-o dată de ea. Încordarea nervoasă în care se aflate de când fugise de acasă o părăsise și fu cuprinsă de un sentiment curios de siguranță și liniște ; în timp ce stătea culcată, ochii mari și negri urmăreau mișcările celor din jur. Văzu ușa deschisă spre camera alăturată și o masă acoperită cu o pânză albă ca zăpada ; auzi murmurul îmbietor al ceainicului, ce părea să cînte ; o zări pe Ruth umblînd încoace și-ncolo, ducînd farfurii pline de prăjituri și borcane cu dulceață ; uneori se oprea, fie ca să-i dea lui Harry o bomboană, fie să-l mîngîie pe cap sau să se joace cu buclele lui lungi, pe care din cînd în cînd le răsucea pe degetele ei albe. Văzu chipul de mamă al Rachelei, care venea mereu lângă patul ei, potrivindu-i așternutul și robotind în preajmă-i. Ochii ei mari, limpezi și negri răspîndeau în jurul lor strălucirea razelor de soare. Îl văzu apoi intrînd pe soțul lui Ruth și pe Ruth alergînd spre el, șoptindu-i ceva, bucurîndu-se și arătînd cu mâna spre camera vecină. O văzu pe Ruth așezîndu-se la ceai în sufragerie cu copilașul în brațe ; îi văzu pe toți în jurul mesei, și în mijlocul lor — pe micuțul Harry, așezat pe un scaun înalt, sub grija permanentă a Rachelei ; auzi

glasuri șoptind, clinchetul plăcut al lingurițelor și al ceștilor, totul învăluit ca într-un vis minunat de liniștitor. Eliza căzu într-un somn greu. Dormi cum nu mai dormise din clipa îngrozitoare când își luase copilul în brațe și fugise cu el prin noaptea rece și senină.

Visă o țară frumoasă, țara liniștii, cu maluri înverzite, cu insule încântătoare și izvoare cristaline ; se afla într-o casă despre care niște glasuri prietenoase îi spuneau că este locuința ei ; îl văzu pe băiețelul ei jucându-se liber și fericit. Auzi pașii soțului ei ; îl simți apropiindu-se ; o îmbrățișă ; lacrimile i se prelingeau pe față... și Eliza se trezi.

Nu fusese vis ! Se înserase de mult ; copilul dormea liniștit lângă ea ; o lumânare ardea cu o flacără palidă într-un sfeșnic, și soțul ei stătea lângă ea, plângînd...

A doua zi dimineată, veselie domnea în casa quakerilor. „Mama“ — așa o numea toată lumea — se sculă devreme, pentru a pregăti micul dejun ; era înconjurată de o droaie de băieți și fete, pe care n-am avut timp să-i prezentăm încă cititorilor. Toți ascultau cu atenție sfaturile Rachelci : „Fă te rog asta !“ sau „N-ar fi mai bine să faci așa ?“

Și trebuie să precizăm că în bogatele văi ale statului Indiana pregătirea micului dejun este un lucru complicat. „Mama“ n-ar fi putut face singură acest lucru, trebuind să fie ajutată la fel ca și la „culesul trandafirilor și tăiatul tufișurilor“¹.

John aduse apă proaspătă, Simcon cel mic cernu făină pentru prăjituri, Mary rîșni cafea, iar Rachel robotea de colo pînă colo, pregătind aluatul, puii și

¹ Aluzie la *Paradisul pierdut* al lui Milton (versurile 623—632), unde Adam se sfătuiește cu Eva asupra muncilor de a doua zi.

Împrăștiind parcă în juru ei numai lumină și căldură. Dacă se întâmpla vreun incident datorită zelului excesiv al atîtor tineri gospodari, îndemnurile ei, spuse cu blîndețe : „Hai, lăsați“, sau „Nu acum“, erau îndeajuns pentru a înlătura toate greutățile. Poeții au cîntat dragostea de femeie a Venerei, care a fermecat generații de-a rîndul. Noi preferăm însă dragostea de mamă a Rachelei Halliday, care făcea ca totul să se desfășoare armonios în jurul ei ; o asemenea dragoste este fără îndoială mai potrivită pentru timpurile noastre.

În timp ce se făceau aceste pregătiri febrile, Simeon cel vîrstnic stătea în cămașă în fața unei oglinzi și se bărbiera.

În bucătărie, treaba mergea strună ; fiecare părea mulțumit de ceea ce făcea ; domnea o atmosferă atît de voioasă, încît pînă și cuțitele și furculițele clinche-teau prietenos cînd erau puse pe masă ; friptura de găină și șunca sfîrșiau vesele în cratiță, ca și cum ar fi fost pe deplin satisfăcute că erau gătite. Cînd George, Eliza și micuțul Harry intrară și ei în bucătărie, fură primiți cu atîta căldură și bucurie, încît nu e de mirare că li se păru că visează.

În sfîrșit, se așezară cu toții la masă ; numai Mary rămase lîngă cuptor, avînd grijă să nu se ardă prăjiturile, care erau servite la masă pe măsură ce se rumeneau.

Niciodată Rachel nu era mai fericită decît atunci cînd stătea în capul mesei la „masa sa“. Era atîta dragoste de mamă în felul ei de a întinde o farfurie cu prăjituri sau de a umple o ceașcă cu cafea, încît părea că dăruiește o parte din sufletul ei în mîncarea și băutura pe care le oferea.

George stătea pentru prima dată la aceeași masă cu albi, socotit egal cu ei ; de aceea, la început fu puțin reținut și timid ; dar rezerva dispăru curînd sub

minunatele raze ale bunăvoinței obștești, care-l copleșeau.

Înțelegea acum ce înseamnă un cămin în adevăratul înțeles al cuvântului. Pînă atunci, George nu pricepuse niciodată semnificația noțiunii „cămin“.

— Tată, ce se întîmplă dacă o să te prindă din nou ? întrebă Simeon cel mic, ungîndu-și cu unt o felie de cozonac.

— O să plătească amendă — răspunse Simeon liniștit.

— Dar dacă o să te bage la închisoare ? !

— Parcă tu și cu maică-ta n-ai putea să conduci treburile fermei ? îl întrebă Simeon cel vîrstnic zîbind.

— Mama poate face aproape tot. Dar legile de acest fel sînt o adevărată rușine, nu-i așa ? întrebă băiatul.

— Nu trebuie să-i vorbești de rău pe conducătorii țării tale ! rosti tatăl solemn. Dumnezeu ne dă bunurile pămîntești numai pentru a fi drepti și miloși ; dacă conducătorii noștri cer pentru asta un anumit preț, noi trebuie să-l plătim.

— Ei bine, eu îi urăsc pe acești bătrîni proprietari de sclavi ! exclamă băiatul, care se simțea la fel de ateu ca orice reformator modern.

— Mă miră, fiule, că te aud vorbind astfel — replică Simeon. Mama ta nu ți-a vorbit niciodată așa. Eu m-aș purta la fel cu proprietarul de sclavi ca și cu sclavul lui dacă Dumnezeu l-ar aduce în fața ușii mele ca să-mi ceară ajutor.

Simeon cel mic se înroși, dar maică-sa surîse.

— Simeon e băiat bun ; o să mai crească, și cu timpul o să fie și el ca tatăl său.

— Nădăjduiesc, bunul meu domn, că nu sînteți expus la vreo primejdie din pricina noastră ? întrebă George îngrijorat.

— Nu te teme, George; pentru asta am fost trimis pe lume. Dacă nu am avea de înfruntat greutatea în numele unei cauze drepte, nu am fi demni de numele de „prieteni“¹ pe care-l purtăm.

— Dar n-aș putea îndura gândul că ați avea de suferit de pe urma mea.

— Nu te teme, prietene George; nu o facem pentru tine, ci pentru dreptatea lui Dumnezeu și a omului — răspunse Simeon. Astăzi trebuie să te odihnești toată ziua, și deseară, la orele 10, Phineas Flecher te va duce împreună cu familia ta într-o altă comunitate; cei ce vă urmăresc nu sînt departe. Nu trebuie să zăboviți.

— Atunci, de ce să așteptăm pînă deseară? întrebă George.

— În timpul zilei, aici sînteți în siguranță; fiecare om din stat ne este prieten și veghează. Ne-a convins că e mai bine de călătorit noaptea.

Capitolul XIV

EVANGELINE

*„Stă lucitoarea stea pe bolta-rotundă
Pe care nu-s oglinzi s-o oglindească /
Făptură-n care viața-abia tresaltă -
Un trandafir ce-i gata să-nflorească.”*

Mississippi! Cît de mult s-a schimbat priveliștea de cînd Chateaubriand a descris atît de poetic fluviul singurătăților nesfîrșite și nepătrunse, fluviul ce străbate o regiune cu vietăți și plante ca din basme!

¹ Quakerii își zic „prieteni“.

Parcă totul ar fi fost transformat de o baghetă magică ! Sălbaticul fluviu din basme a devenit parcă dintr-o dată mult mai puțin ireal și fceric. Care alt fluviu din lume mai poartă pe apele lui, spre ocean, bunurile și bogățiile unei țări ale cărei produse abundă de la tropice pînă la pol ? Aceste ape nu sînt însă nici pe departe atît de tulburi, de repezi, de vijelioase ca nesfîrșitul lanț de afaceri care se încheie în ținuturile ce se întind de-a lungul malurilor, de către o națiune mai dîrză și mai energică decît oricare alta din lumea veche.

O, dar dacă apele lui n-ar duce și lacrimile celor asupriți, privirile celor nevoiași, rugăciunile amare ale unor biete suflete nevinovate ce imploră mila unui Dumnezeu necunoscut, nevăzut și mut, care va veni însă într-o zi pentru a mîntui pe toți cei nenorociți !

Un vapor greu încărcat înainta alene ; razele soarelui se oglindeau jucăușe în apele fluviului ; trestii tremurau în bătaia vîntului și chiparoși înalți, negri așterneau pe covorul de mușchi întunecat al malurilor adevărate cununi, aureolate de strălucirea razelor.

Plin cu baloturi de bumbac, provenind de pe multe plantații și care, așezate unele peste altele, păreau din depărtare un bloc masiv, cenușiu, vasul se îndrepta greoi către un port unde trebuia să ajungă în curînd.

Ca să-l aflăm iarăși pe unulul nostru prieten Tom, trebuie să ne aruncăm privirile pe puntea supraîncărcată a vaporului, unde îl vom descoperi într-un ungher, printre baloturile de bumbac. Datorită atît recomandărilor domnului Shelby, cît și felului lui liniștit și inofensiv de a se purta, Tom izbutise să cîștige încrederea pînă și a unui om ca Haley. La început, negustorul îl supraveghease toată ziua în-

deaproape, și noaptea nu-i dăduse voie să doarmă fără cătușe. Dar răbdarea mută și resemnarea aparentă a lui Tom îl făcuseră pe Haley să renunțe treptat la toate aceste precauții, și în curînd îi îngădui să circule în voie.

Întotdeauna liniștit și gata să dea o mîină de ajutor muncitorilor din cală, Tom își cîștigă simpatia tuturor; își petrecea aproape tot timpul printre ei, ajutîndu-i cu aceeași bunăvoință cu care muncea la ferma din Kentucky.

Cînd nu era de lucru pentru el, Tom se ducea pe puntea de sus și, ghemuit într-un ungher, printre baloturile de bumbac, citea *Biblia*. Același lucru îl făcea și acum.

Pe distanța de o sută de mile și mai bine, mai sus de New Orleans, fluviul curge între diguri masive de peste douăzeci de picioare înălțime. Călătorii de pe puntea de sus a vasului puteau privi ținutul înconjurător pînă departe, ca din vîrfurile unui castel plutitor. Tom se uita ca pe o hartă la întinsele și nesfîrșitele plantații de pe malurile fluviului, făcînd astfel cunoștință cu viața care-l aștepta.

Văzu sclavi la munca cîmpului și satele lor, formate din rînduri-rînduri de colibe, așezate la o oarecare depărtare de conacurile și locurile de desfătare ale stăpînilor. În timp ce toate acestea i se perindau prin fața ochilor, bietul Tom își amintea de ferma din Kentucky, cu fagii ei umbroși, de casa cu odăi largi și răcoroase a stăpînului său, și alături, coliba lui, înconjurată cu flori. Ca prin vis i se părea că vede chipurile tovarășilor săi, pe care îi cunoștea din copilărie, și pe soția lui pregătindu-i masa de seară; parcă auzea aievea rîsetele vesele ale băiețașilor, care se jucau, și ciripitul fetei, cuibărită pe genunchii lui; apoi totul dispărea brusc, și Tom vedea din nou trestiiile, chiparoșii și plantațiile ce se înșirau de-a

lungul malurilor. Auzea din nou duduitalul și pufăitul mașinilor, care îi spuneau limpede că zilele de care își amintea se duseseră pentru totdeauna.

De obicei, în asemenea împrejurări scrii o scrisoare soției sau copiilor ; dar Tom nu putea s-o facă : pentru el, poștă nu exista, și despărțirea de ai lui n-o mai putea alina nici măcar un cuvânt prietenesc.

Ce să ne mai mirăm atunci că pe paginile *Bibliei* cădeau lacrimi grele, în timp ce Tom ședea pe un balot de bumbac, urmărind cu degetul fiecare rând, fiecare făgăduială ? Fiindcă învățase carte târziu, Tom citea rar și cu oarecare greutate. Din fericire, *Biblia* putea fi citită și așa, cuvintele ei, ca și bucățile de aur trebuind cântărite fiecare în parte pentru a putea fi prețuite la justa lor valoare.

Cînd Cicero și-a înnormîntat unica fiică, sufletul lui nu putea fi mai plin de amărăciune decît acela al bietului Tom. Cicero nu-și putea însă alina suferința cu asemenea cuvinte sublime, pline de speranță ; el nu credea în viața viitoare, și chiar dacă le-ar fi auzit, cu siguranță că n-ar fi crezut în ele. Și-ar fi frămîntat mintea cu mii de întrebări privind autenticitatea manuscrisului și exactitatea traducerii. Dar bietul Tom citea tocmai ceea ce avea nevoie, și totul era atît de adevărat și minunat pentru el, încît nici nu-i trecea prin minte să se îndoiască. Trebuia să fie adevărat ; căci de n-ar fi fost, cum ar mai fi putut trăi ?

Deși nu avea nici un fel de adnotări sau observații ale unor comentatori învățați, *Biblia* lui Tom era totuși înfrumusețată cu anumite semne făcute chiar de el, care îi erau de mare folos.

Tom obișnuia să asculte pe copiii stăpînului său, și mai ales pe tînărul George, citind *Biblia* ; în timp ce citea, el însemna pe exemplarul său — fie cu cerneală, fie cu creionul — pasajele care îi încîntaseră

auzul și sufletul. Așa se explică de ce *Biblia* sa era plină de la un capăt la altul cu felurite semne și desene ; astfel, într-o clipă el putea găsi pasaje pe care le prețuia mai mult, fără să mai trebuiască a silabisii capitole întregi. Recitind aceste pasaje care îi evocau bucuriile trecute, Tom avea impresia că *Biblia* sa era tot ce-i mai rămăsese, reprezentînd în același timp și speranțele în lumea de apoi.

Printre călătorii de pe vas se afla și un tînăr *gentleman* bogat și de familie bună, originar din New Orleans, care se numea Saint Clare. Împreună cu el călătorea fiica lui, care avea cinci-șase ani, și o doamnă care părea să fie o rudă apropiată în grija căreia era fetița.

Tom se uitase adeseori la fetiță, care era jucăușă ca o rază de soare sau ca o adiere de primăvară. Ce e drept, avea și o înfățișare pe care nimeni n-ar fi putut-o uita ușor, căci frumusețea ei era de nedescris. Nu era grasuță cum sînt mai toți copiii la vîrsta ei, avea o grație însă îngerească, întocmai ca o făptură fericită sau ca o zîină din mitologie. Chipul ei nu impresiona însă atît prin frumusețea și perfecțiunea trăsăturilor, cît prin expresia serioasă și visătoare, care exercita o atracție tainică chiar asupra celor mai insensibili oameni, fără să-ți poți explica de ce. Forma de o distincție deosebită a capului, a gîtului și a pieptului, părul arămiu, care îi înconjura fața ca un nor, adîncă gravitate a ochilor de un albastru-închis, umbriți de gene lungi, castanii, totul o făcea să se deosebească de ceilalți copii, atrăgînd atenția tuturor cînd se juca pe vas ; căci, deși avea înfățișarea gravă, nu era un copil posomorît sau trist. Dimpotrivă, pe fața ei se citea nevinovăția, iar atunci cînd se juca, exprima o bucurie nestăpînită. Nu stătea o clipă locului și, cu un zîmbet care-i lumina buzele trandafirii,

zburda ca un nou-raș primăvăratice și își cînta sieși, ca și cum ar fi trăit într-un vis minunat. Tatăl și doamna care o însoțeau trebuia să aibă tot timpul grijă de ea, dar de cîte ori izbuteau s-o prindă, ea dispărea din nou, ca un nor de vară. Și fiindcă nu-i adresaseră încă nici un cuvînt de dezaprobare sau de muștrare, ea își continua voioasă joacă. Îmbrăcată întotdeauna în alb, părea o vedenie fermecată, care trecea peste tot, fără ca vreo pată să se lipească de ea ; nu rămăsese colț sau unghier pe tot vaporul pe unde pașii ei să nu fi pătruns ; pretutindeni, căpșorul ei cu bucle aurii, ochii săi de un albastru-închis isco-deau cu nesăț.

Ridicînd privirea spre puntea de sus, focul-tul, cu fruntea acoperită de sudoare, întîlnea descori ochii ei, care se uitau mirați spre sala mașinilor ; și priveau cu spaimă și milă, ca și cum l-ar fi crezut într-o mare primejdie. Cîrmaciul se oprea și el, zîmbind, cînd chipul ei luminos apărea la fereastra cabinei sale rotunde, pentru a dispărea după o clipă ; de sute de ori pe zi, glasuri obișnuite să fie aspre o binecuvîntau, și zîmbete de o blîndețe neobișnuită luminau fețe severe de cîte ori trecea ea ; dacă se juca fără să-și dea seama într-un loc primejdios, mîini noduroase și pline de funingine se repezeau să-i sară în ajutor.

Tom, care avea firea blajină și sensibilă, caracteristică rasei sale, și se simțea fermecat de tot ce era nevinovat și copilăresc, urmărea cu tot mai mult interes această mică făptură. I se părea o fiică ce-rească ; de cîte ori ochii ei albaștri se iveau de după vreun balot prăfuit de bumbac sau îl priveau din vîrfurile unui maldăr de bagaje, i se părea că în fața lui se află un înger din *Noul Testament*.

Fetița se plimba deseori tristă în preajma lotului de sclavi încătușați ai lui Haley. Se furișa printre ei, privindu-i mirată, serioasă și tristă. De multe ori, le

ridica lanțurile cu mâinile ei mici și pleca apoi, uitându-se în urmă cu amărăciune. Din când în când, le aducea bomboane, nuci și portocale, pe care le împărțea bucuroasă sclavilor, apoi dispărea.

Tom o urmărise îndelung cu privirea, pînă cînd îndrăznise să facă primele încercări de a intra în vorbă. El știa o mulțime de ghidușii, prin care își atrăgea simpatia copiilor, și hotărî să se poarte cu îndemînare. Tăia mici coșulețe din sîmburi de cireși, sculpta chipuri caraghioase din coji de nucă sau făcea cîte-un omuleț din măduvă de soc, dar era mai ales meșter în confecționarea a tot felul de fluierașe. Buzunarele îi erau doldora de fel și fel de lucruri ușoare, tainice și atrăgătoare, pe care le adunase mai înainte pentru copiii stăpînului său și le scotea acum unul cîte unul pentru ca să se împrietenească cu drăgălașa fetiță. Dar aceasta era sfioasă, deși o interesa tot ce vedea. Nu era prea ușor să ți-o apropii! Totuși, după cîtva timp, ea se cocoță ca un canar pe o ladă lîngă Tom și luă cu sfială lucrușoarele pe care i le oferea. Pînă la urmă, se împrieteniră de-a binelea.

— Care este numele domnișoarei? o întrebă Tom cînd socoti că poate să-i pună o asemenea întrebare.

— Evangeline Saint Clare — răspunse micuța. Dar tata și toți ceilalți mă strigă Eva. Dar numele dumitale care este?

— Numele meu este Tom. Copiii obișnuiau să mă strige unchiul Tom cînd mă aflam în Kentucky.

— Bine, atunci, și eu îți voi spune tot unchiul Tom, pentru că îmi placi — se bucură Eva. Unchiule Tom, unde te duci?

— Nu știu, domnișoară Eva.

— Nu știi?

— Nu. Voi fi vîndut, dar nu știu cui.

— Ar putea să te cumpere tata ! exclamă Eva. Dacă te-ar cumpăra, ai duce-o bine. Am să-l rog chiar astăzi.

— Îți mulțumesc, mica mea stăpînă.

Tocmai atunci, vaporul se opri într-un mic port, pentru a lua o încărcătură de lemne. Auzind vocea tatălui ei, fetița fugi sprintară spre el. Tom se duse să ajute la transportatul lemnului. Eva stătea alături de tatăl ei lîngă balustradă, așteptînd plecarea vaporului.

Zbaturile vaporului nu apucară să se învîrtească decît de cîteva ori, cînd micuța, pierzîndu-și echilibrul, căzu în apă. Tatăl său vru să se arunce după ea, dar fu reținut de cîțiva care se aflau în spatele lui și care văzuseră că fetița primise un ajutor mai eficace. Tom se afla tocmai pe puntea de jos cînd fetița se prăvălise în apă. O văzuse lunecînd peste balustradă și dispărînd în valuri. Fără să mai stea pe gînduri, se aruncă după ea. Pentru un om voinic, cu brațele vînjoase ca ale lui, era un fleac s-o prindă și să înoate pînă la vapor, unde o dădu în seama suteilor de mîini care, ca și cum ar fi fost ale unui singur om, se întindeau s-o primească. Tatăl o duse numai decît — udă learcă și în nesimțire — în cabina lor, unde, ca de obicei în asemenea împrejurări, nenumărate doamne începură o adevărată întrecere, căutînd care mai de care să încurce treburile și să întîrzie readucerea copilei în simțiri.

Era o arșiță înmăbușitoare ! Vaporul se apropia de New Orleans. Călătorii nerăbdători își făceau ultimele pregătiri, adunîndu-și lucrurile din cabine ca să debarce. Oamenii de serviciu curățau și lustruiau to-

tul, pregătind vasul pentru o intrare maiestuoasă în port.

Pe puntea de jos, Tom, cu brațele încrucișate, privea îngrijorat în jurul lui.

Drăgălașa Evangeline stătea într-un colț, ceva mai palidă decât cu o zi înaintea, deși accidentul pe care-l suferise nu lăsase nici o urmă. Un domn tânăr și elegant se afla lângă ea, sprijinindu-se de un balot de bumbac și uitându-se într-un carnet. Dintr-o singură privire îți puteai da seama că e tatăl Evei. Avea același oval distins, aceiași ochi mari, albaștri, același păr arămiu-auriu. Expresia feței era însă cu totul alta. Deși asemănători cu ai fiicei sale, ochii mari, albaștri și limpezi n-aveau nimic ireal, tainic ; privirile îndrăznețe și senine păreau că se bucură de frumusețile acestui pământ. Gura, frumos arcuită, avea o expresie mândră și puțin batjocoritoare, iar din gesturile sale se desprindea o superioritate firească. Asculta bine dispus, înveselit, dar disprețuitor, reclama pe care o făcea Haley mărfii pentru care se târguia.

— Toate virtuțile morale și creștine legate în piele neagră — operă completă ! spuse el când Haley termină cu reclama. Foarte bine, domnul meu, dar care este prețul ? Pe scurt : cât vrei pe el ? Să vedem cu cât vrei să mă înșeli ! Haide, spune odată !

— Să zicem, o mică treie sute de dolari ! Atît am dat și eu pe el ! Nu câștig nici o centimă !

— Bietul de duminică ! rîse tînărul, fixîndu-l cu o privire pătrunzătoare și batjocoritoare. Vrei să mă faci să cred că faci asta numai pentru mine !

— Fetița ține foarte mult să-l cumpărați — în-
să nu negustorul.

— Firește, numai așa se explică bunăvoința duminică, prietene ! Dar dacă vrei să dai într-adevăr dovadă de milă creștinească, spune-mi, care-i ultimul

preț pe care-l ceri pentru a face pe plăc unei tinere domnișoare ?

— Apreciați și dumneavoastră ! reîncepu negustorul. Uitați-vă la picioarele lui Tom. Zdravene ca de cal. Uitați-vă la cap. Frunte înaltă ca a lui au numai negrii care se pricep la toate. Știu asta din experiență. Un negru, oricât ar fi de puternic, dacă-i prost, prost rămîne. Pe cînd dacă-i inteligent și are calitate, firește că valorează un preț mai mare. Toată gospodăria fermei fostului stăpîn a fost pe mîna lui. Se pricepe strașnic la treburi.

— Cu atît mai rău ! Cu atît mai rău ! Nu-i bine să știe prea multe — răspunse tînărul, cu același zîmbet batjocoritor. Indivizii ăștia prea deștepți sau fug, sau fură cai. Parcă-l au pe Dracul în ei. Tocmai pentru asta trebuie să mai lași cîteva sute de dolari din preț.

— Ei da, aveți întrucîtva dreptate. Dar, vedeți, negrul ăsta nu-i ca alții. Pot să vă aduc dovezi din partea stăpînului sîtu și a altora. Este cea mai evlavioasă și umilă ființă pe care ați văzut-o vreodată. Pe unde a fost, era poreclit „predicatorul“.

— Foarte bine, aș putea să-l folosesc atunci ca preot al familiei ! răspunse tînărul cu ironie. Ar fi o idee bună. Mai ales că religia nu prea-i la loc de cinste în casa noastră.

— Glumiți ?

— De ce ? Nu mi-ai spus chiar dumneata că e bun de preot ? A fost hirotonisit de vreun sinod sau conciliu ? Haide, arată-mi acum actele lui !

Dacă negustorul nu și-ar fi dat seama, judecînd după buna dispoziție a interlocutorului, că toate ironiile lui se vor termina cu o afacere bună, cu siguranță că și-ar fi pierdut răbdarea. Scoase un portofel slinos, pe care-l puse pe un balot de bumbac, și în-

cepu să cerceteze niște acte, în timp ce tânărul îl privea ironic.

— Tată, cumpără-l, te rog ! Oricît ai plăti pentru el ! șopti micuța Eva, suindu-se pe o ladă și îmbrățișându-l. Știu că ai bani destui ! Vreau grozav de mult să-l cumperi !

— Ce-ai să faci cu el, scumpa mea ? Ai nevoie de cineva să-ți poarte căruciorul de păpuși sau să te legene în locul călușului de lemn ?

— Nu. Vreau să-l fac fericit.

— Iată un motiv într-adevăr original !

Negustorul scoase un certificat semnat de Shelby, pe care tânărul îl luă cu vârful degetelor, citindu-l în treacăt.

— Un scris de *gentleman* — observă el. Are o ortografie corectă. Dar nu înțeleg prea bine : ce-i cu religia în toată povestea asta ? adăugă el cu aceeași expresie batjocoritoare. E o invazie de albi evlavioși. O droaie de politicieni bisericoși se prezintă în alegeri. Evlavia domnește pretutindeni, în biserică și în instituții. Nici nu mai știi cine o să te tragă mai întîi pe sfoară. Nu știam că religia e la preț și pe piața de sclavi ! Nu am urmărit încă în ziare care-i bursa ei. Cîte sute de dolari socotești dumneata în prețul lui Tom pentru religie ?

— Vă place să glumiți — spuse negustorul. Dar toate au un înțeles adînc. Sînt diferite religii. Unele nu-s bune de nimic. Există adunări religioase, imnuri bisericești, în care nu se face nici o deosebire între albi și negri. Datorită acestui lucru, unii negri sînt blînzi, liniștiți, cinstiți, evlavioși, p-ăștia nimeni și nimic nu i-ar putea determina să facă ceva rău. Tom e tocmai dintre ei ; iată ce scrie fostul lui stăpîn...

— Ascultă, spuse tânărul aplecîndu-se asupra portofelului, dacă mă asiguri că într-adevăr pot cumpăra o astfel de cucernicie și că ea va fi trecută colo

sus, în catastifele cerești, ca ceva ce-mi aparține, ei bine, nu m-aș sfii chiar să dau și ceva în plus pentru treaba asta ! Ce spui, hm ?

— Asta n-o pot face, zise negustorul ; eu socot că fiecare va atârna acolo sus de propriul lui cârlig...

— Cam greu pentru cineva care se oferă să plătească ceva în plus pentru cucernicie și nu poate tranșa o astfel de afacere tocmai în statul care are mai multă nevoie de un asemenea lucru, nu-i așa ? spuse tînărul, care în timp ce vorbea făcea sul niște bancnote.

— Numără-ți banii, prietene !

— În regulă — răspunse Haley, și ochii-i scînteiară de bucurie.

Scoase repede tocul și o călimară veche și începu să completeze actul de vînzare, pe care îl înmîină apoi cumpărătorului.

— Sînt curios cît aș prețui dacă aș fi evaluat și eu ! rîse acesta, citind actul de vînzare. Atîția dolari pentru forma capului, atîția pentru fruntea înaltă, atîția pentru brațe, mîini, picioare și atîția pentru educație, cultură, talent, cinste și religie. În ce privește religia, mă tem că aș valora tare puțin. Haide, Eva — adăugă el luînd fetița de mîină și îndreptîndu-se spre partea cealaltă a vasului. Aici, îl apucă pe Tom de bărbie și-i spuse vesel : Uită-te la mine, Tom, ca să vezi dacă-ți place noul tău stăpîn.

Tom îl privi. Saint Clare avea un chip atît de luminos și frumos, încît era o încîntare să te uiți la el. Cu lacrimi în ochi, Tom spuse din inimă :

— Dumnezeu să vă binecuvînteze, stăpîne !

— Sper că o va face ! Știi să mîi caii, Tom ?

— Am fost obișnuit de mic copil cu ei. Domnul Shelby avea o mulțime de cai.

— Bine, Tom, am de gând să te fac vizitiu ! Numai să nu te îmbeți mai mult de două ori pe săptămână ! Afară de prilejuri excepționale !

Tom nu ascunse că e surprins și jignit.

— Nu mă îmbăt niciodată, stăpîne.

— Am mai auzit povestea asta, Tom, dar o să vedem. Nu-i nimic, dragul meu — adăugă el vesel văzînd privirile grave ale lui Tom. Nu mă îndoiesc că ești plin de intenții bune.

— Firește, stăpîne.

— O s-o duci bine. Tata e foarte bun. Numai că îi cam place să rîdă de toți — îi șopti Eva.

— Tata îți mulțumește pentru reclama pe care i-o faci ! rîse Saint Clare, îndepărtîndu-se.

Capitolul XV

DESPRE NOUL STĂPÎN AL LUI TOM ȘI DESPRE FELURITE ALTE PROBLEME

Deoarece firul vieții umilului nostru erou începe să se împletească cu acela al unor personaje mai suspuse, este necesar să vă facem și o scurtă prezentare a acestora.

Augustin Saint Clare era fiul unui plantator înstărit din Louisiana. Familia sa era originară din Canada. Dintre cei doi frați, care aveau temperament și caracter asemănător, unul se stabilise la o fermă înfloritoare din Vermont, iar celălalt adică tatăl său, ajunsese un bogat plantator în Louisiana. Mama lui Augustin era franțuzoică protestantă, a cărei familie emigrase în Louisiana pe vremea cînd se așezaseră acolo primele colonii de albi. Augustin și fratele său

erau singuri la părinți. Moștenind de la mama sa un organism plăpînd, Augustin fusese trimis — potrivit sfatului medicilor — la unchiul său din Vermont, unde petrecuse mai mulți ani pentru a se înzdrăveni în clima mai rece și sănătoasă a acestei regiuni.

În copilărie, Augustin era de o sensibilitate neobișnuită, aproape feminină, fără nimic din asprimea caracteristică sexului tare. Timpul biruise însă întrucîtva această moliciune, ascunzînd-o sub o înfățișare bărbătească, și nimeni nu-și putea da seama cîtă sensibilitate sălășluia încă în sufletul lui. Deosebit de inteligent, avea înclinări spre tot ce era frumos și bun, simțind un adevărat dezgust față de laturile practice ale vieții. Curînd, după ce își sfîrși studiile universitare, o patimă puternică și romantică puse stăpînire pe întreaga sa făptură. Sosise clipa unică în viața fiecăruia : la orizont se ivise steaua care de multe ori răsare numai pentru ca omul să-și poată aminti de ea ca de un vis ; și pentru Augustin răsări în zadar. Într-unul din statele din Nord cunoscute și cîștigă dragostea unei orfane frumoase, inteligente, și se logodi cu ea. Se întoarse în Sud, pentru a pregăti nunta, dar într-o bună zi primi înapoi toate scrisorile pe care i le trimisese, cu o scurtă înștiințare din partea tutorelui, care îl vestea că orfana se va căsători cu altcineva. Îneebunit de durere, nădăjdul în zadar — așa cum au nădăjduit atîția alții înaintea lui — că va izbuti s-o uite. Prea mîndru pentru a se plînge sau a cere explicații, Augustin se aruncă în vârtejul plăcerilor vieții de societate ; două săptămîni mai tîrziu, intră în grațiile celei mai frumoase femei din înalta societate, și în curînd se căsători cu ea. Era acum soțul unei făpturi încîntătoare, cu minunați ochi negri și cu o zestre de o sută de mii de dolari. Firește, toți îl credeau fericit.

Tînăra pereche își petrecu luna de miere în luxoașul lor vilă din apropierea lacului Pontchartrain, în mijlocul unui cerc de prieteni fermecători.

Într-o zi, Augustin primi însă o scrisoare. Pe plic recunoscuse scrisul femeii iubite. Servitorul i-o înmînă, în timp ce se afla în mijlocul unei societăți vesele și al unei discuții însuflețite cu oaspeții. Păli, dar izbuti totuși să se stăpînească și încheie liniștit convorbirea pe care o începuse cu o doamnă. La primul moment prielnic, se retrase. Numai cînd fu singur în camera lui deschise și citi scrisoarea, mai zadarnică acum ca oricînd. Fosta lui logodnică îi povestea un șir nesfîrșit de persecuții pe care le suferise din partea tutorelui ei, care voise s-o silească să se căsătorească cu fiul lui. Scrisorile lui Augustin nu-i fuseseră date, astfel că începuse să aibă tot felul de îndoieli. Se îmbolnăvise de durere și abia de curînd descoperise rețeaua de uneltiri cărora amîndoi îi căzuseră victimă. Își încheia scrisoarea asigurîndu-l pe tînărul și nefericitul Augustin de toată încrederea și recunoștința ei și împărtășindu-i dragostea mereu vie pe care i-o purta.

Acesta îi răspunse numaidecît :

„Am primit scrisoarea ta. Este prea tîrziu. Am crezut tot ce mi-a scris tutorele tău. Deznădăjduit, m-am căsătorit. Totul s-a sfîrșit între noi. Nu ne mai rămîne decît să uităm ce-a fost.“

Pentru Saint Clare, viața își pierduse tot rostul ei ideal : dragostea pentru frumos. Rămăsese cruda realitate, așa cum în urma valurilor sclipitoare și albastre a bărcilor și a vapoarelor albe, a șoaptelor melodioase ale apei, pe fundul albiei rămîne doar nămolul negru, rău mirositor și vîscos.

În romane asistăm de obicei la prăbușirea sufletească a eroilor, care, sfîșiați de durere, mor, și cu aceasta se încheie și romanul. Deznodămîntul, firește, comod. În viață, însă, nu murim cînd vedem spulbe-

rîndu-se tot ceea ce făcea viața să fie frumoasă. Trebuie să continui să mănînci, să bei, să te îmbraci, să te plimbi, să faci vizite, să cumperi, să vinzi, să vorbești, să citești, în sfîrșit, să trăiești.

Aceasta era tot ce-i mai rămăsese și lui Augustin.

Dacă soția lui ar fi fost o femeie adevărată, dintr-o bucată, ar fi putut face ceva pentru el, l-ar fi ajutat să-și refacă viața. Dar Marie Saint Clare nu era nici măcar în stare să observe că pentru Augustin firul vieții se rupsesse. După cum am mai spus, Marie era o femeie frumoasă, cu ochi minunați și cu o zestre de o sută de mii de dolari ; nici una din aceste calități nu putea însă vindeca un suflet bolnav.

Cînd într-o zi îl găsi pe Augustin întins pe canapea, palid și pretinzînd că este chinuit de o groaznică durere de cap, ea îl sfătui să miroasă săruri de amoniac. Iar cînd durerea de cap și paloarea se repetară aproape zilnic, ea se mulțumi să spună că n-ar fi crezut niciodată ca domnul Saint Clare să fie atît de bolnăvicios. Faptul că bărbatul ei suferea mereu de dureri de cap îi era foarte neplăcut, fiindcă aceasta însemna că nu-i face plăcere s-o însoțească la felurile petreceri, și, oricum, bătea la ochi să fie văzută mereu singură, cînd de-abia se căsătorise. La drept vorbind, lui Augustin nu-i părea de loc rău că se în-surase cu o femeie atît de puțin sensibilă la ceea ce se petrece în jurul ei. Pe măsură ce pojghița aurită a lunii de miere se topea, el constata că o femeie tînără și frumoasă — obișnuită întotdeauna să fie alintată și răsfațată — este o soție destul de greu de suportat. Marie nu fusese niciodată prea afectuoasă ; chiar puțină sa căldură sufletească se îneca repede într-un egoism inconștient și fără margini ; pentru ea, nimic nu conta în afară de plăcerile ei.

Din fragedă copilărie fusese înconjurată de o droaie de servitori, care îi stăteau la dispoziție, gata să-i în-

deplinească toate capriciile ; gîndul că și aceștia erau oameni care aveau simțăminte și drepturi nici nu-i trecuse vreodată prin minte. Fiind singurul copil la părinți, tatăl ei nu-i refuzase niciodată nimic ; cînd își făcuse intrarea în societate, frumoasă și bogată cum era, toți aleșii inimii ei, ca și cei nealeși de altfel, îi căzuseră la picioare. De aceea, pe Augustin îl socotea drept excepțional de norocos de vreme ce ea primise să-i fie soție. Ar fi o greșală să se creadă că o femeie lipsită de suflet este un creditor comod în schimbul de sentimente. Nu există pe lume un percepător mai neînduplecat decît o femeie egoistă ; cu cît este mai puțin îndrăgostită, cu atît cere mai multă dragoste de la cei cărora nu le dă nimic în schimb. De îndată ce Saint Clare fu mai puțin darnic în mici galanterii și atenții cu care o copleșise la început, își dădu seama că stăpîna lui nu era de loc dispusă să renunțe la sclavul ei ; începură atunci scene, certuri și discuții, neînțelegeri, învinuiri și plînsuri. Cum Saint Clare era bun și îngăduitor, încerca să răscumpere atitudinea lui rece față de Marie prin tot felul de daruri și cuvinte măgulitoare. Cînd Marie îi dăruia o fetiță minunată, el simți pentru prima oară renăscînd în el un strop de duioșie.

Mama lui Saint Clare fusese o femeie admirabilă prin inteligența ei deosebită și prin noblețea caracterului ; de aceea, Augustin dădu fetei numele ei, dorind din suflet ca să-i semene. Soția sa își dădu seama de acest lucru și încercă un sentiment de gelozie ; din acea clipă, nu mai privi cu ochi buni dragostea soțului ei pentru copil, socotind-o în dauna ei, mai ales că după naștere rămase subredă. O viață de trîndăvie atît intelectuală cît și fizică, o continuă plictiseală și nemulțumire, la care se adăugau sensibilizarea și slăbirea firească a organismului din vremea sarcinii, făcură în cîțiva ani dintr-o femeie tînără, frumoasă,

plină de prospețime o ființă gălbejită, ofilită, ipohondrică, plîngîndu-se tot timpul de fel și fel de boli închipuite și socotindu-se cea mai nefericită și persecutată făptură din lume.

Nu mai contenea cu văicărelile ; de multe ori se încuia cîte trei zile în cameră, văietîndu-se de dureri de cap.

Gospodăria fiind lăsată pe seama servitorilor, firește că Saint Clare nu avea un cămin prea plăcut. Singura lui fiică era firavă, și el se temea că fără o supraveghere foarte atentă copilul s-ar putea îmbolnăvi. Ca s-o înzdrăvenească, o luă cu el într-una din călătoriile sale în Vermont, unde izbuti s-o convingă pe verișoara sa, Ophelia Saint Clare, să vină cu ei în Sud, la New Orleans, ca să se ocupe de treburile gospodăriei. Acum, tocmai se întorceau din această călătorie, îndreptîndu-se spre casă.

Și pentru că în fața noastră încep să se ivească acoperișurile îndepărtate ale caselor din New Orleans, o vom prezenta pe domnișoara Ophelia cititorilor noștri.

Oricine a călătorit vreodată prin Noua Anglie își amintește fără îndoială de vreun orașel răcoros, de vreo fermă mare, așezată în mijlocul unei curți acoperite cu un covor de iarbă și umbrită de frunzișul des al arțarilor ; și, firește, nu poate uita nici ordinea și liniștea de nimic tulburată care domneau pretutindeni acolo. Totul era orînduit cu o grijă desăvîrșită : nici o nuia nu era desprinsă din gard, nici măcar un cap de ață nu putea fi găsit în curtea așternută cu gazon sau în preajma tufișurilor de liliac de sub ferastră. În casă, în odăile spațioase, strălucind de curățenie, cu mobile al căror loc nu era niciodată schimbat, treburile gospodărești se desfășurau cu punctualitatea și precizia vechiului ceasornic din colțul vestibulului. Călătorul își amintește desigur și de

„salonul“ familiei, de vechea și impunătoare bibliotecă cu geamuri, în care *Istoria* de Rolin, *Paradisul pierdut* al lui Milton, *Calea pelerinului* de Bunnyan și *Family Bible* a lui Scott stăteau alături de o mulțime de alte cărți tot atât de venerabile. În casă — nici urmă de servitori ; stăpîna casei, cu boneta albă pe cap și cu ochelari, care sta în fiecare după-masă și cosea, împreună cu fiicele sale, ca și cum n-ar fi fost niciodată nimic de făcut, a sfîrșit de dimineată toată treaba. Podeaua din vechea bucătărie nu este niciodată murdară sau pătată, mesele și scaunele, crătițele și vasele strălucesc întotdeauna într-o rînduială perfectă, deși se servesc cîte trei sau chiar patru mese pe zi, iar în bucătărie se spală și se calcă rufele și se pregătesc kilograme de unt și de brînză.

La o asemenea fermă, într-o astfel de casă și familie își petrecuse domnișoara Ophelia patruzeci și cinci de ani de viață tihnită cînd vărul ei o pofti la conacul lui din Sud. Cea mai vîrstnică dintr-o familie nume-roasă, ea continua să fie socotită de părinți drept „unul dintre copii“, și propunerea de a pleca la New Orleans stîrnise o adevărată emoție în întreaga familie. Bătrînul tată, cu părul ca neaua, scosese atlasul lui Morse din bibliotecă și cercetase latitudinea și longitudinea exactă a orașului New Orleans. Apoi răsfoi lucrarea *Călătorii în Sud și Vest* de Flint, pentru a-și putea da seama de specificul regiunii.

Buna ei mamă întrebuse îngrijorată dacă „New Orleans nu este un oraș cu oameni necinstiți“, adăugînd că „a te duce la New Orleans mi se pare ca și cum ai pleca în Insulele Sandwich, sau în oricare alt loc printre păgîni“.

Imediat ce vestea că Ophelia Saint Clare „se gîndește să plece la New Orleans cu vărul ei“ fusese cunoscută de familia preotului și a doctorului, precum și de atelierul de pălării al domnișoarei Peabody, în-

tregul orășel începuse, firește, să comenteze acest important eveniment. Preotul, care avea convingeri abolitioniste, se temea ca o asemenea aventură să nu încurajeze pe cei din Sud în menținerea sclavajului; dimpotrivă, doctorul, care era un partizan convins al trîmterii negrilor din statele Americii în Africa, pentru a înființa colonii, socotea că domnișoara Ophelia trebuia să plece tocmai pentru a arăta celor din New Orleans că, la urma urmei, cei din Nord nu gîndesc prea rău despre ei. Era într-adevăr de părere că cei din Sud trebuie încurajați. Cînd se anunțase „oficial” că plecarea la New Orleans s-a hotărît irevocabil, domnișoara Ophelia fusese poftită două săptămîni în șir de toți prietenii și vecinii, iar planurile și proiectele ei fuseseră tot atît de „oficial” studiate și îndelung discutate. Domnișoara Moseley, chemată la fermă pentru a ajuta la cusutul rochiilor, cîștigase din zi în zi tot mai mult încrederea celor din casă, datorită priceperii cu care înzestra garderoba domnișoarei Ophelia. Curînd, se aflase — „din izvor sigur” — că domnul „Sinclare”, cum îi spuneau vecinii, dăruise cincizeci de dolari Opheliei, pentru ca ea să-și cumpere tot ce era mai bun; două rochii de mătase și o pălărie fuseseră comandate chiar la Boston.

Cum erau privite aceste cheltuieli neobișnuite? Părerile erau împărțite. Unii susțineau că un astfel de eveniment se întîmplă o dată în viață și că prin urmare trebuiau făcute; alții afirmau cu încăpățînire că ar fi fost mai bine ca banii să fie trimiși misionarilor; dar toată lumea era de acord că umbrelă de soare ca cea adusă de la New York nu se văzuse pe meleagurile acelea și că domnișoara Ophelia, orice s-ar spune despre ea, avea o rochie de mătase care nu-și găsea seamăn. Circulau, de asemeni, zvonuri „demne de încredere” despre o batistă cu ajur; și se afirma chiar că domnișoara Ophelia mai

avea o altă batistă, tivită cu dantelă ; mai mult chiar, era brodată la colțuri ; dar asupra acestui din urmă punct nu existau dovezi satisfăcătoare și nici pînă în ziua de azi zvonul nu a fost confirmat.

Domnișoara Ophelia vi se prezintă acum, iubiți cititori, într-un tăior de călătorie din olandă cafenie. Era înaltă și bine făcută, cu forme cam colțuroase. Avea fața slabă și ascuțită ; buzele strînse, ca cele ale unei persoane care obișnuiește să ia hotărîri intranșigente asupra oricărui subiect : ochii negri și pătrunzători, în veșnică mișcare, cercetau fiecare lucru, ca și cînd căutau ceva de care să aibă grijă.

Toate mișcărilor ei erau scurte, hotărîte și energice ; nu-i plăcea să vorbească mult, dar cînd spunea o vorbă, o spunea direct și la locul ei.

În viața de toate zilele era întruparea ordinii, metodei și exactității. Era punctuală ca un ceasornic și neabătută din drumu-i ca o locomotivă ; iar pentru cei croiți altfel decît ea în această privință, își manifesta disprețul suveran.

Cel mai greu păcat în ochii ei, culmea tuturor relelor, era exprimat printr-un singur cuvînt, greu pe buzele ei și des repetat : „îngălăre“. Cînd domnișoara Ophelia rostea apăsător „îngălată“ sau „îngălat“, atunci disprețul ei era suprem. Cu acest cuvînt înfieră ea orice procedeu șovăielnic, ca și pe cei care nu alegeau calca cea mai dreaptă pentru a îndeplini ceea ce-și propuseseră. Și își manifesta disprețul nu atît prin cuvinte, cît printr-o atitudine severă, ostilă, aspră, ca și cum ar fi considerat nedemn să mai discute o asemenea chestiune.

Să recunoaștem însă : avea o oarecare valoare intelectuală, pe care și-o cultivase prin lectura a numeroase lucrări de istorie, precum și a operelor vechilor clasici englezi ; era un spirit activ și lucid, dar gîndea rațional, în cadrul unor limite destul de strîmte. Fi-

rește, nu trebuie să vă îndoiiți de convingerile sale religioase, bine orînduite și etichetate în formule, ca și pachetele din geamantanul ei ; formulele sale religioase fuseseră hotărîte o dată pentru totdeauna și n-ar fi putut fi lărgite sau schimbate niciodată ; același lucru se putea afirma și despre părerile ei asupra a numeroase probleme din viața practică, ca de pildă treburile gospodărești sau problemele politice din orașul ei natal.

Mai adîncă și mai puternică decît orice, ajungînd să fie însuși sensul existenței ei, era conștiințiozitatea. Nicăieri nu poți găsi sentimentul datoriei într-un grad mai înalt decît la femeile din Noua Anglie. El constituie o temelie de grănit, de nezdruccinat, care tocmai datorită adîncimii ei se ridică pînă la înălțimea celor mai mari culmi.

Domnișoara Ophelia era sclava datoriei ; dacă cineva o convingea că este pe „drumul datoriei“, nici o forță din lume n-ar mai fi putut s-o abată, chiar dac-ar fi fost aruncată în fundul unei fîntîni sau ținută la gura unui tun încărcat. Pentru ea, noțiunea de datorie se afla la un nivel atît de înalt, nepermițînd nici un fel de concesi, de indulgență față de slăbiciunile umane, încît, în ciuda zelului ei eroic, nu se socotea niciodată pe deplin conștiințioasă, fiind permanent înclinată să aibă remușcări. Așa se explică faptul că avea o înfățișare posacă, mohorîtă.

Cum se putea atunci înțelege domnișoara Ophelia cu Augustin Saint Clare, vesel, ușuratic, nepunctual, sceptic și care călca cu nepăsare în picioare obiceiurile și concepțiile ei cele mai sacre ?

Adevărul este că domnișoara Ophelia îl iubea pe Augustin ca pe-un copil. În copilărie îl învățase catelismul, îi cîrpite hainele, îl pieptănase, pe scurt : îi făcuse educația, și fiindcă inima ei avea și o latură caldă, Augustin monopolizase o mare parte din ea,

aşa cum făcea cu mai toţi oamenii, şi izbutise s-o convingă că „drumul datoriei“ trecea prin New Orleans şi că trebuia să plece cu el pentru a avea grijă de micuţa Eva, salvînd astfel totul de la ruină şi nenorocire. Gîndul casei de care nimeni nu avea grijă o impresionase adînc pe domnişoara Ophelia. De altfel, ca toată lumea, ea o adora pe fetiţă ; şi deşi îl considera pe Augustin un păgîn, îl iubea ; glumele lui o distrau şi-i tolera greşelile într-o măsură care-i uimea pe cei care o cunoşteau bine. Mai multe despre domnişoara Ophelia vă va spune povestirea însăşi.

Priviţi-o acum în cabina ei de pe vas, înconjurată de o mulţime de valize, geamantane şi coşuri, pe care le leagă, le împachetează sau le încuie cu multă seriozitate.

— Eva, ţi-ai numărat bagajele ? Fireşte că nu ! Ar face copiii aşa ceva ? Aici e valiza pătrată şi micul geamantan albastru cu cea mai bună pălărie a ta ; uite şi săculeţul de cauciuc şi cutia de ace ; cutia cu panglici, cutia de gulere şi acest mic geamantan. În total, şapte bucăţi. Dar umbreluţa de soare ? Ce-ai făcut cu ea ? Dă-mi-o ! Am s-o învelesc în hîrtie şi am s-o leg de umbrela mea. Aşa, acum totul e în ordine.

— Mătuşă, doar mergem acasă ! De ce-i nevoie de toate acestea ?

— Trebuie să fie toate în ordine, copilul meu, dacă vrei să le păstrezi. Eva, coşuleţul de lucru e în ordine ?

— Zău, nu ştiu, mătuşă.

— Bine, nu-i nimic. Ia să văd : degetar, aţă, foarfece, două gheme, un briceag, ace cu gămălie... E-n ordine. Pune-l aici. Dar spune-mi, copilul meu, ce-ai făcut cînd ai venit singură cu tatăl tău ? Desigur că ai pierdut tot ce-ai avut.

— Da, mătuşă, am pierdut destule lucruri ; dar oriunde ne opream, tata îmi cumpăra altele.

— Ferească Dumnezeu, copilul meu ! Ce sistem !
— E un sistem foarte bun, mătușă.
— Nu, e îngrozitor de îngălat !
— Mătușică, ce să fac ? Geamantanul ăsta e prea plin. Nu se închide...

— Trebuie să se închidă ! răspunse mătușă, cu tonul unui comandant de oști ; și după ce înghesui lucrurile în geamantan, sări pe capac. Capacul tot nu se închidea însă bine. Vino aici, Eva, urcă-te deasupra ! spuse Ophelia. Ceea ce a fost făcut o dată poate fi făcut și a doua oară. Acest geamantan trebuie neapărat închis și încuiat. Altă soluție nu există !

Geamantanul, intimidat fără îndoială de o asemenea declarație solemnă, cedă. Broasca se îmbucă, și domnișoara Ophelia întoarse satisfăcută cheia în broască, apoi o băgă triumfătoare în buzunar.

— Sîntem gata. Unde-i taică-tău ? A sosit timpul să ducem bagajele afară. Du-te, Eva, și vezi pe unde-i !

— Uite-l colo, în capătul celălalt al cabinelor. Mă-nîncă o portocală.

— Firește că nici nu-și dă seama că am și ajuns ! spuse mătușă. Ce-ar fi să fugi pînă la el și să-l chemi ?

— Tata nu se grăbește niciodată — răspunse Eva —, și apoi, nici n-am ajuns la debarcader ! Mai bine uită-te, mătușă, colo sus : pe strada aceea se vede casa noastră.

Pufăind din greu, ca un monstru uriaș și obosit, vaporul își făcea drum prin mulțimea de vase aflate în apropierea cheiului.

Veselă, Eva arată cu degetul acoperișurile, turnurile și străzile — tot ce recunoștea în orașul ei natal.

— Da, da, draga mea, foarte frumos ! Dar, vai de mine, iată, vaporul a oprit ! Unde e tatăl tău ?

Curînd, izbucni larma obișnuită la debarcare : funcționarii hotelurilor alergau în toate părțile ; ha-

malii cărau geamantane, valize și lăzi; mamele își strigau copiii, și mulțimea se înghesuia pe punte pentru a coborî.

Domnișoara Ophelia se așază pe geamantanul pe care îl biruise cu atîta greutate și aranjîndu-și toate lucrurile și bagajele într-o ordine cazonă părea hotărîtă să le apere pînă la capăt.

— Să vă iau geamantanul, doamnă ?

— Să duc bagajele ?

— Să vă ajut, doamnă ?

— Să cobor aceste lucruri ?

Din toate părțile i se puseră zeci de asemenea întrebări. Ea stătea însă dîrză, dreaptă ca un ac cu gămălie înfipt într-o scîndură, ținînd în mînă umbrela și răspunzînd pe un ton care putea speria și un birjar. Între timp, îi spunca mereu micuței Eva :

— Ce are de gînd tatăl tău ? Doar n-o fi căzut în apă ! Sigur că s-a întîmplat ceva !

Tocmai cînd desperarea ei ajunsese la culme, domnul Saint Clare apăru nepăsător ca de obicei și îi oferî Evei o felie de portocală.

— Verișoară Vermont, cred că ești gata.

— De aproape un ceas — spuse domnișoara Ophelia. Începusese să fiu îngrijorată.

— Eu procedez cu cap. Trăsura ne așteaptă, și mulțimea s-a mai împrăștiat, așa încît acum putem coborî civilizat, fără să ne înghesuim. Ia, te rog, bagajele — se adresă apoi unui vizitiu ce se afla lîngă el.

— Mă duc să văd cum le încarcă — spuse domnișoara Ophelia.

— Lasă, verișoară, nu-i nevoie !

— Bine, în orice caz, însă, am să duc eu asta și asta ! declară ea, trăgînd la o parte trei valize și o mică geantă.

— Scumpa mea, crede-mă, nu e nevoie. Trebuie să adopți cît de cît unele din principiile Sudului și să

nu ieși în stradă cu toată încărcătura asta. O să te ia drept o servitoare. Dă lucrurile vizitiului ! O să aibă grijă ca și cum ar conține ouă proaspete.

Domnișoara Ophelia privi deznădăjduită spre vărul ei, care-i lua comorile din mână, și nu se liniști decât când se află iar lângă ele în trăsură.

— Unde este Tom ? întrebă Eva.

— Stă pe capră, draga mea. Îl voi aduce mamei în locul vizitiului bețiv care a răsturnat trăsura.

— Tom o să fie un vizitiu minunat ! Sunt convinsă. Și n-o să se îmbete niciodată !

Trăsura se opri în fața unei clădiri de un stil vechi, ciudat, atât de caracteristic unor cartiere din New Orleans, un amestec de arhitectură spaniolă și franceză. De formă pătrată, închidea între aripile ei o curte frumoasă, în care trăsura intră printr-o poartă arcuită. Grădina interioară era încântătoare. Terase largi mărgineau de jur împrejur zidurile cu arcade în stil maur, coloane și arabescuri ce aminteau de epoca când în Spania domnea un fel de romantism oriental. În mijlocul grădinii se afla o fântână ale cărei ape argintii cădeau neîncetat într-un bazin de marmură înconjurat cu straturi de violete, care răspîndeau un parfum îmbătător. În apa cristalină a fântânii înotau mii de peștișori sclipitori, ca niște pietre prețioase. De la fântână pornea o alee pavată cu un mozaic cu desene multicolore, în jurul căreia se așternea un covor de mușchi verde, moale ca o catifea. La margine era și o alee pentru trăsuri.

Doi portocali înalți, cu flori parfumate, aruncau în jurul lor o umbră plăcută. Gazonul era înconjurat de vase de marmură cu arabescuri, în care creșteau cele mai rare plante tropicale : rodii enorme, cu frunze lucioase și flori de culoarea văpăii, iasomii cu flori ca niște stele argintii, mușcate, ramuri de trandafiri grele de flori, iasomii aurii, verbine cu miros de lămâie —

toate își contopeau culorile și parfumul, în timp ce aici și colo câte-un aloes încărcat de ani, cu frunze mari, stătea ca un vrăjitor conștient de măreția sa în mijlocul acestei vegetații care-și răspîndea splendoarea-i trecătoare.

Galeriile care înconjurau grădina aveau perdele de damasc, care puteau fi lăsate în jos dacă razele soarelui erau prea puternice. Grădina era de un pitoresc încântător.

Pe măsură ce trăsură înainta în grădină, Eva, veselă și nebună de bucurie, era ca o pasăre gata să zboare din colivie.

— Oh, nu-i așa că-i minunată casa noastră dragă ! Nu-i așa că-i minunată ? se adresă ea Opheliei.

— Da, e frumoasă, deși mi se pare cam veche și n-are o înfățișare prea creștinească.

Tom coborî din trăsură și privi în jur liniștit și mulțumit. Nu trebuie să uităm că negrii sînt ei înșiși niște plante exotice, originare din regiunile cele mai bogate, cele mai luxuriante din lume, și în fundul sufletului lor ei au o adevărată patimă pentru tot ce e frumos, plin de fantezie ; și fiindcă ei dau frîu liber acestei patimi, care nu e însoțită de vreun rafinament ea ajunge obiectul de batjocură al albilor, mult mai reci și mai lucizi.

Saint Clare — cu înclinația sa spre poezie și voluptate — zîmbi auzind cuvintele verișoarei sale ; întorcîndu-se apoi spre Tom, care privea în jur cu fața neagră strălucind de încîntare, spuse :

— Tom, am impresia că-ți place aici.

— Da, stăpîne. Mi se pare că am nimerit la locul potrivit.

Între timp, geamantanele fură descărcate, birjaru — plătit, și o mulțime de bărbați, femei și copii de toate vîrstele începură să alerge dinspre galerii în

întîmpinarea stăpînului. În fruntea lor se afla un mulatru tînăr, elegant îmbrăcat, fără îndoială o persoană importantă, care flutura o batistă fină și parfumată. Tînărul depunea mari eforturi pentru a împinge înapoi toată droaia de servitori care se îmbulzeau în jurul stăpînului.

— Înapoi, înapoi ! Mă dați de rușine ! strigă el autoritar. Vreți să-l supărați pe stăpîn chiar de cum a sosit, împiedicîndu-l să-și vadă familia ?

Toți priviră rușinați și rămaseră locului, înghesuiți la oarecare depărtare, în afară de doi flăcăi care veniră să ia bagajele.

Datorită măsurilor luate de domnul Adolph, după ce plăti trăsura, Saint Clare nu mai văzu pe nimeni în jurul lui ; rămăsese doar numitul domn Adolph, îmbrăcat într-o vestă de mătase, cu un lanț de aur și pantaloni albi ; el se înclină cu o grație și delicatețe peste puțință de descris.

— Tu erai, Adolph ? spuse stăpînul, întinzîndu-i mîna. Ce mai faci, băiatule ?

Adolph rosti o întreagă cuvîntare, pe care o pregătise cu grijă de două săptămîni.

— Bine, bine — îl întrerupse Saint Clare, cu ironia sa obișnuită. Foarte frumos, Adolph ! Dar acum ai grijă, te rog, de bagaje. Voi coborî într-o clipă, să dau bună ziua oamenilor mei.

Spunînd acestea, o conduse pe domnișoara Ophelia într-un salon mare, care dădea spre verandă.

Între timp, Eva zburase ușoară ca o pasăre prin salon, spre un mic dormitor, ce se afla de asemenea lîngă verandă. Aci, o femeie înaltă, palidă, cu ochi negri, se ridică de pe pat.

— Mamă ! strigă Eva, aruncîndu-se de gîtul ei și sărutînd-o.

— Ajunge ! Ajunge ! Ai grijă ! O să-mi provocî dureri de cap — spuse maică-sa după ce o sărută plic-tisită.

Saint Clare intră și el în cameră, o îmbrățișă ca un soț conștiincios și i-o prezintă pe verișoara sa. Marie o privi cu oarecare curiozitate, urîndu-i bun sosît cu o politețe rece.

O mulțime de servitori se iviră în prag, și printre ei o mulțime mai în vîrstă, emoționată, tremurînd de bucurie și nerăbdare.

— Uite-o pe Mammy ! strigă Eva, și dintr-o săritură i se aruncă în brațe, sărutînd-o de nenumărate ori.

Mammy nu se plînsese că-i pricinuieste dureri de cap, dimpotrivă, o îmbrățișă cu atîta dragoste, rîzînd și plîngînd, încît te îndoiai dacă e în toate mințile. După ce scăpă din brațele ei, Eva strînse mîinile tuturor servitorilor și sărută pe fiecare cu atîta căldură, încît domnișoara Ophelia mărturisi mai târziu că era cît pe-acî să-i vină rău.

— Voi, copiii din Sud — spuse ea —, puteți face ceea ce eu nu sînt în stare.

— Ce, mă rog ? întrebă Saint Clare.

— Și cu vreau să fiu drăguță cu fiecare și să nu jîgnesc pe nimeni, dar să îmbrățișez...

— ...pe niște negri, asta nu ești în stare — completă Saint Clare.

— Da, așa e. Cum poate s-o facă ?

Saint Clare rîse și ieși din cameră.

— Hei, veniți aici ! Sînteți cu toții ? Mammy, Jimmy, Polly, Sukey, vă pare bine că vă vedeți stăpînul ? întrebă el, strîngîndu-le tuturor mîna. Aveți grijă de copii — adăugă el împiedicîndu-se de un copilăș negru ca tăciunele care se tîra în patru labe. Dacă cineva se simte călcat, să mă anunțe.

Cu toții rîseră și-l binecuvîntară, în timp ce Saint Clare dăruia fiecăruia cîteva parale.

— Și acum, fiți copii cuminți și duceți-vă !

Tot grupul ieși printr-o ușă mare pe verandă ; Eva îi urmă, ținînd în mînă un coș plin de mere, nuci, bomboane, panglici, dantele și jucării, cumpărate pentru ei în cursul călătoriei.

Saint Clare tocmai voia să plece, cînd îl văzu deodată pe Tom, stîngher, într-un colț, în timp ce Adolph, rezemat nepăsător de balustradă, îl cerceta printr-un binoclu, cu un aer care ar fi făcut cîinste oricărui tînar înfumurat.

— Să-ți fie rușine ! strigă stăpînul, smulgîndu-i binoclul din mînă. Așa te porți cu tovarășii tăi ? Mi se pare — adăugă el punînd mîna pe vesta de mătase pe care o purta Adolph —, mi se pare că vesta asta e a mea !

— O, stăpîne, vesta asta e pătată cu vin ! Un *gentleman* ca stăpînul nu poartă niciodată o astfel de vestă. Am crezut că o pot lua. Doar pentru un biet negru ca mine e bună.

Și Adolph dădu din cap, trecîndu-și cu eleganță mîna prin părul parfumat.

— Va să zică, așa stau lucrurile — rîse Saint Clare. Bine, am să-l prezint acum pe Tom stăpînei sale și o să-l duci apoi la bucătărie. Și te rog să nu-ți dai aere față le el, Tom face cît doi maimuțoi ca tine.

— Stăpînului îi place întotdeauna să glumească ! răspunse Adolph rîzînd. Îmi pare bine că-l văd pe stăpînul meu atît de bine dispus.

— Vîno, Tom — îl chemă Saint Clare, făcîndu-și semn.

Tom intră în cameră privind atent covoarele moi și oglinzile strălucitoare, tablourile, statuile și perdelele. Ca și regina din Saba în fața lui Solomon, el își

pierdu cumpătul. Se teînea parcă să calce pe acest covoare minunate.

— Priveşte, Marie, ți-am cumpărat vizitiul visurilor noastre. De data asta îți garantez că e tot at de sobru pe cât e de negru ; și serios ca un dric ! Deschide ochii și uită-te la el ! Să mai spui că nu mă gîndesc tot timpul la tine cînd sînt plecat !

Marie deschise ochii și se uită la Tom fără să se ridice de pe pat.

— O să se îmbete și el, cu siguranță !

— Nu ! Mi s-a garantat că e cvlavios și cumpătat

— Bine, sper că o să se poarte cum trebuie.

— Adolph — strigă Saint Clare —, du-l pe Tom jos și bagă de seamă, adu-ți aminte ce ți-am spus

Adolph plecă în fugă, și Tom îl urmă cu pașii săi grei.

— E un adevărat uriaș — observă Marie.

— Haide, Marie — zise Saint Clare, așezîndu-se pe un scaun lîngă patul ei —, spune un cuvînd drag soțului tău !

— Ai întîrziat două săptămîni pe drum — răpunse Marie supărată.

— Ți-am scris, doar, că am avut motive serioase

— Ce scrisoare scurtă și rece mi-ai trimis !

— Draga mea ! Poșta tocmai pleca ; trebuia să expediez așa. Altfel, n-ai fi primit nimic.

— Veșnic aceeași poveste. Călătoriile se prelungește, și scrisorile se scurtează.

— Uită-te aici — adăugă el, scoțînd din buzunar o cutie de catifea și deschizînd-o. Ți-am adus un mic cadou din New York.

În cutie se afla o fotografie ca o gravură, reprezentînd pe Eva și tatăl ei șezînd unul lîngă altul. Marie privi cu nemulțumire cadoul.

— Ce ți-a venit să te fotografiezi într-o asemenea atitudine dizgrațioasă ?

— Atitudinea e o problemă de gust. Dar ce părere ai de asemănare ?

— Dacă nu contează părerea mea asupra unui aspect al chestiunii, nu știu pentru ce te-ar interesa ce gîndesc despre celălalt aspect al ei — răspunse ca închizînd cutia.

„Ce femeie !“ se gîndi Saint Clare, adăugînd cu glas tare :

— Haide, Marie, spune, îți place ? Nu fi absurdă !

— Cît de lipsit de tact ești ! Stărui să vorbesc și să admir cînd știi că mă doare îngrozitor capul. E o zarvă de cînd ai venit, încît sînt mai mult moartă decît vie.

— Suferiți de dureri de cap, doamnă ? Întrebă domnișoara Ophelia, sculîndu-se din fotoliul în care șezuse liniștită și cercetase cu atenție mobila din cameră pentru a o aprecia la justa ei valoare.

— Da, durerile de cap mă torturează îngrozitor.

— Ceaiul de boabe de ienupăr este foarte bun contra durerilor de cap. Cel puțin așa spunea Augustine, soția diaconului Abraham Perry, care se pricepe în ale medicinei.

— Voi da dispoziții să se culeagă primele boabe de ienupăr care or să se coacă în grădina noastră — spuse Saint Clare, sunînd dintr-un clopoțel. Verișoară, nu vrei să te duci în camera dumatăle și să te odihnești puțin după această zi grea ? Adolph — adăugă el —, cheam-o pe Mammy.

În curînd, mulatra pe care Eva o îmbrățișase cu atîta bucurie intră în cameră. Era curat îmbrăcată și purta un turban înalt, roșu și galben, dăruit de Eva, care i-l înfășurase singură pe cap.

— Mammy, ți-o încredințez pe doamna — spuse Saint Clare. E obosită și vrea să se odihnească. Condu-o în camera ei și ai grijă să nu-i lipsească nimic.

Domnișoara Ophelia dispăru împreună cu Mammy.

Capitolul XVI

STĂPINA LUI TOM ȘI PĂRERILE EI

— Marie dragă — spuse Saint Clare —, de azi încep zile bune pentru tine. Verișoara noastră din Noua Anglie preia întreaga povară a grijilor gospodărești, și tu te vei putea reface, pentru a deveni din nou tânără și frumoasă. Solemnitatea predării cheilor ar putea să aibă loc imediat.

Această discuție avu loc într-o dimineață la mic dejun, câteva zile după sosirea Opheliei.

— Firește că e binevenită la noi — răspunse Marie sprijinindu-și obosită capul în mâini. Cel puțin o să-și dea seama că aici în Sud adevăratele sclave sînt noi, stăpînele.

— Da, firește, și o să mai descopere și multe alte adevăruri.

— Te gîndești la sclavii noștri? Lumea crede că nouă ne convine să-i ținem. Sînt sigură că dacă am fi întrebați, am arăta cu toții că vrem să ne scăpăm de ei.

Evangeline privi ținută spre maică-sa cu ochii ei mari, serioși și cu o expresie gravă și mirată; apoi o întrebă:

— De ce fi mai tîi atunci, mamă?

— Nu știu ! Probabil, numai ca să mă chinuie. Sînt o adevărată tortură pentru mine. Cred că boala mea se datorește în primul rînd lor. Mai ales că sclavii noștri sînt cei mai răi din cîți au existat vreodată.

— Oh, Marie, exagerezi. Știi prea bine că nu e adevărat. Mammy e ființa cea mai blîndă din lume. Ce te-ai face fără ea ?

— Da, Mammy e cea mai bună dintre toți ! Totuși, e egoistă. De altfel, ăsta e defectul întregii rase.

— Egoismul este într-adevăr un defect mare — aprobă Saint Clare.

— Uite, bunăoară, cred că numai un om foarte egoist poate dormi atît de adînc ca Mammy. Știe foarte bine că am nevoie de cîte ceva mai tot timpul ; și totuși, doarme buștean. În fiecare dimineață mă simt mai prost din cauza eforturilor pe care trebuie să le cheltuiesc noaptea pentru a o trezi.

— Dragă mamă, dar atîtea nopți te-a vegheat !

— De unde știi ? Firește, ți s-a plîns !

— Nu-i adevărat ! Mi-a spus doar că nu ți-a fost bine cîteva nopți în șir.

— De ce n-o lași pe Roza sau pe Jane să-i țină locul o noapte, două, pentru ca să se poată odihni și Mammy ? propune Saint Clare.

— Cum poți măcar să te gîndești la una ca asta ? Saint Clare, ești de-a dreptul lipsit de tact ! Sînt atît de nervoasă, încît orice mă supără. Dacă o mînă străină m-ar atinge, aș face o criză de nervi. Nu cred că Mammy ține într-adevăr la mine ! Altfel, s-ar trezi mai ușor ! Am auzit că unii au servitori devotați. Eu n-am avut niciodată acest noroc.

Și Marie oftă adînc.

Domnișoara Ophelia, gravă și posomorîtă, ascultase discutia fără a scoate o vorbă : tinea buzele

strînse, ca și cum ar fi fost hotărîită să-și verifice cu atenție gîndurile înainte de a-și spune părerea.

— Mammy pare numai să fie bună — stăruie Marie. Este politicoasă și respectuoasă ; dar e de un egoism feroce. Nu încetează o clipă să vorbească sau să se intereseze de soțul ei. Cînd m-am căsătorit și m-am mutat aici, am fost, firește, nevoită s-o iau cu mine. Dar tatăl meu nu se putea lipsi de soțul ei, care era fierar. Le-am arătat atunci că cel mai bine ar fi să se despartă, deoarece era puțin probabil să se mai poată întîlni vreodată. Îmi pare rău că n-am stăruit îndeajuns și n-am căsătorit-o pe Mammy cu altcineva. Am fost prea naivă și indulgentă și n-am vrut să insist. Încă de pe atunci i-am atras atenția că n-o să-l mai revadă pe soțul ei mai mult de o dată sau de două ori în viață, deoarece clima din regiunea unde trăiește tatăl meu nu-mi pîrsește și deci nu puteam locui acolo... Am sfătuit-o să se căsătorească cu altcineva... Dar ți-ai găsit !... Mammy este de o încăpățîinare... Numai eu știu !...

— Are copii ? întrebă domnișoara Ophelia.

— Da, doi.

— Firește, suferă pentru că e despărțită de ei.

— Da, bineînțeles. Dar nu i-am putut lua. Erau niște plozi urîți și murdari. De ce să-i iau ? !... Apoi, și-ar fi pierdut prea mult timp cu ei... Cred că Mammy e încontinuu tristă și din pricina lor. Nu vrea să se căsătorească cu nimeni. Deși știe cît sînt de bolnavă și ce nevoie am de ea, dacă ar putea s-ar întoarce și mîine la soțul ei. Sînt convinsă !... Chiar și cei mai buni dintre ei sînt îngrozitor de egoiști !...

— E trist, cînd te gîndești — ripostă Saint Clare.

Domnișoara Ophelia îl privi cu vioiciune, observîndu-i indignarea și surîsul ironic.

— Mammy a fost întotdeauna protejata mea — continuă Marie. Aș dori ca servitorii dumneavoastră

'din Nord să-i poată vedea dulapul cu rochiile de mătase, de muselin și pînză... Mi-am pierdut de multe ori după-mese întregi aranjîndu-i bonetele sau gătind-o ca să poată merge la o vizită ! În plus, nici-odată n-am fost severă cu ea. Nu-mi amintesc să fi fost biciuită decît o dată sau de două ori. Cît despre mîncare, zilnic bea cafea sau ceai cu zahăr. Firește, e scandalos ! Saint Clare vrea ca sclavii noștri să trăiască din plin. Fiecare își face acum de cap. Fără îndoială, servitorii sînt din cale-afară de răsfățați. Vina-i mai ales a noastră dacă sînt atît de egoiști și se poartă ca niște copii alintați. Dar mă obosesc degeaba ! Saint Clare știe una și bună în privința asta.

— M-am plictisit să tot discut problema asta — spuse Saint Clare, luîndu-și ziarul.

Eva o ascultase pe mama ei cu gravitatea aceea plină de neliniște, care îi era atît de caracteristică. Se apropie încet de scaunul maică-si și-i cuprinsese gîtul cu mîinile.

— Ce e, Eva ? o întrebă Marie.

— Mamă, n-aș putea avea eu grijă de tine ? Măcar o singură noapte ? Sînt sigură că nu te-aș obosi și n-aș adormi. De multe ori nu dorm nopțile. Stau și mă gîndesc...

— Oh, ce prostii spui, fetiço ! Ești un copil tare ciudat ! răspunse Marie.

— De ce nu vrei, mamă ? Cred — adăugă ea timidă — că Mammy nu se simte prea bine. Mi-a spus că în ultimul timp are veșnic dureri de cap.

— Așa se văicărește mereu. Mammy nu-i mai brează ca ceilalți. Face atîta zarvă pentru un fleac de durere de cap ! Nu e bine să le dai nas. Asta e principiul meu — spuse Marie, întorcîndu-se spre domnișoara Ophelia. Îți dai seama și dumneata. Dacă încurajezi slugile, dînd atenție tuturor nimicurilor sau văicărelilor lor, nu mai ai o clipă de liniște. Eu

nu mă plîng niciodată de nimic. Nimeni nu știe cît sufăr. E datoria mea însă să îndur în tăcere.

La aceste cuvinte, Ophelia o privi pe Marie atît de uimită, încît Saint Clare izbucni în rîs.

— Saint Clare nu mă crede niciodată cînd sînt bolnavă — se jelui Marie cu o voce de martiră. Sper că va veni curînd ziua cînd îi va părea rău.

Și Marie își șterse ochii cu batista.

Urmă o tăcere apăsătoare. În sfîrșit, Saint Clare se sculă, se uită la ceas și pretextă că are treabă în oraș. Eva îl urmă, și Ophelia rămase singură la masă cu Marie.

— Ăsta e Saint Clare — zise Marie, punînd la o parte batista, deoarece criminalul care trebuia impresionat nu mai era de față. Nu-și dă niciodată seama și n-o să înțeleagă niciodată cît sufăr de ani de zile. Dacă m-aș văieta tot timpul sau aș face caz de boala mea, ar fi cît se poate de îndreptățit ! bărbații se plictisesc de femeile care se văicăresc. De aceea, m-am închis în mine și am suportat atîtea, încît Saint Clare crede că pot îndura orice.

Domnișoara Ophelia nu prea știa ce să zică. În timp ce se gîndea la răspunsul cel mai potrivit, Marie își șterse încetul cu încetul lacrimile, își netezi părul, așa cum un porumbel ieșit din apă își scutură penele, și începu să-i explice Opheliei tot felul de chestiuni gospodărești — despre aranjarea dulapurilor, a cămărilor de provizii, a magaziei și altele ; toate — sarcini care îi reveneau acesteia de acum înainte. Îi dădu însă atîtea instrucțiuni și sfaturi încîlcite, încît o minte mai puțin sistematică și calculată ca a domnișoarei Ophelia le-ar fi încurcat fără doar și poate.

— Cred că ți-am explicat totul destul de limpede ca atunci cînd voi fi bolnavă să te descurci fără mine. În ce privește pe Eva, are nevoie de multă supraveghere.

— Pare să fie foarte bună. Rar mi-a fost dat să văd copil mai înțelept.

— Are o fire bizară. E plină de ciudățenii. Nu seamănă de loc cu mine...

Marie oftă, ca și cum cele spuse de ea ar fi fost cu adevărat din cale-afară de triste.

Ophelia se gîndi : „Sper să nu vă semene de loc“, dar avu prudența să n-o spună.

— Eva prea stă tot timpul cu slugile. Și eu m-am jucat cu copiii negrilor din casa tatălui meu. Eva se consideră însă întotdeauna egală cu toți cei din jurul ei. Ciudat ! Niciodată n-am izbutit s-o schimb. Cred că de vină e și Saint Clare, care o încurajează. Prea e indulgent cu oricine din casa lui ! Firește, cu excepția soției sale !

Din nou Ophelia tăcu, neștiind ce să răspundă.

— Nu există altă metodă cu slugile decît să le ții la respect și să te asculte orbește. Mi s-a părut asta atît de firesc încă de cînd eram copil. Eva însă e în stare să strice o întreagă casă de servitori. Nu știu ce va face cînd o să aibă și ea un cămin ! Și eu mă port frumos cu servitorii. Dar nu trebuie să-i faci să-și uite lungul nasului. Eva nu înțelege asta. Nu pot s-o fac să priceapă ce înseamnă un servitor. Ai auzit doar. Vrea să aibă grijă de mine noaptea, pentru ca Mammy să poată dormi liniștită. Îți poți închipui de ce-ar fi în stare dacă ar fi lăsată de capul ei !

— Bine, dar nu-i socotiți pe servitorii dumneavoastră drept ființe omenești, care au și ele nevoie de odihnă cînd sînt obosite ? observă domnișoara Ophelia pe neașteptate.

— Ba da, firește. Sînt gata să le îngădui orice dacă nu supără pe nimeni. Mammy poate dormi oricînd. Nu e vorba de asta. E cea mai somnoroasă ființă pe care am văzut-o vreodată. Cînd coase sau

şade, oriunde s-ar afla, mereu e gata să tragă un pu
de somn... Nici o grijă, Mammy doarme de ajuns.
A trata însă slugile ca şi cum ar fi nişte flori exotice
sau vase de porţelan este de-a dreptul ridicol — zise
Marie, culcându-se obosită pe o canapea moale şi mi-
rosind sticluta cu săruri. Vezi — continuă ea cu un
glas stins —, vezi, verişoară Ophelia, nu vorbesc de
multe ori despre mine. Nu-mi stă în caracter şi nu-mi
place. Nici n-am destulă putere. Dar există multe
chestiuni asupra cărora Saint Clare şi cu mine nu sîn-
tem de aceeaşi părere. Soţul meu nu m-a înţeles şi
nu m-a apreciat niciodată. Aceasta este adevărata
cauză a bolii mele. Sînt gata să cred că Saint Clare
este bine intenţionat, dar bărbaţii sînt egoişti şi nu
ştiu să se poarte cu femeile. Cel puţin asta este im-
presia mea.

Domnişoara Ophelia avea prudenţa caracteristică
celor din Noua Anglie : nu-i plăcea de loc să fie
amestecată în conflictele familiale ; acum presinţea
însă că este ameninţată de o adevărată primejdie.
Aşa că, luîndu-şi un aer de neutralitate gravă şi sco-
ţînd din geantă un ciorap, începu să tricoteze cu
atenţie, strîngîndu-şi buzele într-un fel care parcă
spunea : „În zadar încercaţi să mă faceţi să vorbesc.
Nu vreau să am nimic de-a face cu aceste chestiuni.“

Domnişoara Ophelia avea o înfăţişare tot atît de
atrăgătoare ca şi un sfinx. Dar doamnei Saint Clare
nu-i păsa. Găsise pe cineva care s-o asculte şi con-
sidera că este de datoria ei să vorbească. Miroşi
esenţa de oţet şi, împrăştiindu-şi forţele, continuă :

— Cînd m-am căsătorit cu Saint Clare, mi-am adus
şi servitorii, aşa că am dreptul să-i conduc cum îmi
place. Saint Clare era bogat şi avea destule slugi.
Aşa că aş fi fost mulţumită dacă s-ar fi ocupat nu-
mai de ce era al lui. Dar el a început să se ames-
tece şi în treburile mele. Are idei originale. de-a

dreptul extravagante în anumite probleme. În special în ce privește tratamentul slugilor. Se poartă ca și cum servitorii lui ar avea mai multă importanță decît mine sau chiar decît el. Îi lasă să-și facă de cap și niciodată nu-i ocărăște. Uneori, însă, este înfricoșător. De multe ori mă sperie, cu toată înfățișarea lui de om bun. Bunăoară, a interzis categoric ca cineva să fie bătut ; numai eu sau el am putea s-o facem. Or, îți închipui ce înseamnă asta ! Saint Clare nu ar lovi vreodată pe cineva, nici chiar dacă l-ar călca în picioare. Cît despre mine, ce crud ar fi să mi se ceară să fac asta cînd sănătatea mea este atît de șubredă ! Așa că servitorii noștri sînt ca niște copii mari.

— Nici eu nu știu să mă port altfel. Slavă Domnului ! răspunse Ophelia scurt.

— Bine, dar va trebui să-i strunești dacă rămîi aici. Nici nu-ți poți închipui ce ființe stupide, nepăsătoare, neînțeleghătoare, copilăroase și nerecunoscătoare sînt slugile...

De cîte ori discuta această problemă, Marie părea că se simte cît se poate de bine, uitînd parcă de boala și oboseala ei.

— Nu cunoști și nici nu poți să știi ce necazuri are zilnic o gospodină din cauza lor. Dar nu ajută la nimic să te plîngi lui Saint Clare. O să-ți răspundă cu tot felul de baliverne. Despică totdeauna firul în patru și pretinde că din cauza noastră sînt așa și că trebuie să le suportăm totul. Crede că defectele lor se datoresc greșelilor noastre și că ar fi din cale-afară de crud să-i pedepsim tot pe ei. În locul lor, cică am fi la fel !... Ca și cum noi am putea măcar să ne comparăm cu ei.

— Nu credeți că Dumnezeu i-a făcut la fel ca pe noi toți ? întrebă Ophelia scurt.

— Nu, firește ! Frumoasă poveste ! Ei sînt o rasă inferioară.

— Oare sufletul lor nu este nemuritor ca și al nostru ? stăruie Ophelia cu indignare.

— A, ba da ! Asta da. Nimeni nu se îndoiește. Dar a-i pune pe aceeași treaptă cu noi, a ne compara cu ei, nu, nu e cu putință ! Saint Clare pretinde bunăoară că a o despărți pe Mammy de soțul ei este același lucru ca și cum pe mine m-ar separa cineva de el. Ce comparație !... Mammy nu poate simți ca mine... E cu totul altceva. Saint Clare nu înțelege asta, și pace ! Parcă Mammy și-ar iubi copiii ei puturoși cum o iubesc eu pe Eva !... Saint Clare a încercat o dată să mă convingă cu toată seriozitatea că este de datoria mea, în ciuda sănătății mele șubrede, s-o las pe Mammy să se întoarcă înapoi la familia ei, și eu să-mi angajez pe altcineva. Oh, dar asta a fost prea de tot !... Chiar și pentru mine. Nu-mi exteriorizez deseori sentimentele. Nu mă jeluiesc. Asta-i principiul meu : soarta unei soții este amară, și eu o îndur. Dar atunci am izbucnit ! Am spus răspicat ce gîndeam, și de atunci niciodată n-a mai discutat despre asta. Înțeleg însă din privirile lui și din unele atitudini că nu și-a schimbat părerea... Și mă enervez la culme !...

Domnișoara Ophelia părea că se teme să nu-i scape vreun cuvînt pe care n-ar fi vrut să-l spună ; continua să tricoteze grăbit, cu mare băgare de seamă.

— Vezi deci ce te așteaptă : să conduci o casă unde nu există nici o regulă, unde servitorii își fac de cap și au tot ce poftesc. Numai eu, cît de cît, i-am mai putut ține-n frîu, cu toată sănătatea mea șubredă. Din cînd în cînd mai ridic biciul, dar mă obosește. Hei, dacă Saint Clare s-ar ocupa ca alții...

— Ce-ar trebui să facă ?

— Bunăoară, să-i trimită într-un loc unde să fie biciuiți. Ar fi singura soluție. Hei, dacă n-aș fi atît

de slabă și neputincioasă, aș ști eu să le vin de hac !
Nu ca Saint Clare !

— Cum izbutește totuși Saint Clare să se facă ascultat ? Întrebă Ophelia. Spuneți că nu-i bate nici-odată.

— Bărbații știu mai bine să comande. Le e mai ușor. Mai ales cu Saint Clare nu-i de glumit ! Dacă ai privi cu atenție în ochii lui când vorbește, ai observa că parcă-i scînteiază. Chiar și eu mă sperii. Servitorii înțeleg că trebuie să-l asculte. Nu sînt în stare să obțin de la ei țipînd și certîndu-i ceea ce Saint Clare obține dintr-o singură privire. Pentru Saint Clare nu-i nici o bătaie de cap. De aceea n-are nici o considerație pentru mine. Dar dumneata îți dai seama că fără asprime nu se poate face nimic. Slugile sînt atît de rele, mincinoase și leneșe !

— Vechiul cîntec ! spuse Saint Clare, care tocmai intrase în cameră. Aceste ființe imposibile or să primească o răsplată groaznică pentru lenea lor ! Vezi, verișoară — adăugă el, lungindu-se pe o canapea în fața soției sale —, ținînd seama de exemplul pe care Marie și cu mine îl dăm, lenea lor este cu totul explicabilă.

— Saint Clare, cum poți fi atît de rău ?

— De ce ? Cred că vorbesc așa cum trebuie. Întotdeauna încerc doar să întăresc, să confirm afirmațiile tale, Marie.

— Nu asta ai vrut să spui, Saint Clare.

— Atunci, probabil că am greșit ! Îți mulțumesc, draga mea, că mi-ai atras atenția !

— Tii neapărat să mă superi !

— Haide, Marie ! S-a făcut tare cald și chiar acum m-am certat cu Adolph, care a început să mă plictisească din cale-afară. Te rog să fii drăguță și să mă lași să mă odihnesc în lumina zîmbetului tău.

— Ce s-a întîmplat cu Adolph ? întrebă Marie. Acest individ e de o neobrăzare pe care n-o s-o mai pot îndura mult timp. Aș vrea să mi-l dai cîtva timp pe mîină ! L-aș pune eu cu botul pe labe !

— Cuvintele tale, draga mea, sînt ca de obicei pline de bun-simț. Cît despre Adolph, se străduiește atît de mult să mă imite, încît a ajuns să se confunde pur și simplu cu mine. M-am simțit obligat să-i atrag atenția asupra confuziei pe care o face.

— Cum ?

— Am fost silit să-l fac să înțeleagă că aș prefera să păstrez unele din hainele mele numai pentru uzul meu personal. I-am spus că are voie să întrebuinteze numai o anumită cantitate din apa mea de colonie și i-am interzis să-și însușească mai mult de o duzină din batistele mele parfumate ! Adolph a fost tare furios și a trebuit să-i vorbesc ca un părinte.

— Oh, Saint Clare, cînd o să înveți oare să te porți cu slugile ? Indulgența ta e revoltătoare !

— De ce ? Ce vină are un biet cîine dacă vrea să-și imite stăpînul ? Dacă nu am știut să-l educ mai bine pentru a-l face să-și caute fericirea în altceva decît în apa de colonie, de ce nu l-am înțelege ?

— Și de ce nu l-ai educat mai bine ? întrebă brusc Ophelia.

— Ar fi fost prea multă bătaie de cap. Lenea, verișoară, lenea care strică sufletele mai mult decît crezi. Cred că lenea este ceea ce bătrînul vostru doctor Botherem din Vermont obișnuia să numească „esența răului“.

— Voi, proprietarii de sclavi, aveți o mare răspundere — observă domnișoara Ophelia. Eu n-aș vrea s-o am pentru nimic în lume ! Ar trebui să educați sclavii și să-i tratați ca pe niște ființe umane, alături de care ar trebui să apăreți în fața judecății lui Dum-

nezeu. Asta e părerea mea ! Încheie buna doamnă, vorbind cu o nestăvilită însuflețire.

— Dacă ai ști ! zise Saint Clare, sculîndu-se repede.

Apoi se așeză la pian și începu să cînte o melodie veselă. Avea mult talent muzical. Degetele îi zburau deasupra clapelor cu mișcări repezi și delicate, dar hotărîte. Cîntă o bucată după alta, ca cineva care încearcă prin toate mijloacele să se dispună. După aceea se ridică voios :

— Verișoară, ne-ai ținut o predică frumoasă. Ți-ai făcut datoria. Îți mulțumesc din suflet. Mi-ai aruncat drept în față piatra prețioasă a adevărului, care m-a lovit atît de puternic, încît la început n-am știut s-o apreciez.

— Nu văd rostul unei asemenea afirmații — spuse Marie. Aș vrea să știu dacă mai există cineva care să facă atît de mult pentru servitori ca noi. Și la ce bun ?!... Și așa, și așa se fac din ce în ce mai răi. De ce să le mai explici ?... Deși pot să mărturisesc că am stat de vorbă cu ei pînă am răgușit și mi-am pierdut răbdarea numai ca să le arăt care sînt datoriile. Pot merge și la biserică cînd le place, deși sînt convinsă că nu înțeleg nici un cuvînt din slujbă și nu le folosește la nimic. Dar cu toate acestea, se pot duce, și se duc. Sînt o rasă inferioară și vor rămîne o rasă inferioară ! Ce să faci ? Cum să-i ajuți ? Vezi, verișoară Ophelia, eu am încercat să-i schimb ; am trăit în mijlocul lor și le cunosc năravurile. Pe cînd dumneata...

Socotind că vorbise destul pînă acum, domnișoara Ophelia nu răspunse nimic, iar Saint Clare fluiera o melodie.

— Saint Clare, nu mai fluiera, te rog ! Mă doare capul.

— Bine, nu mai fluier. Mai vrei ceva ?

— Aș vrea să te interesezi cît de cît de necazurile mele. Niciodată nu-ți pasă de mine.

— Dragul meu înger acuzator !

— Felul în care îmi vorbești e pur și simplu provocător !

— Cum vrei altfel ? Sînt gata să vorbesc cum îți place, numai să te văd mulțumită.

Prin perdelele de mătase pătrunseră din grădină hohote de rîs. Saint Clare se ridică și, dînd la o parte perdelele, începu să rîdă și el.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă Ophelia, apropiindu-se de verandă.

Tom stătea pe un covor de mușchi moale, avînd la butonierele hainei flori de iasomie. Eva îi pusese o cunună de trandafiri în jurul gîtului și i se așezase pe genunchi ca o vrabie, rîzînd cu poftă.

— Vai, ce bine-ți stă, Tom !

Tom zîmbea cu bunăvoință și părea că se bucură de acest joc, la fel ca mica lui stăpînă. Își ridică privirile și îl văzu pe stăpînul lui, care se uita la el.

— Cum o lași ? spuse Ophelia.

— De ce nu ? reluă Saint Clare.

— Nu știu ! Mi se pare îngrozitor !

— Dac-ai vedea un copil mîngîind un cîine, fie chiar un cîine negru, nu ți s-ar părea nimic neobișnuit. Dar cînd e vorba de o ființă care gîndește, judecă și simte, te îngrozești ! Recunoaște, verișoară, că am dreptate ! Cunosc părerile celor din Nord. Dacă noi nu le împărtășim, nu înseamnă că sîntem deosebit de virtuoși. Dar obișnuința ne-a învățat ceca ce ar fi trebuit să ne învețe religia creștină : să uităm prejudecățile. De multe ori, în călătoriile mele în Nord, am putut să-mi dau seama că la voi ele sînt mult mai puternice decît la noi. Vă e scîrbă de negri ca de un șarpe sau de o broască. Dar vă mîniați împotriva ne-

dreptăților ce li se fac. E drept, nu le-ați face nici-odată un rău, dar nu vreți să aveți de-a face cu ei. Doriți să-i trimiteți înapoi în Africa, pentru a nu-i mai vedea. Dar după aceea trimiteți niște misionari după ei, să le dea educația pe care tot voi le-ați refuzat-o ! Nu-i așa ?

— Poate că ai dreptate, vere — spuse Ophelia, dusă pe gânduri.

— Ce-ar face cei săraci și nenorociți fără copii ? o întrebă Saint Clare, rezemîndu-se de balustrada verandei și privind-o pe Eva, care se apropia cu Tom. Copilul este realmente democrat, în adevăratul sens al cuvîntului. Tom este pentru Eva un erou ; pentru ea, basmele lui sînt feerice minuni, cîntecele și imnurile sale religioase — mai frumoase decît oricare operă, și nimicurile de prin buzunare — o grămadă de pietre prețioase. El e pentru Eva cel mai minunat Tom din tot neamul negrilor. Copiii sînt florile Edenului, pe care Dumnezeu i-a lăsat pe acest tărîm pentru toți cei săraci și nenorociți, care nu au parte de alte bucurii.

— Ciudat, vere ! Ascultîndu-te, cineva ar crede că ești un dascăl — spuse Ophelia.

— Dascăl ?

— Da, un dascăl de religie.

— În nici un caz dascăl din aceia care se găsesc prin orașele voastre ; și, ceea ce e mai rău, nici un practicant al religiei.

— Atunci, de ce ne dai atîtea sfaturi ?

— Nimic nu-i mai ușor decît să vorbești — spuse Saint Clare. Dacă nu mă înșel, un personaj al lui Shakespeare afirmă : „Aș putea mai degrabă să arăt la douăzeci de oameni ceea ce e bine să facă decît să fiu unul din acești douăzeci și să urmez propriile mele sfaturi“. Asta înseamnă diviziunea muncii ! Eu sînt tare în vorbă, și tu, verișoară, în fapte !

Cît despre Tom, n-avea de ce să se plîngă. Eva, care se simțea din ce în ce mai legată de Tom, obținuse de la Saint Clare ca el să fie mereu cu ea cînd se plimbă sau se joacă. Tom primise ordinul ca atunci cînd domnișoara Eva va avea nevoie de el, să lase toate treburile și s-o însoțească, ceea ce, firește, era cît se poate de plăcut.

La porunca lui Saint Clare, Tom fusese îmbrăcat bine. În grajd n-avea cine știe ce de făcut, trebuind mai mult să dea îndrumări unui alt servitor. Mai ales că Marie Saint Clare afirmase hotărît că nu poate suporta mirosul de grajd ; așa că Tom nu trebuia să facă nici o muncă brută. Sistemul ei nervos era atît de șubred, încît orice iz neplăcut, după părerea ei, i-ar fi pus capăt zilelor !

Tom arăta în tunică sa curată, cu pălăria lucioasă, cu cizmele strălucitoare și cu manșetele și gulerul scrobit ca un adevărat preot cartaginez, așa cum fuseseră mulți de culoarea lui în timpurile străvechi.

Se afla apoi, într-un loc frumos, ceea ce pentru un om de rasă neagră are întotdeauna mare importanță. Se bucura de frumusețea păsărilor, a florilor, a fîntînilor, de parfumul, de lumina și de toate încîntările grădinii, de perdelele de mătase, de tablourile, lămpile și statuetele care dădeau încăperilor aspectul palatului lui Aladin.

Dacă rasa africană va deveni vreodată o rasă cultă — și fără îndoială că așa va fi —, viața în Africa va cunoaște o bogăție și o splendoare pe care rasa noastră occidentală cu greu și-o poate închipui. În misticul continent îndepărtat al aurului, pietrelor prețioase și mirodeniilor, al palmierilor, al florilor minunate și al pămîntului roditor, se va naște o artă nouă și splendori nemaivăzute ; și rasa neagră, care nu va mai fi disprețuită și hulită, va produce poate cele mai minunate creații ale vieții umane. Fără îndoială că

acest lucru se va întâmpla cîndva datorită bunătății sufletești a rasei, simplității ei copilărești, dragostei și capacității sale de a ierta... Ea va îmbrățișa formele cele mai înalte ale vieții creștine. Poate că Dumnezeu, care lovește pe cei pe care-i iubește, a ales tocmai biata Africă năpăstuită pentru a face din ea împărăția cea mai frumoasă și mai nobilă, ce va lua naștere atunci cînd toate celelalte imperii lumești se vor fi prăbușit ; căci cei dintîi vor fi cei de pe urmă, și cei de pe urmă vor fi cei dintîi !

Oare așa gîndea și Marie Saint Clare în timp ce stătea într-o duminică dimineată pe verandă, elegant îmbrăcată și cu o brățară de diamante pe mîna ? Poate că da. Sau dacă nu, atunci se gîndea la altceva ; căci Marie patrona opere de binefacere, și acum, împodobită cu bijuterii și diamante, cu mătase și dantelă, se pregătea să meargă la biserică. Marie ținea întotdeauna ca duminicile să fie cît se poate de evlavioase. Stătea acum pe verandă, slabă, elegantă, eterică, cu șalul de dantelă, care-i înconjura umerii ca un nimb. Se odihnice și se simțea într-adevăr bine. Lîngă ea, Ophelia constituia un izbitor contrast. Nu pentru că rochia de mătase pe care o îmbrăcase n-ar fi fost tot atît de frumoasă ca a Mariei sau că batista ei era mai puțin fină ; dar pe cît era Marie de grațioasă și elegantă, pe atît Ophelia avea o înfățișare posacă, aspră și rigidă.

— Unde e Eva ? întrebă Marie.

— S-a oprit pe scară să-i spună ceva lui Mammy.

Ce-i spunea Eva lui Mammy pe scară ? Ascultă, cititorule, și vei auzi ceea ce Marie nu putea să înțeleagă.

— Dragă Mammy, tot așa de tare te doare capul ?

— Dumnezeu să vă binecuvînteze, domnișoară Eva ! Capul mă doare tot timpul de la o vreme. Nu trebuie să vă îngrijorați.

— Îmi pare bine că ieși puțin ; iată — zise îmbrățișînd-o —, ia sticluța mea cu săruri.

— Cum ? Sticluța montată cu aur și diamante ? Dumnezeuule, domnișoară ! Nu, nu pot !

— De ce ? Tu ai nevoie, pe cînd eu n-am ! Mama se folosește și ea de asemenea săruri cînd are dureri de cap. Te vei simți mai bine. Te rog, ia-o ! Ca să-mi faci plăcere.

— Oh, minunat copil ! exclamă Mammy, în timp ce Eva îi băgă sticluța în sîn și, sărutînd-o, fugi jos la mama ei.

— Pentru ce te-ai oprit ? o întrebă doamna Saint Clare.

— I-am dat lui Mammy sticluța mea cu săruri ca s-o ia cu ea la biserică.

— Eva ! strigă Marie, bătînd supărată din picior. Sticluța ta de aur ! Cînd o să înveți ce trebuie să faci ? Du-te imediat și cere-i-o înapoi !

Eva privi tristă și se întoarse încet.

— Marie, lasă copilul în pace, să facă ce-i place ! spuse Saint Clare.

— Saint Clare, atunci, cum o să se descurce în viață cînd o să fie singură ?

— Dumnezeu știe ! Dar o să ajungă în rai mai curînd decît noi.

— Oh, tată, nu vorbi așa ! spuse Eva, apucîndu-l ușor de cot. O superi pe mama !

— Vere, ești gata ? întrebă Ophelia, întorcîndu-se spre Saint Clare.

— Ophelia, nu merg !

— Cît aș dori ca Saint Clare să ne însoțească măcar o dată la biserică ! Dar nu se prinde religia de el, și pace ! îl apostrofă Marie. Și un asemenea lucru nu se cade.

— Da, da, știu — ripostă Saint Clare. Voi femeile vă duceți la biserică pentru a învăța cum să vă pur-

tați în lumea asta, și „evlavia” voastră ne impune respect ! Dacă m-aș duce însă la vreo biserică, aș merge numai la aceea a lui Mammy ! Cel puțin acolo ai ce învăța !

— Cum ? La metodiști ? E îngrozitor ! se indignă Marie.

— Orice, afară de bisericile voastre ca Marea Moartă. E prea mult să ceri unui bărbat să fie bisericos. Eva, te duci și tu ? Haide, rămâi acasă să ne jucăm împreună.

— Nu, mulțumesc, tată, prefer să mă duc la biserică.

— Nu te plictisești ?

— Nu-i prea plăcut — spuse Eva — și mi se face somn, da mă străduiesc să n-adorm.

— Atunci, de ce te duci ?

— Știi, tăticule — șopti ea —, verișoara mi-a spus că Dumnezeu vrea să mergem la biserică. El ne dă totul și nu e mare lucru să mergem la biserică dacă Lui îi place. Nu e chiar atât de plicticos, la urma urmelor !

— Scumpa mea, draga mea fetiță ! se bucură Saint Clare, sărutînd-o. Bine, du-te și roagă-te și pentru mine.

— Firește, întotdeauna o fac ! răspunse fetița, sărînd în trăsura.

Saint Clare rămase pe scară, trimițîndu-i bezele, în timp ce trăsura se depărta. Ochiul ei se umplură de lacrimi.

— O, Evangeline ! Ce nume potrivit ! Dumnezeu mi-a trimis un înger !

Mai zăbovi puțin ; fumă un trabuc, citi *Picayune* și uită curînd de micul lui înger.

— Vezi, Evangeline — îi spuse Marie —, e bine să te porți frumos cu servitorii, dar nu trebuie să-i tratezi ca pe niște rude sau ca pe cei asemenea nouă. Dacă Mammy s-ar îmbolnăvi, ai culca-o în patul tău ?

— Da, mamă, firește. Mi-ar fi mai ușor să am grija de ea ! Unde mai pui că patul meu e mai bun decât al ei ?!

Marie era în culmea deznădejdii față de o asemenea lipsă totală de principii morale.

— Cum pot să-l fac pe acest copil să mă înțeleagă ?

— N-ai ce face ! răspunse Ophelia cu înțeles.

Cîteva clipe, Eva privi tristă și încurcată ; dar, din fericire, copiii trec repede de la un simțămînt la altul, și după scurt timp ea rîdea din nou, privind afară pe geamul trăsorii.

— Ei bine, doamnelor — întrebă Saint Clare cînd toți se așezară la masă —, ce „meniu“ vi s-a servit azi la biserică ?

— Doctorul G. a ținut o predică minunată. Ar fi trebuit s-o ascuți și tu. Exact punctul meu de vedere !

— Probabil că a îmbrățișat un subiect foarte vast.

— În adevăr, a expus părerile mele asupra societății — spuse Marie. Subiectul predicii a fost : Dumnezeu a făcut ca totul să fie frumos în împărăția Lui. Doctorul G. a arătat cum toate orînduirile sociale au fost create de Dumnezeu, că este bine și frumos ca unii să aibă o condiție socială superioară, iar alții inferioară, că unii s-au născut spre a fi stăpîni și alții sclavi și așa mai departe. A prezentat aceste idei atît de bine, combătînd pălăvrăgelile unora despre sclavie, încît a dovedit clar că *Biblia* ne sprijină categoric, motivînd temeinic instituțiile noastre. Îmi pare rău că nu l-ai auzit !

— La ce bun ? Pot să învăț lucruri tot atît de folositoare citind *Picaýune* și fumînd un trabuc, ceca ce nu pot face la biserică.

— Nu ești de acord ? întrebă Ophelia.

— Eu ? Ştii prea bine că sînt atît de înrăit, încît aspectele religioase ale unor asemenea probleme nu mă interesează. Dacă vrei să-mi ştiţi părerea despre problema sclavajului, o spun deschis, pe şleau. Avem sclavi şi vrem să păstrăm sclavia pentru că ne e mai comod, e în interesul nostru. Asta e totul ; la asta se rezumă „sfintele“ teorii propovăduite în biserică. E la mintea cocoşului.

— Augustin ! Ce lipsă de respect ! E revoltător ! strigă Marie.

— Revoltător ! Asta e adevărat ! Religia se ocupă de asemenea chestiuni, dar de ce nu pătrunde ceva mai în miezul lor ? De ce ne arată numai „frumuseţea“ sclavajului şi nu ne înfăţişează şi pe aceea a unui om care bea prea mult sau joacă cărţi, sau are atîtea alte vicii, obişnuite la tinerii noştri *gentlemen* ? Mi-ar plăcea să aud spunîndu-se că şi lucrurile astea sînt „bune şi sfinte.“

— Ei bine — întrebă Ophelia —, ce crezi : sclavia e o instituţie justă ?

— Nu vreau să adopt rigiditatea voastră din Noua Anglie — spuse Saint Clare vesel. Dacă ţi-aş răspunde la o întrebare, îmi vei pune alte zece, una mai grea decît cealaltă ; şi n-am de gînd să-mi dau părerea în vileag. Fac parte dintre aceia care aruncă cu pietre în geamurile vecinilor ; dar nu-mi place să le ofer şi altora piatra ca să zvîrle în locuinţele din jur.

— Aşa vorbeşte întotdeauna — interveni Marie. N-o scoţi niciodată la capăt cu el ! Întotdeauna evită răspunsurile clare pentru că nu-i e lăptos.

— Religia ! exclamă Saint Clare, pe un ton care le surprinse pe doamne. Religia ! Dar ceca ce ascultaţi la biserică e oare religie ? Este oare religie tot ceca ce poate fi răstălmăcit în fel şi chip pentru a ascunde defectele unei societăţi egoiste ? Se numeşte religie tot ce este mai lipsit de scrupule, mai rău, mai nedrept,

mult mai egoist față de oameni decît propria mea fire păgîină și oarbă ?! Nu ! Cînd vorbesc de religie, mă gîndesc la ceva care mă depășește, mă înalță, nu mă umilește și înjosește !

— Cu alte cuvinte, nu crezi că *Biblia* încuviințează sclavajul ? întrebă Ophelia.

— *Biblia* a fost cartea de căpătîi a mamei mele. Cu ea a trăit și a murit ; m-ar dura dacă aș crede că *Biblia* încuviințează sclavia. Ar fi ca și cum aș dori să mi se dovedească, de pildă, că mama mea era bețivă, fuma sau înjura pentru a-mi justifica în felul acesta viciile mele. Firește însă că dacă mi s-ar dovedi acestea, nu le-aș putea aproba și n-aș mai respecta-o pe propria mea mamă, pe scurt — spuse el reluîndu-și tonul vesel —, vreau ca lucruri diferite să stea în sertare diferite. Întreg scheletul societății — atît în Europa, cît și în America — este construit din instituții care nu corespund nici pe departe unui nivel moral acceptabil. Oamenii, în general, nu aspiră la o dreptate absolută. Dacă cineva pretinde că sclavia este necesară, că nu ne-am putea lipsi de ea, că dacă am desființa-o ne-am ruina, noi răspundem că așa este și că sclavia e necesară ; aceste afirmații pline de adevăr impun respect ; și, judecînd după valoarea lor practică, toată lumea ne va aproba. Dar cînd cineva își ia un aer solemn și începe să citeze *Sfînta Scriptură* în sprijinul acestei teorii, atunci nu pot crede despre el că este un om sincer.

— Ești neîndurător — spuse Marie.

— Ei bine — continuă Saint Clare —, închipuiți-vă că, dintr-un motiv sau altul, prețul bumbacului ar scădea o dată pentru totdeauna, și dreptul de proprietate asupra sclavilor ar deveni inutil. Oare nu credeți atunci că se va scorni îndată o altă versiune a *Sfintei Scripturi* ? Cîtă lumină s-ar revărsa în bise-

rică ! Imediat s-ar descoperi că *Biblia* și rațiunea propovăduiesc teoria care ne convine !

— În orice caz — spuse Marie, lungindu-se pe o canapea —, îmi pare bine că m-am născut într-un loc unde există sclavia. Sînt de părere că este o instituție dreaptă. N-aș putea trăi fără sclavi.

— Tu ce crezi, scumpa mea ? o întrebă Saint Clare pe Eva, care tocmai intra cu o floare în mînă.

— Despre ce, tată ?

— Care viață îți place mai mult : cea de la unchiul tău din Vermont, sau a noastră, cu o casă plină de servitori ?

— Firește că e mai plăcut așa cum trăim noi.

— De ce ? o întrebă Saint Clare, mîngîind-o pe cap.

— Pentru că ai în jurul tău atîția oameni pe care îi poți iubi — răspunse Eva serioasă.

— Iată un răspuns care o caracterizează pe Eva. Încă una din ideile ei absurde — spuse Marie.

— Tăticule, n-am dreptate ? întrebă Eva, în șoaptă, suindu-se pe genunchii tatălui său.

— Firește ! Ținînd seama de concepțiile după care se conduce lumea noastră. Dar unde a fost micuța mea Eva în timpul prînzului ?

— Sus, în camera lui Tom, ca să-l aud cum cîntă. Mătușa Dinah mi-a adus mîncarea acolo.

— L-ai ascultat pe Tom cîntînd ?

— O, da ! Cîntă imnuri minunate despre Noul Ierusalim, despre îngerii luminoși și țara Canaanului...

— E mai frumos ca la operă, nu-i așa ?

— Da ! Și o să mă învețe și pe mine.

— Vrei să iei lecții de canto de la el ? Asta-i prea 'de tot ! exclamă Marie.

— Da, el îmi cîntă, și eu îi citesc din *Biblie* ; și el

— Pe onoarea mea, asta-i cea mai bună glumă din ultimul timp ! rîse Marie.

— La drept vorbind, Tom se pricepe foarte bine să interpreteze *Sfînta Scriptură* ! explică Saint Clare. Are o adevărată vocație religioasă. Azi-dimineață, cînd am vrut să scot caii din grajd, m-am urcat pînă-n camera lui Tom și l-am auzit rugîndu-se. Trebuie să recunosc că n-am auzit de mult o rugăciune atît de frumos intonată. Părea rugăciunea unui apostol.

— Poate știa că stai și-l asculți. Am mai auzit de asemenea șmecherii — spuse Marie.

— Dacă știa, atunci nu e prea diplomat, căci l-am auzit exprimîndu-și și părerea asupra mea. Tom crede că mă mai pot încă îndrepta și se roagă fierbinte să mă convertesc.

— Sper că ai luat în serios acest îndemn ! observă Ophelia.

— Cred că și tu ești de acord cu el ! răspunse Saint Clare. O să mai vedem ! Nu-i așa, Eva ?

Capitolul XVII

CUM SE APĂRĂ UN OM LIBER

Ziua era pe sfîrșite, și în casa quakerilor domnea o forfotă plăcută. Rachel Halliday se agita, adunînd din sertare și dulapuri tot felul de lucruri ce puteau fi folositoare și care nu ocupau prea mult în bagajele celor doi călători ce urmau să plece în noaptea aceea. Umbrele după-amiezii se lungeau spre răsărit, și soarele, roșu ca un disc de foc, cobora alene spre orizont,

scăldînd în raze aurii și liniștite micul dormitor în care se afla George cu soția lui. Tînărul stătea cu băiețașul pe genunchi, ținîndu-și de mîna sotia. Amîndoi priveau serioși și îngîndurați, și pe obrajii lor se vedeau urme de lacrimi.

— Da, Eliza, știu că tot ce spui e adevărat — zise George. Ești un copil bun, mult mai bun decît mine ! Îți făgăduiesc !... Am să încerc să te ascult !... Am să încerc să fiu demn ca un om liber !... Am să încerc să mă port ca un creștin ! Dumnezeu cel atotputernic știe că am fost plin de intenții bune, că am vrut numai binele, chiar atunci cînd totul era împotriva mea !... Sînt gata să uit trecutul și ura ce m-a stăpînit, să citesc *Biblia* și să învăț cum să devin un om cu adevărat evlavios !...

— Cînd vom ajunge în Canada, te voi putea ajuta — zise Eliza. Mă pricep foarte bine în ale croitoriei, știu să spăl și să calc frumos ; vom găsi cu ce să trăim...

— Da, Eliza, atîta timp cît sîntem laolaltă și avem copilul nostru lîngă noi... O, Eliza, dacă toți ar înțelege ce fericire e pentru un bărbat să simtă că soția și copilul sînt ai lui ! M-am mirat de multe ori auzind pe unii afirmînd că soția și copiii lor le sînt o povară. În ce mă privește, mă simt bogat și puternic, deși nu avem nimic în afară de mîinile noastre. Nici nu-mi vine să-i mai cer altceva lui Dumnezeu. Da, cu toate că am muncit din greu zi de zi pînă la vîrsta de douăzeci și cinci de ani, și nu am un bun, nu am un acoperiș sub care să mă adăpostesc, sau un petic de pămînt care să fie al meu, aș fi mulțumit și recunoscător dacă aș fi lăsat acum în pace. Sînt hotărît să muncesc, să muncesc fără preget, și voi trimite stăpînului banii pentru răscumpărarea ta și a copilului. Cît despre stăpînul meu, i-am plătit

pînă acum însutit pentru tot ce a cheltuit cu mine. Nu-i mai datorez nimic.

— Da, dar primejdii ne mai pîndesc. Nu sîntem încă în Canada.

— Adevărat, dar parcă aş respira de pe acum aerul libertăţii ! Asta îmi dă un curaj nestăvilit !

În camera alăturată se auzi deodată larmă, şi peste cîteva clipe, cineva băt看 în uşă. Eliza se sculă şi deschise.

Simeon Halliday intră în odaie cu un quaker, un bărbat înalt şi spătos, cu păr roşu şi cu o înfăţişare vioaie şi şireată, pe care-l prezentă : era Phineas Fletcher. N-avea nimic din firea tăcută şi stăpînirea de sine a lui Simeon Halliday ; dimpotrivă, arăta ca un om care se mîndreşte cu ceea ce ştie, fapt care nu se prea potrivea cu felul său de a vorbi şi nici cu pălăria sa cu boruri largi.

— Prietenul nostru Phineas a aflat ceva deosebit de important pentru dumneata — spuse Simeon. Ar fi bine să-l ascuţi.

— Da — interveni Phineas —, ceea ce îţi voi spune dovedeşte cît de folositor este să ciuleşti urechile cînd dormi, mai ales dacă te afli în anumite locuri suspecte. Aşa, noaptea trecută m-am oprit la un mic han singuratic. Îţi aminteşti, Simeon, de hanul acela unde am vîndut anul trecut nişte mere unei grăsane cu cercei mari la urechi ?... Cum eram straşnic de obosit din pricina drumului lung pe care-l făcusem, m-am culcat într-un colţ pe nişte saci. M-am acoperit cu o piele de bou şi am aşteptat să mi se pregătească un pat. Stînd aşa, am aţipit.

— Cu urechile ciulite ? rîse Simeon.

— Nu ! Am dormit tun un ceas sau două. Eram grozav de istovit. Cînd m-am trezit, nişte indivizi sporovăiau şi beau în jurul unei mese. M-am gîndit că înainte de a mă mişca de pe locul meu ar fi mai

bine să ascult cam despre ce flecăresc. Mai ales că îi auzisem vorbind ceva despre quakeri. „Fără îndoială că se află în satul quakerilor“ — spunea unul. Am tras cu urechea și mi-am dat seama că discutau despre voi. Am stat nemișcat și le-am auzit toate planurile. „Pe negrul cel tânăr — spuneau ei — o să-l trimitem la stăpînul lui în Kentucky, care o să-l pedepsească de o să se ducă vestea și are să le piară tuturor negrilor pofta de fugă ; soția lui o să fie vîndută la New Orleans, pe aproximativ 1.600—1.800 de dolari ; copilul o să fie înapoiat negustorului care l-a cumpărat. Cît despre tînărul Jim și maică-sa, vor fi și ei redați stăpînului lor din Kentucky.“ Spuneau că într-un orașel din împrejurimi sînt doi polițiști care-i vor însoți și-i vor ajuta să-i prindă pe cei doi fugari. Femeia cea tînără va fi dusă la o judecătorie, unde unul dintre bărbați, mărunțel și mîeros la vorbă, va declara, sub jurămint, că a cumpărat-o. Astfel va putea s-o ducă în Sud. Cu toții cunosc foarte bine drumul pe care îl vom face la noapte și vor fi repede pe urmele noastre. Așa încît, să vedem ce e de făcut.

Cei care-l ascultau pe Phineas meritau să fie pictați : Rachel Halliday tocmai își scosese mîna dintr-o tavă mare, în care pregătea o prăjitură, și rămăsese cu ea ridicată, plină de făină ; pe față i se întipărise o adîncă îngrijorare. Simeon privea gînditor ; Eliza îl ținea strîns pe soțul ei, uitîndu-se speriată la el. George, cu pumnii încleștați și cu ochii scînteietori, își stăpînea cu greu mînia, ca orice bărbat a cărui soție ar urma să fie pusă la mezat, iar copilul — dat pe mîinile unui negustor, firește, cu încuviințarea legislației unei națiuni creștine.

— Ce facem, George ? întrebă Eliza cu o voce stinsă.

— Știu ce am de făcut ! zise George, cercetîndu-și pistoalele.

— Așa ? Îți dai seama cum o să se desfășoare treaba — îi spuse Phineas lui Simeon, clătînînd din cap.

— Sper că n-ajung pînă acolo — oftă Simeon.

— Nu vreau să aveți neplăceri din cauza mea. Dacă îmi împrumutați trăsura și îmi arătați drumul, voi pleca pînă în satul din apropiere. Jim e un uriaș și tot atît de neînfricat ca moartea sau deznădejdea. Nici mic nu mi-e teamă.

— Bine, prietene, dar ai nevoie de cineva care să te conducă — observă Phineas. E foarte bine că știi să te bați. Eu însă cunosc drumul, pe cînd dumneata...

— Nu vreau să aveți neplăceri.

— Neplăceri !... spuse Phineas cu un tot ciudat. Cum o să-mi pricinuiți neplăceri ?

— Phineas e destoinic, priceput. E bine să-i ascuți sfaturile, George — grăi Simeon, punînd mîna pe umărul tînărului negru. Arătînd spre pistoale, adăugă : Nu te grăbi să tragi ! Sîngele tînăr se înfierbîntă prea ușor.

— Nu voi ataca pe nimeni. Tot ce cer de la această țară e să fiu lăsat în pace, dar... George se opri o clipă, încruntă sprîncenele și se întunecă : Am o soră care a fost vîndută pe piața din New Orleans. Și știu pentru ce se vînd fetele acolo. Să stau oare cu mîinile-n sîn, privind cum îmi este luată soția spre a fi pusă la mezat pe aceeași piață ? Dumnezeu mi-a dat două brațe puternice ca s-o apăr ! Nu !... Asta n-o să se întîmple ! Voi lupta pînă la ultima suflare dacă vor încerca să-mi ia soția și copilul. Puteți să-mi luați oare asta în nume de rău ?

— Nu, nu, George, nimeni n-ar putea ! Brațul nu poate fi stăpînit — spuse Simeon. Nenorocire asupra lumii pentru păcatele ei ! Nenorocire și asupra celor ce săvîrșesc păcate !

— În locul meu, n-ati face la fel ?

— Mă rog lui Dumnezeu să nu mă pună la o asemenea încercare. Brațul omului e supus slăbiciunii.

— Dimpotrivă, mi se pare că mușchii mei ar fi deosebit de vînjoși — spuse Phineas, întinzîndu-și brațele lungi ca aripile unei mori de vînt. Prietene George, dacă ai de încheiat o socoteală cu vreun individ, fii sigur că nu-l voi lăsa să-mi scape !...

— Dacă trebuie să ne împotrivim răului — spuse Simeon —, atunci a sosit momentul ca George să se împotrivească. Prin mînie, omul nu poate cîștiga dreptatea ; dreptatea merge contra voinței corupte a omului și nimeni nu poate primi harul lui Dumnezeu, în afară de acela căruia i-l dă el. Să ne rugăm lui Dumnezeu să nu ne ducă în ispită !

— Da, așa e ! încuviință Phineas. Dar dacă sîntem ispitiți peste măsură, atunci să-i ferească Dumnezeu ! Asta-i !

— Degeaba, tu nu te-ai născut quaker, nu te-ai născut „prieten“. Trecutul tău mai trăiește încă în tine — spuse Simeon.

Adevărul este că Phineas fusese altădată un pădurar destoinic, cu pumni zdraveni, și un vînător iscusit. Îndrăgostindu-se de o femeie frumoasă din comunitatea quakerilor, ceruse să fie primit și el. Deși era cinstit, sobru și conștiincios și nu putea fi învinuit că are vicii, totuși, cei mai zeloși dintre confrății lui pretindeau că vorbirea lui nu prea dovedea har dumnezeiesc.

— Prietenul Phineas are totdeauna punctul lui de vedere propriu — zîmbi Rachel Halliday —, dar sîntem cu toții convinși că simte și gîndește așa cum trebuie.

— Ei bine — spuse George. Atunci, să ne grăbim !

— M-am sculat dis-de-dimineață, la orele 4, și am venit aici într-un suflet. Dacă indivizii o pornesc la drum cum au hotărît, sîntem cu două-trei ore înain-

tea lor. Nu e prea bine însă să plecăm pînă nu se lasă noaptea ; să nu ne trădeze cineva. Prin satele din apropiere sînt cîțiva oameni răi, care ar fi în stare să ne oprească dacă ne-ar vedea, ceea ce ne-ar face să întîrziem mai mult decît dacă mai așteptăm puțin. Cred însă că peste două ceasuri putem să pornim. Am să mă duc pînă la Michael Cross și am să-l rog să ne urmeze călare, ca să supravegheze tot timpul drumul și să ne dea de veste dacă sîntem urmăriți. Michael are un cal al naibii — rar să-l întreacă alții ; poate oricînd să ne ajungă din urmă și să ne dea de veste dacă există vreo primejdie. Mă duc să-i anunț și pe Jim și pe bătrîna lui mamă să fie gata de drum și să aibă grijă de cai. Cred c-o să izbutim să ajungem unde trebuie să poposim, înainte de a ne da de urmă. Așa, prietene George ! Nu e pentru prima oară cînd mă aflu într-o asemenea situație grea — zise Phineas închizînd ușa.

— Phineas e destoinic — spuse Simeon. Va face tot ce va putea pentru dumneata, George.

— Îmi pare rău că din cauza mea vă pîndesc atîtea primejdii !

— Te rog, prietene George, fii bun și lasă fleacurile ! Tot ce facem este dictat de conștiința noastră, nu putem altfel. Acum, mamă — adăugă el, întorcîndu-se spre Rachel —, dă-i zor cu pregătirile de masă. Nu trebuie să-i lăsăm pe acești prieteni să plece flămînzi la drum !

În timp ce Rachel și copiii erau ocupați cu coptul colacilor de grîu și pregătirea puilor și a celorlalte bucate pentru masa de seară, George și soția lui stăteau în cămăruța lor, îmbrățișați, vorbind ca un soț și o soție care știu că peste cîteva ceasuri vor fi poate nevoiți să se despartă pentru totdeauna.

— Eliza — spuse George —, cei care au prieteni, case, moșii, bani și tot ce le dorește inima nu se pot

iubi ca noi, care n-avem pe lume decît dragostea noastră. Înainte de a te cunoaște, în afară de biata mama și de sora mea nu m-a iubit nimeni. Am văzut-o pe biata Emily în dimineața cînd negustorul a luat-o cu el. A venit în colțul unde dormeam și mi-a spus : „Sărmane George, ultimul tău prieten te părăsește. Ce-o să se întîmple cu tine, biet băiat ?“ M-am ridicat și am îmbrățișat-o ; am plîns amarnic ; plîngea și ea ; în zece ani, au fost singurele cuvinte duioase pe care le-am auzit. Sufletul mi se ofilea pe zi ce trecea, pînă cînd te-am întîlnit. Dragostea ta m-a readus la viață. Am devenit un alt om. Eliza, crede-mă, mai bine mi-aș da viața decît să mă despart de tine ! Cine vrea să te ia trebuie să treacă peste cadavru! meu !

— Oh, Dumnezeu, ai milă de noi ! exclamă Eliza suspinînd. Dacă am putea părăsi teferi țara asta, n-aș mai dori nimic !

— Oare Dumnezeu este de partea lor ? murmură George, mai mult pentru el decît pentru soția sa. Oare el, Cel-de-Sus, vede ce fac ei ?... De ce le îngăduie ? Și mai au curajul să pretindă că *Biblia* e de partea lor !... Puterea, da !... Ei sînt bogați, sănătoși și fericiți. Sînt membri ai bisericilor și năzuiesc să ajungă în rai. Au un trai atît de ușor pe lumea asta ! În schimb, bieții creștini săraci, cinstiți, evlavioși — creștini la fel de buni sau chiar mai buni ca ei — se zbat în nevoi și sînt călcați în picioare !... Ei îi cumpără și-i vînd și fac negoț cu sîngele, durerile și lacrimile lor ! Și Dumnezeu nu-i pedepsește !

— Prietene George ! strigă Simeon din bucătărie. Ascultă acest psalm ! Îți va ajuta.

George duse un scaun lîngă ușă. Eliza, ștergîndu-și lacrimile, se apropie și ea.

Simeon intonă :

— „Eram pizmaș când vedeam bunăstarea celor răi... Ei nu au griji, ca ceilalți. Nu suferă, ca noi. De aceea sînt mîndri și trufași. Cruzimea e podoaba lor. Pungi de grăsimi le înconjoară ochii. Au mai mult decît își poate dori un om. Sînt roși de stricăciune, laudă asuprirea și vorbesc cu îngîmfare. De aceea cei drepți și cinstiți întrebă : «Cum poate să rabde Dumnezeu toate acestea ? Vede El de acolo, de sus, din ceruri ?»“ Nu simți și tu la fel, George ?

— Da ! Parcă eu însumi aș fi scris acest psalm !

— Atunci, ascultă mai departe : „Cînd am văzut toate aceste rele, am simțit o mare durere pînă în clipa în care am intrat în lăcașul lui Dumnezeu. Atunci am înțeles care era sfîrșitul lor. Fără îndoială că Tu le-ai pus toate la cale ; și tot Tu îi vei arunca în focul gheenei, îi vei nimici, ca un vis care se destramă cînd omul se trezește. O, Dumnezeule, cînd mă voi trezi, arată-mi disprețul Tău... Eu însă sînt neîncetat alături de Tine ; Tu m-ai ținut de mîna dreaptă ! Tu trebuie să mă îndrumezi cu sfaturile Tale și apoi să mă primești în împărăția Ta. Ce fericire cînd mă apropiu de Domnul-Dumnezeul meu ! Căci nezdruccinată este credința în Domnul-Dumnezeul meu !“

Cuvintele psalmului rostite de acest bătrîn generos fură ca un adevărat balsam pentru sufletul frămîntat al lui George. Chipul lui se luminează de o minunată resemnare.

— Dacă totul s-ar mărgini la lumea asta pămîntească, atunci ai avea dreptul să întrebi : „Unde este Dumnezeu ?“ Dar așa, nu, căci orice ți se va întîmpla, El îți va face dreptate în viața de apoi.

Dacă aceste cuvinte ar fi fost rostite de vreun orator de duzină, îngăduitor cu el însuși, ele ar fi părut un discurs demagogic ținut pentru amăgirea celor nenorociți ; dar spuse de cel care risca zilnic să

sie amendat sau chiar aruncat în închisoare pentru cauza lui Dumnezeu și a dreptății umane, ele cîntăreau greu și dădură celor doi, sărmani și deznădăjduiți, liniște și puteri noi.

Rachel o luă cu blîndețe pe Eliza de mîină și o duse la masă. În timp ce mînceau, se auzi o ușoară bătaie la ușă, și Ruth intră în cameră.

— Stau numai o clipă; am adus niște ciorăpei pentru băiețaș. Uitați! Trei perechi de lînă, buni și călduroși. Știți, doar, că în Canada e tare frig! Cum te simți, Eliza? Ai curaj! adăugă ea, apropiindu-se de tînăra femeie și strîngîndu-i cu căldură mîinile. Apoi dădu băiețașului o prăjitură. I-am adus și un pachet cu dulciuri — adăugă ea, scotocindu-se prin buzunare pentru a-l găsi. Copiilor le place să ronțăie mereu cîte ceva.

— Oh, vă mulțumesc, sînteți prea bună! spuse Eliza.

— Haide, Ruth, gustă ceva cu noi.

— Nu, nu pot! L-am lăsat pe John cu copilul și am pus niște turtă în cuptor. Nu mai rămîn nici o clipă. John o să lase turtă să se ardă și o să-i dea copilului tot zahărul din chisea. Asta-i specialitatea lui în lipsa mea, spuse ea rîzînd. La revedere, Eliza! La revedere, George! Dumnezeu să vă aibă în paza lui.

Și Ruth ieși zglobie din cameră.

Curînd, o căruță mare cu coviltir trase în fața porții. Era o noapte înstelată și senină. Phincas sări sprinten de pe capră, pentru a instala pe noii săi călători. George ieși afară, ținînd cu o mîină mînuța copilului, și cu cealaltă pe a soției. Avea un aer dîrz, și chipul lui oglindea multă hotărîre, dar și tot atîta liniște. Rachel și Simcon îi însoțeau.

— Dați-vă o clipă jos — spuse Phineas lui Jim și mamei sale, care se aflau în căruță —, să pregătesc locurile din fund pentru femeie și băiețaș.

— Iată două piei de bivol — spuse Rachel. Fă cu ele un cuibușor comod. E obositor să călătorești o noapte întreagă.

Jim se dădu jos cel dintâi, urmat de bătrîna sa mamă, care se agăță de brațul lui, privind speriată în jur, ca și cum s-ar fi așteptat să-i vadă în fiecare clipă pe cei care-i urmăreau.

— Jim, ai pistoalele pregătite? întrebă George încet.

— Firește.

— Știi ce ai de făcut dacă ne prind?

— Cred și eu! ripostă Jim, trăgînd cu nesaț aer în pieptul său puternic. Crezi că o să-i las să pună mîna pe maică-mea?

În timpul acestei scurte discuții, Eliza își luase rămas-bun de la buna ei prietenă Rachel și se urcase în căruță, ajutată de Simeon. Se așeză în fund, cu băiețașul în brațe, și își făcu un culcuș pe pieile de bivol. Apoi se urcă și bătrîna, care se ghemui lîngă Eliza. George și Jim stăteau pe o scîndură în fața lor, iar Phineas pe capră.

— La revedere, prieteni, drum bun! le strigă Simeon.

— Dumnezeu să vă binecuvînteze! răspunseră cu toții.

Căruța porni pe drumul înghețat, scîrțîind și hurducînd. Din pricina hîrtoapelor și a zgomotului roților, nu puteau lega un cuvînt.

Căruța străbătea păduri mari și întunecoase, întinderi pustii, urca dealuri și cobora văi, înaintînd încetul cu încetul, ceas după ceas. Copilul adormise în brațele mamei-si, biata bătrîna, înspăimîntată, uită treptat de temerile ei, și chiar și Eliza, în ciuda fricii

ce-o cuprinsese, ațipi. Phineas era bine dispus ; în timp ce mîna caili, fredona tot felul de cîntece ce nu prea erau potrivite pentru un quaker.

Dar către orele 3, George auzi deodată un tropot de copite în urma lor. Îl trase pe Phineas de cot. Phineas opri caili și ascultă.

— Se vede că e Michael — spuse el. Mi se pare că îi recunosc galopul calului.

Phineas se ridică în picioare și privi îngrijorat înapoi.

În vîrfurile unui deal depărtat se ivi un călăreț ce gonea de zor.

— El este ! exclamă Phineas.

George și Jim săriră din trăsură. Tăceau, cu ochii ațintiți spre călărețul ce se apropia. Acesta coborî în vale, și un timp nu-l mai zăriră ; dar auzeau mereu tropotul de copite, din ce în ce mai tare. În sfîrșit, îl văzură apărînd în vîrfurile unei înălțimi apropiate.

— Da, e Michael — spuse Phineas. Alo ! Michael ! Aici sîntem ! strigă el.

— Phineas, tu ești ?

— Da. Ce noutăți ne aduci ? Vin ?

— Da, sînt vreo opt sau zece indivizi beți turtă. Înjură și urlă ca lupii...

În timp ce vorbea, se auzi deodată în depărtare un zgomot surd de copite.

— Băieți, suiți-vă repede în căruță — zise Phineas. Dacă e nevoie să vă bateți, așteptați să ajungem ceva mai departe.

George și Jim se urcară repede, și Phineas dădu bice cailor, iar Michael îi urmă îndeaproape.

Greaua căruță parcă zbura hurducăind pe pămîntul înghețat ; dar zgomotul de copite se făcea din ce în ce mai deslușit. Femeile îl auziră și ele. Priviră speriate afară și văzură în depărtare, pe culme, un grup de bărbați profilîndu-se în zarea înroșită de re-

vărsatul zorilor. După ce urcă un deal, grupul care-l urmărea descoperi căruța, al cărei coviltir alb se putea vedea de la distanță destul de mare ; urmăritorii scoaseră un urlet triumfător. Elizei i se făcu rău și strînse copilul la piept cu mai multă putere. Bătrîna oftă și începu să se roage lui Dumnezeu ; George și Jim țineau strîns pistoalele. Ticăloșii care îi urmăreau se apropiau repede. Căruța, însă, coti brusc și se opri în fața unor stînci masive ; de jur împrejurul lor, terenul era neted. Stîncile se înălțau către cer, negre și semețe, părăind a oferi trecătorilor adăpost și liniște. Phineas cunoștea bine locul, fiindcă vînase deseori pe aici. Aceasta era ținta la care voia să ajungă cu orice preț.

— Am ajuns ! strigă el, oprind brusc căruța și sărind jos de pe capră. Coborîți repede și haideți cu mine pe stînci. Michael, înhamă și calul tău la căruță și du-te la Amariah ! Cheamă-l pe el și pe băieții lui, să stea puțin de vorbă cu nemernicii ăștia. Cît ai clipi, toți săriră din căruță.

— Iute — îi îndemnă Phineas pe George și pe Jim, luîndu-l în brațe pe Harry —, voi aveți grijă de femei ; și fugiți cît vă țin picioarele !

Mai repede decît vă puteți închipui, ocoliră cu toții un gard și alergară spre stîncile protectoare.

Între timp, Michael sărise jos de pe cal și, înhălmîndu-l și pe el la căruță, o porni mai departe.

— Veniți pe aici ! strigă Phineas cînd ajunseră cu toții în dreptul stîncilor. În lumina cenușie a zorilor văzură o potecă ce șerpuia printre stînci. E una din vechile noastre peșteri vînătorești. Veniți ! strigă Phineas, strecurîndu-se sprinten ca o căprioară, cu copilul în brațe.

După el venea Jim, ducînd-o pe bătrîna lui mamă, ce tremura ca varga, apoi George, care o sprijinea pe Eliza.

Grupul de călăreți ajunsese la poalele stîncilor urlînd și înjurînd. Coborîră de pe cai și se pregătiră să-și urmărească victimele. După ce se cățăraseră cîteva clipe, Phineas și ceilalți ajunseră în vîrfurile stîncilor ; poteca străbătea acum un defileu foarte îngust, pe unde putea trece o singură persoană ; în fața lor se căsca o crăpătură largă de aproape un metru și adîncă de cel puțin treizeci de picioare, izolînd o altă stîncă, cu pereții perpendiculari, ca zidurile unei fortărețe.

Phineas sări iute peste crăpătură și așeză copilul pe un covor de mușchi moale ce acoperea vîrfurile stîncii.

— Haide, veniți, aveți curaj ! Dacă țineți la viața voastră, săriți ! strigă el în timp ce — unul după altul — cei patru fugari săriră crăpătura pe care cîteva stînci răzlețe o fereau ca un paravan de privirile celor de jos.

— Am ajuns — spuse Phineas, privind peste perețele de piatră spre urmăritorii care se apropiau cu zarvă. N-au decît să vină la noi, dacă le dă mîna ! Cine vrea însă să ajungă aici, sus, trebuie să suie poteca dintre cele două stînci și e tocmai bine în bătaia pistoalelor voastre. Ați înțeles, băieți ?

— Da — spuse George. Și pentru că lucrul acesta ne privește pe noi, lăsați-ne să ne luăm tot riscul asupra noastră și să ne batem singuri.

— Foarte bine, George — rîse Phineas, sugînd niște frunze de coacăze —, dar cred că mi se cuvine plăcerea de a privi lupta. Uitați-vă la ticăloși ; discută colo jos și se holbează aici sus ca niște găini care se pregătesc să se urce-n coteț. N-ar fi bine să le dați un avertisment, ca să le arătați că dacă vor încerca să se suie pînă la voi vor fi împușcați ?

La poalele stîncilor se puteau vedea în lumina zorilor vechile noastre cunoștințe. Tom Loker și Marks, însoțiți de doi polițiști și de cîteva nemernici, care

pentru o sticlă de rachiu se declaraseră dispuși să ia parte la vînătoarea de negri.

— Ei, Tom, oamenii tăi sînt bine adăpostiți — spuse unul din grup.

— Da, i-am văzut cățărîndu-se pe aici — răspunse Tom. Uite o potecă. Haide să urcăm și noi. Să coboare nu mai pot, și o să-i înhățăm repede!

— Tom, ar putea să tragă în noi din spatele stîncilor — observă Marks. N-ar fi prea plăcut.

— Ah — spuse Tom, cu un hohot de rîs —, nu te gîndești decît la pielea ta, Marks. Fii pe pace; nu-i nici o primejdie! Negrii sînt prea fricoși ca să tragă în cineva. —

— De ce să nu mă gîndesc cum să-mi apăr pielea? E tot ce am mai de preț. Și negrii știu la nevoie să se bată ca niște diavoli.

Chiar atunci, George apăru pe vîrfurile stîncii și se adresă cu glas limpede și calm celor de jos:

— Domnilor, cine sînteți și ce doriți?

— Căutăm pe niște negri fugari! strigă Tom Loker. Și anume: pe George Harris, pe o femeie Eliza Harris și pe fiul lor, precum și pe negrul Jim Selden și o femeie bătrînă. Avem polițiști cu noi și un mandat de arestare. Vom pune mîna sigur pe ei. Ați auzit? Nu ești dumneata George Harris, sclavul domnului Harris din districtul Shelby, statul Kentucky?

— Da, cu sînt George Harris. Un domn Harris din Kentucky mă consideră proprietatea lui. Dar acum sînt un om liber pe pămîntul care nu aparține decît lui Dumnezeu, împreună cu o femeie și un copil asupra cărora revendic drepturile mele de soț și părinte! Jîm și mama lui sînt și ei aici. Avem brațe cu care ne putem apăra și avem de gînd să ne apărăm. Puteti să veniți sus dacă vreți, dar primul care

Încearcă să urce este un om mort. Aceeași soartă îi așteaptă și pe ceilalți.

— Tinere — strigă un bărbat scund și dolofan, făcînd cîțiva pași înainte și suflîndu-și nasul —, nu prea vorbești frumos cu noi ! Vezi prea bine că sîntem ofițeri de poliție. Legea și forța sînt de partea noastră. Așa că ar fi bine să vă predați de bună-voie, căci pînă la urmă tot o să fiți nevoiți s-o faceți.

— Știu foarte bine că legea e de partea voastră — spuse George cu înverșunare. Aveți de gînd să-mi luați soția și s-o vindeți la New Orleans. Băiatul vreți să mi-l vindeți ca pe-o vită, și pe bătrîna mamă a lui Jim s-o trimiteți înapoi la brutărie care o chinuia și o biciuia, pentru că nu-l putea tortura pe fiul ei. Vreți să ne prindeți pe mine și pe Jim ca să fim din nou schingiuiți și bătuți de aceia pe care îi numiți stăpîni noștri ! Pentru păcătoșeniile astea, legea vă protejează ! Rușine vouă și legilor voastre ! Dar n-ați pus mîna pe noi. Legile voastre nu sînt ale noastre. Țara voastră nu este și a noastră. Sîntem aici ca oameni liberi, sub cerul lui Dumnezeu. Și în numele lui Dumnezeu, care ne-a creat, vom lupta pentru libertate pînă la ultima picătură de sînge !

George stătuse drept și mîndru, pe vîrfurile stîncii, în timp ce făcuse această declarație de independență. În lumina roșiatică a zorilor, obrații săi umezi căpătaseră o prospețime neobișnuită, iar indignarea și deznădejdea îi aprindeau scînteii în ochii negri. Ca un om care cere lui Dumnezeu să-i facă dreptate, el ridicase brațele spre cer în timp ce vorbea.

Dacă George ar fi fost bunăoară un tînăr maghiar apărînd într-o fortăreață din munți retragerea unor emigranți care fugeau din Austria în America, fapta lui ar fi fost socotită eroică, dar pentru că era un tînăr de origine africană, care apăra pe niște fugari ce voiau să ajungă din America în Canada, noi, ca

oameni culți și buni patrioți, nu apreciem nicidecum fapta lui ca un act eroic ; iar dacă vreunul dintre cititorii noștri o consideră totuși o faptă eroică, s-o facă pe propria lui răspundere. Atunci când emigranții unguri, înfruntând toate mandatele de arestare și autoritățile guvernului lor legal, fug din Austria în America, presa și cercurile politice americane îi întâmpină cu aplauze și urări de bun sosir. Când emigranții africani, deznădăjduiți, fac același lucru, aceasta se consideră drept o crimă.

Oricum am judeca fapta lui George, trebuie să recunoaștem că atitudinea, privirile, glasul, ținuta lui lăsară mult pentru câteva clipe grupul de la poalele stîncilor. Există un anumit curaj, care poate să-i amuțească chiar și pe cei mai brutali. Marks nu se lăsă însă impresionat. Își încarcă pistolul și, în liniștea care urmă după cuvintele lui George, trase un foc asupra lui.

— Știți doar că primim pentru el aceeași sumă, fie că îl aducem viu sau mort ! spuse el cinic, frecîndu-și pistolul de mîneca hainei.

George sări înapoi ; Eliza scoase un țipăt. Glonțul trecuse pe lîngă capul lui George, pe lîngă obrazul Elizei și-se oprise într-un copac.

— Nu-i nimic, Eliza — spuse George repede.

— Mai bine te-ai păzi și ai sfîrși cu discursurile. Sînt niște ticăloși de soiul cel mai rău — bombăni Phineas.

— Jim — zise George —, controlează-ți pistoalele și haide să stăm la pîndă. Eu trag în cel dintîi ticălos care se arată ; tu tragi în al doilea și așa mai departe. N-aș vrea să stricăm două gloanțe pentru unul singur.

— Și dacă nu-i nimerești ?

— Îi vom nimeri — răspunse George liniștit.

După ce Marks încercase să tragă în George, grupul de la poalele stîncilor rămase cîteva clipe locului, nehotărît.

— L-ai nimerit — spuse unul. Am auzit un țipăt.

— Mă cațăr pînă acolo sus — izbucni Tom. Nu mi-a fost niciodată frică de negri. Doar n-o să-mi fie tocmai acum ! Cine vine cu mine ? întrebă el, sărind pe o stîncă.

George auzise limpede cuvintele lor. Își scoase pistolul, îl cercetă cu luare-aminte și-l îndreptă spre locul unde bănuia că-și face apariția primul dintre vrăjmași. Unul dintre însoțitorii lui Tom, mai curajos decît ceilalți, îl urmă, și după el se suiră cu toții, cei din spate îndemnîndu-i mereu pe cei din față să meargă mai iute decît îi trăgea inima.

Curînd, statura solidă a lui Tom se ivi la ieșirea din defileu, aproape de marginea prăpastiei.

George trase. Glonte nimeri în coapsă. Deși rănit, Tom nu se retrase, ci, cu un urlet de fiară înnebunită, sări peste crăpătură drept în mijlocul grupului de negri.

— Prietene — îi spuse Phineas, ieșindu-i în întîmpinare și îmbrîncindu-l în prăpastie —, nu avem loc pentru tine aici.

Tom se rostogoli în gol, printre copaci, tufișuri, bolovani și bușteni, pînă cînd căzu zdrelit la poalele stîncilor.

Firește, s-ar fi ales praful și pulberea de el dacă hainele lui largi nu s-ar fi agățat de ramurile unui copac, făcîndu-i mai puțin primejdioasă căderea. Ajunse jos destul de teafăr ; ba chiar mai în putere decît ar fi dorit George și ceilalți ai lui.

— Dumnezeu să ne-ajute ! Parcă-l au pe Diavolul în ei ! strigă Marks, făcînd repede cale-ntoarsă mult mai bucuros decît urcase. Ceilalți îl urmară cu toții

valvîrtej, în frunte cu polițistul cel gras, care gîfîia și răsufila din greu.

— Băieți — strigă Marks —, duceți-vă și ridicați-l pe Tom, iar eu încalec și dau fuga după ajutor.

Fără a ține seama de huiduielile și rîsetele celor ce-l însoțiseră, Marks se sui pe cal și plecă în galop.

— Ați mai văzut vreodată un asemenea laș? strigă unul. O ia la sănătoasa, și pe noi ne lasă în plata Domnului.

— Trebuie să punem mîna pe negru, viu sau mort! urla un altul.

Auzind apoi gemetele lui Tom, se îndreptară spre el, printre mărăcinișuri, bușteni și tufișuri, apropiindu-se încetul cu încetul de locul unde zăcea eroul, care se văieta și blestema de mama focului.

— Te-ai lovit rău, Tom? întrebă unul.

— Nu știu. Ridicați-mă, dacă puteți. Dracu să-l ia pe blestematul acela de quaker! Dacă n-ar fi fost el, i-aș fi aruncat eu pe ei aici, jos! Să vadă dumnealor dacă le place!

Cu multă greutate, eroul căzut izbuti să se ridice și, sprijinit de alți doi, se îndreptă spre locul unde se aflau caii.

— Dacă m-ați putea duce o milă înapoi la hanul unde am tras ieri... Dați-mi și o batistă, s-o pun pe rana asta, să nu mai sîngereze atît!

George privi peste stînci și văzu cum grupul de bărbați se străduia să-l urce pe Tom în șa. După cîteva încercări zadarnice, Loker se clătină și căzu.

— Sper că n-a murit! spuse Eliza, care privea și ea la cel de jos.

— De ce nu?! spuse Phincas. O merită...

— Pentru că după moarte vine judecata de apoi.

— Da, e o clipă grea pentru bietul suflet al unui om — spuse bătrîna mamă a lui Jim, care se rugase tot timpul, după obiceiul metodiștilor.

— Mi se pare că-l lasă în plata Domnului și se cărăbănesc — spuse Phineas.

Într-adevăr, după câteva clipe de șovăire și discuții, grupul din jurul lui Tom se sui pe cai și plecă. După ce acesta dispăru, Phineas dădu semnalul de plecare.

— Trebuie să coborîm și să mergem o bucată pe jos — zise el. I-am spus lui Michael să aducă ajutoare și să se întoarcă cu căruța, dar e mai bine să-i ieșim în întâmpinare. O să-l întâlnim fără doar și poate !... Să dea Dumnezeu să vină cît mai curînd ! Acum e dis-de-dimineată ; deocamdată nu vom întâlni prea mulți drumeți. De altfel, nu mai avem decît două mile pînă la ținta noastră. Dacă drumul ar fi fost mai bun, am fi putut ajunge încă în astă-noapte.

În timp ce coborau, văzură în depărtare căruța lor, însoțită de cîțiva călăreți.

— E Michael cu Stephan și Amariah ! exclamă bucuros Phineas. Sîntem în siguranță !

— Să ne oprim și să facem ceva pentru acest biet nenorocit care se vaietă atît de groaznic — spuse Eliza.

— Da, e o datorie creștinească — încuviință George. Să-l ridicăm și să-l luăm cu noi.

— Să-l îngrijim apoi în satul quakerilor ? Foarte frumos ! Bine, n-am nimic împotrivă ! Haide, să-l vedem — glăsui Phineas, care avea o oarecare experiență în ale medicinei, cîștigată în timpul carierei sale de vînător și pădurar ; ingenunche lîngă rănit și începu să-l cerceteze cu atenție.

— Marks ! murmură Tom cu glas stins. Tu ești, Marks ?

— Nu, prietene. Lui Marks puțin îi pasă de dumneata ! Mai important e să-și apere pielea. A plecat de mult.

— Mă curăță ! Cîinele blestemat ! Mă lasă să mor singur ! Biata maică-mea ! Totdeauna mi-a prezis !

— Oh, bietul om ! Sărmana maică-sa ! îl compătimi bătrîna negresă. Ți-e mai mare mila de el !

— Încetișor, încetișor ! Nu te smuci și nu țipa, prietene — spuse Phineas, văzînd că Tom se zbate și întinde mîna. Dacă nu mă lași să-ți opresc hemoragia, nu scapi cu viață.

Phineas îi făcu cu pricepere un pansament cu baltista sa și cu altele oferite de cei din grup.

— M-ai îmbrîncit în prăpastie ! scrișni Tom.

— Dacă nu te-aș fi aruncat eu, ne-ai fi azvîrlit tu pe noi ! răspunse Phineas. Dar acum lasă-mă să te bandajez. Îți vrem binele ; n-avem de gînd să recurgem la șiretlicuri. O să te ducem într-un loc unde vei fi îngrijit cît se poate de bine, ca la maică-ta acasă.

Tom gemu și închise ochii. La oameni de teapa lui, vigoarea și hotărîrea sînt o chestiune pur fizică ; cînd pierde însă puțin sînge, își pierde cumpătul. În adevăr, bărbatul acesta uriaș avea acum o înfățișare jalnică.

Se apropiară între timp și ceilalți. Scoaseră pieile de bivoli din căruță și le întinseră una peste alta. Patru bărbați îl ridicară apoi cu greu pe Tom și-l puseră pe culcușul acela în căruță. Tom își pierde cunoștința. Bătrîna negresă, cuprinsă de milă, se așeză lîngă el și-i culcă capul în poală. Eliza, George și Jim se așezară pe locurile rămase libere.

Căruța porni.

— Ce crezi ? întrebă George, care stătea în față lîngă Phineas.

— Are numai o rană adîncă în carne, dar căzătura l-a zdruncinat zdravăn. A pierdut mult sînge, și asta l-a făcut să-i „sece” curajul. Dar va scăpa cu viață și poate că va învăța ceva din pățania asta.

— Îmi pare bine — spuse George. Gîndul că am omorît un om m-ar fi urmărit toată viața, cu toate că aș fi știut că am făcut-o pentru o cauză dreaptă.

— Da — spuse Phineas —, a ucide e un lucru urît, chit că omori un om sau un animal. Am fost cîndva un vînător iscusit. Odată am văzut o căprioară lovită de un glonte. Privea atît de îndurerată spre vînător, încît fără îndoială că acestuia i-a părut rău că a împușcat-o. Cînd e vorba de oameni, e și mai greu, căci, așa cum spune soția dumatăle, după moarte ne așteaptă judecata de apoi. Prietenii mei nu exagerează cînd ne spun cu atîta hotărîre să nu ucidem. Îi aprob în totul.

— Ce ai de gînd să faci cu bietul om ?

— Îl voi duce la Amaria. Bătrîna mătușă a lui Stephens, Dorcas, este o adevărată infirmieră. Îngrijește de un bolnav cu tot sufletul și niciodată nu se simte la iargul ei decît cînd poate să doftoricească pe cineva. O să-l lăsăm în seama ei vreo două săptămîni.

După un drum de peste un ceas, căruța ajunsese în fața unei ferme frumoase, unde o masă îmbelșugată îi aștepta pe obosiții noștri drumeți. Tom Loker fu culcat, cu toate precauțiile necesare, într-un pat mai curat și mai moale decît acela cu care era obișnuit. Dorcas îi obloji rana cu grijă. El stătea culcat comod, deschidea din cînd în cînd ochii și privea perdelele albe de la ferestre și chipurile blînde ale celor din jurul lui ca un copil plictisit...

Acum îi vom părăsi pentru cîtva timp pe George, pe Eliza și pe prietenii lor.

Capitolul XVIII

EXPERIENȚĂ ȘI PĂRERILE DOMNIȘOAREI OPHELIA

În clipele lui de visare nevinovată, prietenul nostru Tom își asemuia deseori soarta cu aceea a lui Iosif în Egipt. Și într-adevăr : pe măsură ce calitățile lui Tom erau descoperite de noul său stăpîn, această asemănare era din ce în ce mai izbitoare.

Comod cum era, Saint Clare nu se interesa de problemele bănești. Pînă atunci, toate cumpărăturile pentru gospodărie fuseseră făcute de Adolph, care se dovedise la fel de indolent și de nesocotit ca și stăpînul său ; așa că amîndoi împinseseră cheltuielile pînă la risipă.

Dimpotrivă, obișnuit de ani de zile să aibă grijă de averea stăpînului său ca de a lui proprie, Tom vedea cu durere nemaipomenita risipă din casa lui Saint Clare, și în mai multe rînduri făcu cu sfială felurite sugestii, cu bunul-simț caracteristic celor de condiția lui socială.

La început, Saint Clare îl folosea pe Tom doar din cînd în cînd ; dar plăcut impresionat de mintea sa ageră și priceperea de care dădea dovadă, îi acordă tot mai multă încredere, pînă cînd sfîrși prin a-l în-sărcina să facă toate cumpărăturile obișnuite ale gospodăriei.

Cînd Adolph protestă împotriva faptului că i se luaseră toate privilegiile de care se bucurase pînă atunci, Saint Clare îi spuse :

— Lasă-l pe Tom. Tu te conduci numai după gustul tău, Tom se pricepe să facă economii. Dacă nu are nimeni grijă, banii mei se pot termina odată și-odată !

Bucurându-se de încrederea totală a unui stăpîn care-i dădea pe mîna banii fără să-i numere și lua restul pe care i-l aducea fără a-l privi măcar, Tom ar fi putut foarte ușor cădea în ispită. Numai firea lui cinstită, pe care o întărea credința, i-a dat puterea să nu se lase ispitit. Încrederea nelimitată a stăpînului său îi impunea lui Tom corectitudinea cea mai desăvîrșită.

Adolph nu-i semăna însă de loc. Ușuratic, egoist și lăsat să-și facă de cap de un stăpîn care socotea că este mai comod să fie indulgent decît să-și țină servitorii din scurt, el confunda tot mai mult lucrurile stăpînului său cu ale lui, fapt care de multe ori îl supăra chiar și pe Saint Clare. Bunul său simț îi spunea că a deprinde astfel servitorii este absurd și primejdios. Un soi de părere de rău îl muștra în adîncul sufletului, dar părerile lui de rău nu erau îndeajuns de puternice pentru a-l determina să pună capăt acestei situații. Trecea cu vederea chiar greșelile cele mai grave, spunîndu-și că sclavii lui nu le-ar fi comis dacă el însuși n-ar fi fost o pildă rea pentru ei.

Tom avea pentru tînărul, frumosul și veselul său stăpîn un atașament ciudat, un amestec de devotament, de respect și de grijă părintească.

Saint Clare nu citea niciodată *Biblia*, nu se ducea niciodată la biserică, glumea și rîdea de oricine și de orice ; își petrecea serile de duminică la operă sau la teatru, chefuia, frecventa cluburile și cina în oraș sau la prieteni mai des decît s-ar fi convenit. Toate acestea, Tom le știa prea bine. De aceea, socotea că stăpînul lui nu trăiește creștinește, convingere ce nu i-o putea împărtăși, dar care îl îndemna să se roage ades pentru Saint Clare, în felul său simplu și firesc. Nu trebuie însă să credeți că Tom nu era în stare

să-și exprime propriile sale păreri ; poftit la o petrecere, Saint Clare fu adus o dată acasă pe la orele unu sau două noaptea, beat mort. Tom și Adolph îl dezbrăcară și-l culcară ca pe-un copil ; Adolph făcea haz de aventura stăpînului, socotind-o drept o glumă bună și rîzînd cu poftă de spaima lui Tom, care își petrecu tot restul nopții rugîndu-se pentru tînărul său stăpîn.

— Ei, Tom, ce mai aștepți ? îl întrebă Saint Clare a doua zi ; se afla în halat și papuci în bibliotecă și tocmai îi dăduse bani pentru cumpărături. E ceva care nu-i în regulă ? adăugă el văzînd că Tom nu pleacă.

— Mă tem că da, stăpîne — spuse Tom pe un ton grav.

Saint Clare lăasă ziarul din mînă, puse jos ceașca de cafea și îl privi curios.

— Ce e, Tom ? Arăți solemn ca un sicriu.

— Mă roade ceva, stăpîne. Am crezut întotdeauna că stăpînul meu este bun cu oricine.

— Și n-am fost ? Haide, spune-mi, ce dorești ? Probabil că ai vrut ceva și n-ai obținut.

— Stăpînul a fost totdeauna bun cu mine. Nu am să mă plîng de nimic. Dar este cineva cu care stăpînul nu se poartă cum trebuie.

— Ce vrei să spui, Tom ? Ce ți s-a năzărit ? Vorbește !

— M-am gîndit la asta azi-noapte pe la orele unu sau două. Stăpînul nu este bun cu el însuși.

Tom vorbise stînd cu spatele la stăpîn și cu mîna pe clanța ușii. Saint Clare se roși, dar rîse.

— Asta e tot ? întrebă el vesel.

— Da — răspunse Tom, întorcîndu-se pe neașteptate și căzînd în genunchi. O, tînărul meu stăpîn ! Mă tem că-ți pierzi trupul și sufletul.

Vocea lui Tom se stinse, și lacrimile-i curgeau și-roaie pe obraji.

— Sărman prostuț ! spuse Saint Clare cu ochii umeziți. Ridică-te, Tom. Nu merită să plîngi pentru mine.

Dar Tom se ridică și-l privi rugător.

— Bine ! N-am să mă mai duc la nici unul din chiolhanurile astea ! îi spuse Saint Clare. Îți dau cuvîntul de onoare. De altfel, nu știu de ce nu le-am dat naibii mai demult. Am disprețuit întotdeauna chefurile și pe mine pentru că luam parte la ele. Haide, Tom, șterge-ți ochii și vezi-ți de cumpărături. Nu sînt chiar atît de grozav de bun — adăugă el, împingîndu-l încet pe Tom spre ușă. Uite, ți-am dat cuvîntul meu de onoare că n-o să mă mai vezi nici-odată ca azi-noapte.

Tom ieși ștergîndu-și ochii, plin de mulțumire.

„Mă voi ține de cuvînt“ — se gîndi Saint Clare după ce Tom închise ușa.

Într-adevăr, Saint Clare își respectă cuvîntul dat, cu atît mai mult cu cît nu era cheflui din fire.

Cine ar putea să înșire toate grijile și necazurile domnișoarei Ophelia, care începuse să-și desfășoare cu zel activitatea ei de gospodină ?

În Sud, servitorii seamănă leit cu stăpînii lor. Felul lor de a fi depinde de caracterul și priceperea stăpînei lor.

Atît în Sud, cît și în Nord există femei care au un talent deosebit de a conduce treburile casei, precum și o rară vocație de educatoare. Aceste femei știu să se facă ascultate cu ușurință și fără prea multă severitate de diferiți membri ai căminului lor ; ele menajează curiozitățile fiecăruia și compensează lipsurile unuia cu priceperea altuia.

O astfel de gospodină era doamna Shelby, pe care am înfățișat-o mai înaintea și de care cititorii noștri își aduc fără îndoială aminte. Asemenea gospodine nu sînt prea numeroase în Sud și nicăieri în lume nu le întîlnești în prea mare număr. În Sud se întîlnesc tot atît de rar ca în alte părți ; și atunci cînd există, își desfășoară tot talentul lor gospodăresc în cadrul orînduirii sociale existente.

Întocmai cu mama ei, Marie Saint Clare nu făcea însă parte din această categorie ; leneșă și ușuratică, dezordonată și neprevăzătoare, firește că servitorii dresați de ea erau la fel ca stăpînul lor ; felul în care-i descrisese domnișoarei Ophelia haosul ce domnea în casă corespundea deci pe de-a-ntregul adevărului.

În prima dimineață, cînd își începu noua sa activitate, domnișoara Ophelia se sculă la orele 4. După ce ajută ea însăși la măturatul și dereticatul camerei ei — spre uimirea fetei din casă —, se pregăti să pornească o ofensivă energică împotriva tuturor dulapurilor și cămarilor ale căror chei le avea în mînă. Cămara de alimente, dulapul de lenjerie, cel de porțelanuri, bucătăria și pivnița, toate fură supuse unei revizii serioase. O grămadă de lucruri ascunse fură scoase la lumină ; numărul lor fu atît de mare, încît se sperie întreaga servitorime, care exclama mereu, uimită : „Ce ți-e și cu cucoanele astea din Nord !“

Bătrîna Dinah, bucătarul-șef și persoana cu cea mai mare autoritate în treburile gospodărești, era furioasă împotriva a ceea ce socotea că este o încălcare a privilegiilor ei. Nici un baron feudal din timpurile Magnei Charte n-ar fi putut fi mai indignat împotriva amestecului regelui în afacerile sale decît bătrîna Dinah împotriva domnișoarei Ophelia.

Pentru că Dinah era o personalitate, nu glumă ! De aceea, e drept s-o prezentăm și cititorilor noștri. Era o bucătăreasă înăscută, la fel ca mătușa Chloe, gătitul fiind de altfel un talent specific rasei africane ; dar Chloe era o bucătăreasă experimentată și cu metodă, care muncea după reguli bine stabilite, în timp ce Dinah era un geniu autodidact și, ca toate geniile în general, ea avea păreri și ciudățeniile ei. Asemeni unei anumite categorii de filozofi moderni, Dinah disprețuia logica sub orice formă și se bizuia numai pe intuiție ; astfel, ea nu putea fi convinsă pentru nimic în lume să-și schimbe o părere. Nici un fel de talent, autoritate sau explicații n-ar fi putut s-o convingă că n-are dreptate sau că drumul pe care a purces într-o anumită chestiune, oricât de neînsemnată, nu ar fi cel just. Stăpîna ei anterioară, mama Mariei, îi tolera această concepție, și *Miss Marie*, cum o numea Dinah pe tînăra ei stăpîină, chiar și după căsătorie, găsea că e mai comod să i-o accepte decît să i se împotrivească ; așadar, Dinah continua să-și impună punctul ei de vedere ca un veritabil despot. Era un adevărat maestru în arta de a-și impune acest punct de vedere sub aparența unei depline supunerii. Dinah cunoștea de asemeni la perfecție arta de a născoci scuze în toate domeniile. Faptul că o bucătăreasă nu poate greși niciodată era pentru ea un adevăr indiscutabil ; și o bucătăreasă găsea în Sud întotdeauna pe cineva asupra căruia să arunce vina pentru a ieși basma curată. Dacă bucatele nu ieșeau vreodată așa cum trebuie, atunci Dinah scornea zeci de pretexte plauzibile ca să dovedească vinovăția altor cincizeci de persoane, pe care ea le muștra de zor.

Adevărul este că se întîmpla destul de rar ca Dinah să dea greș în gătitul bucatelor. Cu toate că nu-și preocupă timpul și munca, în bucătărie la ea parcă ar

fi pustiit totdeauna un uragan ; și deși ustensilele ei de gătit erau risipite în tot atâtea locuri câte zile într-un an, ea izbutea să pregătească mese atât de gustoase, încît nici cel mai pretențios epicurian nu i-ar fi găsit vreun cusur.

În ziua despre care vorbeam, începuse tocmai să pregătească prînzul ; era unul din acele momente în care Dinah, ținînd să nu fie tulburată în munca sa, avea nevoie de un lung răgaz pentru a chibzui totul pe îndelete ; de aceea, se așezase pe podeaua bucătăriei, fumînd dintr-o lulea scurtă și groasă, la care ținea foarte mult și pe care o aprindea ori de câte ori avea nevoie de inspirație culinară. Acesta era felul ei de a invoca muzele căminului.

În jurul ei ședea o numeroasă progenitură de negrișori și negrese, nelipsiți în fermele din Sud ; toți curățau mazăre, curățau cartofi, jumuleau găini... Dinah își întrerupea din cînd în cînd meditația, pentru a lovi cu făcălețul pe unul sau pe altul din tinerele ei ajutoare ; căci Dinah ținea la respect cu bățul această droaie de negrișori, potrivit sistemului după care fusese crescută și ea.

După ce trecuse în revistă celelalte încăperi ale casei, domnișoara Ophelia intră și în bucătărie. Dinah, care auzise din mai multe izvoare despre cele ce se petrecuseră la inspecția domnișoarei Ophelia, era hotărîtă să reziste cu dîrzenie și să se opună oricărei măsuri noi, fără a ridica însă nici un fel de protest fățiș.

Bucătăria era instalată într-o încăpere mare, cu cărămizi pe jos, cu o vatră uriașă, de modă veche, ce se întindea de-a lungul unui perete întreg. În zadar încercase Saint Clare s-o convingă pe Dinah de necesitatea înlocuirii acestei vetre cu o mașină de gătit modernă ! Cu Dinah nu era lucru de șagă ! Nici

un conservator nu a fost vreodată atît de strîns legat de un lucru învechit și demodat cum era Dinah de vatra ei din bucătărie.

Cînd Saint Clare se întorsese din Nord, impresionat de ordinea ce domnea în gospodăria unchiului său, cumpărase de îndată tot felul de dulapuri cu multe sertare și de vase pentru a introduce și în bucătăria sa aceeași rînduială, crezînd, cu naivitate, că ar putea fi de folos bătrînei Dinah în activitatea ei zilnică. Dar iluziile sale se dovediră a fi deșarte. Cu cît dispunea de sertare și dulapuri mai numeroase, cu atît Dinah avea mai multă nevoie de loc unde să strîngă cîrpe vechi, piepteni, pantofi uzați, panglici, flori de hîrtie și alte nimicuri la care ținea nespus.

Cînd domnișoara Ophelia intră în bucătărie, Dinah nu se sculă în picioare, ci continuă să fumeze mai departe, netulburată, urmărind cu coada ochiului mișcările inspectoarei și pârînd că nu o interesează decît ceea ce făceau ajutoarele ei.

Domnișoara Ophelia, începînd revizia cu unul din bufete, deschise un sertar.

— La ce folosește acest sertar, Dinah ?

— La toate, doamnă !

Într-adevăr, Dinah nu mințise. Domnișoara Ophelia scoase mai întîi o față de masă fină de damasc, pătată de sînge, care fusese fără îndoială folosită la împachetatul unei hălci de carne crudă.

— Ce e asta, Dinah ? Învelești carnea în cea mai bună față de masă a stăpînei tale ?

— Dumnezeule, doamnă, firește că nu fac una ca asta ; n-am avut însă la îndemîină nici un șervet și de aceea am luat față de masă. Am pus-o acolo ca s-o spăl !

— Ce îngălare ! murmură domnișoara Ophelia ca pentru sine, continuînd să scotocească prin sertare.

Scoase rînd pe rînd o răzătoare pentru nucșoare, o carte cu cîntece metodiste, două batiste murdare, ață, tutun și o lulea, două-trei chisele de porțelan pline cu pomadă, niște pantofi vechi, o bucată de flanelă în care erau învelite cîteva căpățîni de ceapă, mai multe șervete de masă de damasc, niște prosoape, ace cu gămălie și ace de siguranță, pungi rupte, din care căzură ierburi și buruieni.

— Unde ții nucșoarele, Dinah ? întrebă domnișoara Ophelia, făcînd eforturi ca să-și păstreze calmul.

— Cam peste tot, doamnă ; am nucșoare și colo, în ceașca aceea ciocnită, și dincolo, în dulap.

— Uite, și aici sînt cîteva — spuse domnișoara Ophelia.

— Da, firește ; le-am pus acolo azi-dimineață. Îmi place să am lucrurile la îndemînă — îi explică Dinah. Jake, ce faci acolo ? De ce nu lucrezi ? Fii cuminte ! adăugă ea, lovindu-l cu făcălețul pe vinovat.

— Ce e asta ? întrebă domnișoara Ophelia, punînd mîna pe chiseaua cu pomadă.

— E pomada cu care îmi ung părul. Am pus-o acolo ca s-o am la îndemînă.

— Pentru pomadă ai nevoie de cea mai fină chisca de porțelan a stăpînei tale ?

— Nu, dar mă grăbeam tare. Chiar azi voiam s-o pun în altă parte.

— Uite, aici sînt două șervete de masă de damasc.

— Le-am pus acolo ca să le spăl într-o zi.

— Nu ai coș pentru rufe murdare ?

— Domnul Saint Clare a cumpărat lada de colo pentru asta. Dar pe ea pregătesc prăjiturile și nu mi-e la îndemînă să tot ridic capacul.

— De ce nu pregătești prăjiturile pe scîndura de întins aluatul ?

— Pentru că, doamnă, e totdeauna plină de farfurii și tot felul de alte lucruri și n-am loc.

— Dar ar trebui să speli farfuriile murdare și să le pui în dulap.

— Să spăl farfuriile ! strigă Dinah cu glas pițigăiat, căci răbdarea ei era pe sfârșite. Ce știu doamnele despre treburile bucătăriei ? Cum ar fi mîncarea gata la timp dacă mi-aș pierde toată ziua cu spălatul și aranjatul farfuriilor ? *Miss Marie* nu mi-a spus niciodată că trebuie să fac așa.

— Cepele astea tot aici te-ai găsit să le ții ?

— Da, da, eu le-am pus acolo. Nu puteam să-mi amintesc unde erau ! Sînt cepe deosebite. Le-am păstrat ca să le pun la friptură, dar uitasem că sînt învelite în flanelă.

Între timp, domnișoara *Ophelia* scosese și pungile cu ierburi aromatate.

— Aș dori ca doamna să le lase la locul lor. Îmi place ca lucrurile mele să stea acolo unde le-am pus, ca să știu de unde să le iau — spuse Dinah pe un ton hotărît.

— De ce-ți trebuie pungi rupte ?

— E mai simplu să scot ierburile.

— Dar se împrăstie în tot sertarul.

— Dacă doamna scotocește în sertar, sigur că ierburile se împrăstie prin dulap. Din pricina doamnei o să pierd o grămadă de lucruri — spuse Dinah ; apoi, apropiindu-se nemulțumită de dulap, adăugă : Dacă doamna ar vrea să aștepte sus pînă cînd am vreme să fac ordine, voi aranja totul așa cum trebuie. Dar atîta timp cît doamna stă lîngă mine, nu pot face nimic. Și tu, Sam, nu da copilașului chiseaua cu zahăr ! Acum îți trag una dacă nu bagi de seamă !

— Am de gînd să pun ordine în bucătărie, Dinah, și sper că o vei menține — conchise Ophelia.

— Dumnezeu! *Miss Phelia*! Asta nu e treabă pentru o doamnă! N-am văzut niciodată o doamnă ocupîndu-se cu asta! Nici fosta mea stăpîină și nici *Miss Marie* nu au făcut vreodată așa ceva. Nu văd ce rost ar avea să o faceți dumneavoastră.

Dinah se îndepărtă indignată, în timp ce domnișoara Ophelia adună farfuriile și le așează în ordine, goli zeci de chisele cu zahăr într-o singură cutie, aranjă șervetele, fețele de masă și prosoapele, punîndu-le la o parte pe cele murdare, spală, șterse și rîndui totul cu o repeziciune și precizie care o uimără la culme pe Dinah.

— Dumnezeu! Dacă așa sînt toate doamnele din Nord, ele nu sînt adevărate cucoane! se plînse ea unuia dintre subalterni, fără însă ca domnișoara Ophelia s-o audă. Cînd am vreme, știu eu să fac ordine așa cum se cuvine; dar nu-mi place să stea doamna pe capul meu și să-mi pună lucrurile tocmai acolo unde nu le pot găsi.

La drept vorbind, Dinah își avea perioadele ei de „făcut curat”; atunci, muncea de zor și deretica prin toate dulapurile și cămările, aruncînd tot ce găsea pe jos sau pe diverse mese, mărind și mai mult dezordinea obișnuită. Apoi își aprindea luleaua și începea fără grabă să treacă în revistă toate lucrurile, ținînd adevărate discursuri despre „ordinea” ce domnește în bucătăria ei și punîndu-i pe copii să frece obiectele de metal. Timp de cîteva ore, domnea acolo o dezordine desăvîrșită, pe care o numea cu satisfacție „timpul de făcut curat”.

Dinah era convinsă că reprezintă însăși întruchiparea ordinii; dacă ceva nu era totuși rînduit cum trebuie, numai puștii din jurul ei erau vinovați sau

oricare altă persoană din casă. După ce toate vasele de metal erau frecate, mesele spălate și toate lucrurile ascunse în cine știe ce sertar sau colțuri tainice, Dinah se îmbrăca cu o rochie frumoasă, punea un șorț curat și un turban înalt și strălucitor, spunînd tuturor „puștilor“ să iasă din bucătărie, pentru a nu deranja ceva. De obicei, această „curățenie“ întorcea pe dos toată casa, căci Dinah ținea atît de mult să nu se mai murdărească crătițele, încît nu permitea să fie întrebuițate din nou pînă cînd nu-i trecea entuziasmul perioadei de „făcut curat“.

În puține zile, domnișoara Ophelia spori reformele sale, stabilind în gospodărie administrația sa metodică ; dar activitatea din sectoarele care erau în legătură cu munca servitorilor semăna cu aceea a lui Sisif sau a Danaidelor.

Desperată, ea se plînsese într-o zi lui Saint Clare.

— Cred că nu există ceva mai greu decît să faci ordine în casa asta !

— Da, firește. Ai dreptate — o aprobă Saint Clare.

— N-am văzut de cînd sînt atîta îngălare, dezordine și risipă.

— Sînt convins.

— Dacă ai avea spirit gospodăresc, ca un adevărat stăpîn al casei, n-ai rămîne așa de nepăsător.

— Dragă verișoară, trebuie să înțelegi o dată pentru totdeauna că noi, stăpînii, sîntem sau asupritori, sau asupriți. Noi ăștia care avem suflet bun și nu putem suferi asprimea trebuie să acceptăm o serie întreagă de plictiseli. Dacă din comoditate în gospodăria noastră domnește o stare de indisciplină și liberalism, atunci trebuie să suportăm consecințele. Există rareori persoane care printr-un tact deosebit știu să mențină ordinea și disciplina fără asprime.

Dar eu nu fac parte din rîndul lor, și astfel, m-am obișnuit să las lucrurile să meargă de la sine. Nu-mi place să chinuiesc pe bieții oameni, și ei o știu prea bine. Firește, își dau seama că pot face ce vor.

— Nu există nici un fel de punctualitate ! E o dezordine groaznică ! Îngălarea asta mă înnebunește !

— Draga mea Vermont, voi cei de pe lîngă Polul Nord puneți prea mult preț pe timp. Pentru Dumnezeu ! Ce valoare are timpul pentru un om care dispune de prea mult și nu știe ce să facă cu el ? În ce privește ordinea și activitatea sistematică, acestea nu au nici o importanță ; cînd nu ai altceva de făcut decît să stai întins pe canapea și să citești, nu contează dacă mănînci cu o oră mai devreme sau mai tîrziu. Dinah pregătește mese minunate : supă, tocană, friptură de pasăre, prăjituri, înghețată și altele ; ea creează totul în haosul din bucătărie, și dacă aș vedea cum se fumează și se stă acolo și cum se gătesc bucatele, n-aș mai pune gura pe ele. Dragă verișoară, cruță-te ! E mai greu decît o autoflagelare și nu folosește la nimic. O să-ți tocești nervii și o s-o superi pe Dinah. Las-o-n pace să-și facă de cap.

— Augustin, nu-ți poți închipui în ce hal am găsit totul !

— Te înșeli. Crezi că nu știu că făcălețul pentru prăjituri e sub patul lui Dinah și că răzătoarea de nucșoare e în buzunarul ei, alături de pachetul de tutun ? Că există șaiszeci și cinci de chisele de zahăr, fiecare în alt colț al casei ; că Dinah spală farfuriile într-o zi cu un șervet de masă și în alta cu o bucată de fustă veche ? Dar pînă la urmă izbutește să pregătească niște mese minunate de gustoase și o cafea extraordinară ; trebuie apreciată la fel ca un strateg sau ca un politician : după succesele obținute.

— Cîta risipă ! Ce cheltuială !

— Ei bine, ține totul sub cheie ! Dă totul cu țîrîta ! Te asigur că n-o să fie mai bine !

— Știi ce mă îngrijorează, Augustin ? Am impresia că servitorii tăi nu sînt prea cinstiți. Ești sigur că poți avea încredere în ei ?

Augustin izbucni în rîs văzînd expresia gravă, îngrijorată a domnișoarei Ophelia.

— Ah, verișoară, e prea mult să le ceri să fie cinstiți ! De ce-ar fi ? Ce i-ar putea determina ?

— De ce să nu-i deprinzi ?

— Să-i învăț ? Dumnezeu ! Cum să-i învăț ? Aș vrea s-o știu și pe asta ! Cît privește pe Marie, ca ar putea să omoare toți sclavii de pe o plantație dacă aș lăsa-o să conducă. Dar tot n-ar izbuti să facă din servitori oameni cinstiți.

— Nu există nici unul cinstit printre ei ?

— Ba da, din cînd în cînd mai găsești cîte unul pe care natura l-a creat atît de simplu, credincios și cinstit, încît nici exemplul cel mai rău nu l-ar putea influența. Dar știi prea bine că încă de mic copil negrul vede și simte că lui nu-i sînt deschise decît căile ascunse. El nu poate obține nimic nici de la părinți, nici de la stăpînii lui decît prin șiretlicuri. Și-retlicurile și înșelătoria ajung pentru el obiceiuri necesare și inevitabile. Nu ar fi drept să ne așteptăm la altceva și nici nu trebuie ca vreunul să fie pedepsit pentru o asemenea vină. Cît despre corectitudine, nu uita că sclavul este menținut într-o stare de dependență totală, ca un copil căruia nu-i este permis să-și formeze noțiuni juste despre dreptul de proprietate sau să-și dea seama că bunurile stăpînului său nu sînt și ale lui proprii. În ce mă privește, eu nu văd cum ar putea fi cinstiți. Unul ca Tom e pur și simplu un miracol !

— Dar sufletul lor?... Ce faceți din el? Întrebă domnișoara Ophelia.

— Asta nu mă privește — răspunse Saint Clare. Mă interesează numai problemele vieții noastre pămîntești. Fapt este că cei mai mulți îi socotim pe negri drept o rasă vîndută Diavolului, spre folosul nostru pe acest pămînt, indiferent de ce-o să se întîmple pe lumea cealaltă!

— Ceea ce spui tu e groaznic! Este o rușine pentru stăpînii de sclavi.

— De ce? După cît știu, pretutindeni situația e aceeași. Privește lumea întreagă, la cei mari și la cei mici, și vei vedea peste tot aceeași poveste: clasa de jos este exploatată trup și suflet, în interesul clasei suprapuse. Asta e în Anglia, așa e peste tot. Ceea ce nu împiedică creștinătatea să fie indignată împotriva noastră, deși facem același lucru ca și ei, dar sub o formă oarecum diferită.

— La noi, în Vermont, nu-i așa...

— Da, recunosc că în Noua Anglie și în statele libere situația e ceva mai bună. Așadar, verișoară, hai să lăsăm la o parte prejudecățile ce ne despart! Auzi clopoțelul! Să mergem la masă.

Către seară, în timp ce domnișoara Ophelia se afla în bucătărie, cîțiva dintre copilașii negri strigară deodată:

— Vine Prue, vine mătușa „Bombăne-mereu”!

O negresă înaltă, osoasă intră în bucătărie, purtînd pe cap un coș cu pesmeți și cornuri calde.

— Bine că a dat Dumnezeu de ai venit, Prue! spuse Dinah.

Era într-adevăr mătușa „Bombăne-mereu”; avea o mutră ciufulită și o voce posacă, de parcă mîrția neîncetat. Puse jos coșul, se așeză și, sprijinindu-și coatele pe genunchi, spuse:

— O, Doamne ! Aș vrea să mor !

— De ce ? o întrebă domnișoara Ophelia.

— Pentru că nu mai pot de atâtea neazuri câte am pe cap ! răspunse femeia, amărîtă, fără să-și ridice ochii din podea.

— Atunci, de ce te îmbeți, Prue ? întrebă una dintre fetele din casă, o mulatră nostimă, jucîndu-se, în timp ce vorbea, cu cerceii ei de coral.

Prue îi aruncă o privire acră și îmbufnată.

— Poate că ai să ajungi și tu ca mine, în curînd ! Mi-ar părea bine să te văd. O să fii fericită atunci cînd o să bei ca să-ți uiți neazurile.

— Haide, Prue — interveni Dinah —, arată-ne pesmeții. Doamna o să ți-i plătească.

Domnișoara Ophelia scoase cîțiva pesmeți din coș.

— Colo sus în cană sînt niște tichete — spuse Dinah. Jake, suie-te sus și dă-mi-le !

— Tichete ? Pentru ce ? întrebă domnișoara Ophelia.

— Cumpărăm tichete de la stăpînul ei, și ea ne dă în schimb cornuri.

— Cînd ajung să, stăpînul îmi numără tichetele și banii, și dacă îmi lipsește ceva, aproape că mă omoară.

— Bine-ți face ! Dacă iei banii ca să te îmbeți !... spuse Jane, mulatra cea îndrăzneată. Da, doamnă, așa face Prue.

— Da, și așa am să fac mereu ! Nu pot trăi altfel ! Trebuie să beau ca să uit de neazuri.

— Foarte rău ! N-ai dreptate ! spuse domnișoara Ophelia. Auzi, să furi banii stăpînului tău ca să te îmbeți !

— Știu că e urît ce fac, doamnă. Dar am să fac la fel și de aci înainte. Doamne ! Aș vrea să mor ! Să mor, să scap de neazuri !

Bătrîna se ridică încet, cu greutate, și-și puse din nou coșul pe cap. Dar înainte de a pleca, privi drept în ochi pe tînăra mulatră, care tot se mai juca cu cerceii ei de coral.

— Te crezi grozavă cu maimuțărelile și cu felul tău de a privi oamenii de sus! Nu-i nimic! Ai să ajungi și tu o biată bătrînă ca mine! Să dea Dumnezeu să îmbătrînești mai repede! Atunci o să bei și tu. O să bei în neștire!

Și, bombănind după obicei, femeia ieși din cameră.

— Bestie bătrînă și dezgustătoare! spuse Adolph, carc tocmai venise să ia apă de bărbierit pentru Saint Clare. Dacă i-aș fi eu stăpîn, m-aș purta cu ea și mai rău decît proprietarul ei.

— Mai rău nu se poate — spuse Dinah. Dacă i-ai vedea spinarea! Frumos, n-am ce zice! E toată numai o rană. Nici nu poate să-și pună o rochie pe ea.

— Dacă ar fi după mine, aș interzice unor ființe atît de josnice să intre în casele oamenilor de treabă! spuse Jane. Ce spui, domnule Saint Clare? întrebă ea cu cochetărie, întorcîndu-și capul spre Adolph.

E locul să arătăm că Adolph, pe lîngă alte lucruri ale stăpînului, avea obiceiul să-și însușească și numele lui și că în anumite cercuri de culoare din New Orleans era numit domnul Saint Clare.

— Sînt de părerea dumitale, *Miss Benoir*! răspunse Adolph, căci, urmînd pilda acestuia, Jane împrumutase de la Marie Saint Clare numele ei de familie. Nu vă supărați, *Miss Benoir*, îmi permiteți să vă întreb dacă acești cercei sînt pentru balul de mîine seară? Sînt de-a dreptul fermecători!

— Aș fi curioasă, domnule Saint Clare, să știu pînă unde merge îndrăzneala bărbaților! răspunse Jane, înclinîndu-și capul ei frumos, astfel încît cerceii clinchetiră ușor. Nu voi dansa de loc cu dumneata dacă mai continui să-mi pui astfel de întrebări.

— Oh ! Nu vei fi atît de crudă ! Mor de curiozitate să ştiu dacă îţi vei îmbrăca rochia roz.

— Despre ce e vorba ? Întrebă Rosa, o frumoasă mulătră, care tocmai cobora scările, sărind mai multe trepte deodată.

— Domnul Saint Clare e un neruşinat !

— Pe onoarea mea că nu e aşa ! Să judece şi *Miss Rosa* !

— Ştiu că e un obraznic — spuse Rosa, legănîndu-se pe unul din picioruşele ei fine şi privind şi-reată spre Adolph. Întotdeauna mă supără îngrozitor.

— Oh, doamnelor, mă siliţi să-mi împart inima în două ! Voi fi găsit mort într-o bună zi, şi vinovate veţi fi numai dumneavoastră.

— Ce neobrazată este această fiinţă îngrozitoare ! exclamă ambele „doamne“, rîzînd cu poftă.

Dintr-o dată, răsună aspru vocea lui Dinah :

— Haide — căraţi-vă ! Faceţi prea multă hărmălaie în bucatărie !

— Mătuşa Dinah e bosumflată pentru că nu poate merge la bal — spuse Rosa.

— N-am nevoie de balurile voastre — mormăi Dinah. Vă purtaţi ca şi cum aţi fi albi. La urma urmelor, sînteţi şi voi negri, la fel ca şi mine.

— Mătuşa Dinah îşi unge în fiecare zi părul cu grăsime ca să-i stea lins — zise Jane.

— Şi rămîne tot ca lîna creată ! adăugă răutăcios Rosa, scuturîndu-şi buclele mătăsoase.

— Ei, şi ? Dar, pentru Dumnezeu, părul lînos nu-i tot atît de frumos ca orice alt păr ? Aş vrea s-o întreb pe stăpîna noastră dacă eu nu fac mai mult decît voi amîndouă la un loc. Acum, haide, ştergeţi-o de-aici !

Discuția fu întreruptă de vocea lui Saint Clare, care-l întreba pe Adolph dacă are de gând să întârzie cu apa de bărbierit pînă a doua zi, și de domnișoara Ophelia, care, întorcîndu-se din sufragerie, strigă :

— Jane și Rosa, de ce vă pierdeți timpul aici ?

Prietenul nostru Tom, care asistasese la discuția cu bătrîna Prue, ieșise după ea în stradă. O văzu cum merge gemînd și bombănind. La un moment dat, puse coșul jos și începu să-și potrivească vechiul șal ce-i acoperea umerii.

— Să-ți ajut să duci coșul o bucată de drum ? o întrebă Tom, plin de milă.

— De ce ? N-am nevoie de ajutor.

— Pari bolnavă sau necăjită.

— Nu sînt bolnavă — răspunse scurt bătrîna.

— Aș vrea să te pot convinge să renunți la băutura. Nu știi că băutura prăpădește și trupul, și sufletul ?

— Știu că mi-e dat să fiu chinuită — răspunse femeia cu amărăciune. Nu e nevoie să mi-o spui. Sînt o ființă îngrozitoare, rea, o blestemată ! O, Doamne, de-aș ajunge odată în iad !

Tom se înfioră la aceste cuvinte, rostite cu un ton grav, sălbatic.

— Dumnezeu să aibă milă de tine, sărmană făptură ! N-ai auzit niciodată de Isus Cristos ?

— Isus Cristos ? Cine mai e și ăsta ?

— E Dumnezeu — spuse Tom.

— Am auzit vorbindu-se despre Dumnezeu și despre judecata de apoi. Despre asta, da, am auzit.

— Dar nu ți-a vorbit niciodată nimeni despre Isus Cristos, care și-a dat viața din dragoste pentru noi păcătoșii ?

— Habar n-am. De cînd a murit bătrînul meu soț, nimeni nu a mai ținut la mine.

— Unde ai fost crescută ?

— În Kentucky. Un alb m-a luat ca să cresc niște copii negri, care trebuia să fie vînduți de îndată ce se făceau destul de mari. Pîna la urmă, m-a vîndut și pe mine unui negustor, de la care m-a luat stăpînul meu de acum.

— Ce te-a făcut să te apuci de băut ?

— Beau ca să uit de necazuri ! Am avut un copil, unul singur ! Crezusem că-l voi putea crește pentru că stăpînul meu nu era un traficant. Micuțul era o ființă încîntătoare. Mi s-a părut că stăpînei îi era drag. Nu plîngea niciodată. Era dolofan și frumos. Dar stăpîna s-a îmbolnăvit, și eu am îngrijit-o. M-am îmbolnăvit și eu și mi-am pierdut laptele... Copilul slăbea văzînd cu ochii... Rămăsese numai piclea și osul... Stăpîna, însă, nu voia să cumpere lapte pentru el... Nici nu mă credea cînd îi spuneam că nu mai am lapte. Pretindea că pot să-l hrănesc cu ce mănîncă și ceiața... Copilul plîngea și scîncea zi și noapte și continua să slăbească... Stăpîna s-a supărat și zicea că ar fi mai bine ca micuțul să moară. Nu-mi dădea voie să-l țin noaptea la mine, pentru că, spunea ea, nu mă lasă să dorm, și a doua zi nu mai sînt bună de nimic. Mă obliga să mă culc cu ea în cameră. Trebuia să las copilul singur în pod... Pîna cînd într-o noapte a țipat, a țipat atît de mult, că a murit. Atunci am început să beau, ca să uit țipetele lui... Îmi răsunau tot timpul în urechi... Am să beau mereu... Am să beau chiar dacă am să ard în flăcările iadului... Stăpînul îmi spune că o să mă duc în iad... Parcă acum nu trăiesc în iad ?

— Sărmana făptură ! spuse Tom. Nu ți-a spus niciodată nimeni că Isus Cristos te-a iubit atît de mult, încît a murit pentru tine ? Nu ți-a spus nimeni că el îți va ajuta și că vei putea ajunge în rai, unde vei fi în sfîrsit fericită ?

— Raiul nu-i pentru mine ! Nu-i așa că raiul e numai pentru albi ? Mai bine mă duc în iad, să fiu acolo fără stăpînii mei — spuse ea, și punîndu-și coșul pe cap porni mai departe, oftînd.

Tom se întoarce și se îndreaptă trist spre casă. În grădină o întîlni pe micuța Eva, cu o coroniță de tuberoze pe cap și cu ochii strălucind de bucurie.

— Tom, îmi pare bine că te-am găsit. Tata ți-a dat voie să scoți caii și să mă plimbi în trăsurica mea cea nouă — spuse ea, luîndu-l de mînă. Dar ce ai, Tom ? Pari trist.

— Nu mă simt bine, domnișoară Eva. Dar am să scot îndată caii.

— Hai, spune-mi, Tom, ce s-a întîmplat ? Te-am văzut vorbind cu bătrîna Prue.

Tom povesti Evei, grav și simplu, cele spuse de Prue. Fetița nu scoase nici un cuvînt, nu se miră, nici nu plînsese, ca alți copii. Obrajii ei păliră însă, și o umbră îi întunecă privirile. Își încrucișă mîinile pe piept și suspină adînc.

Capitolul XIX

DOMNIȘOARA OPHELIA CONTINUĂ SĂ SE INSTRUIASCĂ

— Tom, nu scoate caii. Nu mai vreau să mă plimb — spuse Eva.

— De ce, domnișoară Eva ?

— Cele ce mi-ai spus mi-au pătruns adînc în suflet. N-am chef să mă plimb.

Și Eva intră în casă.

Cîteva zile mai târziu, o altă femeie veni în locul lui Prue să aducă pesmeți și cornuri. Domnișoara Ophelia se afla în bucătărie.

— Dumnezeu! spuse Dinah. Ce e cu Prue ?

— Prue nu mai vine — răspunse femeia tainic.

— De ce, n-o fi murit ?

— Nu știu ce s-a întîmplat cu ea. E jos în pivniță — explică femeia, privind spre domnișoara Ophelia.

După ce domnișoara Ophelia luă cornurile, Dinah o-nsoți pe femeie pînă la ușă.

— Spune-mi, ce e cu Prue ?

Femeia părea dornică să vorbească, deși se cam temea ; îi șopti cu un ton misterios :

— Bine, dar să nu spui nimănui. Prue s-a îmbătat din nou și au închis-o în pivniță. Au lăsat-o acolo toată ziua. I-am auzit spunînd că muștele au tăbărit asupra ei și că a murit.

Dinah ridică brațele spre cer și, întorcîndu-se, văzu alături de ea silueta firavă a Evei ; ochii ei mari priveau cu groază, și buzele și obrajii îi erau de o paloare anormală.

— Dumnezeu ! Domnișoara Eva leșină ! Cum de am lăsat-o să asculte ? Tatăl ei o să fie furios.

— N-am să leșin, Dinah — spuse copilul cu hotărîre. De ce n-ar fi trebuit să aud ? E mai puțin înspăimîntător pentru mine să ascult decît pentru biata Prue să îndure.

— Dumnezeu ! Dar asemenea lucruri nu sînt pentru domnișoare gingașe și crescute în puf, ca dumneavoastră ; le pot îmbolnăvi !

Eva oftă din nou și, tristă, urcă încet scările.

Îngrijorată, domnișoara Ophelia întrebă ce se petrecuse. Dinah îi povesti totul pe larg, și Tom adăugă cele aflate de la Prue.

— E îngrozitor, e o ticăloșie ! exclamă ea, intrînd în camera în care Saint Clare își citea ziarul.

— Ce nedreptate s-a mai întâmplat ? Întrebă Saint Clare.

— Niște oameni au biciuit-o pe Prue pînă cînd a murit — spuse domnișoara Ophelia, povestindu-i pe larg cele întîmplate și stăruind asupra amănuntelor celor mai atroce.

— Știam c-o s-o sfîrșească așa într-o bună zi — spuse Saint Clare, continuînd să citească ziarul.

— Știi ! Și n-ai de gînd să faci nimic ? Nu cunoști pe nimeni care să intervină și să cerceteze ?

— Se presupune de obicei că proprietarul de sclavi este ferit de asemenea excese, în propriul său interes particular. Dacă stăpînii vor să-și distrugă proprietatea lor, nu văd ce s-ar putea face pentru a-i opri. Pare-se că biata femeie era hoată și bețivă, astfel încît nu am putea găsi prea mulți care să-i ia apărarea.

— E revoltător, e îngrozitor, Augustin ! Odată și-odată vei fi pedepsit și tu !

— Dragă verișoară, n-am nici o vină și n-am nici o putere ca să iau măsuri de îndreptare ; dacă aș putea ajuta, aș face-o. Dacă oameni josnici și brutali se poartă astfel, ce pot face eu ? Ei dețin toată puterea. Sînt niște tirani iresponsabili. Orice intervenție ar fi inutilă. Nu există nici o lege care să-i strunească. Cel mai bun lucru e să închidem ochii și să ne astupăm urechile, lăsînd lucrurile să-și urmeze cursul lor. E tot ce putem face.

— Cum poți să nu vezi și să nu auzi ? Cum poți lăsa să se petreacă asemenea ticăloșii ?

— Draga mea, ce vrei ? E vorba de o întreagă clasă indolentă și lipsită de educație ! Ea se află la chere-mul unor ticăloși care, ca majoritatea oamenilor, nu au nici un pic de considerație și nu-și cunosc măcar propriul lor interes. Într-o societate cu asemenea orînduire, cine-i cîstit și uman nu are altceva de făcut decît să închidă ochii și să-și împietrească inima. Nu

pot cumpăra pe fiecare nenorocit pe care-l văd sau să mă transform într-un „cavaler al mîntuirii“, ca să îndrept tot ce e rău într-un oraş ca acesta. Cel mai bun lucru pe care-l pot face este să încerc eu însumi să evit răul.

Chipul lui Saint Clare se întunecă. Un moment, lăsa să i se trădeze neliniştea, dar îndată se stăpîni şi spuse zîbind :

— Haide, verişoară, nu mă privi așa, ca o statuie a destinului. Nu cunoşti mai nimic din toate relele care există în lumea asta ! Dacă am privi cu atenţie toate calamităţile vieţii, n-am mai putea trăi. E tot așa de inutil ca atunci cînd cercetezi în amănunt bucătăria lui Dinah.

Saint Clare se întinse pe canapea şi-şi luă din nou ziarul.

Domnişoara Ophelia se așeză, își scoase lucrul și, indignată, începu să tricoteze. Tricotă ce tricotă, apoi izbucni :

— Augustin, eu nu pot să trec peste asemenea lucruri. E de-a dreptul îngrozitor să iei apărarea acestui sistem. Asta e părerea mea, dacă vrei să știi.

— Și ce-ai vrea tu ? Întrebă Saint Clare, ridicîndu-și ochii de pe ziar.

— Repet că este oribil din partea ta să aperi un asemenea sistem — spuse domnişoara Ophelia, tot mai indignată.

— Draga mea, cine a spus că eu îl apăr ?

— Firește că-l aperi ! Voi toți cei din Sud îl apărați ! De vreme ce țineți sclavi, înseamnă că-l sprijiniți !

— Ești chiar atît de naivă încît să crezi că nimeni nu face vreodată vreun lucru pe care-l socotește nedrept ? Nu faci sau n-ai făcut niciodată ceva cu care nu erai de acord ?

— Chiar dacă am făcut, acum regret — spuse domnișoara Ophelia, tricotînd cu mai multă energie.

— La fel fac și eu ! Regret tot timpul ! continuă Saint Clare, curățîndu-și o portocală.

— Atunci, de ce continui să faci ceea ce regreti ?

— Nu ți s-a întîmplat niciodată să continui să faci ceva nejust, deși îți părea rău că-l faci ?

— Da, dar numai cînd ispita a fost prea mare.

— Ei bine, la mine ispita este foarte mare ! Acibi-
buba.

— Dar chiar cînd mi s-a întîmplat așa ceva, încercam de fiecare dată să mă îndrept și să nu mai fac.

— Și eu am luat hotărîri asemănătoare în ultimii zece ani, dar, din păcate, nu m-am putut lecu. Tu, dragă verișoară, te-ai izbăvit de toate păcatele ?

— Vere Augustin — spuse domnișoara Ophelia cu un ton grav, lăsînd lucrul din mînă —, ai tot dreptul să mă învinuiești că am greșit. Știu că tot ce spui e adevărat și nimeni nu e mai deplin convins ca mine. Mi se pare însă că există totuși o diferență între mine și tine. Mai bine mi-aș tăia mîna dreaptă decît să fac zi de zi ceea ce știu că nu e bine. Purtarea mea este atît de incompatibilă cu principiile mele, încît nu mă mir că mă dezaprobi.

— Ei, verișoară — spuse Saint Clare, așezîndu-se pe covor și punîndu-și capul pe genunchii Opheliei —, nu lua lucrurile chiar atît de tragic. Știi prea bine că am fost întotdeauna un pierde-vară. Nu m-am schimbat ! Îmi place să te necăjesc puțin ! Numai așa, ca să te văd devenind gravă. Sînt convins că ești din cale-afară de bună. Mă plictisește de moarte să mă gîndesc la toate astea.

— Ei, dragul meu ! Cuvintele astea sînt foarte grave — spuse domnișoara Ophelia, punîndu-i mîna pe frunte.

— Da, foarte grave, chiar lugubre, dar știi că nu-mi place să discut probleme serioase când e prea cald afară. Când e cald și sînt țîțari, nu se poate ridica nimeni la un înalt nivel moral. Ei, dar știi... — spuse Saint Clare ridicîndu-se brusc — cred că am descoperit o teorie nouă. Înțeleg acum de ce popoarele nordice sînt totdeauna mai virtuozose decît cele sudice.

— Augustin, n-ai un pic de minte.

— Crezi? Se poate! Totuși, uite, voi fi serios! Dar dă-mi, te rog, coșulețul cu portocale. Dacă vrei să fac o sforțare și să fiu un pic serios, „trebuie să-mi dai de băut și să mă întărești cu poame“, cum spune *Cîntarea Cîntărilor*. Și acum, ascultă. Când viața îți dovedește că e practic să ții în captivitate cîteva zeci de semeni de-ai tăi, o considerare decentă asupra opiniilor societății cere...

— Nu vād de loc că devii serios — îl întrerupse domnișoara Ophelia.

— Așteaptă puțin și ascultă mai departe. Fapt este, verișoară — deveni el deodată grav —, că asupra acestei complicate probleme a sclavajului nu poate exista decît o singură părere. Plantatorii care cîștigă bani de pe urma sclavajului, clericii care fac pe plac plantatorilor, politicienii pentru care o anumită atitudine constituie un mijloc de guvernare — toți sînt în stare să născocească discursuri și teorii morale care pot uimi o lume întreagă cu ingeniozitatea lor. Cu toate că folosesc și natura, și *Biblia*, și tot ce poftesc în sprijinul lor, nici unii, nici alții nu cred un singur cuvînt din aceste teorii. La urma urmelor, sclavajul e opera Diavolului și e o admirabilă pildă de ceea ce este în stare Necuratul.

Domnișoara Ophelia se întrerupse din lucru și-l privi mirată. Bucurîndu-se de uimirea ei, Saint Clare continuă:

— Pari surprinsă ; dar te voi lămuri îndată. Ce-i această instituție blestemată și de oameni, și de Dumnezeu ? Despoaie-o de toate înfrumusețările și flecărelile, privește numai miezul, rădăcina chestiunii, și ce vei vedea ? Pentru că umilul meu frate negru este ignorant și slab, iar eu, dimpotrivă, sînt inteligent și puternic ; pentru că inteligența îmi îngăduie să știu ce vreau, și puterea îmi dă voie să fac ce vreau, mie îmi e permis să-i fur lui tot ce are și să-i dau numai cît îmi place, de aceea fac în tihnă acest lucru. Tot ceea ce e prea greu, prea murdar și prea neplăcut pentru mine va trebui să fie făcut de fratele meu negru. Pentru că nu pot suporta arșița soarelui, fratele meu trebuie să stea în soare. El va munci din greu pentru a cîștiga bani, și eu îi voi cheltui. El se va bălăci în noroi pentru ca eu să calc pe drum uscat. El va face toată viața ceea ce vreau eu și nu vrea el ; poate ajunge și în rai, dacă eu binevoiesc a socoti că o merită. Țasta e sclavajul. Desfid pe oricine ar citi codul sclavajului, așa cum este înscris în legile noastre, să pretindă că este altceva... Să nu mi se vorbească de „abuzurile“ sclavajului ! E un nonsens ! Instituția însăși este cel mai mare abuz. Singurul motiv pentru care țara nu piere sub povara acestui păcat, ca Sodomă și Gomoră, este că se aplică cu mai multă blîndețe decît e scris în legi. De milă, de rușine — pentru că sîntem oameni născuți de o mamă, și nu fiare sălbatice —, mulți dintre noi nu îndrăznesc să fie atît de răi cum au dreptul. Da, ne-am disprețuit dacă am folosi toată puterea pe care ne-o acordă legile noastre. Cel ce este cît se poate de crud și de rău nu face decît să procedeze în cadrul strict al legilor noastre !

Saint Clare se ridică brusc, ca totdeauna cînd era surescitat, și se plimbă grăbit dintr-un capăt al camerei la celălalt. Chipul său delicat, de statuie antică, se însuflețise. Ochii mari și albaștri scînteiau, și gesturile-i

precipitate îi trădau tulburarea adîncă. Domnișoara Ophelia nu-l văzuse niciodată într-o asemenea stare de exaltare ; îl privea uimită.

— Îți spun — continuă el, oprindu-se pe neașteptate în fața verișoarei —, ce rost are să vorbești sau să te gîndesti la această problemă ? Ați fost momente cînd mi-am spus că dacă întreaga țară va intra în pămînt pentru ca lumina zilei să nu mai vadă atîta nedreptate și atîta nenorocire, aș fi gata să intru și eu în pămînt o dată cu ea. Adeseori, călătorind pe vapor sau în inspecțiile făcute la moșiile mele, de cîte ori întîlneam vreun bătăran negustor de sclavi, mă gîndeam că legile noastre permit acestor indivizi — oricît de brutali, de dezgustători, de josnici și de meschini ar fi — să devină tiranii tuturor bărbăților, femeilor și copiilor pe care îi pot cumpăra, cu bani furati sau cîștigați în tripouri ; cînd am văzut asemenea indivizi stăpîni pe niște copii nenorociți, pe niște fete sau femei fără apărare, am fost gata să-mi blestem țara și întreg neamul omenesc.

— Augustin ! Augustin ! Ai vorbit destul. N-am auzit în viața mea asemenea cuvinte ! Nici măcar în Nord !

— În Nord !... spuse Saint Clare, schimbîndu-și deodată expresia și reluîndu-și obișnuitul său ton batjocoritor. Ah ! Voi cei din Nord sînteți oameni reci. Sînteți reci în toate privințele. Nu puteți blestema ca noi.

— Bine, dar întrebarea...

— Întrebarea este — și încă ce întrebare ! — cum de am ajuns în această situație păcătoasă ? Uite, îți voi răspunde cu vechile și înțelepte formule pe care mi le spuneai odinioară chiar dumneata, duminică. Am moștenit această situație din tată-n fiu. Servitorii mei au fost servitorii tatălui și mamei mele. Acum sînt ai mei, ca și copiii lor. După cum știi, tatăl meu a venit

din Noua Anglie, era un om la fel ca și tatăl tău — ca un vechi roman : drept, energic, cu sufletul nobil, cu voință de fier. Tatăl tău și-a întemeiat o gospodărie în Noua Anglie pentru a domni peste stînci și pietre și pentru a sili natura să-l lase să-și cîștige existența. Tatăl meu s-a stabilit în Louisiana, pentru a stăpîni bărbați și femei și a-și cîștiga, datorită lor, traiul. Cît despre mama mea... — continuă Saint Clare, apropiindu-se de un tablou din fundul camerei și privind-l cu venerație —, era o sfîntă. Nu mă privi astfel, Ophelia, știi ce vreau să spun. Era femeie ca orice muritor, dar îi-am văzut niciodată nici o slăbiciune omenească la ea ; și oricine a trăit în preajma ei — sclav sau om liber, servitor sau prieten, rudă sau simplă cunoștință — poate să-ți confirme. Ani de-a rîndul, dragă verișoară, mama a fost pentru mine singura stavilă împotriva necredinței ; era însăși întruchiparea Evangheliei ; ea o transforma într-o realitate vie, și pentru că o învățam de la dînsa, credeam pe atunci că *Evanghelia* trebuie să însemne adevărul adevărat. O, mamă, mamă ! izbucni Saint Clare, împreunîndu-și mîinile, într-o pornire nedomolită ; se stăpîni însă îndată și, așezîndu-se pe canapea, continuă : Fratele meu și cu mine sîntem gemeni ; se spune că gemenii seamănă ca două picături de apă ; cu toate astea, noi ne deosebim din toate punctele de vedere. El are ochii negri, pătrunzători, părul negru ca tăciunele, profil de roman și fața smeadă. Eu am ochii albaștri, păr auriu, profil grec și tenul alb. El e activ, cu un spirit de observație ascuțit ; eu sînt visător și leneș. Fratele meu e generos cu prietenii și egalii săi ; în schimb, se poartă trufaș, autoritar și poruncitor cu inferiorii și e neîndurător cu oricine se încumetă să-i stea împotriva. Amîndoi eram cinstiți — el din orgoliu și curaj, eu dintr-un fel de idealism dezinteresat. Tineam unul la altul cu o afecțiune cam capricioasă,

dar totuși trainică, așa cum există de obicei între băieți ; el era favoritul tatii, cu al mamei. Ușor impresionabil, aveam o sensibilitate aproape morbidă, pe care nici el, nici tatăl meu nu puteau s-o înțeleagă și s-o vadă cu ochi buni. Mama însă, dimpotrivă, nu scăpa prilejul să mă alinte. De aceea, ori de câte ori mă certam cu Alfred și tata mă dojenea, mă refugiam în camera mamei și mă așezam lângă ea. Parc-o văd : în rochia ei albă, cu privirea-i adâncă, blândă și gravă ! Se îmbrăca întotdeauna în alb ; de câte ori citeam în *Apocalips* despre sfintele înveșmîntate în pînzeturi fine, de o albeață strălucitoare, mă gîndeam la ea. Era atît de talentată !... Vorbea frumos și îi plăcea nespus muzica. Cînta adesea, acompaniindu-se la orgă, vechi imnuri catolice pline de măreție. Ascultîndu-i vocea îngerească, îmi puneam capul pe genunchii ei și începeam să plîng și să visez, frămîntat de gînduri și sentimente ce nu pot fi redăte în cuvinte.

Pe vremea aceea, problema sclaviei nu făcuse încă obiectul unei campanii, ca acum ; nimeni n-o vedea cu ochi răi. Tatăl meu era un aristocrat înnăscut. Îmi închipui că într-o existență anterioară trebuie să se fi întruchipat într-o creatură dintr-o castă superioară, de aceea adusesese cu el în viața aceasta tot orgoliul de care era pătruns pînă-n măduva oaselor, deși nu era de obîrșie nobilă, ci cobora dintr-o familie săracă. Fratele meu era croit după chipul și asemănarea tatii. Or, după cum știi, omenia la un aristocrat — indiferent în ce țară s-ar găsi — nu depășește o anumită limită ! Linia de demarcație nu este pretutindeni aceeași în Anglia, în Birmania sau în America, dar o limită există în toate aceste țări, și aristocratul n-o trece. Ceea ce ar socoti drept o adevărată nenorocire, o nedreptate sau o mare durere dacă în cauză ar fi unul dintre semenii lui, aparținînd clasei lui sociale, i se pare un lucru cu totul firesc, care-l lasă nepăsător,

cînd e vorba de cineva dintr-o clasă socială inferioară. Pentru tatăl meu, linia de demarcație era culoarea. Niciodată n-a fost un om mai drept și mai generos cînd era vorba de egalii săi; dar în concepția sa negrul — cu toată gama lui de culori — nu reprezenta decît o verigă de tranziție între om și animal; decît în raporturile lui cu oamenii de culoare, toate ideile sale de dreptate și bunătate erau dozate potrivit acestui criteriu. Presupun că dacă cineva l-ar fi întrebat pe neașteptate „Crezi că negrii au suflet?“, ar fi șovăit și și-ar fi dres glasul de cîteva ori înainte de a răspunde afirmativ. De altfel, tata nu prea se frămînta cu chestiunile de metafizică; nu era religios, mărghindindu-se doar să-l cinstească pe Dumnezeu, căruia îi atribuia calitatea incontestabilă de șef al clasei superioare.

Tata avea pe plantație vreo cinci sute de negri. Era un om de afaceri perseverent, neînduplecat și meticolos; totul trebuia să se desfășoare conform planului stabilit cu precizie, fără greș. Unde mai pui că cei însărcinați să aplice planul lui nu erau decît o șleahță de leneși, palavragii și nepricepuși, care toată viața nu făceau decît să se dea în lături de la treabă, să se „strecoare“, după cum spuneți voi, cei din Vermont. Îți poți da lesne seama, așadar, ce lucruri îngrozitoare, dureroase, pentru un copil cu sensibilitatea mea, se petreceau pe plantația lui. Mai avea pe deasupra un brutar de supraveghetor, un individ înalt și deșirat, cu o pereche de pumni ciolănoși, întîmplător un renegat din Vermont (te rog să mă ierți, verișoară), care și făcuse ucenicia la școala brutalității și a bestialității. Își merita cu vîrf și îndesat diploma care-i permitea să-și pună în practică talentele. Mama și cu mine nu l-am putut suferi niciodată; cîștigase însă un puternic ascendent asupra tatii; și omul acesta devenise astfel un adevărat despot pe întregul domeniu. Nu

eram decît un puşti pe vremea aceea, dar avcam, ca şi astăzi, aceeaşi dragoste pentru tot ce-i uman, o ade-vărată patimă pentru orice aspect omenesc al vieţii. Mă puteai găsi adesea în mijlocul sclavilor, pe ogoare sau în colibe ; eram, bineînţeles, favoritul lor ; toate plîngerile şi nemulţumirile lor, mie mi le împărtăşeau, iar eu i le comunicam mamei. Formasem împreună, în secret, un fel de comitet pentru îndreptarea neajun-surilor. Am împiedicat la timp numeroase acte de cru-zime şi eram fericit că am putut face mult bine, pînă cînd — cum se întîmplă adesea — am exagerat cu zelul. Stubbs s-a plîns tatălui meu că nu mai are autoritate asupra sclavilor şi, ca atare, voia să-şi dea demisia.

Tata era un soţ tandru şi îngăduitor, dar nu se dădea niciodată înapoi de la un lucru pe care-l soco-tea necesar ; a pus aşadar piciorul în prag şi i-a spus foarte respectuos şi politicos, dar cît se poate de răspicat, că peste servitorii din casă e stăpînă absolută, dar că nu poate îngădui nici un fel de amestec în tre-burile sclavilor de pe plantaţie. O respecta, o venera pe mama mai presus de orice pe lume ; dar dacă Fe-cioara Maria l-ar fi stînjenit în treburile sale, i-ar fi vorbit la fel.

O auzeam cîteodată pe mama discutînd cu el, în-cercînd să-i trezească înţelegere pentru cauza pe care o susţinea ea. El primea apelurile cele mai înduioşă-toare cu o perfectă politeţe şi o seninătate de-a dreptul descurajantă.

„Toată problema se reduce la asta — răspundea el : să mă despart de Stubbs, sau să-l păstrez ? Stubbs e punctualitatea personificată, îşi cunoaşte bine me-seria, e cinstit şi capabil şi tot atît de omenos ca majoritatea dintre noi. Nu putem cere cuiva să fie perfect ; dacă îl păstrez, trebuie să admit în întregime sistemul lui de administrare, chiar dacă mai sînt pe

ici, pe colo unele lucruri cu care nu mă înpac. Orice muncă de conducere presupune o doză de asprime absolut necesară. Excepțiile trebuie să se supună regulii generale.“

Pentru tatăl meu, această ultimă maximă părea să motiveze îndeajuns actele de cruzime. După ce rostea sentențios aceste cuvinte, își întindea picioarele pe divan, ca un om liniștit, care a pus la punct o chestiune importantă, își lua ziarul sau trăgea un pui de somn, după împrejurări. Adevărul e că tata avea exact calitățile unui politician. Ar fi putut să împartă Polonia sau să atace Irlanda cu aceeași ușurință cu care ar fi rupt o portocală în patru sferturi. În cele din urmă, desperată, mama se dădea bătută. Nimeni n-o să știe vreodată, pînă în ziua judecării de apoi, tot ce au îndurat ființele nobile și sensibile ca dînsa aruncate în această prăpastie a nedreptăților și fără-delegilor, care este pentru ele societatea în mijlocul căreia trăiesc neputincioase !... Un veac de nesfîrșită suferință a fost viața acestor ființe în lunea noastră infernală !... Un singur lucru îi mai rămînea mamei de făcut : să-și crească măcar copiii sădindu-le propriile ei idei și sentimente. Deși se face atîta zarvă despre educație, copiii devin însă în ultimă instanță ceea ce sînt prin însuși caracterul lor. Alfred era din leagăn un aristocrat ; pe măsură ce creștea, ideile și sentimentele lui urmau instinctiv acest făgaș ; toate îndemnurile mamei erau vorbe aruncate în vînt. În ce mă privește, ele îmi pătrundeau adînc în suflet. În aparență, mama nu-l contrazicea niciodată pe tata și nici nu arăta că gîndește altfel decît el ; dar mie mi-a întipărit cu litere de foc în minte, cu toată puterea de convingere a caracterului ei pasionat, ideea demnității și a valorii ființei umane, oricît de umilă ar fi această ființă. Mi-aduc aminte cu cîtă evlavie mă uitam la mama cînd mă lua seara lîngă ea și, arătîndu-mi stelele

de pe cer, îmi spunea : „Vezi, micuțule Augustin ! Când toate stelele astea vor apune pe vecie, sufletul celui mai umil și nenorocit dintre sclavii noștri va continua totuși să trăiască, nemuritor ca însuși Dumnezeu !“

Avea niște icoane vechi, foarte frumoase, mai cu seamă una care-l înfățișa pe Isus redînd vederea unui orb. Erau minunate aceste picturi și mă impresionau adînc. „Vezi, Augustin, îmi explica ea, orbul ăsta era un biet cerșetor dezgustător, de aceea el nu l-a vindecat de la distanță ! L-a chemat la el și și-a pus mîinile asupra lui. Adu-ți aminte de asta, băiatul meu !“

Cine știe ce elanuri ar fi trezit în mine dacă aș fi crescut sub privegherea ei ? ! Aș fi devenit poate un sfînt, un reformator sau un martir !... Dar, vai ! Am plecat de lîngă ea cînd aveam doar treisprezece ani, și de atunci n-am văzut-o niciodată...

Saint Clare își sprijini capul în mîini și tăcu. După o pauză de cîteva minute, își ridică privirea și reluă :

— Ce lucru de nimic e și virtutea de care se face atîta caz ! De cele mai multe ori este doar o chestiune de latitudine, de poziție geografică, la care se adaugă temperamentul, caracterul fiecăruia. O simplă întîmplare, asta e în esență virtutea ! Tatăl dumitale, de pildă : se stabilește într-un oraș ca Vermont, în care există libertate și egalitate pentru toți ; devine membru al unei comunități religioase, pentru ca la momentul oportun să fie și membru al unei societăți aboliționiste ; iar pe noi ăștia de-aici ne crede niște păgîni. Cu toate acestea, prin temperamentul și felul lui de-a fi, el este o copie fidelă a tatălui meu : același caracter dîrz, trufaș, dominator. Știi foarte bine că în satul dumitale mulți sînt convinși că Squire Sinclare se socotește mai presus decît ei. Adevărul e că, deși s-a nimerit să trăiască în plină democrație și a îmbrățișat ideile democratice, a rămas tot atît de aristocrat ca și

tatăl meu, care domnea peste cinci sau șase sute de sclavi.

Ophelia se simți obligată să conteste autenticitatea acestui portret. Puse deoparte lucrul de mână și vru să vorbească, dar Saint Clare o opri :

— Știu cuvînt cu cuvînt tot ce vrei să-mi spui. Nu am pretenția că ar fi amîndoi absolut la fel !.. Împrejurările în care a trăit tatăl tău au acționat întru potriiva firii sale ; pe tatăl meu l-au favorizat însă predispozițiile naturale ; prin urmare, unul a devenit un bătrîn democrat încăpățînat și voluntar, pe cînd celălalt — un bătrîn tiran, tot atît de încăpățînat și trufaș. Să fi fost însă amîndoi proprietarii unor plantații din Louisiana, ar fi semănat unul cu altul ca două ghiulele turnate în același tipar.

— Ce fiu necuviincios ești ! spuse Ophelia.

— Nu înseamnă că nu-i respect, dar smerenia nu mă prinde ! răspunse Saint Clare. Să revin însă la povestirea mea. Cînd a murit, tata ne-a lăsat întregă avere, fratelui meu și mie, ca să ne-o împărțim după bunul nostru plac. După cum ți-am spus, nu există ființă pe lume mai bună la suflet și mai generoasă ca Alfred în raporturile sale cu cei de-o seamă cu el ; ne-am înțeles așadar de minune în privința proprietății, toate chestiunile materiale fiind puse la punct și adevărat frățește. Ne-am hotărît să lucrăm plantația în comun. Alfred, pe lîngă că era foarte priceput în treburile gospodărești, avea multă experiență și făcea cît doi ca mine ; în curînd, ajunsese un plantator destoinic, plin de zel. În ce mă privește, după doi ani mi-am dat seama că nu sînt apt pentru îndeletnicirea asta. Să fiu stăpînul unei turme de șapte sute de oameni, pe care să nu-i cunosc personal și de care să nu mă pot interesa, să-i văd cum sînt hrăniți ca niște animale în staul, cum sînt înhămați la muncă și struniți să muncească întocmai ca la militarie, să-mi pun mereu

întrebarea care este minimumul de plăceri mărunte care trebuie să li se acorde pentru a fi în stare să dea randamentul cerut, să mă izbesc mereu de brutalitatea supraveghetorilor care-i îmboldeau de la spate, mă înfîlnesc pretutindeni inevitabilul bici — primul și ultimul argument, suprema metodă de convingere a acestor supraveghetori ! Ei bine, toate astea mi se păreau dezgustătoare, insuportabile ! Și cînd îmi aminteam cît de mult prețuia mama pe cei sărmani și umili, mă îngrozeam și mai mult ! Te rog, deci, să nu încerci să mă convingi că sclavii se simt foarte bine în situația asta. Îmi vine să sar în sus cînd aud prostiile de neînchipuit pe care le-au născocit unii dintre protecționiștii voștri din Nord în zelul lor de a ne justifica păcatele !... Noi știm mai bine cum stau lucrurile ! Arată-mi un singur om pe lume care să vrea să trudească toată viața din zori și pînă-n noapte, sub ochiul vigilant al stăpînului, neputînd face absolut nimic fără aprobarea acestuia !... Arată-mi un singur om care să nu cîrtească împotriva acestei corvezi zilnice, apăsătoare, cenușii, monotone ! Și toate astea pentru două perechi de pantaloni și o pereche de pantofi pe an, pentru un adăpost și o hrană care să-i ajungă doar pentru a nu deveni inapt de muncă !... Dacă cineva mi-ar spune că o făptură omenească se poate simți bine în această condiție socială, i-aș dori din tot sufletul să facă el însuși această experiență. L-aș cumpăra ca pe-un cîine și l-aș înhăma la treabă fără nici un scrupul !

— Am crezut totdeauna — izbuti să spună Ophelia — că toți proprietarii de sclavi se întemeiau pe *Biblie* pentru a motiva sclavia.

— Minciuni ! Nu sîntem chiar așa de mărginiți ! Nici Alfred, care este cel mai aspru dintre despoți, nu recurge la asemenea justificări. El stă cu încăpățînire și trufie pe vechea poziție respectată ; dreptul celui

mai tare, și susține — pe bună dreptate, după părerea mea — că plantatorul american procedează cu negrul la fel ca aristocratul și capitalistul englez cu clasele de jos, pe care le exploatează după bunul-plac, subjugându-le trup și suflet. Alfred este însă puțin consecvent atunci când caută să justifice amîndouă aceste forme de exploatare. El pretinde că nu poate exista o civilizație înaintată fără aservirea maselor, indiferent dacă i se spune așa sau nu. E nevoie de o clasă inferioară, care să fie redusă la munca fizică și 'la o viață de animal, pretinde el ; în felul acesta, clasa superioară va avea răgazul și resursele materiale necesare pentru a-și putea dezvolta inteligența și a progresa, pentru a deveni conducătorul celor de jos. Alfred judecă așa pentru că, după cum ți-am spus, e un aristocrat înnăscut, iar eu socot altminteri fiindcă sînt un democrat înnăscut.

— Sînt două situații cu totul deosebite ! Cum poate Alfred să le compare ? se miră Ophelia. Lucrătorul englez nu este vîndut, comercializat, despărțit de familie, biciuit...

— Patronul dispune de el ca și cum i-ar fi fost vîndut. Proprietarul de sclavi poate să-și omoare în bătaie sclavul îndărătnic ; capitalistul îl poate face pe lucrător să moară de foame. În ce privește asigurarea că nu este despărțit de familie, nu știu, zău, ce-i de preferat : să vezi cum îți sînt vînduți copiii, sau să-i vezi murind de foame acasă ?

— Crezi că poți să justifici sclavia argumentînd că nu e mai rea decît altă instituție în adevăr rea ?

— Dar nici nu încerc ! Mai mult : recunosc, dimpotrivă, că sistemul nostru reprezintă cea mai fătîșă și nerușinată încălcare a drepturilor naturale. Să cumperi un om cum ai cumpăra un cal — cercetîndu-i dinții și încheieturile, punîndu-l să umble și apoi vîrșînd pentru el bani peșin ; să ai la dispoziție o vastă rețea de

speculanți și crescători de negri, negustori și traficanți de trupuri și suflete, ei bine, toate acestea dovedesc mai evident, mai corect, ceea ce pentru lumea civilizată este în esență o aceeași stare de fapt : exploatarea unor ființe omenești în folosul altora.

— N-am privit niciodată lucrurile din punctul ăsta de vedere — interveni Ophelia.

— Eu am călătorit în Anglia și am studiat destule documente în legătură cu situația claselor de jos : cred că Alfred are într-adevăr dreptate când spune că sclavii lui o duc mai bine decît o pătură foarte largă a populației engleze. N-ar trebui să deduci din tot ce ți-am povestit despre Alfred că ar fi ceea ce se cheamă un stăpîn rău. În realitate nu este așa. E aspru și necrușător cu cei care nu i se supun : ar putea să ucidă un negru îndărătnic cu tot atîta sînge rece cu care ar împușca un țap ; însă în general își face un titlu de glorie dînd sclavilor lui o hrană și un culcuș bun. Pe vremea cînd eram încă împreună, stăruisem pe lîngă el să facă ceva pentru educarea sclavilor ; ca să-mi facă pe plac, angajase un călugăr care le predă catehismul în fiecare duminică. Cred însă că în sinea lui socotea că ar fi fost tot atît de util dacă ar fi tocmît un călugăr pentru cîini și cai ! Adevărul e că mare lucru nu se poate realiza duminica în cîteva ore atunci cînd e vorba de niște fapte îndobitocite și abrutizate, asupra cărora se exercită de la naștere fel de fel de influențe nefaste și care toată săptămîna fac o muncă de rob, mecanică. Fie că e vorba de muncitorii din Anglia sau de negrii de pe plantațiile noastre, institutorii din școlile duminicale ne-ar putea spune probabil că rezultatele sînt aceleași acolo, ca și aici. Există totuși la noi unele excepții izbitoare, și asta pentru că negrul este mai receptiv din fire la sentimentul religios decît albul.

— Cum ai ajuns să renunți la viața de plantator ?
Întrebă Ophelia.

— Am dus-o noi cât am dus-o împreună, pînă cînd, într-o bună zi, Alfred mi-a spus deschis că nu am stofă de plantator ; căci, după toate schimbările și îmbunătățirile pe care le adusese, eu continuam a fi nemulțumit. Adevărul e că ceea ce uram mai presus de orice era situația în sine ; exploatarea acestor bărbați și femei, perpetuarea ignoranței, brutalității și biciului, pentru profitul meu personal ! Mă amestecam mereu și în chestiunile mărunte. Fiind eu însumi cel mai trîndav dintre muritori, puteam ușor să mă transpun în situația leneșilor, de care mă lega un puternic sentiment de solidaritate ; bunăoară, auzeam cîteodată de bieteile creaturi care în simplitatea lor puneau pietre la fundul coșurilor cu bumbac ca să atîrne mai greu sau le umpleau pe trei sferturi cu pămînt, și bumbacul îl puneau numai la suprafață ; mi se părea atunci că în locul lor aş fi făcut la fel și nu lăsam să fie bătuți... Dar o dată cu asta se sfîrșea bineînțeles și cu disciplina pe plantație. Am ajuns deci cu Alfred la aceleași discuții pe care le avusesem cu respectabilul meu părinte cu ani de zile în urmă. Mi-a spus că sînt sentimental ca o femeie și n-am să fiu niciodată un om de afaceri ; m-a sfătuit să preiau acțiunile la bancă și casa părintească din New Orleans și să mă apuc să scriu versuri, iar plantația s-o las pe mîna lui. Astfel ne-am despărțit, și eu am venit aici.

— Dar de ce nu ți-ai eliberat sclavii ?

— N-am fost în stare să-i folosesc ca pe niște instrumente pentru a mă îmbogăți ; mi se părea îngrozitor ; în schimb, nu socoteam că e urît din partea mea dacă-i țineam pe lîngă mine ca -să-mi ajute să-mi cheltuiesc banii. Unii dintre ei erau vechi servitori ai casei, de care mă simțeam legat, iar cei mai tineri — copiii celor bătrîni. Toți erau mulțumiți cu situația lor.

Făcu o pauză și începu să se plimbe gînditor prin cameră.

— Era o vreme — continuă Saint Clare — cînd nutream încă fel de fel de planuri și nădejdi, speram să fac mai mult pe lumea asta decît să mă las purtat de valurile vieții. Voiam — firește, vag, nesigur — să devin un fel de eliberator, să șterg pata rușinoasă care pîngărește țara mea. Toți tinerii au probabil asemenea crize de exaltare, și apoi...

— De ce n-ai făcut-o ? întrebă Ophelia. De ce să te apuci de ceva și apoi să lași totul baltă ?

— Ei, lucrurile n-au mers așa cum îmi închipuisem și am ajuns să nu mai cred în viață, ca regele Solomon odinioară. Poate că asta m-a făcut mai înțelept. Poate a fost o etapă necesară. Oricum, în loc să ajung un om de acțiune, un reformator al societății, am ajuns o bucată de lemn plutitor, purtat de valuri și vîrtejuri ! Alfred mă dojenește de cîte ori ne întîlnim ; și trebuie să recunosc că-mi este superior, pentru că el face ceva într-adevăr. Viața lui e o urmare logică a principiilor lui, în timp ce a mea e un *non sequitur* demn de dispreț.

— Și te socotești satisfăcut, dragă vere, cu modul în care ți-ai făcut ucenicia în viață ?

— Satisfăcut ! Nu ți-am spus că-l disprețuiesc ? Dar să nu ne depărtăm de subiect. Vorbeam de eliberarea sclavilor. Nu cred că sînt unicul care am asemenea păreri în legătură cu sclavia. Mulți gîndesc în sinea lor întocmai ca mine. Țara întreagă geme sub acest jug : și dacă pentru sclavi e rău, pentru proprietari e încă și mai rău. N-ai nevoie de ochelari ca să constăți că prezența în mijlocul nostru a unei păături foarte largi de oameni vicioși, decăzuți, degenerați reprezintă un rău pentru noi, ca și pentru ei. Capitalistul și aristocratul din Anglia nu-și pot da seama de asta, la fel ca noi, pentru că ei nu vin în contact cu clasa pe care

o exploatează, în măsura în care o facem noi aici. Noi îi avem pe sclavi în casele noastre, sînt tovarășii de joacă ai copiilor noștri și îi influențează mai ușor decît noi, pentru că sînt o rasă pe care copiii o îndrăgesc și în mijlocul căreia se simt bine. Eva, de exemplu, ar fi fost acum pierdută dacă n-ar fi fost mai pură decît majoritatea copiilor de vîrsta ei. Îi ținem pe sclavi în neștiință și decădere morală și nu ne gîndim că asta ar putea avea vreo înrîurire asupra copiilor noștri. E ca și cum am lăsa să bîntuie epidemia de vărsat printre ei, fără să ne treacă prin minte că și copiii noștri ar putea să se molipsească. Totuși, legile noastre interzic în mod categoric orice sistem de învățămînt susceptibil de a da roade, ceea ce e cît se poate de abil de altfel ; ar fi de ajuns să educi temeinic o singură generație, ca să sară în aer toată șandramaua. Dacă noi nu le-am da libertatea, și-ar lua-o singuri.

— Și cum crezi că o să se termine toate astea? Întrebă Ophelia.

— Nu știu. Un lucru este sigur : cei mulți își strîng rîndurile în lumea întregă ; mai devreme sau mai tîrziu, ne așteaptă o zi a judecării. Același fenomen se petrece în Europa, în Anglia și în țara noastră. Mama îmi vorbea uneori de perioada milenară a domniei lui Isus pe pămînt, cînd toți oamenii vor fi liberi și fericiți. Cînd eram mic, mă învăța să mă rog : „Vie împărăția ta“ ; auzind suspinele și gemetele nenorociților de sclavi și văzînd toată frămîntarea lor, mă gîndeam că prevesteau ceea ce spune ea. Dar cine poate ști cînd o să vină ? !

— Cred uneori, Augustin, că nu e departe ziua cînd se va întemeia împărăția lui — zise Ophelia lăsînd lucrul din mînă și uitîndu-se neliniștită la Saint Clare.

— Mulțumesc pentru încurajare ! În ce mă privește, partea proastă e că sînt atît de inegal ; în teorie ajung

pînă la porțile cerului, în practică zac în colb. În sfîrșit... auzi, sună clopoțelul pentru ceai ! Hai să mergem. Nu poți să zici că n-am discutat serios și eu o dată în viața mea.

La masă, Marie făcu aluzie la întîmplarea cu Prue.

— Mă tem, verișeară, că ai să crezi că sîntem cu toții niște sălbatici — spuse ea.

— Actul în sine este într-adevăr o barbarie — ripostă Ophelia. Nu cred însă că sînteți cu toții sălbatici.

— Știi — reluă Marie —, e pur și simplu peste putință s-o scoți la capăt cu unele din creaturile astea. Sînt așa de păcătoase, că n-ar trebui să le rabde pămîntul !... Nu mi-e milă cîtuși de puțin de ele. Dacă și-ar vedea de treabă, nu s-ar întîmpla nimic din toate astea.

— Dar, mamă, biata femeie era o nenorocită ; din pricina asta începuse să bea — interveni Eva.

— Fleacuri ! Asta nu e o scuză ! Și eu mă simt adesea nenorocită. Cred că am trecut prin încercări mult mai grele decît dînsa — continuă ea gînditoare. Sînt răi, asta-i tot ! Mulți dintre ei nu pot fi domesticiți în nici un chip ; chiar și metodele cele mai aspre se dovedesc de prisos. Mi-aduc aminte de un sciav al tatălui meu ; era atît de leneș, că o ștergea de la muncă și se ascundea prin mlaștini, fumînd și făcînd tot felul de lucruri îngrozitoare ; din cînd în cînd, era prins și bătut cu biciul, dar nu folosea la nimic ; cînd a tulit-o ultima oară, de-abia se mai putea ține pe picioare și a murit în mlaștini.

— Eu am domesticit o dată pe unul pe care nici un supraveghetor și nici un proprietar nu izbutise să-l astîmpere — zise Saint Clare.

— Tu ? se miră Marie. Aș vrea să știu și eu cînd ai făcut una ca asta.

— Omul meu era voinic, un adevărat uriaș, african get-beget ; avea instinctul libertății dezvoltat la maximum ; un adevărat leu african. Îl chema Scipio. Nimeni nu putea s-o scoată la capăt cu el ; fusese vîndut din mînă-n mînă, pînă cînd îl cumpărase Alfred, închipuindu-și că o să-l poată struni. Într-o bună zi, Scipio l-a trîntit la pămînt pe supraveghetor și și-a luat tîlpășița în mlaștini. Eram tocmai în vizită la Alfred, pe plantație, puțin după ce desfăcusem asociația noastră. Alfred era exasperat. I-am spus că e vina lui și i-am propus să facem prinsoare pe orice că eu aș putea să-l domesticesc pe Scipio ; pînă la sfîrșit, ne-am învoit ; dacă-l prindeam, puteam face experiența cu el. Așadar, am adunat un grup de șase-șapte oameni, înarmați cu puști și însoțiți de cîini, pentru a începe urmărirea. Vînătoarea de oameni este tot atît de pasionantă ca cea de cerbi. E o simplă problemă de obișnuință. Adevărul e că m-a pasionat atunci și pe mine, deși rolul meu se limita să intervin între vînători și prada lor, în momentul capturării. Cîinii lătrau și urlau, iar noi am galopat încolo și-ncoace, pînă am dat de el. Cînd ne-a zărit, a sărit ca o căprioară și a dat să fugă ; o bună bucată de timp a alergat ca o sălbăticiune, fără să putem pune mîna pe el ; la urmă, însă, a fost prins într-un desiș de trestii, unde părea cu neputință să pătrunzi. A început atunci să se lupte și mărturisesc că în încăierarea cu dulăii a arătat un curaj uimitor. Îi pocnea în dreapta și-n stînga și a ucis cu pumnii trei dintre ei ; la un moment dat însă, un glonte l-a nimerit, și negrul a căzut aprcape la picioarele mele, rănit și plin de sînge. Bietul om mi-a aruncat o privire deznădăjduită, dar plină de bărbăție.

Am ținut cîinii și am potolit oamenii care voiau să se repeadă la el ; le-am spus că e prizonierul meu. Era singurul mijloc de a-i opri să-l împuște ; l-am rugat

după aceea stăruitor pe Alfred și mi l-a vîndut. Ei bine, l-am luat în primire, și în două săptămîni am făcut din el omul cel mai ascultător și mai supus de pe pămînt.

— Cum de ai izbutit ? întrebă Marie.

— A fost foarte simplu. L-am luat în camera mea, i-am pregătit un pat bun, i-am pansat rănila și l-am îngrijit eu însumi. pînă cînd l-am pus din nou pe picioare. Între timp, i-am făcut și formele pentru eliberare ; i le-am dat cînd s-a făcut bine și i-am spus că acum poate să se ducă unde îl trage inima.

— Și a plecat ? întrebă Ophelia.

— Nu ! Zănaticul a rupt actele în bucățele și a refuzat categoric să se despartă de mine. Niciodată n-am avut un servitor mai curajos, mai bun, mai credincios și mai cinstit. A trecut mai tîrziu la creștinism și a devenit mai blînd ca un miel. Era supraveghe-tor la proprietatea mea de pe malul lacului și își vedea de treabă, nu glumă. L-am pierdut la prima epidemie de holeră. Adevărul e că și-a dat viața pentru mine : eram bolnav pe moarte și toată lumea fugise, cuprinsă de panică. Scipio a rămas lîngă mine ; a muncit peste puterile unui om și a izbutit să mă readucă la viață. Dar, bietul de el, îndată după aceea a căzut și el la pat și n-a mai putut fi salvat. Niciodată n-am regretat așa de mult pierderea cuiva.

În timp ce tatăl ei își depăna povestirea, Eva se apropiase din ce în ce mai mult de el, cu buzele întredeschise, cu ochii mari, cu privirea gravă, concentrată.

Cînd Saint Clare termină, fetița i se aruncă de gît și izbucni în hohote de plîns.

— Eva, draga mea ! Ce s-a întîmplat ? o întrebă el.

Fetița tremura toată ; trupul ei firav era zgduit de convulsii.

— Copila asta n-ar trebui să audă asemenea lucruri, e prea nervoasă — adăugă Saint Clare.

— Nu, tăticule, nu sînt nervoasă —, răspunse Eva, stăpînindu-se îndată, cu o voință neobișnuită la un copil de vîrsta ei. Nu sînt nervoasă, dar lucrurile astea îmi pătrund în suflet.

— Ce vrei să spui, Eva ?

— Nu pot să-ți explic, tăticule. Îmi trec multe prin minte ; poate că într-o bună zi am să ți le spun.

— Bine, bine, draga mea, vezi-ți de gîndurile tale ; dar nu plînge și nu-l necăji pe tăticu — zise Saint Clare. Uite ce piersică frumoasă ți-am adus !

Eva o luă și zîmbi, deși buzele ei mai aveau încă un ușor tremur nervos.

— Hai, vino să ne uităm la peștele roșu — spuse Saint Clare luînd-o de mîină și ducînd-o pe terasă.

Cîteva clipe după aceea, prin perdelele de mătase se auziră rîsete și strigăte voioase ; Eva și Saint Clare se băteau cu tradafiri și se fugăreau pe aleile grădinii.

Și umilul nostru prieten Tom ?... Ocupîndu-ne de întîmplările celor de neam mai mare, am risca să-l dăm uitării. Dacă cititorii doresc însă să afle vești despre el, să ne însoțească într-o mică mansardă, deasupra grajdului ; acolo pot să afle ce i s-a mai întîmplat. E o cameră curată, cu un pat, un scaun și o măsuță, pe care Tom își ține *Biblia* și cartea de rugăciuni. Tom stătea acum la această masă, cu o tăbliță de scris în fața lui — foarte atent, de bună seamă preocupat de un lucru care-i dădea mult de furcă. Adevărul e că lui Tom i se făcuse atît de dor de acasă, încît îi ceruse Evei o foaie de hîrtie și — adunîndu-și toate cunoștințele dobîndite în cursul lecțiilor cu George Shelby — concepuse ideea îndrăzneată să scrie o scri-

soare ; se muncea deci să întocmească o primă ciornă pe tăblița lui ; nu era de loc o treabă ușoară, căci Tom uitase cu desăvârșire unele litere, iar pe cele pe care și le amintea, nu știa când trebuie să le folosească.

În timp ce se trudea astfel, gîfîind și asudînd din pricina strădaniilor, Eva se ivi ușoară ca o pasăre, se instală pe scaun, la spatele lui, și i se uită peste umăr.

— Ce litere caraghioase faci, unchiule Tom !

— Încerc să scriu bătrînicăi mele și copiilor, domnișoară Eva — spuse Tom, acoperindu-și ochii cu mîna. Mă tem însă că n-am să izbutesc să încheg ceva pînă la urmă !

— Mi-ar face plăcere să te ajut, unchiule Tom. Am învățat și eu să scriu puțin. Anul trecut puteam să fac toate literele ; mă tem însă să nu fi uitat între timp.

Eva își lipi căpșorul auriu de al lui Tom și, aplecați deasupra tăbliței, începură amîndoi o colaborare serioasă, la fel de silitori și de ignoranți ; și de multe consultări și deliberări pentru fiecare cuvînt în parte, constatară plini de speranță și încredere că rîndurile isiruite începuseră să semene a scrisoare.

— Da, unchiule Tom, arată tare frumos — spuse Eva, uitîndu-se încîntată la opera lor. Ce plăcere o să-i fie soției dumitale și bieților copilași !... E o rușine că a trebuit să pleci de lîngă ei. Am de gînd să-l rog pe tăticu să te lase să te întorci înapoi.

— Stăpîna spunea că îndată ce o să poată aduna atîtă sumă o să trimită bani pentru mine ca să mă scumpere — zise Tom. Sînt sigur că o s-o facă ! Mai e și domnișorul George ! Mi-a făgăduit că o să vină să mă ia și mi-a dat dolarul ăsta ca să mă asigure să-și respecte cuvîntul.

Tom scoase din haină prețiosul dolar.

O, atunci o să vină cu siguranță. Îmi pare așa ne! se bucură Eva.

— Am vrut să le scriu ca să știe unde sînt și ca s-o anunț pe biata Chloe că o duc bine aici. Era aia de nenorocită, sărmana !

— Hei, Tom — se auzi în aceeași clipă vocea lui Saint Clare, care apăru în ușă.

Tom și Eva tresăriră.

— Ce se petrece aici ? Întrebă Saint Clare, apropiindu-se și uitîndu-se la tablă.

— E o scrisoare a lui Tom ; eu îl ajut — spuse Eva. Nu-i așa că e drăguță ?

— N-aș vrea să vă descurajez, dar cred, Tom, că ar fi mai bine să-ți scriu eu scrisoarea. Ți-o fac cînd mă întorc.

— Trebuie să scrie neapărat, tăticule, e foarte important — interveni Eva. Stăpîna lui o să-i trimită bani ca să-l răscumpere. Tom mi-a spus că așa i-a făgăduit.

Saint Clare se gîndi că e fără îndoială una din făgăduielile pe care le fac servitorilor stăpînii buni la flet, ca să-i liniștească și să le potolească puțin și cînd trebuie să fie vînduți ; dar că în realitate nici cea mai mică intenție de a se ține de

Saint Clare păstră însă aceste gînduri pentru îi ordonă lui Tom, fără nici un alt comentariu pregătească caii pentru o plimbare.

Scrisoarea lui Tom fu scrisă în aceeași seară, așa cum se cuvine, și expediată îndată.

Cît despre domnișoara Ophelia, se încapățîna reformeze totul în casă. Întreg personalul de serviciu începînd cu Dinah și terminînd cu drăcușorul cel mai mic, spunea că domnișoara Ophelia e incontestabil o femeie „curioasă“, expresie prin care servitorii Sud vor să arate că superiorii lor nu le sînt toți pe plac. Mai mult, „elita“ personalului de serviciu, adică Adolph, Jane și Rosa, căzu de acord că Ophelia nu e o „doamnă“ ; căci „doamnele“

amestecă nicideată în toate treburile ; nu era de altfel de loc distinsă și se mirau cum poate o persoană ca ea să fie rudă cu Saint Clare. De altfel, chiar Marie se plîngea că e obositor s-o vezi pe verișoara Ophelia veșnic atît de ocupată.

Adevărul e că hărnicia neostenită a acesteia îndreptăța oarecum o asemenea plîngere. Cosea și țesea din zori pînă-n noapte, cu energia celui ce e împins de la spate de o necesitate urgentă ; cînd se întuneca și era nevoită să pună lucrul deoparte, își lua imediat veșnica ei împletitură și începea să tricoteze, la fel de activă ca întotdeauna. Da, într-adevăr, numai s-o privești cum dădea zor la lucru era o adevărată corvoadă.